SIMION SĂVEANU

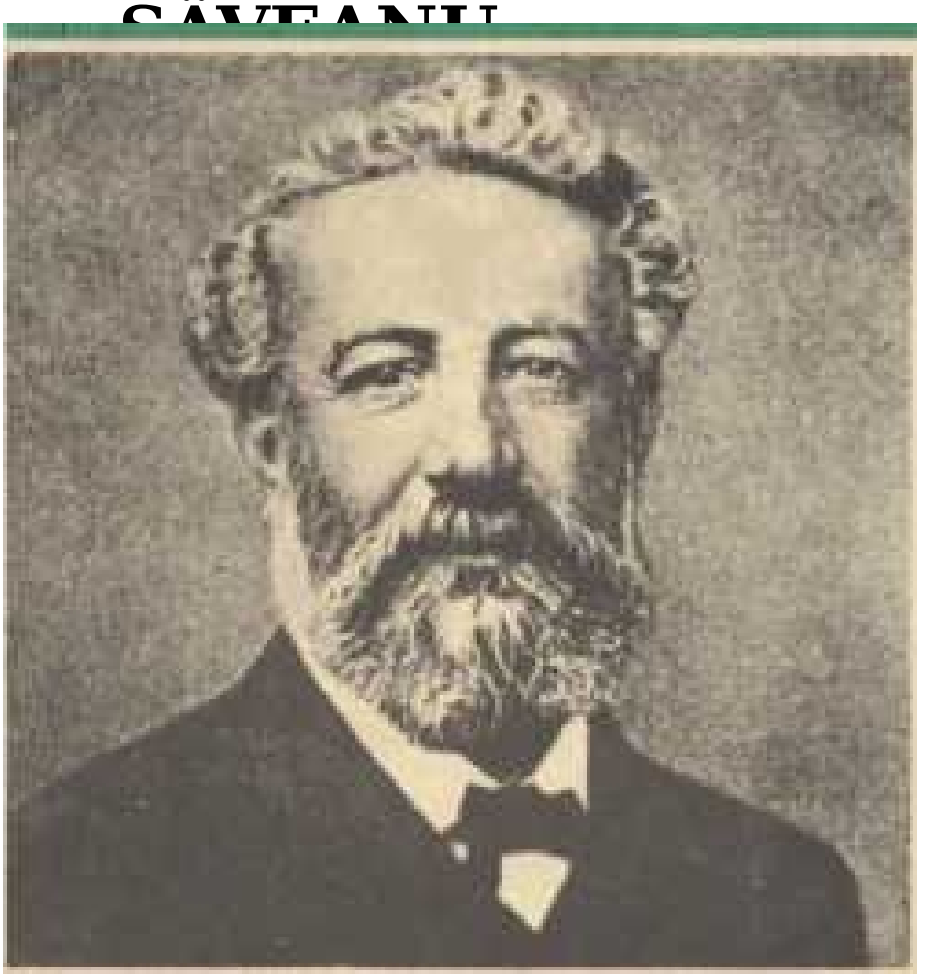

PE URMELE LUI JULES VERNE ÎN ROMÂNIA

EDITURA ALBATROS

SIMION SAVE AN U

PE URMELE LUI

JULES VERNE

IN ROMÂNIA Coperta de GH. MARÏNESCU**SIMION SĂVEANU**

PE URMELE LUI JULES TERME ÎN ROMÂNIA

EDITURA ALBATROS • BUCUREŞTI — 1980

ÎN MEMORIA
ILUSTRULUI ROMANCIER

La trei sferturi de veac de la dispariţia creatorului „poeziei ştiinţei“, cum atît de sugestiv î-a caracterizat Mihai Ralea pe Jules Verne, opera genialului anticipator ştiinţific se bucură de acelaşi larg interes pe toate meridianele globului. Mesajele verniene uimesc pe specialişti datorită previziunii cu adevărat fantastice a unora dintre cele mai importante descoperiri tehnice din zilele noastre. Ele alcătuiesc un veritabil imn închinat ştiinţei şi perspectivelor luminoase ale spiritului uman, ideile generoase şi optimiste lansate în cărţile sale încîntînd toate generaţiile. Jules Verne a fost captivat de o încredere nelimitată în dezvoltarea progresului datorită aplicării ştiinţei de -către omul viitorului, îndrăznind să imagineze tehnica de astăzi într-o epocă în care nimeni nu bănuia măcar apariţia ei. Influenţat de premisele unor cercetări întreprinse de savanţii vremii sale,-el şi-a închipuit motoarele care învinq rezistenţa aerţilui, aeronavele şi maşinile zburătoare sau atît de cunoscutul submarin „Nautilus“ ce funcţiona cu ajutorul electricităţii, puţin utilizată pe. atunci. Deşi multe dintre năzuinţele romancierului au fost înfăptuite, totuşi neobişnuitele aventuri în necunoscut' sînt yr mărite cu plăcere şi acum pentru că cele mai fanteziste idei erau demonstrate matematic,

scriitorul nemU'înd. îp contradicţie cu realitatea. Arta sa de a releva în f iecare roman-o serie de întîmplări neobişnuite, elucidate de inteligenţa eroilor care învinq întotdeauna misterul, dialogurile împînzite cu un umor sănătos şi puternic, precum şi ideile de libertate a popoarelor asu,prite care luptau pentru eliberarea patriei lor subjugate, — toate la un Igc explică motivul pentru care romanele sale sînt citite şi azi. cu deosebită plăcere.

Pe urmele lui Jules Veme în România *este dedicat memoriei marelui prozator francez. Rod al cercetărilor întreprinse pe parcursul a aproape două decenii, volumul aduce un omagiu postum aceluia care, la sfîrşitul secolului trecut, a manifestat o deosebită afecţiune pentru România Şi români, difuzînd în lumea întreagă, prin operele sale, idealurile de independenţă şi libertate ale poporului nostru. Cartea aceasta şi-a propus limpezirea unor secvenţe mai puţin cunoscute din viaţa genialului anticipator ştiinţific, la loc de frunte situîndu-se identificarea epocii cînd ne-a vizitat ţara şi care au fost motivele ce l-au determinat să tăi-nuiască periplul românesc. Nu este, deci, o monografie sau o povestire romanţată, subiectul lucrării axîndu-se pe destăinuirile făcute de o nepoată a româncei care a locuit cîţiva ani la Amiens şi care s-a împrietenit cu Jules Ver'ne. Descoperirea ineditului filon biografic mi-a îndreptat paşii spre localităţile patriei noastre descrise cu atîta farmec de măiestria penei verniene : în Transilvania, de-a lungul Dunării sau în celelalte regiuni. încercam să găsesc eventuale reminiscenţe ale trecerii sale pe acolo. Aşa am reuşit să obţin documente, mărturii şi fotografii ce atestă relaţiile existente odinioară între scriitor şi prietenii săi din România. În acest sens, menţionez corespondenţa între Amiens-Bucureşti, darurile valoroase oferite prietenei sale Luiza, obiecte care, în parte, se mai află în Capitală, precum şi testamentul, original al aceleia care l-a însoţit pe autorul romanului* Castelul din Carpaţi *în voiajul său incognito spre Homorod etc. La aceste descoperiri s-au adăugat rezultatele îndelungatelor investigaţii întreprinse în Franţa, unde s-au efectuat incursiuni demne de maniera de lucru a unor detectivi. Neobişnuitul gen de investigaţie s-a evidenţiat în titlurile articolelor şi volumelor dedicate de cercetători prestigiosului lor compatriot* ; Foarte ciudatul Jules Verne, Necunoscutul Jules Veme, Misteriosul Jules Verne *etc. Toţi reliefau bizara atitudine a unor descendenţi, care au închis în seifuri sute de scrisori verniene, nepermiţînd accesul la studierea lor. Ciudata situaţie explică omisiunea editorială*

românească, — pînă astăzi neputînd fi prezentată cititorilor noştri decît povestirea romanţată scrisă de Dinu Moroianu şi apărută în 1962.în urma analizei romanelor cu subiect românesc, a dezvăluirilor criticului literar Marcel Moré şi a interpretării unor pasaje din lucrările Állottéi de la Fuye şi Jean Jules Verne, noile elemente date la iveală au relevat viaţa deloc fără griji a scriitorului. Unele intimplări sînt atît de ieşite din comun incit par de domeniul senzaţionalului: un nepot care şi-a împuşcat unchiul; drama din familia Verne ; prietenia celui care era să fie ucis, cu o inteligentă femeie al cărei nume este încă învăluit de mister etc. Periplul românesc este oglindit, indirect, prin interceptarea unor voiaje tăinuite de prozator sau prin călătoriile fratelui său pe Marea Neagră şi acelea efectuate de Michel Verne pe Dunăre şi în România. La ele se adaugă destrămarea unor mituri, scene amuzante şi o născocire cu privire la originea sa, o plăsmuire lansată mereu până în zilele noastre.

Prima parte a volumului euprinde declaraţiile farmacistei Margareta Berbier, apoi punctele principale ale biografiei lui Jules Verne, aşa cum a fost cunoscută de lectorii români. Capitolele următoare reproduc toate noutăţile rezultate în urma investigaţiilor întreprinse atîţ în Franţa cit şi pe teritoriul patriei noastre.

Cel de al doilea maré fragment al lucrării cuprinde amplele rezumate a şase romane din ciclul Călătorii extraordinare. *Cinci dintre ele* — Castelul din Carpaţi, Contele din ţinutul Făgăraşului, Aventurile unui bucureştean îndrăgostit, Cu diligenţa prin Delta Dunării *şi* Trei mii de kilometri cu barca pe Dunăre *sînt povestiri a căror acţiune se desfăşoară în România sau au eroi principali români. A şasea naraţiune* — Bancnota însîngerată —, *a fost socotită de criticul Marcel Moré ca fiind autobiografică. Publicarea lor la un loc demonstrează elocvent interesul deosebit al romancierului faţă de poporul român şi ţara noastră. în afară de* Castelul din Carpaţi, *apărut în ultima sa ediţie, în limba română, în 1967, de* Contele din ţinutul Făgăraşului, *ieşit de sub tipar în 1957 şi de romanul* Cu diligenţa prin Delta Dunării, *cunoscut*

numai de cititorii dinainte de ultimul război mondial, sînt grupate aici alte trei romane care n-au fost traduse la noi în ţară. Este vorba despre Aventurile unui bucureştean îndrăgostit, Trei mii de kilometri cu barca pe Dunăre *şi* Bancnota însîngerată. *Menţionez că titlurile date romanelor mai sus-amintite din ciclul* Călătorii extraordinare *încearcă să sublinieze aspectele lor româneşti, fiind intenţionat tălmăcite în acest sens.*

La încheierea acestei succinte introduceri îmi exprim speranţa că noile elemente biografice verniene descoperite vor prezenta cititorilor operei ilustrului romancier francez, tineretului şi publicului larg un Jules Verne mai puţin cunoscut, un om genial care a reuşit cu toate greutăţile vieţii sale personale să scrie un ciclu uriaş de romane atractive. Desigur că identificarea unui document concret care să ateste precis vizita sa în ţara noastră ar fi dat o şi mai mare greutate acestei cărţi, dar socotesc că suma noutăţilor pe care le aduce volumul acesta va capta atenţia şi interesul tuturor, că eforturile mele n-au fost irosite în zadar şi că într-un viitor apropiat s-ar putea să fie găsită şi imaginea care a transpus pe peliculă secvenţa care ar dovedi pe „viu“ vizita lui Jules Verne în Transilvania.

SIMION SĂVEANU

AŞA L-AM CUNOSCUT PE JULES VERNE

ÎNTÎLNIRE CU SCRIITORUL FRANCEZ... la Curtea De Argeş ! în primăvara anului 1961

întîmplarea mi-a scos în cale un subiect ieşit din comun. Doctorul docent Traian Orghidan, directorul Institutului de speologie, mi-a sugerat să mă deplasez la Curtea de Argeş pentru a sta de vorbă cu responsabila farmaciei locale, Margareta Bei'bier, deoarece aflase din surse sigure că bunica acesteia a fost -eîndva prietena lui Jules Verne. Acolo, în apropierea Argeşului, am ascultat o mini-biografie a celebrului anticipator ştiinţific, o serie de destăinuiri din care consemnez cîteva.

Paris, 1848. Bariera oraşului era închisă. Călătorii veniţi cu poştalioanele s-au îndreptat spre un mic han. Doi tineri, Jules Verne şij prietenul său Charles Laclóse," căutau şi ei adăpost. Hangiul era însă disperat : nu avea alimente pentru atîţia clienţi. Era un prilej pentru cei doi prieteni de a economisi puţinii lor bani. I-au propus patronului să-i trimită în satele învecinate ca să aducă mineare. în curînd, s-au întors cu o căruţă plină cu păsări, ouă, cartofi etc. - Pricepîndu-se şi la bucătărie, viitorii studenţi s-au învoit să-i servească pe călători. La un moment dat, imul dintre oaspeţi a întrebat dacă nu i'se pot face clătite. Jules Verne le-a preparat chiar el, deoarece hangiţa nu cunoştea acest fel de bucate. Clientul a fost extrem de mulţumit şi s-a interesat de tînărul care i-a satisfăcut dorinţa. Gurmandul nu era altul decît cunoscutul romancier şi dramaturg Al. Dumas-tatăl. Din acel moment s-a închegat între cei doi o mare prietenie. Printre cei găzduiţi acolo se afla şi Jacques Arago, fratele directorului Institutului de astronomie din Paris, care se întorcea dintr-o expediţie de cercetări ştiinţifice în Africa. El i-a povestit lui Jules Veme cîteva dintre peripeţiile ultimei sale călătorii.

Alt fragment din însemnările luate la Curtea de Argeş se referă la amiciţia viitorului prozator cu fotograful Gaspard Felix Tournachon, numit şi Nadar, pasionat de problema zborului bâloanelor. Realizase tocmai o nouă experienţă, încercând cu ajutorul unui zmeu uriaş să determine puterea curenţilor la diverse altitudini. I-a cerut lui Jules Veme sfatul pentru confecţionarea unui balon din pînză impermeabilă, pe care voia să-l umple cu aer cald. Jules s-a documentat prin diverse biblioteci, a

stat de vorbă cu specialişti şi a venit cu ideea : nu aer cald, ci hidrogen. După mai multe peripeţii, fotograful, soţia şi copilul acestora s-au urcat în nacelă, aerostatul s-a ridicat în văzduh şi a dispărut la orizont... Navigatorii aerieni au căzut într-un rîu, de unde au fost pescuiţi de localnici şi internaţi într-un spital parizian. întâmplarea se pare că a stat la baza povestirii *Cinci săptămîni în balon...*

Terminînd elaborarea primei sale opere, Jules Veme s-a gîndit să arate manuscrisul lui Al. DumastatăJ, spre a-i cunoaşte părerea. L-a găsit tocmai cînd îşi certa servitoarea pentru că... nu ştia să facă clătite. Tînărul a pus textul adus pe birou, promiţînd că va face el desertul preferat. Cînd s-a întors de la bucătărie, gazda era atît de cufundată în lectură incit i-a făcut semn să tacă, să pună clătitele undeva şi să plece. A doua zi a fost chemat de Dumas, care l-a felicitat spunîndu-i că are o imaginaţie foarte bogată. I-a dat câteva rânduri de recomandare către editorul său Hetzel şi l-a trimis neîntârziat la acesta...

După ce farmacista a povestit şi alte momente din viaţa lui Jules Veme, a ajuns la un capitol deosebit de, interesant pe care-l reproduc aproape integral, în continuare.

Homorod, 1859. în Transilvania, la Homorod, lângă Rupea, familia învăţătorului din comună se pregătea de nuntă. Fiica acestuia, Luiza, terminase cursurile Şcolii Ursulinelor din Sibiu şi întoarsă acasă a aflat despre intenţia părinţilor de a o mărita cu un cizmar bogat. Dar ei nici prin gând nu-i trecea să se căsătorească. Cum o colegă, Wilhelmina, care era orfană, găsise la Bucureşti un serviciu bun ca brodeză, s-a hotărât să facă acelaşi lucru. Tocmai cînd urma să se celebreze cununia,, mireasaa dişpărut. Ajunsă la Braşov a luat diligenţa spre Predeal şi după patra zile de drum cu poştalionul a intrat în oraşul de pe malurile Dîmboviţei. Şi-a căutat prietena, a găsit unde locuia şi a reuşit să se angajeze şi ea. Acolo a făcut cunoştinţă cu elveţianul Oscar Fabre, un negustor care aducea în capitala Ţării Româneşti catifele şi pînzeturi fine din Occident. După puţin timp cei doi îndrăgoistiţi au schimbat verighetele, mutîndu-se într-o casă de pe strada Fetiţelor, din preajma Halei Traian, într-o clădire înconjurată de o grădină. Fericirea lor a fost de scurtă durată, deoarece soţul a răcit grav în urma deselor călătorii în străinătate. Aflînd că la Amiens, în Franţa, unde Oscar avea o rudă, există un specialist în bolile de plămîni, ei s-au pregătit de drum. Voiajul cu diligenţa şi trenul a durat... trei săptămâni ! S-au stabilit la domiciliul cfclor două fiice vitrege ale lui Jules Veme, unde era guvernantă verişoara lui Fabre. Informat de prezenţa bucureştenilor, scriitorul s-a întâlnit adeseori cu ei şi, în curînd, între cei doi bărbaţi s-a legat o ¡strânsă amiciţie. Era atras nu numai de relatările oaspeţilor despre îndepărtata lor patrie, ci şi de trataţia, nouă pentru el, după moda orientala : cafea turcească şi dulceaţă. îi plăceau, de asemenea, gustoasele mîneăruri româneşti preparate de femeia originară din ţinutul Carpaţilor. i

La un moment dat, banii soţilor Fabre fiind pe termi-; nate, Luiza a început să brodeze pentru a se putea între-; ţine. Pe acele vremuri se purtau bluze împodobite cu gulere, jabouri şi manşete ornamentate cu flori cusute în relief. Gazdele i-au procurat româncei o numeroasă clien-j teală. Cu

toate îngrijirile, boala lui Oscar Fabre s-a agra-- | vat şi după trei ani acesta s^a stins din viaţă. Atunci soţia lui a vrut să se reîntoarcă în ţară, dar atât fetele vitrege ale lui Jules Verne cît şi romancierul au intervenit pe lingă aceasta ca să mai rămînă la Amiens. Se obişnuiseră cu ea !şţ o considerau ca pe un membru al familiei. Mai tîrziu,' cînd a fost înştiinţată de moartea părinţilor, transiivă-* .neanca s-a decis să revină acasă pentru a aranja diverse; acte legate de moştenire. Jules Veme a profitat de acest prilej şi a însoţit-o în drumul ei spre Homorod, voind să' tounoască peisajele româneşti descrise adeseori de prie-j tena sa...

Partea finală a destăinuirilor Margaretei Berbier cuprinde un fapt necunoscut atît în România cit şi în Franţa. Pentru a fi relevate descoperirile rezultate în urma celor mai recente investigaţii este absolut necesar să fie urmărite punctele esenţiale ale biografiei verniene, aşa cum au fost difuzate pînă acum.

AVENTURA CĂTRE „ŢARA MINUNILOR". La 8 februarie 1828, în familia notarului Pierre Veme din oraşul Nantes avea loc un eveniment fericit : se năştea primul copil, Jules. După un an a venit pe lume Paul, urmat apoi de Annie, Mathilde şi Mărie. Cînd cei doi băieţi au atins vîrsta cuvenită, au fost înscrişi la şcoala de la Saint-Stanis- ' Tas şi apoi, după absolvirea ei, la liceul din localitate. Mult mai tîrziu, Charles Maisonneuve, un fost coleg, a povestit o amintire de pe vremea cînd Jules Veme avea numai 9 ani.[1] într-o dimineaţă de iulie cei doi fraţi Verbe călătoreau împreună cu tatăl lor şi cel care relatează întîmpla- rea, într-un omnibus. Era un vehicol tras de cai şi din cauza căldurii copleşitoare animalele mergeau încet, deşi vizitiul le biciuia. În acelaşi timp pe apele fluviului Loara cobora zgomotos un piroscaf, o navă cu î'oţi în genul zbaturilor. în acel moment, Jules s-a adresat

[1] **Relatare extrasă din prefaţa la volumul *Le livre de Jules Veme (Cartea lui Jules Veme)* scrisă de M. Allotte de l>a Fuye şi apărută la Paris în anul 1928.**

părintelui său, spunîndu-i : „Ai- trebui să se construiască omnibuse asernă- . nătoare piroscafelor ; s-ar putea fabrica nişte trăsuri puternice din fier, care ar avea forma unui cal' uriaş asemenea celui din Troia, sau poate înfăţişarea unui elefant. S-ar pune în mijlocul trupului elefantului o maşină cu aburi, la fel cu aceea a piroscafului, aburii ar ieşi prin trompa animalului şi ar face să-i alerge picioarele". Surprins de imaginaţia copilului său, tatăl l-a întrebat unde vor sta călătorii. Băieţelul, fără a sta mult pe gînduri, ar fi răspuns : „în elefant, cînd va fi frig, .iar cînd va fi cald pe spinarea lui, cu o platformă şi un cort ; ar fi foarte comod, fiecare s-ar duce unde ar vrea, dar mult mai repede“.

Cîţiva ani mai tîrziu, fermecat de mulţimea corăbiilor şi vapoarelor ce acostau sau plecau în direcţii necunoscute, Jules Veme privea fascinat măreţul spectacol şi discuta adesea cu prietenii săi despre locurile de unde veneau acele vase. în oraşul de pe malul Loarei îndrăzneţele călătorii efectuate în ţinuturile îndepărtate erau încă proaspete în mintea localnicilor. înconjurat de marinari şi pescari, moştenind de la strămoşi visul expediţiilor, — un străbunic fusese armator, altul navigator, — micul Jules, care nu avea nici 12 ani, era atras de chemarea -mării. Aşa a prins contur în mintea lui marea aventură către „Ţara minimilor“, faimoasa tentativă de voiaj clandestin. Se spune că într-o zi, fiind rugat de o vecină să ducă mîncare soţului ei, lucrător în port, s-a urcat pe vasul „Cora- lie“, o corabie care urma să plece spre misterioasele Indii. A aşteptat un moment de neatenţie al marinarilor şi s-a ascuns într-o barcă de salvare. Tatăl a aflat, între timp, de dispariţia copilului şi cu ajutorul unei ambarcaţiuni cu pînze a ajuns nava la prima escală şi şi-a găsit fiul dormind zdravăn în adăpostul său provizoriu... Evocînd acele timpuri, scriitorul se va confesa astfel unui prieten : „Nu puteam să văd cum pleacă o navă, fără ca să mă închipui îmbarcat pe ea“.

TINEREŢE AGITATĂ. O- decepţie sentimentală l-a determinat pe tînărul bacalaureat să plece din Nantes la Paris, unde s-a înscris la Facultatea de

drept. Prieteniile şi cunoştinţele făcute în rîndul scriitorilor şi oamenilor de ştiinţă din metropolă îi schimbă complet viziunea asupra viitoarei sale cariere. Deşi dorinţa tatălui era să devină . avocat, Jules era atras de celelalte cursuri de la Universitate. Zilnic audia ba o prelegere despre matematică, ba una despre fizică sau chimie şi numai rareori era văzut la Facultatea de drept. Aşa se face că după uri an şi jumătate părintele său află cu surprindere că fiul mai avea examene restante din anul întîi. Foarte supărat, i-a pus în vedere să recupereze urgent întârzierea, altfel nu-i mai trimite nici | un ban. Jules Verne n-a putut să realizeze ceea ce i se cerea, iar tatăl său s-a ţinut de cuvînt... Nevoind să şe întoarcă cu nici un chip la Nantes, se. zbătea în grele lipsuri materiale, mînca o singură dată pe zi, tot timpul liber citind la Biblioteca Naţională orice găsea despre multi- • piele descoperiri ştiinţifice aflate în fază de proiect sau de ipoteză. în acest mod a întrevăzut apariţia unui nou gen literar, „romanul ştiinţei“, în care acţiunea trebuia să îmbine realismul cu anticipaţia. Discuta adeseori despre |. aceste planuri cu protectorul şi îndrumătorul său, Al. Du- mas-tatăl, care era entuziasmat de idee. Atunci i-a scris l'ui Píerre Verne : „Imi ceri să~*nai reflectez încă (...) La ce bun ? Cunoşti opinia lui Durnas. Spiritul meu este irevocabil fixat de acum înainte“.

Se angajase ca secretar la Teatrul Liric cu salariul de o sută de franci pe lună, sumă derizorie pe acele vremuri. Preocupat încă din primii ani ai adolescenţei de scrierea unor piese dramatice în versuri, realizează cîteva comedii, dintre care unele vor fi prezentate pe. scenele diverselor teatre-. Astfel, la 12 iunie 1850 parizienii vor lua cunoştinţă de numele lui« Jules Verne, autorul comediei *Les pailles rompues (Paiele frînte),* a cărei premieră a avut loc pe scena Teatrului Istoric condus de Al. Dumas-tatăl. Fiind prieten cu muzicianul Aristide Hignard, a scris librete pentru opere şi operete sau texte pentru melodiile compuse de acesta. Veniturile obţinute erau însă atît de neînsemnate încît corespondenţa sa din epoca respectivă ni-l arată îmbrăcat extrem de sumar sau mîncînd în tavernele Parisului „...biftecuri tari ca pingelele cizmelor

unchiului Prudent, după şapte călătorii pe jos de la Nantes la Pomie“. Situaţia lui materială extrem de precară se poate vedea din rîndurile adresate mamei, Sophie Verne, în 1852, stilul lor reflectând din plin umorul viitorului scrii- ' tor : „Vai ! Cămăşile mele îţi provoacă visuri urîte ! Mă sfătuieşti să le cumpăr piepţi noi, dar scumpa mea mamă, ele nu mai au nici măcar spate (...) îmi văd prea bine cămăşile şi, din cîte mi s-a spus, doar femeile frumoase sînt plăcute dacă le priveşti dezbrăcate“. Puţin după aceea i-a trimis un text tot pe atît de savuros şi în acelaşi timp dezvăluitor de triste adevăruri : „Te asigur, dragă mamă, că nu arăt a poet liric şi că sînt bine pus la punct cînd ies .pe .bulevardele Parisului (...) Nu ignor faptul că există cai şi câini de rasă mai bine îmbrăcaţi deeît mine, dar nu-i sortit oricui să se fălească în căleşti sau să se culce pe perniţele de puf ale duceselor. Dar, în sfîrşit, ca bărbat sînt destul de bine îmbrăcat, aproape la fel de bine ca un lacheu din mahalaua Saint-Germain. E drept că nu ţi-am trimis încă modelul 3e cămaşă cu măsurile corespunzătoare, fiindcă n-o am. S-a întâmplat că mîneea uneia dintre ele a rămas în haină ; altele sânt împodobite cu. franjuri care s-ar potrivi de minune la un şal. Mai am una din care nu s-a păstrat deeît partea superioară şi nu ştiu de ce o mai onorez cu numele de cămaşă, cînd de fapt este un guler fals !' Şi articolul ciorapi, dragă mamă! Mai întîi, ciorapii mei de lină sînt morţi şi îngropaţi cu toate onorurile cuvenite (...) Ciorapii de bumbac pe care-i port seamănă cu o pînză de păianjen în care a locuit pentru cîteva ore un hipopotam. Unchiul Prudent, vestit în materie de ciorapi, e departe de a concura cu mine. Niciodată vreo gaură nu s-a dovedit mai prolifică...“

Pe lingă opere dramatice, fiul notarului din Nantes a scris şi cîteva nuvele care i-au apărut în revista „Musée des Familles“, dar situaţia sa materială nu s-a îmbunătăţit. S-a zbătut de unul singur pînă la vîrsta de 29 de ani, cînd a constatat că toţi prietenii s-au căsătorit, fapt care l-a determinat să-şi întemeieze şi el o familie. Participînd la cununia unui prieten a făcut cunoştinţă cu Honorine Morel din Amiens, o tînără

văduvă cu două fetiţe şi s-a însurat cu ea în ianuarie 1857. Cu sprijinul rudelor soţiei şi datorită unui ajutor acordat în cele din urmă de părinţi, a devenit agent de bursă. Se părea că năzuinţele de aproape un deceniu ale celui ce visa să devină scriitor s-au împotmolit ; dar el n-a abandonat nici pentru o clipă vechea lui pasiune, literatura, mai ales că slujba la bursă nu-i plăcea şi nu-i aducea nici venituri mari, nici satisfacţii. Prima croazieră în străinătate i-a deschis şi mai mult orizonturile. Invitat de fratele muzicianului Hignard a călătorit în 1859 în Anglia şi Scoţia, iar peste doi ani a plecat din nou spre fiordurile norvegiene şi Islanda. Cu părere de rău a fost nevoit să-şi întrerupă ultimul voiaj pentru a se întoarce în ţară şi a fi prezent la naşterea singurului său- fiu, Michel, eveniment petrecut la 3 august 1861.

Avea 34 de ani cînd a luat contact cu editorul Hetzel prezentîndu-i manuscrisul primului său roman, *Cinci săp- tămîni în balon.* Trecuse aproape un deceniu şi jumătate de cînd s-a stabilit la Paris şi în această perioadă a scris aproximativ 30 de comedii şi nuvele ; cu toate acestea numele său era încă aproape necunoscut marelui public. Succesul literar şi financiar va fi consfinţit în urma colaborării cu scriitorul şi editorul Hetzel. Dar cine a fost omul atît de providenţial pentru Jules Verne ? Pierre Jules Hetzel era cu 14 ani mai în vîrstă deeît acesta şi în 1843 a întemeiat o editură. Prieten cu marii prozatori şi podţi ai vremii, Honoré de Balzac, Paul şi Alfred de Musset, George Sand, Charles Nodier, Jules Janin şi alţii, celebrul editor a publicat el însuşi cîteva opere literare sub pseudonimul Stahl. îndrăgea tineretul şi voia să scoată o revistă de popularizare a ştiinţei. Cînd a citit manuscrisul verniăn i-a plăcut subiectul, dar i-a cerut autorului să efectueze cîteva modificări, să suprime unele lungimi şmsă întărească momentele emoţionante. Acceptîndu-i fără rezerve sugestiile, Jules Verne a căpătat în Hetzel unul dintre cei mai buni prieteni şi sfătuitori ; acesta l-a ajutat la alcătuirea cunoscutei serii He romane ştiinţifico-fantastice pe care le-a înglobat sub titlul *Călătorii extraordinare.* Mare a fost surpriza debutantului cînd i s-a întins spre

semnare un contract pe 20 de ani cu obligaţia de a scrie cîte trei volume în fiecare an. Ele urmau să apară mai întîi în foileton în revista „Magazin de educaţie şi recreaţie“ editată tot de Hetzel. Atunci i s-a înmînat un aconto de cîteva mii de franci, o sumă enormă pentru el. Se pare că nu degeaba viitorul romancier a exclamat imediat după aceea, în mijlocul unui grup de prieteni : „Băieţi, m-am căsătorit cu o fată extrem de bogată...“

ASCENSIUNEA LITERARĂ... Primul roman a fost pus în vînzare în anul 1863 şi datorită imaginaţiei fabuloase a scriitorului, documentării riguroase şi talentului său descriptiv, noul gen literar lansat pe piaţă s-a bucurat de mare succes. El a scris aproximativ 90 de volume care au fermecat copilăria-şi tinereţea cititorilor de pretutindeni, cărţile sale fiind traduse în aproape toate limbile pământului.

Marea contribuţie a lui Hetzel la finisarea subiectelor verniene este oglindită într-o vastă corespondenţă dintre cei doi colaboratori, o parte din ea fiind prezentată în volumul *Istoria unui editor şi a autorilor săi, P.-J. Hetzel (Stahl),* semnat de A. Parmenie şi C. Bonnier de la Cha- pelle. Iată, u-n fragment semnificativ din scrisoarea lui Jules Verne adresată lui Hetzel la 25 aprilie 1864 : „Cît de puţin mă cunoşti dacă te gândeşti o clipă că scrisoarea dumitale nu a fost .bine venită. îţi spun că voi ţine cont de ea, deoarece toate observaţiile sânt juste. Chiar eu simţeam în timp ce scriam puerilitatea acestui antagonism împins atît de departe, dar nu sînt încă destul de ştăpîn pe mine pentru a nu face decît ceea ce vreau. Nu mi-a scris un director, mi-a scris un prieten în care am cea mai mare încredere. Dealtfel, ţi-o repet, gîndesc ca dumneata. Duelul va fi suprimat dintr-un condei; iar împăcarea celor doi oameni o voi face să aibă loc mai devreme (...).Ţi s-a părut vreodată că aş fi recalcitrant în ceea ce priveşte tăieturile sau rearanjările ? Nu ţi-am urmat sfaturile în privinţa *Balonului,* n-am scos lunga poveste a lui Joe, şi totul fără părere de rău ? Dealtfel, am să-ţi spun tot ce gîndesc, dragul meu Hetzel; nu ţin deloc să fiu un rîn- duitor de fapte ; în consecinţă voi fi întotdeauna gata să modific pentru binele general. Ce aş vrea să devin, înainte de toate, este să fiu scriitor, ambiţie lăudabilă, pe care o vei aproba din toată inima“.

în anul 1865 prestigiosul cotidian „Journal des Debats“ a inserat în foileton povestirea *De la pămînt la lună.* Fantasticele aventuri i-âu uimit atunci pe cititori şi, deşi a trecut mai bine de un secol, şi astăzi specialiştii sînt miraţi de exactitatea unor date. ştiinţifice prezentate. Adesea însuşi scriitorul se întreba dacă incursiunile sale în necunoscut vor putea fi vreodată realizate. Iată ce îi scria tatălui său în 1868 : „Am terminat primul volum din *20.000 de leghe sub ape* şi sper că toate lucrurile de .necrezut vor pare verosimile... (...). Nu sînt, oare, incredibile ? Ţi-am scris că-mi vin în gînd lucruri neverosimile. De fapt, ele nu sînt aşa. *Tot* ce *un om este capabil să imagineze, alţi oameni vor fi capabili să le realizeze“,* (subl. n.)

Subiectul care a contribuit cel mai mult la gloria literară a lui Jules Veme şi i-a adus o veritabilă „ploaie de aur“, a fost *Înconjurul lumii în 80 de zile.* Apărut în 1873 în foiletonul ziarului „Le Temps“, acesta şi-a triplat' tirajul datorită deosebitului interes manifestat de cititori. Atît de mare a fost curiozitatea publicului pentru aventura acelora care încercau :să facă ocolul globului, îneît corespondenţii presei americane au transmis prin cablu, în fiecare seară, la New York, peripeţiile eroilor principali. Deplinul succes financiar i-a fost asigurat insă de transpunerea pe scenă a romanului. Repetiţia generală a piesei a avut loc la 8 noiembrie 1874, ziarul „Figaro“ prezentînd pe larg' evenimentul. Iată cum era descris autorul : „Jules Verne, de talie mijlocie, cu privire pătrunzătoare, musculos, un frumos tip de marinar cu barbă, cu vorba scurtă a unui om obişnuit să comande. Se spune numai biile despre el, deşi nu-l cunosc decît prietenii“. Cu acel prilej scriitorul ■ i-a declarat unui ziarist : „Adevăratul triumfător nu e nici d’Ennery, nici eu. Este elefanbuljje^ihmgul primei părţi a piesei spectatorii sînt distraţi flepdrii fm

partea a doua sînt trişti deoafece il rggr^ta.Lşîv săPtfitR(mai< vorbesc cît datorez şerpilor articulaţi !“ Relativ la aceste animale „Figaro“ a menţionat o întâmplare amuzantă : „În timpul uneia dintre repetiţii, o cutie lunguiaţă şi bine legată a fost depusă în magazia de rechizite a teatrului. O femeie de serviciu a furat cutia şi a fugit cu ea fără să-şi dea' seama că un agent de poliţie o urmărea. S-a întors acasă şi poliţistul a auzit după cîteva minute ţipete îngrozitoare. A împins uşa şi a găsit hoaţa tăvălindu-se pe jos în mijlocul unei sarabande de reptile care ţopăiau pe cozile lor scoţînd limba la ea“.

Perioada dintre anii 1872 şi 1886 a constituit apogeul gloriei şi averii marelui romancier. De atunci ne-au rămas cuvintele sale : „Viaţa mea este plină, nici un loc pentru plictiseală. Am realizat aproape tot ce am vrut“. în această epocă a publicat 20 de romane şi pentru că unii considerau că ştiinţa sa geografică era doar pură fantezie, Hetzel i-a

propus să elaboreze o vastă lucrare intitulată *Descoperirea pămîntului.* După apariţia ei, Jules Verne a fost întrebat despre motivele care l-au determinat să introducă în acţiunile romanelor sale multiple noţiuni geografice. „Ideea mi-a venit — a răspuns zîmbitor scriitorul — pe cînd ascultam într-un salon domni şi doamne punînd întrebări unui' călător... O femeie i s-a adresat voiajorului : «Spuneţi-mij domnule, acest faimos Bosfor de ce nu poate fi cucerit ?» Mi-am dat seama că ea credea că Bosforul este o fortăreaţă deosebit de apărată. în acelaşi salon, un om înşelat fără îndoială de desinenţa cuvântului «Tanganăka», afirma că lacul cu acel nume se află în Polonia, ţară în care toate numele se termină cu «sfca» sau cu «ski»“. Tot atunci Jules Verne îi scria tatălui său : „Un om de litere n-ar duce lipsă de lucru, dacă s-ar apuca să-i înveţe geografia pe contemporanii lui“.

O altă întâmplare amuzantă a fost descrisă într-o nuvelă în care este înfăţişată participarea la prima şi singura lui rânitoare : „Zăresc un fel de animal cu blană neagră şi albicioasă, cu ochi rotunzi şi roşii care mă privesc fără să clipească. Ochesc, trag, părul Zboară. Mândru de această primă lovitură mă reped să-mi ridic vânatul... era bicornul unui jandarm, pe care îl atinsesem în plină cocardă. Bineînţeles, proprietarul sforăia alături, ca orice jandarm Credincios datoriei sale. Din nenorocire, focul de puşcă l-a trezit şi a sărit asupra mea cerîndu-mî un permis cu Care n-am avut timpul să mă înarmez. De aici proces-verbal, j confiscarea armei, despăgubiri pentru bicornul mutilat, cumpărarea altuia, cazier judiciar, amendă etc... N-o să mă mai prindă la vânătoare !"

LOVITURILE SOARTEI. Începînd cu anul 1886, tocmai cînd era bogat şi adulat de public, se petrec în viaţa sa mai multe evenimente tragice. întâmplarea care i-a schimbat complet dispoziţia sufletească şi l-a obligat să renunţe, la voiajele peste hotare s-a petrecut chiar în faţa casei sale. Tentativa de asasinat de la Amiens a fost cunoscută în ţara noastră într-o versiune care este foarte'departe de adevăr. Menţionez textul extras din lucrarea' *Jules*

Veme de Dinu Moroianu : „în momentul, cînd, scoţând cheia din buzunar, o vîrî în broasca porţii, o detunătură răsună în imediata apropiere a lui Jules Verne. Scriitorul se. întoarse brusc şi tocmai la timp pentru a zări pe trotuarul de peste drum un tînăr cu părul vil voi, cu ochii de halucinat şi cu un revolver în mînă. Deşi simţea o vie usturime la picior, Jules se repezi asupra agresorului, îi smulse arma şi-l propti de zidul unei case. Apoi, gemu uşor şi leşină, lunecînd încet pînă jos, la pămînt“. Cînd Jules Veme a fost întrebat de prietenul său Nadar cine era atentatorul, scriitorul a răspuns : „E nehun ; nimic altceva, nebun ! La interogatoriu a mărturisit că voia să mă omoare fiindcă scrierile mele sânt imorale şi zăpăcesc minţile tinerilor...“ Aceasta a fost o primă versiune cu privire la atentat, o variantă inspirată din biografia publicată de Marguerite Allotte de la Fuye în 1928.

La scurt timp după tragicul eveniment a murit editorul Hetzel ; seria loviturilor continuă, prin decesul mamei sale, la care ţinea- foarte mult, moarte survenite la 15 februarie 1887. Semnificativ este un fragment dintr-o scrisoare : vernianâ din acele vremuri : „Mai întîi mi-a murit tatăl, ¡ii mama i-a mai supravieţuit încă 15 ani; uite că dispară şi ea. Aceste două morţi mi-au provocat durere, dar aşa este ,: soarta ! Îi pierzi şi pe aceia la care ţii, precum şi pe aceia : la care nu ţii. Să încercăm, deci, să fim dintre, aceia la care ţii, cînd vom dispare la rîndul nostru“. Omul care se re- ' marcase prin optimism şi umor s-a schimbat dintr-o dată ■ devenind taciturn, văzînd totul în negru. De cile ori era întrebat de prieteni sau gazetari nu voia să vorbească nimic despre viaţa kii, ci numai despre operele sale. „Ce furtună necunoscută a străbătut inima lui ? Nimeni n-a ştiut. La 58 de ani a renunţat la activitatea pariziană, la croaziere (...) Robur şi-a strîns aripile, Nemo, vagabondul mărilor, a aruncat ancora...[11] — scria Allotté de la Fuye.

Cîţiva ani mai tîrziu starea de spirit a lui Jules Verne este oglindită cu prilejul botezului unei nave, căreia nepoţii voiau să-i dea numele său. Nu participă la lansarea vasului şi la 1 august 1894 i se

adresează fratelui : „...am prea multe şi prea grave motive de tristeţe pentru a mă amesteca în bucuriile familiei nanteze. Toate veseliile mi-au devenit, insuportabile, caracterul meu este profund denaturat şi am primit lovituri de pe urma cărora nu-mi voi reveni niciodată“. Retras la Amiens, devine consilier municipal, membru al Academiei picarde şi al Societăţii de horticultura din oraş. Cu toate că era imobilizat fizic, mergînd cu ajutorul unor cîrje, füles Verne continuă să exploreze viitorul. Astfel, în *Castelul din Carpaţi* descrie fonograful, cinematograful, video-telefonul; în *Cu faţa la 'drapel* prevede hidroavionul. Dealtfel, în toate romanele ce vor apărea după 1886 previziunile sînt deosebit de importante. Spre a-şi verifica anticipaţiile apela adesea la sprijinul fratelui său. La 5 iunie 1894 îi scria : „Recurg la tine pentru a pune la punct *Insula cu elice* (...) Crezi că se poate, teoretic, ideal, să fie condus cu un sistem de elice la bord şi babord mişcate de dihamuri care au un milion de cai putere ? S-ar putea dispensa de conducere pentru o navigaţie lentă, în sensul contrar al mişcării elicelor *T‘* Peste trei luni a revenit cu o nouă rugăminte : „Rectifică erorile hidrografice, dacă sînt. Dacă găseşti în tirajul apei tonajul, forţa în cai-vapori, indică-mi adevăratele-cifre (...) Îţi repet că, după părerea mea, cel de al doilea volum al *Insulei cu elice* va fi mult mai ciudat decît primul. *Totul se raportează la obiceiuri şi la fapte actuale, dar sînt romancier înainte de toate şi cărţile mele vor prezenta totdeauna aparenţa unor ficţiuni“,* (subl. n.)

2

Dorinţa scriitorului ca nimeni să nu cunoască momentele grele prin care a trecut este evidentă şi din corespondenţa lui cu italianul Mario Turriello. Fiind întrebat, la 10 aprilie 1895, despre anumite date biografice, Jules Verne i-a răspuns : „Mă simt cel mai necunoscut dintre oameni“. După şapte ani îi scria aceluiaşi : „în acest an (1902) îmr apare de-al 83-lea volum, dar am alte 16 gata şi cel.de care mă ocup» acum va fi al o sutălea. Totul' mă face să 'ered .oă -ultimele vor fi posturpe !“ La insistenţele lui Turriello, care nu putea înţelege motivele bizarei hotârîri a prozatorului, i-a răspuns : „Povestea vieţii mele n-are nimic cu adevărat interesant, relatarea călătoriilor mele n-ar fi nici ea mai atrăgătoare. Un scriitor nu interesează ţara sa sau lumea întreagă decît ca *scriitor“.*

Cu tot pesimismul acestui autor atît de prolific, tinerii descopereau noi semnificaţii ascunse în opera sa. Cea mai bună dovadă a fost încercarea americanei Bly de a face ocolul pămîntului urrnînd aceeaşi cale străbătută de eroul vernian. întreaga presă a oglindit atunci temerarul voiaj şi sosirea îndrăzneţei femei la New York a fost salutată cu 10 salve de artilerie. Întîmplarea s-a petrecut în anul 1889 şi Jules Verne n-a putut rămîne impasibil faţă de euforia generală, care l-a determinat să trimită redacţiei ziarului „World“ următoarea telegramă : „Nu m-arn îndoit niciodată de succesul Nellyei Bly. Ea a făcut dovada perseverenţei şi a curajului. Bravo ei !“

Cu cîţiva ani înainte de a muri, scriitorul şi-a presimţit sfîrşitul. în 1903 nota : „Văd din ce în ce mai greu (...). Am pierdut o ureche ; în acest mod nu risc să mai ascult toate prostiile care curg pe lume (...). Este şi aceasta o mare consolare.“ în 1904 a avut o criză violentă de diabet şi la 24 martie 1905, înconjurat de soţie, fiul şi nora sa împreună cu cei.trei nepoţi, Jules Verne a rostit, ultimele cuvinte : „Să fiţi buni !“ A fost îngropat la cimitirul Madeleine, în . apropiere de Amiens. După dorinţa fiului său Michel, pe .monumentul funerar s-a scris în piatră.: „Către nemurire şi veşnică tinereţe“.

O VIAŢĂ DRAMATICĂ

DECEPŢII SENTIMENTALE. Scurta biografie prezentată în capitolul precedent a reflectat numai cîteva aspecte dîn etapele mai importante ale vieţii romancierului. Dar, aşa cum vom vedea, în existenţa sa s-au petrecut întîmplări cu adevărat dramatice, care l-au determinat pe Jules Verne să ia toate măsurile pentru a nu fi cunoscute de marele public. Descoperirile făcute în ultimul timp de investigatorii care cercetau viaţa prozatorului se referă la momentele dificile din copilărie, la situaţia de neinvidiat a adolescentului şi apoi a tînărului, care pînă la 29 de ani a suferit grele lipsuri materiale ; necazurile îl urmăreau chiar şi atunci cînd atinsese apogeul gloriei şi averii. Vorbind despre problemele majore care l-au hărţuit pe scriitor, aproape toate studiile literare recente nu uită să reliefeze în primul rînd şocurile morale care i-au fost provocate de eşecurile sale sentimentale. Ele amintesc de iubirea precoce a micuţulin Jules pentru frumoasa lui verişoară, Caroline ,. Tronson, dragoste neîmpărtăşită care l-a stăpînit multă vreme. în această privinţă, Jean Jules Verne ne oferă amănunte interesante *K* Semnalează că fetiţa care i-a inspirat bunicului său un sentiment atît de puternic, era mai mare decît temerarul erou ce s-a îmbarcat clandestin pe o corabie. Deşi nu împlinise v încă 13 ani, aceasta era o adevărată femeie în miniatură, toţi tinerii din anturajul ei o cruţau şi băiatul care visa să se căsătorească cu aceea căreia

a vrut să-i aducă un colier de mărgean din îndepăr- ' ţaţele Indii, era foarte gelos. Diferenţa de vîrstă, chiar foarte mică fiind, a contat mult cînd Caroline a devenit adultă iar adoratorul ei a rămas un adolescent. Cu ocazia primului bal, domnişoara a început bătălia de cucerire, făcînd uz de toate armele cu care natura a înzestrat-o şi, în curînd, s-a răspîndit vestea că e pe cale să se mărite. Profund decepţionat, cel săgetat de arcul lui Cupidon s-a hotărît să-şi părăsească oraşul natal. Se spune că din acele vremuri de restrişte sînt cuvintele adresate prietenului său . Aristide Hignard ; „Bine, plec, pentru că nu m-au vrut. Dar vor vedea unele şi altele din ce material este alcătuit acest sărman tînăr numit Jules Veme“. De la Paris îndrăgostitul va evoca în numeroase rînduri iubirea sa neîmpărtăşită : „Este totuşi adevărat ! Această nuntă execrabilă va avea loc“. Sau : „Ce s-o fi întîmplat, apropo de căsătoria unei anumite domnişoare' pe care voi o cunoaşteţi prea bine, mariaj care trebuia să aibă. loc marţi ? Mărturisesc că nu mi-ar displace să cunosc amănunte despre acest subiect“...

Referitor la nefericitul episod erotic al bunicului său, Jean Jules Veme remarcă ironic faptul că cel care fondase la Paris o asociaţie de celibatari a încercat adeseori să se însoare, dar a suferit eşec după eşec. Se întreabă. chiar cine i-a insuflat ideea că dragostea pentru o femeie nu se poate vindeca decît prin iubirea alteia. în arest sens, au fost date publicităţii o serie de scrisori care reflectă silf tuaţia. „Mă căsătoresc cu femeia pe care mi-o vei găsi, cu • ochii închişi, cu punga deschisa“, — îi scrie mamei sale în septembrie 1853, iar atunci cînd i se fac anumite propu- ' neri re nu-i convin le refuză în acest mod : „Ce ţi-am făcut, dragă mamă, de vrei să mă însori ? Probabil că mă urăşti ii de moarte, fără ca să ştiu de ce ?“ Cinci ani după umilinţa v provocată de atitudinea Carolinei, Jules Verne o iubea *l* încă, dovadă fiind următoarele rînduri: „Să-

Jean Jules Verne : *Jules Verne,* Librairie Hachette, Paris, 1973,

mi spui dacă domnişoara Caroline şi nu mai ştiu cum, care mi-a refuzat ⎦ mîna, s-a căsătorit sau e pe cale s-o facă ; ştii că port un | viu interes acestei tinere, pe care am visat-o nu o dată, şi ! care a avut privilegiul de a-mi ocupa gîndurile (...) Mi-ar ii plăcea să mă ţii la curent despre existenţa[1] şi înclinările inimii sale ; ea nu vede, nefericita, ce partidă strălucită a I refuzat, pentru a se mărita într-o zi cu un melc ca Jean I Cormier sau un altul ?“

Grav rănit în amorul propriu, n-o putea uita pe aceea care i-a înşelat speranţele. Astfel, la doi ani după venirea la Paris, aspirantul la succese literare, a scris comedia într-un act, în versuri, *Les pailles rompues (Paiele frînte),* al cărei subiect surprinde exact drama amoroasă care i-a afectat profund viaţa. Acţiunea are ca personaje principale o tînără cochetă de 18 ani, iubită de vărul ei şi se aminteşte chiar legendarul colier. Tema este semnificativă, relevînd că încă din acele timpuri scriitorul se va inspira în povestirile sale din întîmplările survenite de-a lungul vieţii.

Terapeutica preconizată de părinţi pentru a o uita pe Caroline şi anume aceea de a-şi găsi o fată tînără care să-l atragă, i-a surîs lui Jules Veme. La un bal mascat dat la Nantes, în februarie 1854, a întîlnit-o pe graţioasa Lau- rence Janmar şi s-a decis să-i facă curte. Dar vocabularul obişnuit în metropolă i-a jucat o festă. Auzind-o pe fată că-i şopteşte unei prietene despre o balenă a corsetului care o jena, rănindu-i coastele, a riscat o glumă nevinovată : „Ah ! —- a spus el, înclinîndu-se, — de ce nu pot să pescuiesc balena pe aceste coaste ?“ Laurence a izbucnit în rîs, dar cuvintele au ajuns la urechile tatălui ei, care a fost scandalizat de acel mod de exprimare neobişnuit în societatea nanteză. Şi cînd i-a cerut mîna fiicei sale, a fost refuzat !... Exasperat de nereuşita planului său matrimonial îi scria mamei : „...acum e momentul să mă căsătoreşti (...) De aceea te însărcinez să porneşti campania. înar- mează-te cu tot ce trebuie pentru a mă prezenta ca un bărbat de casă, cu toate calităţile şi tocmai bine copt; pe scurt, fă-mi reclamă — băiat de

însurat — şi aruncă-mă în braţele unei tinere bine crescute şi bogate...“ Corespondenţa următoare reflectă din plin amărăciunea eşecurilor din acest domeniu : „Toate delicioasele tinere fete pe care le onorez cu amabilităţi se logodesc, invariabil,! cu altul, în următoarele 15 zile. Am o bizară proprietate...“ Şi : „Nu văd de ce nu descopăr o soţie în lumea pariziană, o tînără bogată care ar vrea să facă o greşeală“... Exasperat de bizara lui situaţie, face pasul hotărîtor atunci cînd întîl- neşte genul de femeie preferat. Nu mai ţine seama de faptul că ea n-are avere, că mai fusese căsătorită şi avea două fetiţe. în schimb era tot atît de veselă şi frumoasă ca şi verişoara Caroline...[1] —

UN SOŢ PUŢIN MALEABIL: Stabilit la Paris, noul familist şi-a reluat contactele cu lumea literară, bursă ne- ; reţinîndu-l deeît cîteva ore pe zi. Honorine a avut din | primele momente deziluzii. A constatat că nu-i este apreciată arta culinară şi că nu putea să-şi ajute soţul în : munca sa. Dealtfel, considera nefolositoare activitatea de I creaţie, exprimîndu-şi adesea părerea că Jules Verne îşi I neglijează slujba, fără rezultate conci'ete. Cînd bărbatul | ei a terminat povestirea *Cinci săptămîni în balon* a respirat *l* uşurată, sperînd că va fi debarasată de numeroasele hîrtii împrăştiate în toate locurile. Dar, după puţin timp, scri- F itorul şi-a întins din nou manuscrisul pe masă spre a I opera corecturile necesare. În aceste condiţii neprielnice s-a născut primul volum din serialul devenit apoi celebru ; sr- atmosfera din jurul autorului nu era dintre cele mai vesele.

• Despre viaţa cuplului Honorine-Jules Verne biografii dau prea puţine amănunte. Totuşi, scurtele adnotări dezvă- pluie adevărul. La zece ani de căsnicie cei doi membri ai Ernenajului au stabilit o înţelegere tacită : în timp ce imul | se aventura pe meridianele globului, celălalt se rezuma la ttoalete şi petreceri. Mai' ales atunci cînd lucra, prozatorul lluita aproape întrutotul de existenţa soţiei. Pentru a fi cît | mai izolat el şi-a cumpărat în 1868 o şalupă unde şi-a '■ amenajat o încăpere specială, un birou adevărat. Pleca de acasă fără a anunţa unde se duce

sau călătorea singur jîn. străinătate, Atunci Honorine şi-a manifestat astfel ^'neliniştea : „Venit de curînd, Jules m-a părăsit. Şi-a pus în cap ideea să meargă la Paris cu «Saint-Michel». Pe R|ceastă secetă va eşua pe un banc de nisip. îi va fi o lecţie, ■pentru că nu pot să-l ţin pe loc“.

|| în perioada 1867—1870 a fost elaborată trilogia *Copiii căpitanului Grant, 20.000 de leghe sub mări* şi *Însula misterioasă.* Lectura lor i-a determinat pe unii critici li- pterari să se întrebe de ce au fost abordate respectivele subiecte cu atîta acuitate. Se bănuia că în viaţa lui Jules Verne s-au petrecut o serie de îhtîmplări nefericite care l-au tulburat profund. O scrisoare a Honorinei dezvăluie : situaţia îngrijorătoare a căminului vernian. Mesajul adresat lui Hetzel era un veritabil S.O.S. : „...cît de trist şi de prost dispus este Jules de cîteva luni încoace ! (...) pare descurajat şi mă împovărează cu toate necazurile născute din deprimarea lui. Observ că se apucă greu de lucru ; de cum începe, se ridică de la birou, se plînge de această stere şi mă acuză pe mine. Ce să fac ? Ce să spun ? Plîng şi sînt disperată. Cînd menajul îl plictiseşte şi-l oboseşte prea mult îşi ia vaporul şi pleacă, de cele mai multe ori nici nu ştiu unde. Dv. (...) consideraţi că trebuie să abandonez ideea dé a-l transforma într-un soţ acceptabil ? (...) Poate găsiţi o soluţie pentru a ne scoate din acest impas al încordării şi necazurilor. (...) dragă prietene, iertaţi-mă şi plîngeţi-mă, soţul meu îmi alunecă printre degete, ajutaţi-mă să-l reţin.:.“

Drama sa familială a ajuns la urechile tatălui său, care s-a confesat astfel unui prieten : „Sîht bucuros de faptul că succesul lui Jules rămîne de bună calitate. Cititorii săi sînt nenumăraţi, dar ce-i serveşte omului să cîştige Universul, dacă-şi pierde inima ?“

între anii 1874 şi 1876, în urma triumfalului succes al piesei *Ocolul pămîntului în 80 de zile,* —.transpunerea pe scenă a cunoscutului roman cu acelaşi titlu, —- Jules Verne a primit numeroase scrisori de adulare din partea femeilor. Bucle blonde şi brune i-au fost expediate în plicuri parfumate. Autorul răspundea la felicitări, însă ardea buclele şi

exclama : „Nu iubesc decît sirenele !“ Privitor la aceste cuvinte, Állotté de la Fuye a consemnat, pentru prima dată, prezenţa unei prietene în viaţa lui Jules Verne. Ne- poata-biografă nota : „...unii oameni afirmau că o muritoare, una singură, îi captiva de mai multe sezoane inima extrem de secretă“. Aceeaşi rudă prin alianţă a strecurat, mai tîrziu, în însemnările sale aluzii cu iz. de mister 'ca aceasta: „Moartea a tăiat firul unei corespondenţe| intime. Sirena, unica sirenă, este îngropată în cimitirul ■ de corali“.

Jean Jules Verne oferă şi alte aspecte inedite. Aflăm că în anul 1885, la balul mascat organizat în casa lor din Amiens, romancierul n-a făcut decît un simplu act de

prezenţă şi pe la Orele 10 seara a dispărut. Unde s-a dus ? Plăcerea lui era să se îndrepte spre Paris, unde se în- tîlnea cu Hetzel şi dejunau împreună la cafeneaua Cáron. După aceea, se întorceau la librărie şi discutau. Uneori Hetzel îl găzduia acasă, alteori rămînea la editură. Faptul nou menţionat era acela că prozatorul ^dispunea de un adăpost parizian la un prieten sau la o prietenă. Prietenul era editorul, dar prietena ? Misterul este dezlegat doar în sensul că Jules Verne se întîlnea cu o doamnă, ai cărei mime nepotul îl dezvăluie cu destulă prudenţă : Duchesne ; la fel ca şi locul unde domicilia : Asnières. De ce cu prudenţă ? Pentru că acelaşi biograf îşi exprimă regretul de a fi pus la dispoziţia rudei sale, Allotte de la Fuye, această informaţie, pe care romantica biografă a făcut-o publică. După părerea fiului lui Michel Verne ar fi vorba despre o persoană serioasă cu un spirit deschis, cu care, bunicul său putea să discute subiectele ce-l interesau şi în preajma căreia el avea posibilitatea de a lucra în linişte. în ceea ce priveşte numele ei adevărat, se arată că după cercetări zadarnice n-ar fi reuşit să afle cine putea fi acea prietenă, în continuare, se emit unele ipoteze : deoarece femeia respectivă a decedat cu aproximativ 20 de ani înaintea lui Jules Verne, n-ar fi exclus ca ea să fi fost din generaţia lui sau poate chiar mai în vîrstă şi în felul acesta să deducem că scriitorul a reluat o veche legătură. Despre relaţiile

dintre cei doi se lansează ideea că ar fi existat o mare intimitate intelectuală, interlocutoarea dovedindu-se admirabilă. Mai mult chiar, la un moment dat biograful scrie : ..Veţi spune că afecţiunea dintre un bărbat şi o femeie se numeşte dragoste ; o ştiu bine, dar fac observaţia că dragostea are diferite nuanţe şi că, de exemplu, amorurile Laurei cu Petrarca n-au depăşit cadrul efuziunilor .Verbale“.
|î: Criticul literar; Marcel Moré a ajuns şi el la concluzia că trei femei au captivat sentimentele prozatorului ; dintre acestea ultima a rămas enigmatică. Mergînd pe acest drum, investigatorul a observat că din majoritatea povestirilor verniene lipsesc aproape ci¿, totul eroinele, deşi subiectele la ordinea zilei se inspirau din dramele amoroase. Curiozitatea i-ţa sugerat ziaristei engleze Marie Belloc, de la revista „Ştrand Magazine“ să-l întrebe pe Jules Verne, în februarie 1895, care sînt motivele acestei ciudăţenii. Succint redat, răspunsul a fost următorul : Ĭ^Amorul este o pasiune absorbantă care nu lasă decît puţin loc pentru alte lucruri în inima omului. Eroii mei au nevoie de toate facultăţile lor, de toată energia, şi prezenţa unei tinere şi fermecătoare femei în jurul lor i-ar fi împiedicat să realizeze giganticele proiecte“...

FIUL RECALCITRANT. Amintirile nepotului direct al lui Jules Verne dezvăluie şi alte secvenţe necunoscute din viaţa ilustrei sale rude, unele dintre ele reliefînd grijile provocate scriitorului de creşterea şi educarea singurului copil, care încă de mic devenise o gravă problemă. Amuzantă este introducerea folosită spre a anunţa naşterea aceluia care a fost tatăl său : „La 3 august 1861 s-a realizat şi prima pagină a unei alte comedii : naşterea lui Michel“. Nervozitatea micuţului, ţipetele lui îl împiedicau pe romaricier să lucreze şi din acest motiv se închidea într-o cameră retrasă, lăsînd întreaga povară a creşterii moştenitorului atît de turbulent pe seama soţiei. Într-o zi, enervat de urletele băieţelului, a ieşit furios din încăpere şi cînd a aflat motivul gălăgiei, fără să stea pe gînduri, i-a spus Honorinei să-i dea orice vrea, numai să tacă.

Michel dorea neapărat să se joace cu pendula !... Cu altă ocazie, se relatează despre o poznă a încăpăţînatului ştrengar de numai 5 ani care, nefiind pedepsit, îşi permitea să facă orice îi trecea prin cap, iar mama rîdea de năzbî- tiile lui. Lipsa de educaţie a lăsat amprente adinei, şi, pe la vîrsta de 8 ani. copilul a devenit o sursă de îngrijorare pentru părinţi, care l-au internat într-un colegiu. Regimul ia care a fost supus n-a dat însă roade, aşa cum reiese dintr-o'scrisoare adresată de Jules Verne lui Hetzel : „Michel e iar bolnav şi are febră (...). Sănătatea acestui copil ne dă de furcă. N-a fost bine educat, de acord, dar cum să pedepseşti (...) un ştrengar care are zilnic temperatură ?“ Severitatea metodelor practicate a dat greş, nervozitatea elevului atingînd o asemenea anvergură îneît a fost necesară intervenţia medicilor psihiatri. În anii 1873 şi 1874 a stat într-o casă de sănătate, unde tratamentul a ameliorat starea pacientului. Situaţia n-a durat mult timp, deoarece tulburările de compbrtament au reapărut, fapt care l-a obligat pe scriitor să recurgă la maniere forte : închiderea într-o casă de corecţie !... Constrîngerea a înteţit şi mai mult revolta adolescentului şi după opt luni, la- sugestia directorului coloniei, căruia îi era teamă ca deţinutul să nu se sinucidă, a fost readus în mediul familial. -A urmat o scurtă perioadă de acalmie, cînd Michel a fost înscris la cursurile .liceale, dar nevroza şi reacţiile impulsive caracterizau din plin manifestările tînărului. Ori de cîte ori i se opunea cineva crizei de originalitate juvenilă, băiatul răspundea prin insolenţă şi revoltă. În asemenea condiţii, tatăl său se hotărăşte să acţioneze-mai energic, spre a-l face să înţeleagă că trebuie ^să respecte anumite reguli sociale. Iată răspunsul lui Jules Verne din 1878 la sfaturile date de Hetzel : „Admirabila dvs. scrisoare m-a impresionat profund, dar Michel desigur nu va înţelege. Vanitatea lui e fără leac. Lipsa totală de respect pentru tot ceea ce e demn de respect îl face surd la orice observaţie. Dar voi acţiona în consensul unanim al familiei (...) şi dacă nu va vrea să se supună va fi îmbarcat

pentru cîţiva ani“.

S-a ajuns pînă acolo încît autorităţile judiciare şi administrative din Amiens i-au propus nefericitului tată

0 ultimă soluţie : încarcerarea. După semnarea ordinului ' judecătoresc, Michel a fost condus la închisoare. Depăşit
de împrejurări şi înspăimântat de marea încurcătură în care se afla, scriitorul s-a înţeles cu căpitanul unei nave care trebuia să plece în India. Atît de tulburat era Jules Verne ; încît n-a avut curajul de a asista la plecarea fiului recalcitrant. I-a scris lui Paul, la 4 februarie 1878 : „Ce se va întîmpla cu el ? Nu ştiu, dar medicii au căzut de acord că acest băiat în stare de criză e total iresponsabil. îi va [1] ajuta, oare, marea ?“.

Angajat ca timonier, în curînd călătoria s-a transformat pentru Michel într-o croazieră. Ajuns în insula Mauriciu, f- vestea că fiul celebrului romancier se găseşte la bordul | vasului s-a răspîndit repede. în aceeaşi seară un plantator a oferit în onoarea lui un banchet. Evocînd acea epocă, f'Jean Jules Verne nota : „Ceea ce pot să vă spun este că tata a păstrat o frumoasă amintire despre acea minunată > escală“. Tot el ne informează asupra unei amuzante în- ; tîmplări. Cînd vasul a ajuns în India, spre stupefacţia autohtonilor, tînărul francez a debarcat pe un soare arzător îmbrăcat... în redingotă şi joben ! „Mai rîdea încă, 40 de ani mai tîrziu, de isprava făcută atunci“.

1 Şapte luni după aceea, prozatorul este zguduit citind corespondenţa sosită din Calcutta. „Am primit cea mai

, oribilă scrisoare pe care o poate primi un Lată“, — îl ^informează pe Hetzel. Misiva cuprindea cîteva pagini şi Banaliza starea sufletească a celui exilat, aruncînd din loc în loc veritabile săgeţi către inima părintelui său. „...e foarte trist să te vezi tîrît, împotriva voinţei tale, fără putinţă de a face ceva, departe de familie, de ţară şi de tot ceea ce iubeşti. în sfîrşit, e vina mea, nimic de zis. Dar nu este / oare o tiranie fără seamăn a gîndului, a sentimentului, adică a creierului şi a inimii, a tot ce e mai sfînt într-

o
fiinţă gînditoare'?“ Şi mai departe : „Spiritul meu nu are aici nevoie să fie educat şi nici dezvoltat, e şi aşa prea mult pentru cei 17 ani ai mei. De ceea ce are nevoie este de a se instrui şi îţi întreb conştiinţa dacă aici e locul potrivit ? (...) Nu-ţi cer nici măcar să mă chemi înapoi, deşi nu văd de ce ar fi necesar să continui vindecarea unui om sănătos (...). Poate că nebunul are încă nevoie de bucurii. Mă tem că vei începe să mă sprijini. Deocamdată încă nu, (...), dar cine poate şti ce rezervă viitorul ?“

Reîntors acasă în iulie 1879, manifestările revoltătoare ale tînărului s-au repetat şi părintele său a cerut din nou sfatul lui Hetzel : „Să-l gonesc de acasă pe nefericit, la 17 ani şi jumătate, la Paris, de capul lui... Viitorul e teribil (...), dacă-l alung, nu-l voi mai revedea niciodată (...). Ah ! Sărmanul meu Hetzel, ce nenorocit sînt, trebuie să se termine odată ! Ce ai face în locul meu ? Să-l alung, să nu-l mai văd niciodată ? Va trebui totuşi să ajung şi la asta. E de necrezut cît de mult sufăr !“ Urmează o scenă violentă între tată şi fiu, o ceartă după care Michel a fost dat afară din casă. O nouă mobilizare a autorităţilor puse să-l supravegheze îndeaproape, este elocventă pentru dificila situaţie în care se afla scriitorul. Acum intervine un nou fapt : în loc să plece la Paris, tînărul s-a îndrăgostit de o actriţă de la Teatrul municipal din Amiens,, pe nume Dugazon. Fermecătoarea cîntăreaţă l-a cucerit pe adolescentul care voia să se căsătorească cu ea. Jules Verne, considerând că era ceva trecător, s-a opus, ameninţîndu-l cu închisoarea. Metoda n-a dat nici acum rezultate, deoarece neascultătorul băiat n-a ţinut seama de hotărîrea părintelui său, fapt comunicat astfel lui Hetzel : „Michel a părăsit Amiens-ul în urmă cu opt zile împreună cu tînăra actriţă. Sînt la Havre, unde ea joacă. Devenindu-i amantă, nu cred că se vor duce să se căsătorească în Anglia, deoarece s-au făcut strigările la Amiens. Datorii şi reclamaţii din toate părţile, nu ştiu ce să mai fac !“ Cu toate protestele sale, romancierul i-a asigurat băiatului o pensie lunară de o mie de franci, sumă deloc neglijabilă pe vremea aceea, iar atitudinea sa imprudentă a avut urmări asupra vieţii

3

noului cuplu, care-şi stabilise locuinţa la Nîmes. Tînărul soţ era deja tatăl a doi copilaşi cînd a profitat de primele neînţelegeri ivite în căsnicia sa. în timp ce cîntăreaţa făcea vocalize, uşuraticul ei bărbat se plimba călare în căutarea.
unei noi aventuri. Remarcase o pianistă de 16 ani, pe cana n-a stat mult pe gînduri şi a răpit-o. Fata nu ştia că ele- !; gantul ei adorator era însurat. Este uşor de imaginat surpriza întregii familii, cînd a auzit de noua ispravă. Mama celei înşelate a apelat la scriitor pentru rezolvarea paşnic^ a situaţiei. Acesta a fost obligat să intervină pe lîngă soţia părăsită, oferindu-i o pensie. Regreta deoarece observase că actriţa avea calităţile necesare unei femei bine crescută ; şi poate că dacă n-ar fi intervenit această dragoste mistuitoare legătura ar fi putut fi durabilă. înţelegătoare, ea şi-a dat' consimţămîntul la divorţ şi Michel s-a putut căsă- ’ tori cu Jeanne instalîndu-se la Paris. Supraveghindu-l în- | deaproape, noua soţie i-a imprimat echilibrul necesar, schimbîndu-i caracterul şi reuşind să-l determine să mnnţ ceaşcă serios. Pentru prima dată Jules Veme putea şi respire liniştit. O binecuvînta pe aceea care-i domesticise neîmbllnzitul fiu. Raporturile familiare şi-au reluat astfel cursul normal, iar atunci cînd s-a născut al treilea nepot, legăturile erau atît de strînse încît prozatorul împreună cu Honorine s-au dus la Fourberie, în Bretania, unde Michel închiriase o casă în perioada verii şi au stat acolo o lună de zile..,

Prin 1885 Michel Verne s-a lansat într-o afacere indus- . trială, dar lipsa de experienţă l-a făcut să se îndatoreze cu 30 000 de franci. A încercat apoi să scrie, dar nu a perse- t verat. între anii 1898 şi 1902 a călătorit în Austria, Un- f' garia, România şi Bulgaria, perioadă în care a navigat şi pe i, Dunăre. Se consacrase prospectărilor miniere, profesie în , care a dobîndit oarecare competenţă. Reîntors în patrie, i ; Jules Verne asculta cu plăcere peripeţiile petrecute în acele pvoiaje, mai ales că acţiunile mai multor povestiri ale sale se derulau pe teritoriile ţărilor respective. După moartea *l* scriitorului, fiul său a încercat să devină producător de f iilme şi în acest scop a transpus pe peliculă romanele : li*Cele*

cinci sute de milioane ale Begumei, Jean Morenas, : Steaua sudului şi *Indiile negre.* Deoarece cinematografia Ifacea pe atunci primii paşi şi cerea investirea unor mari spume de bani, a renunţat la scrierea scenariilor după ope- Jfbele tatălui său şi s-a îngrijit de publicarea naraţiunilor Spostume. Pe unele le-a găsit în sertarele biroului părintesc, În prima fază de creaţie. Le-a transcris şi corectat, predîndu-le apoi editurii. A murit în anul 1925.

MITUL DESTRĂMAT. În rubricile de curiozităţi ale revistelor din ţara noastră şi de peste hotare se putea întîlni, pînă nu demult, următoarea ştire : „Jules Venie a dus o viaţă modestă şi liniştită. Omul care a povestit atîtea călătorii minunate nu a pus niciodată piciorul pe o navă. Se plimba doar prin călimara sa...“ Astăzi pare hazlie o asemenea viziune, deoarece se ştie cu precizie că el a voiajat mult în afara graniţelor patriei sale. Mitul care considera că Jules Veme a fost doar un „şoarece de birou“, iar subiectele lui proveneau numai din lectura unor lucrări ştiinţifice şi o fantastică imaginaţie, s-a dovedit în parte fals. ■* În parte, deoarece nimeni nu poate concepe că ilustrul prozator ar fi pătruns în centrul pămîntului. ar fi străpuns atmosfera, s-ar fi dus la poli sau s-ar fi scufundat în adîncurile mărilor şi oceanelor. Dacă romanele respective exprimau şi prodigioasa lui fantezie, totuşi ele se inspirau din întîmplări sau evenimente reale. în ceea ce priveşte majoritatea celorlalte povestiri s-a constatat că geneza ior îşi găsea explicaţia în numeroasele croaziere întreprinse de scriitor pe meridianele globului. Astăzi se afirmă deschis că'multe dintre operele vemiene au avut la baza lor însemnările luate în timpul acelor călătorii. Se ştie că îşi alcătuia jurnale de bord cu prilejul fiecărui drum peste hotare, ba mai mult, chiar şi atunci cînd făcea escapade fără vreun. scop literar, unul dintre pasagerii iahtului său avea misiunea să consemneze toate întîmplările survenite pe parcurs. Pornind de la aceste însemnări, unul dintre ultimii săi biografi, Jean Jules Verne, a analizat, fiecare naraţiune scrisă de bunicul său, făcînd ipoteze asupra genezei lor.

Operele apărute în Franţa care au ca obiect de investigaţie viaţa scriitorului acordă un spaţiu limitat relatării croazierelor întreprinse de acesta. în linii mari sînt cunoscute şapte-opt călătorii, arhivele familiale verniene putînd da la iveală, în viitor, multe lucruri interesante privitoare la alte peripluri. Primul voiaj este menţionat într-o scrisoare din 1859, adresată tatălui său : „Alfred Hignard, agent la Saint-Nazaire al unei companii de navigaţie, îmi oferă o călătorie gratuită dus şi întors în Scoţia“. Cu acel prilej a vizitat, oraşele Edinburgh şi Londra văzînd pe şantierul Tamisei o mare navă în construcţie, „Great- Eastern“. în faţa colosalului vas Jules Verne a jurat că va face cu el o traversare peste ocean dacă va fi fayorizat de succesul literar... Se mai ştie că la 15 iunie 1861 a făcutcunoştinţă cu mirificele peisaje din fiordurile norvegiene şi a străbătut Islanda vulcanică, Ţara gheţii şi a focului.

Una dintre cele mai interesante deplasări le-a realizat în anul 1867, cînd s-a îmbarcat cu fratele său Paul la Li- vcrpool pe bordul lui „Great-Eastern“. Uriaşa navă avea ca prim obiectiv montarea cablului telefonic submarin între Anglia şi Statele Unite. în apropiere de Terra Nova s-a dezlănţuit o puternică furtună şi Jules-Verne a asistat la teribila scenă a smulgerii unui om din echipaj de către rafalele vîntului. Au debarcat în America la 9 aprilie, după patru zile de întîrziere, din această călătorie el făcînd „provizie de emoţii pentru tot restul' zilelor“, aşa cum. va nota într-o scrisoare. Au vizitat rapid New York-ul şi : cîteva oraşe americane, după care s-au îndreptat spre frontiera canadiană, termimnd scurta excursie pe pămîntul de peste ocean în faţa cascadei Niagara. La sfîrşitul lunii . aprilie s-au îptors acasă;

Primul vas cumpărat de prozator, a fost o şalupă simplă de pescuit folosită de el în scopul unor voiaje de plăcere. Cu ajutorul acestei ambarcaţiuni, căreia i-a dat numele de „Saint-Michel“ după cel al fiului, a întreprins numeroase •escapade pe Marea Mînecii sau pe >Sena. Despre această navă a scris : „Sînt îndrăgostit de asamblajul de scînduri şi cuie, bum eşti la 20 de ani de o metresă“. Mateloţii ambarcaţiunii cunoşteau /multe drame petrecute pe

mare, dar cea mai zguduitoare se petrecuse în urmă cu 30 de ani.

• Atunci, doctorul Petit din Amiens,. un îndrăgostit de navigaţia submarină, îşi construise un aparat cu ajutorul căruia făcea încercări de scufundare. Dar într-o zi n-a mai revenit la suprafaţă, fiind găsit asfixiat în mecanismul imaginat de el. Se pare că relatările marinarilor l-au inspirat pe romancier la crearea celebrului său Nautilus...

Micul vas a fost schimbat după cîţiva ani cu un velier de un tip mai bun, înlocuit' şi el de un frumos iaht. Croazierele efectuate la bordul acestuia au fost citate într-un memorandum scris de Paul Verne şi publicat de Hetzel. Astfel, prima călătorie a fost făcută în anul 1878. Itinerarul a cuprins porturile Vigo, Lisabona, Cadix, Tanger, Gibral- | tar, Malaga, Tetuan, Mostaganem, Oran şi Alger. Reîntor- | cîndu-se din frumoasa plimbare pe întinsurile albastre ale Ş apelor, Jules Verne îi scria fratelui : „Ah ! Dacă tu şi eu ; am fi liberi, liberi, liberi ! Ce viaţă...“ Un an mai tîrziu, | cînd naviga pe coasta Angliei şi a Scoţiei, surprins de o furtună care a avariat iahtul, a reuşit cu mart» greutate să ancoreze în rada portului Saint-Nazaire. în 1880 sînt semnalate alte două voiaje : unul către Norvegia, Irlanda şi Scoţia, al doilea, mult mai interesant prin peripeţiile sale, a fost descris mai pe larg de Jean Jules Verne. Obiectivul era vizitarea oraşului Petersburg. Iniţial, traseul urma să treacă prin Christiania, Copenhaga şi Stockholm. Iahtul a plecat de la Treport, a mers către Deal şi Yarmouth, pe coasta engleză, ajungînd la Rotterdam. Din cauza timpului nefavorabil s-a reîntors la Anvers, prin canalele care legau Meusa de Escaut. De la Wilhelmshaven a trecut prin canalul Eider, dorind să iasă la Marea Baltică, dar a avut surpriza să constate că nava este mai lată decît ecluzele şi a fost obligat s-o demonteze. La Kiel, Jules Verne a văzut enormul tun care putea lansa o bombă de 500 de kilograme, fapt ce demonstra pregătirile militare ale germanilor începînd cu acele vremuri. Ajungînd la Copenhaga în ziua de 18 iunie, scriitorul a obseryat un fenomen astronomic deosebit : o cometă deasupra stelei polare. Specialiştii i-au comunicat că a făcut o descoperire

interesantă, deoarece din calculele lor reieşea că ea nu putea fi vizibilă în acel loc.

Croaziera din Mediterana, efectuată în 1884, este mau, bine cunoscută, la ea participînd mai mulţi membri ai familiei Verne. La 15 mai iahtul a părăsit portul Nantes îndreptîndu-se spre Vigo, a trecut apoi prin Lisabona şi a făcut o mică escală la Gibraltar. La 27 iunie a ajuns la Oran, unde Societatea de geografie locală a ţinut o şedinţă în onoarea scriitorului. De âsemenea, la Alger populaţia i-a făcut romancierului o primire emoţionantă. Călătoria a continuat pînă la Bone, unde din cauza mării agitate au debarcat şi au pornit spre Tunis mergînd pe jos, cu dili- genţa şi cu trenul. Vasul îi aştepta la Goulette, de unde au plecat spre Malta. Peripeţiile aoestui voiaj nu s-au terminat, deoarece uriaşe valuri i-au silit să se îndrepte din nou către ţărmul african. Au coborî! la Sidi-Yussuf, un loc protejat de dune şi cu o plajă minunată. Acolo s-au zbenguit veseli pînă în momentul cînd fiul scriitorului, Michel, care rămăsese la bordul vasului, “a tras cîteva focuri de armă. Faptul a provocat riposta arabilor de pe ţărm, obligîndu-i să se întoarcă repede pe navă. în apropierea coastelor Maltei iahtul a fost în primejdie să se scufunde. Numai datorită unui pilot experimentat, nava a putut intra în portul La Valet te. După mici reparaţii, au străbătut cei 100 de kilometri care separau Malta de Catania şi întregul grup a făcut o ascensiune pe Etna. Voiajul a urmat apoi pe calea apelór pînă la Neapole şi CivKta Vecchia. Din acest punct, Honorine, care nu suporta răul de mare, n-a mai vrut să se urce pe vas. Au luat trenul pînă la Roma. La 7 iulie scriitorul a fost primit în audienţă tíe Papa Leon al XIII-Iea. Obosit de manifestaţiile de v simpatie ale publicului, Jules Verne'a încercat să efectueze ţ restul drumului ca simplu turist. Dacă a putut să se sfre- ; poare incognito la Florenţa, n-a mai reuşit acelaşi lucru la Veneţia, deşi s-a înscris la hotelul „Oriental“ sub humele de Prudent Allotte. A fost trădat de soţia sa, care prinsese gustul onorurilor. Veneţienii i-au întîmpinat cu focuri de artificii, demonstrînd cu banderole pe care seria „Evlva Giulio Verne“,

deoarece italienii îl considerau compatriot. Despre această călătorie Allotte de la Fuye a notat că a fost „triumfală“, iar Bernard Frank, alt biograf, a exclamat : „Este un eveniment ! Pentru prima dată familia a . fost adunată în întregime“.

Nici un cercetător n-a reuşit pînă acum să cunoască vreo însemnare care să ateste alte croaziere realizate după aceea în Mediterana... Enigma a fost sesizată de Marcel Moré, care şi-a pus întrebarea : de ce n-a folosit Jules Verne iahtul său între anii 1884—1886 ? Într-adevăr, o taină se ascunde şi aici, dacă se ţine seama de puternica pasiune a prozatorului pentru periplurile peste hotare. N-ar fi singura încercare de excludere sau de metamorfozare a unor importante momente verniene, o probă directă ■fiind oferită de acelaşi meticulos investigator prin dezvăluirea adevăratului atentator la viaţa romancierului. ¡

DRAMA DIN AMIENS. în capitolul „Aşa l-am cunoscuf pe Jules Verne“ era menţionată versiunea difuzată în ţara noastră cu privire la atentatul petrecut în 1886. Deoarece ' textul conţinea unele erori importante, este necesară o ■■ revenire. La 10 martie din acel an ziarele din întreaga '■ Franţă au anunţat cu titluri mari ştirea despre încercarea | de asasinat a lui Jules Verne. La 42 de ani după tragicul BBpeniment, Allotte de la Fuye nota în biografia rudei sale : feîntr-o seară de martie a anului 1886, întorcîndu-se acasă pe întuneric, Jules Verne a fost victima, chiar în faţa porţii pile, a unui accident, pe cît de tragic, pe atît de neaşteptat;al cărui autor iresponsabil, mai de compătimit decît victima, a văzut umbra acestei fapte necugetate întinzîndu-se asupra întregii sale vieţi... Un adolescent (...), cuprins de o febră cerebrală (...), a fugit de acasă cu o armă de foc (...). Jules Verne a văzut moartea cu ochii, împuşcătura, care a deviat, l-a rănit numai“. Mai departe, ea scria : „Presa s-a agitat, apoi a tăcut brusc“.[1]

Citind această relatare, Marcel Moré a fost frapat de ciudatele aprecieri care minimalizau pînă într-atît tentativa de crimă considerînd-o un simplu „accident“, iar autorului abominabilei fapte îi găseau într-o oarecare măsură circumstanţe atenuante. Dar ceea ce i-a dat cel mai mult de gîndit a fost menţiunea că presa „a tăcut brusc“, neoferind publicului' amănunte despre atentat. Pornind pe firul acestei sesizări, criticul literar şi-a pus întrebarea : de ce n-au mai scris nimic ziariştii despre un asemenea caz important, pentru că, după cum este bine cunoscut, ei n-au niciodată obiceiul să-şi oprească anchetele decît dacă li se impune tăcerea spre a evita un scandal ? Ajun- gînd cu analiza la acest punct, o altă nedumerire îi intriga : pe cine putea să indigneze darea în vileag a împrejurărilor care au periclitat viaţa unui scriitor

[1] **Am reprodus fragmentul biografei scriitorului deoarece con- ţirie unele informaţii care completează ştirea inserată de Dinu Moroianu în volumul său. (n.a.)**

celebru ? Justeţea interpretărilor l-au condus, în final, la descoperirea adevăratei identităţi a aceluia care a încercat să-l ucidă pe Jules Verne. Şi cînd a cunoscut numele persoanei care a tras cîteva focuri de revolver în prozator, a rămas stupefiat : era chiar nepotul acestuia ! Lovitura de teatru l-a încurajat să-şi continue cercetările şi a reuşit să dezvăluie alte elemente necunoscute. Primul-document care i-a oferit dezlegarea enigmei, în ceea ce priveşte identitatea atentatorului, a fost textul unei conferinţe ţinute la 8 februarie 1928 la Societatea industrială din Amiens şi reprodusă în „Buletinul Societăţii Jules Verne“ nr. 3, sub titlul *Jules Verne amienezul.* Conferenţiarul Maurice Garet a vorbit, la un moment dat, despre drama din Amiens şi atunci cei prezenţi au aflat cu surprindere că tînărul care a tras două focuri de revolver în marele scriitor era propriul său nepot, pe care-l ajutase de mai multe ori. Bizar era faptul că nu se amintea numele aceluia care comisese teribila nelegiuire. Investigaţiile s-au îndreptat spre toate lucrările ce conţineau unele date asupra vieţii romancierului. în volumul lui Charles Lemire intitulat *Jules Verne* şi apărut la Paris în 1908 a găsit următorul pasaj : „Mare a fost uimirea lui Jules Verne cînd a recunoscut în autorul atentatului pe una din propriile sale rude, nepotul său Gaston Verne (...), acest tînăr de 25 de ani s--a dovedit atins de mania persecuţiei. A părăsit ministerul pentru **a** se duce să se odihnească la Blois. Scăpînd de sub supravegherea familiei, a luat un bilet pentru Dover, s-a oprit la Amiens şi a comis acel gest de neînţeles (...). Nepotul a fost dat pe mîna medicilor specialişti şi s-a făcut tăcere“.

în capitolul intitulat semnificativ „Seria neagră“ Jean Jules Verne dă alte informaţii interesante. Prima ştire se referă la greutăţile financiare pe care le-ar fi avut Jules Verne cu puţin timp înainte de nefericita întâmplare care era să-l ucidă. La 15 februarie 1886 şi-a vînduţ iahtul. Al doilea eveniment dureros intervenit în viaţa scriitorului a fost semnalat de o telegramă primită de Hetzel, chiar **a** doua zi, pe cînd se afla la Monte Carlo, grav bolnav. Avo- ’ catul amienez Robert Godefroy a fost expeditorul urmă- toarelor cuvinte: „Gaston, atins

de nebunie, a tras două focuri de revolver asupra lui. Verne. Un singur glonte l-a nimerit. Verne uşor rănit la picior“. Neaşteptata veste **a** avut repercusiune asupra sănătăţii editorului, care după **o** săptămână a decedat !... Inexplicabilul gest al lui Gaston : Verne pare şi mai ciudat după ce aflăm antecedentele date de fiul lui Michel. Se aminteşte că Paul Verne a avut trei băieţi, pe Gaston, Maurice şi Marcel, dar singurul care s-a remarcat prin inteligenţă şi studii' strălucitoare a fost tocmai atentatorul. Devenit, mai întâi, funcţionar la Consiliul' de Stat, a intrat apoi în cadrul Ministerului afacerilor externe şi atât tatăl său cît şi Jules Verne îi prevedeau un viitor deosebit. Din acest motiv prozatorul era ataşat de Gaston, al cărui caracter serios contrasta vădit cu lipsa de ponderaţie a fiului său. în contextul menţionat, pare ieşită din comun brusca „dereglare mentală“ a tânărului descris atât de frumos, mai ales că până în acea clipă nu s-a afirmat nimic în acest sens. Dealtfel, chiar şi formularea I dată de Jean Jules Verne este echivocă : „Subit, creierul ce părea atît de bine organizat, s-a dereglat. La întoarcerea dintr-o călătorie la Blois, unde a asistat la căsătoria unei verişoare, i-a venit cheful să plece la Amiens“.

Autorul noii biografii verniene relatează apoi unele amintiri povestite de tatăl său, Michel Verne, despre, cazul Gaston. Se arată că acesta ar fi apărut lingă unchiul său în momentul cînd voia să deschidă uşa casei şi l-a somat să-l apere de duşmanii care-i urmăreau. Zadarnic i-a spus Jules Veme că nu era nimeni pe urmele lui, deoarece Gaston a început să strige furios : „Ah ! Nici tu nu vrei să mă aperi !“ După aceea şi-a descărcat revolverul. întrebat de tatăl său a motivat gestul criminal într-un mod nu mai puţin absurd : ar fi vrut să atragă atenţia lumii asupra unchiului, care nu era destul de apreciat... Soarta nefericitului tînăr a umbrit viaţa lui Paul şi Jules Veme, el petre- cîndu-şi restul zilelor în diverse sanatorii şi decedînd într-o clinică de psihiatrie din Luxemburg, în anul 1914.

Cit despre ipoteza lansată dé Marcel Moré asupra unei întîlniri prealabile între Gaston şi unchiul său, după opinia lui Jean Jules Verne nimic

nu pledează în favoarea ei,
. singurele elemente sigure în cazul respectiv fiind scrisorile expediate imediat după drama din Amiens de fratele' bunicului şi tatăl său.

Iată un fragment din textul trimis de Paul Verne lui Léon Guillon : „Ce nenorocire îngrozitoare ! M-am întors de la Amiens unde l-am văzut pe bietul Gaston care a fost internat, la cererea unchiului său, la infirmeria spitalului. Sărmanul copil nu e conştient de actul comis (...). Nimic nu ne-a făcut să prevedem o asemenea nenorocire... Jules este rănit la picior, (...) glontele n-a fost extras şi probabil nici nu va fi“. Michel Verne a adresat şi el cîteva rin duri mătuşii sale Marie : „Gaston (...) aşteaptă decizia medicilor care l-au examinat (...). Bietul om este foarte nefericit. E un necaz teribil pentru toată familia. Să sperăm că se va vindeca într-o zi, ceea ce este posibil, în linii mari“.

Rana de la piciorul atins de glonte a încăput să supureze şi din această cauză s-a renunţat la extragerea cartuşului. După moartea prietenului său Hetzel, la scurt timp a urmat decesul mamei sale, apoi infirmitatea. Se spune că în aceeaşi perioadă s-ar fi despărţit pentru totdeauna de o inteligentă prietenă...

Atît de misterioasă, de necunoscută este încă viaţa lui Jules Verne incit după mai bine de şapte decenii de la dispariţia sa, în revista „L’Express“, din 22—28 mai 1978, Marc Soriano a publicat articolul intitulat *Cine .a fost adevăratul Jules Vernie ?* La loc de frunte se afla îndoiala, incertitudinea... dacă marele romancier a existat în realitate ! Era o nouă manifestare a unui zvon fals răspândit pe la sfîrşitul secolului al XIX-lea în rândul oamenilor de litere nu numai din străinătate, ci chiar din Franţa. Pe alt plan, dar tot atît de bizar, a fost incidentul hazliu provocat de o confuzie de nume, incident ale cărui reminiscenţe au generat suspiciuni cu privire la originea prozatorului. Despre aceste ciudăţenii vom relata în continuare.

ÎNTÎMPLĂRI AMUZANTE. în 1895 se şoptea în diverse cercuri literare că Jules Verne a îmbătrânit şi ar fi dispărut din lumea pariziană. Se pretindea chiar că Hetzel (fiul editorului) i-ar fi falsificat

semnătura, mergînd pînă acolo încît cei ce continuau serialul *Călătorii extraordinare* aparţineau unui consorţiu „Jules Verne et Co“, o asociaţie de scriitori cu un pseudonim colectiv. Rumoarea a trecut Alpii ajungînd la povestitorul milanez Edmondo.de Amicis,. care s-a hotărât să plece la Amiens pentru a constata adevărul. Voia să lămurească ciudatul caz al scriitorului francez ale cărui opere erau cunoscute în întreaga lume, dar, cu toate acestea, îi era ignorată personalitatea. în memoriile cu privire la vizita întreprinsă se arată momentul întâlnirii cu prozatorul : „Nimic dintr-un literator. Fizicul său seamănă puţin cu cel al lui Verdi. Are înfăţişarea unui marinar în retragere. Nu se distinge decît prin reflexii, extrema acuitate à privirii şi forma foarte artistică a limbajului. Vorbeşte de lucrările sale cu o alură distantă, detaşată, ca şi cum ar discuta despre altul sau de o colecţie de timbre poştale...“ Oaspetele italian s-a oprit mai mult timp în bibliotecă, unde se aflau sute şi sute de volume de toate formatele, în toate limbile. Pe şemineu erau busturile lui Molière şi Shakespeare, autorii favoriţi ai gazdei. în camera de lucru, severă ca şi aceea a unui comandant de navă, a văzut patul de campanie, iar pe masă o imensă planisferă pe care Jules Verne îşi puncta cu ace p,: itinerarele parcurse de eroii romanelor sale. înainte de a-şi ; lua rămas bun, de Amicis i-a cerut fotografia şi l-a rugat I' să scrie cite va cuvinte pe ea pentru că voia s-o arate com- | patrioţilor. înapoindu-se la Milano, le-a spus colegilor că ! „profetul ştiinţific nu este un Buda eu sute de mîini“...

Exact înainte cu 20 de ani, în 1875, în luna mai, un Binecunoscut a cerut să vorbească cu Jules Verne. Atunci a putut fi auzit următorul dialog pe care mai târziu l-a relatat biografa sa Allotte de la Fuye :

„— Domnule, tot universul vă crede francez, dar este inutil să o tăinuiţi. Ştiu, din sursă sigură, cine sînteţi şi cunoisc întreaga dumneavoastră existenţă.

— Vorbiţi, domnule — spuse Jules Verne impasibil.

— Sînteţi evreu polonez şi v-aţi născut la Plock,

4

în. Polonia, aproape de Varşovia. Numele dumneavoastră veritabil este Olschewitz, nume care provine de la Olscha, care corespunde cuvîntului polonez Arin. Ori, acest arbore se numea în vechea franceză Vergne sau Verne şi dumneavoastră l-aţi tradus franţuzindu-vă numele. Prin 1861, pe cînd vă aflaţi la Roma, aţi abjurat religia ebraică, înainte de a vă logodi cu o bogată prinţesă poloneză. Părinţii resu- recţionişti, o congregaţie poloneză, au primit abjuraţia, după care aţi fost catehizat de reverendul Semenko".

în timp ce pe faţa scriitorului a apărut consternarea, vizitatorul şi-a urmat dezvăluirea : „Logodna cu prinţesa Kryzanowska a fost ruptă, Franţa cumpărîndu-vă condeiul şi oferindu-vă, la sfaturile Sfîntului Scaun, un serviciu la Ministerul de interne-".

Jules Veme a rîs cu hohote şi a răspuns sarcastic : „Greşiţi asupra cîtorva puncte, domnule, acea poloneză se numea prinţesa Crac...ovitz:. Am răpit-o şi am trăit împreună pe malul lacului Leman, dar în urma unei certe s-a aruncat în apă. A fost eterna remuşcare a existenţei mele. Dar, tăcere... Nimic despre originea mea. Ţin să trec aici drept creştin complet".

Revenind în sala de mîncare, romancierul le-a povestit Honorinei şi celorlalţi meseni hilara şi nebuloasa scenă petrecută cu cîteva clipe înainte.

Comentând hazlia istorioară, amintita biografă menţionează că Jules Verne n-a acordat nici o atenţie incidentului, deoarece pe atunci nu avea nici 50 de ani, „inima sa ardea încă" şi pentru creatorul celebrilor Nemo, Michel Ardan şi Robur constituia un alibi în plus, ignorînd problema naşterii sale. Dar falsa aserţiune s-a perpetuat în asemenea mod încât pînă şi un ziar parizian din anul 1925 îşi mai punea încă candid-întrebarea : „Jules Veme a fost francez, sau nu ?" Dealtfel, ginerele său, Georges Lefèvre, mai rîdea încă după 50 de ani de la amuzantul dialog. Ecourile acestei denaturări se datorau atît acelui Olschewitz, care ,n-a retractat născocirea, precum şi relansării dubioasei ştiri în mai multe cotidiene străine. Astfel, puţin timp după moartea scriitorului s-a reluat vestea despre pretinsa sa

origine în presa poloneză şi într-un ziar din Petersburg, motiv care l-a determinat pe arheologul Dur- ville, din Nantes, să publice extrase din arhivele locale asupra actelor care restabileau adevărata filiaţie a marelui dispărut. De asemenea, în anul 1924, fostul său prieten Raymond Joessel a reprodus copii autentificate de primăriile din Nantes şi Provins. Intrigată de îndrăzneala mistificării, Allotte de la Fuye a ajuns la o concluzie de-a dreptul neaşteptată : „Da, creierul lui Jules Verne era ciudat, previzionar. Se datora aceasta, oare, harului profetic despre care unii persevereză să creadă că provine din rasa ebree

De necrezut, dar adevărat ! Acum cîţiva ani o americancă i-a trimis lui Jean'Jules Verne *o* scrisoare, fiind convinsă că este verişoara lui,' deoarece bunicul ei... purta numele de Olchevitz ! Incredibilul demers l-a hotărît pe fiul lui Michel Verne să reia investigaţiile asupra bizarei şi artificialei probleme. Aşa a aflat că profesorul Edmondo Marcucci, dorind să cunoască motivul intervenţiei ziaristului polonez, a dat peste un articol inserat în cotidianul „Giornale ¿'Italia“, din aprilie 1928, care se ocupa de o temă analogă. Surprins de persistenţa falsului, s-a adresat superiorului resurecţionişti1or, părintele Thaddee Olejnie- zak, rugîndu-l să verifice actele păstrate în arhivele Ordi« nului său. La 26 mai 1928 a primit următorul răspuns ţ „Afacerea Verne se bazează în întregime pe un echivoc. Răposatul părinte Paul Smolikowski, după moartea celebrului scriitor, a expus în ziarele poloneze pretinsă lui origine iudeo-poloneză. Din neatenţie a comis o eroare *„circa personna“,* confundîndu-l pe francezul Jules Verne cu fostul evreu polonez Olszewicz, care îşi luase numele de Julien de Verne“. Textul acesta a fost publicat în „Buletinul Societăţii Jules Verne“ nr. 2, pe anul 1931 şi se părea că legendara mistificare s-a încheiat. Dar urmele ei au ajuns pînă în.zilele noastre, dovadă misiva expediată recent de peste ocean ! Reminiscenţele confuziei au pătruns şi în ţara noastră, avînd repercusiuni nefaste asupra celor bănuiţi de rudenie cu prozatorul, în epoca de tristă amintire a dictaturii fasciste. Dealtfel, ciudata

aserţiune mai figura în Enciclopedia britanică, aşa cum nota cu sarcasm Jean Jules Verne. Cu toate acestea, el nu împărtăşea indignarea acelora care s-au ridicat cu violenţă împotriva legendei, considerînd-o un minunat omagiu internaţional adus operei verniene. După opinia sa, faptul că la un anumit moment polonezii, italienii sau ungurii l-au socotit pe Jules Verne compatriot,. ar vorbi de la sine...

' SECRETELE LABORATORULUI VERNIAN. Atras de mirajul mării încă din copilărie, pentru a înţelege poezia întinsurilor albastre romancierul se folosea de toate ocaziile spre a-şi satisface pasiunea. Timp de două decenii navele i-au servit nu numai pentru cunoaşterea unor ţări îndepărtate, ci şi drept cabinete de lucru. După vizita în Statele Unite i s-a confesat editorului său : „«Great Eas- tern», în ciuda masei sale, a dansat ca o călimară pe ocean (...). Am făcut provizii de emoţii pentru restul zilelor (...). Ah ! Marea, ce element admirabil“. în urma notiţelor luate eu acel prilej a scris romanul *Un oraş plutitor.* Cînd şi-a cumpărat primul vas n-a rezistat tentaţiei de‘a face un voiaj mai mare şi, entuziasmat, i-a trimis Ţiului lui Hetzel următorul mesaj : „Da ! Vă scriu din Londra, unde am venit de cîteva ore (...). Am terminat primul volum din *20.000 de leghe sub mări* ca şi cum aş fi în biroul din strada Lefèvre. Este aşa de frumos şi ce element pentru imaginaţie !“ în culmea gloriei şi a prosperităţii, după ce a achiziţionat luxosul iaht şi-a exprimat astfel bucuria : „...ce vapor şi ce voia je în perspectivă ! Medite- rana, Baltica, mările Nordului, Constantinopole şi Saint- Petersburg, Norvegia, Islanda etc. şi pentru mine, ce cîmp de impresii şi de idei spre a le recolta“.

Sub masca fantasticului, scriitorul a plasat în diverse- acţiuni eroi cunoscuţi de el, inspirîndu-se, de cele mai multe ori, din întîmplările survenite pe parcursul croazierelor în diverse ţări. Cel mai concludent exemplu este subiectul unei anticipaţii, nerealizată încă, şi anume o călătorie spre centrul pămîntului. Citind romanul care cuprinde extraordinara expediţie, cu greu şi-ar putea închipui cineva că la baza lui a stat un sîmbure de adevăr. Totuşi, acum s-a dezvăluit gèneza neobişnuitului voiaj. Pe scurt, este vorba despre un grup de oameni de ştiinţă care pătrund prin craterul unui vulcan din Islanda şi în adîncurile pămîntului întîlnesc un ocean şi uriaşe animale preistorice, în final, exploratorii sînt aruncaţi la suprafaţa Terrei tocmai în Sicilia, datorită erupţiei lui Stromboli. S-ar părea că aripile imaginaţiei celebrului vizionar au adresat omeni-' • rii un mesaj straniu, dar cercetările au dovedit că n-ar fi o simplă fantezie. în prestigioasa revistă turistică „Connais- sance du monde“, criticul literar Samivel a relevat că povestitorul s-a deplasat în Islanda şi a făcut investigaţii: Ba, mai mult, a stat de vorbă cu localnicii spre a cunoaşte cit mai exact legendele acelei ţări. Acum se ştie că gazda din Rejkjavik a celor trei expediţionari amintiţi în roman, profesorul Fridrikson, a existat în realitate, fiica acestuia deţinînd mult timp preşedinţia Alianţei Franceze din Islanda. De unde s-a tras concluzia că aceştia au fost informatorii lui Jules Verne, Alt fapt concludent. Fermecat de temerara acţiune petrecută pe teritoriul patriei sale, un tînăr islandez, care studia la Amiens,_ Jon Sveinsson, convins de autenticitatea extraordinarei călătorii, s-a dus să-l viziteze pe autorul naraţiunii şi l-a rugat să-i dea cîteva precizări, deoarece ar dori şi el să întreprindă minunata expediţie. Foarte măgulit, dar puţin jenat, romancierul a căutat să eludeze problema, însă adolescentul islandez a plecat foarte decepţionat; era convins că Jules Verne n-a voit să-i divulge „marele ¡secret“. Mult mai târziu, în 1962, putea fi întîinit la Rejkjavik un om care venise special pentru a intra în legătură cu... atlanţii, locuitorii misterioasei Atlantide, care ar supravieţui în mod

tainic sub continente şi mări... x

j

Un alt aspect al documentării prestigiosului scriitor se referă la contactele sale cu oamenii de ştiinţă. în acele vremuri, cercetătorul Charles Deville, exploratorul vulcanilor din Antiié şi Tenenerife, coborîse într-unul din craterele lui Stromboli şi, după reuşita curajoasei sale acţiuni; a ţinut o serie de conferinţe, relatând peripeţiile prin care. a trecut. Atras de noutatea şi îndrăzneala aventurii seis-; mologului, Jules Verne a participat la prelegerile lui şi a stat de vorbă cu expediţionarul.

Cele mai greu de identificat sânt însă tainele existenţei' sale strecurate în vasta-i operă literară. Numeroase eve-: nimente din viaţa scriitorului au fost . transpuse în ca-; drul povestirilor şi pentru a nu fi recunoscute perso-; najele, numele lor au fost schimbate, uneori prin simple; pMocuiri de litere, Astfel, în *Călătorie de la pămînt la lună,* Ardan n-ar fi decit vestitul fotograf Nadar, iar Briant! din *Doi ani de vacanţă* l-ar reprezenta pe elevul de odini^ oară Ariistide Briand. Secretele laboratorului de creaţie al prolificului romancier sînt mult mai vaste şi Marcel Moré **a** ajuns la concluzia că ar fi „blindate“, deoarece au fost luate toate precauţiunile pentru ca tragicele evenimente din **Viaţa** lui Jules Verne să rămână necunoscute. După opinia acestui critic literar, ele ar constitui o imensă criptogramă, unde au fost relatate, sub forme voalate, dramele intime ale autorului. Obsedat de şarade, rebusuri, logogrife, anagrame şi criptograme,, scriitorul a pus la baza a cel puţin trei subiecte documente de acest fel. O criptogramă cu caractere rifnice l-a determinat pe profesorul Lidenbrock să întreprindă călătoria spre centrul pămîntului ; un mesaj cifrat descoperit de poliţie a dus la dezvăluirea conspiraţiei urzite de Mathias Sandorf şi un „rebus indescifrabil“ a stat la baza operei postume *Eternul Adam.* Dealtfel, după decesul prozatorului s-â găsit o culegere inedită de 3—4000 de careuri sau logogrife... Într-o anumită .manieră, el şi-a prezentat prin eroii săi propriul destin, lucrările povestite cuprinzând un veritabil „buletin al vieţii“ sale. Umorul întîlnit în

4

9

majoritatea acţiunilor nu ar fi decit expresia paradoxală a aceluia care, nevoind să înfăţişeze direct suferinţele prin care trecea, le masca printr-un rîs plin de amărăciune. în ceea ce priveşte opiniile asupra ¡căsătoriei şi mai ales eu privire la văduve, ele se oglindesc în romanele *Familie fără nume, Întîmplări neobişnuite* şi *Kárában încăpăţînatul,* unde acestea diri urmă sânt descrise nefavorabil. Descoperirile efectuate de Marcel Moré — numele atentatorului, coincidenţele dintre subiectul romanului O *dramă în Livonia,* o povestire imaginară şi tragedia din Amiens, o dramă reală, — alăturate confidenţelor înscrise în volumul *Claudius Bombar- nac* relevă din plin secretele laboratorului de creaţie ver- nian. Din acest motiv, remarc părerea criticului literal' amintit, care subliniază că „opera lui Jules Verne nu este decît un vast bal mascat, unde familia, prietenii, cunoştinţele şi mai ales el însuşi sînt ascunşi 'sub deghizările cele mai diferite".

Excepţionala previziune vemiană, care în anul 1865 a imaginat o călătorie de la Pămînt la Lună, i-a uimit[1] pe specialiştii de astăzi în astronautică. Frapantele coincidenţe dintre obuzul aruncat în spaţiu de Columbiád şi nava spaţială americană pornită spre acelaşi dţum după mai bine de un secol au dovedit precizia datelor tehnice publicate de scriitor. în acest sens, biografii săi au consemnat faptul că éle au fost verificate minuţios de Henric Gareet, profesor de matematică superioară şi cosmograf, precum şi de Bertrand, secretarul Academiei de ştiinţe din Paris. Cînd la 21 decembrie 1968 Apollo 8 îşi începea primul zbor al unui echipaj omenesc în jurul Lunii, printre milioanele de telespectatori care priveau extaziaţi epocala expediţie se afla şi Jean Jules Verne. în revista „Paris Match", din 4 ianuarie 1969, a apărut o scurtă relatare privitoare la impresiile nepotului genialului anticipator, intitulată semnificativ : „Bunicul a avut dreptate !" Iată textul relatării :

„Imaginile cursei spre Lună se succed pe micul ecran. Jacques Sallebert (reporterul televiziunii) enumeră caracteristicile rachetei americane. Interiorul : un aliaj de aluminiu ; viteza : 38 720

km/h ; lungimea : 3,68 m ; greu-; tatea : 5621 kg.

Stupefiat, Jean Jules Verne se ridică, deschide un sertar şi scoate nişte foi îngălbenite : manuscrisul romanului De *la pămînt la lună.* Febril, caută pasajele unde bunicul său a descris proiectilul lunar locuit de trei oameni, ca şi Apollo. El citeşte : „...tub în fontă dublat cu aluminiu. •Viteza : 40.000 km/h. Lungimea: 3,65 m. Greuta
tea ; 5347 kg. Şi, în timp ce găseşte şi alte asemănări, înţelege cuvintele spuse de Jules Verne : «Micul meu Jean, păzeşte cu străşnicie acest preţios manuscris. Va veni o zi cînd oamenii vor merge spre Lună şi vei înţelege atunci că eu am prezis bine»“.

Astronautul american Frank Borman, comandantul lui Apollo 8, referindu-se la bizarele asemănări dintre nava imaginată în veacul trecut şi excepţionalul succes al lui Apollo 11, şi-a exprimat părerea că nu se poate vorbi de simple coincidenţe, cînd ambele vehicole au plecat din ■ Florida, aveau aproape aceeaşi greutate şi înălţime şi au căzut în Pacific la mică depărtare unul de altul. Concluzia sa este aceea că Jules Verne poate fi considerat unul dintre pionierii explorării spaţiului aerian.

O menţiune concretă asupra modului cum se documenta prozatorul reiese din fragmentul unui mesaj trimis lui Hetzel în 1874 : „Mă dăruiesc în întregime lui Robinson sau, mai bine spus, *Insulei misterioase* (...), îmi petrec timpul cu profesori de chimie şi prin fabrici de produse chimice (...), căci *Insula misterioasă* va fi un roman chimic“. Momente din viaţa autorului au fost transpuse în *Indiile negre* şi *Mathias Sandorf,* unde se relatează fragmente din voiajele întreprinse în Scoţia şi pe Mediterana. Acelaşi lucru se poate observa în *Fraţii Kip* şi *Agenţia Thomson and Co* ce se referă fie la afecţiunea pentru fratele său Paul, fie la afacerile neizbutite ale lui Michel. De asemenea, în *Secretul lui Wilhelm Storitz* imaginea casei dictatorului Roderich este aidoma aceleia a lui Jules Veme din Amiens.

Din succinta analiză reiese că multe dintre subiectele verniene s-au inspirat din întîmplări cunoscute de Jules Veme sau datorită numeroaselor sale voiaje pe întinsurile apelor. Această concluzie are o legătură directă cu vizita marelui scriitor francez în ţara noastră.PERIPLUL ROMANESC

UN DAR IEŞIT DIN COMUN. Importantele descoperiri realizate de cercetătorii francezi ai vieţii ltd Jules Veme au elucidat, în parte, motivele care l-au determinat pe romancier să nu dezvăluie nimănui dramaticele întâmplări prin care a trecut. Succint, cunoaştem acum momentele grele survenite încă din adolescenţă, continuate în tinereţea lui extrem de agitată şi urmată de o căsătorie considerată chiar de unii descendenţi ca nepotrivită. Am aflat apoi despre prezenţa unei femei în apropierea prozatorului, numele ei plutind încă în mister, o încercare premeditată de asasinat comisă de un nepot şi bizarele metode de educaţie folosite împotriva fiului său recalcitrant. Toate la un loc ar explica, oarecum, comportarea singulară a autorului celebrelor *Călătorii extraordinare.* Curios era faptul că nici unul dintre investigatori nu numai că nu amintea de un voiaj vernian în spaţiul carpato-pontic, dar nici n-a încercat să lanseze vreo ipoteză în această direcţie. Chiar dacă Marcel Moré s-a întrebat de ce scriitorul n-a folosit iahtul său între anii 1884—1886, scăpîndu-i din vedere că acelaşi hiatus cuprindea- şi epoca 1882;—1884, nici

el n-a întrevăzut probabilitatea unei asemenea călătorii. S-ar părea, deci, că nimeni în Franţa nu ştie despre periplurile româneşti, deşi există serioase premize asupra efectuării lor. Pe ce se bazează o asemenea afirmaţie ? În primul rînd, pe concluzia ce se degajă din intervalele rămase albe pe lista croazierelor cunoscute pînă în prezent. Este imposibil de crezut că pasionatul „turist acvatic“ nu s-a urcat, pe bordul splendidei sale nave în perioadele amintite şi n-a lăsat însemnări privitoare la drumurile străbătute pe întinsele căi albastre. Apoi, pe constatarea că prozatorul a scris între anii 1882 şi 1889 trei povestiri ale căror acţiuni se derulau, fie chiar şi parţial, pe teritoriul ţării noastre, ceea ce însemna o documentare realizată înainte de 1882 şi în orice caz înainte de atentat. *(Kérában încăpăţînatul* a fost elaborat în 1882, *Castelul din Carpaţi* între anii 1887 şi 1889, iar *Mathias Sandorf* în 1884—1885.) De aici ideea că Jules Verne s-a inspirat pentru celé trei romane din voia- jele întreprinse în România tocmai în vremea cînd unele dintre călătoriile sale au rămas necunoscute. Dar enigmaticele lapsusuri ale biografiilor verniene nu se rezumă la această ciudăţenie. Ele sîrrt şi mai tăcute în ce priveşte amiciţia dintre prestigiosul anticipator ştiinţific şi transil- văneanca Luiza, deşi ea a stat la Amiens mai mulţi ani. în schimb, rudele care au povestit viaţa scriitorului au evocat, în treacăt, o prietenie de acelaşi gen, fără a da prea multe amănunte...

Ciudata situaţie necesita intense cercetări şi, într-ade- văr, ele s-au transformat într-o veritabilă aventură pe urmele prozatorului francez în România. După cum ştiţi, din destăinuirile Margaretei Berbier se evidenţia noutatea că Jules Verne a vizitat şi ţara noastră. Dar de unde cunoştea acest fapt doctorul docent Traian Orghidan ? întrebarea a căpătat răspuns datorită declaraţiilor soţiei sale, George ta Orghidan, asistentă la Facultatea de medicină. lată-le : „Mă aflam într-o excursie organizată la Curtea de Argeş, cînd una dintre colegele din grup, care lucrase la farmacia din acea localitate, mi-a atras atenţia asupra unei interesante întîmplări. Şefa acelei

unităţi i-a povestit prietenei mele despre o rudă a ei care a stat în Franţa mai mulţi ani, l-a cunoscut pe Jules Verne şi cînd s-a reîntors în ţară a venit împreună cu scriitorul vizitînd şi oraşul de pe valea Argeşului“. Pasul următor al investigaţiilor s-a îndreptat spre fratele Margaretei, Alexandru Berbier, farmacist la ¡sanatoriul din comuna Drajna de Sus, judeţul Prahova. El s-a oferit să participe la clarificarea interesantei, teme. I-a surîs ideea de a încerca să ridice vălul, colbuit de vreme, mai ales că subiectul îl preocupa încă din tinereţe, cînd auzise despre aura misterioasă ce plana în jurul frumoasei şi inteligentei sale bunici. Dispunea de numeroase acte şi documente de familie, pe care pînă atunci nu le cercetase. Se hotărîse să pună la dispoziţie toate mărturiile ce le poseda, dar în cadrul discuţiilor şi-a adus aminte că o verişoară a sa deţinea cîteva obiecte personale ale lui Jules Verne. Locuia în Bucureşti, strada Polonă nr. 21 şi era soţia arhitectului Radu Dudescu. Vestea depăşea cadrul unei simple informaţii, ea reliefîmd un punct extrem de preţios în eşalonul descoperirilor inedite privitoare la Jules Verne şi relaţiile sale cu prietenii săi din România. în apartamentul cunoscutului proiectant a numeroase edificii monumentale din Capitală şi din ţară se aflau cîteva micro-modele ale iahturilor vemiene, *J* machete sculptate în lemn chiar de mâinile prolificului autor de romane ştiinţifico-fantastice. De mici dimensiuni, ele păreau nişte jucării. Pe două erau gravate numele celebrului submarin „Nautilus“, pe altul se putea citi cuvîn- tul „Duncan“, iar pe al patrulea, „Saint-Michel 1“. De asemenea, pe al doilea model al vasului „Nautilus“ se afla semnătura vestitului constructor de nave Gustave Zédé, prietenul lui Jules Verne. Prezenţa lor în acea locuinţă a fost explicată astfel de Angélle Lucie Gaillae-Dudescu : „Cele ¿patru machete şi mica pendulă pe care o vedeţi pe perete au fost dăruite de Jules Verne unui membru al familiei mele, cu care era prieten şi, după diverse peripeţii; ele au sosit la Bucureşti“. Mama doamnei Dudescu era una din fiicele Luizei, Eugenie Müller, iar bunicul ei, elveţianul Gustave Müller, ar fi fost amic

al scriitorului. între romancier şi Gustave Müller s-ar fi dus o vastă corespondenţă care, din păcate, s-a pierdut. îşi mai amintea despre numeroasele scrisori primite din Amiens, care aveau un aspect original, fiind alcătuite într-o asemenea manieră, încît după terminarea spaţiului existent pe hîrtie, misiva se continua în rînduri verticale...

Alte amănunte , au fost oferite de Alexandra Berbier. Nepoata Luizei Müller studiase în tinereţe în Elveţia şi a locuit un timp, la Amiens, în casa Louisei Berthon, verişoară atît eu Honorine Verne, soţia prozatorului, cît şi cu Gustave Müller. Existenţa obiectelor verniene se datorează moştenirii lăsate de Louise Berthon, care n-a avut rude mai apropiate. Lulu Dudescu a primit atunci toată mobila şi, odată cu ea, miero-modelele iahturilor dăruite de prozator verişoarei soţiei sale. în succesiunea amintită au existat şi alte lucruri, o parte dintre ele aflîndu-se acum la . Niñeta Gaillac, o soră vitregă a doamnei Dudescu, care s-a stabilit în Franţa. Aceasta deţine şi o machetă a frumosului iaht „Saint-Michel III“. De asemenea, Ştefan Gaillac, tatăl soţiei arhitectului, a avut în casa sa şi biroul care a aparţinut lui Jules Verne, mobilă trimisă în Franţa cu prilejul unei expoziţii retrospective privitoare la viaţa romancierului.

Doi ani după aceea, ' Catinca Muscan a publicat o succintă relatare cu privire la prezenţa micro-modelelor verniene în Bucureşti. De această dată, posesoarea preţioaselor piese n-a mai ezitat să afirme că bunirn ei, Luiza, a fost la um moment dat în casa lui Jules Verne. Era, indirect, de acord cu legătura amicală dintre transilvăneancă şi scriitor...

Pentru a clarifica gradul de rudenie al descendenţilor Luizei şi legăturile lor cu Jules Verne şi unele persoane stabilite la Amiens, Alexandru Berbier a alcătuit un arbore genealogic şi o adevărată cronică de familie, notând în trei caiete tot ce reuşise să afle în urma verificării actelor ce le poseda. Pe baza acelor texte, ce conţin numeroase şi valoroase amintiri, se reconstituie unele întîmplări petrecute în urmă cu mai bine de un secol... Dosarul familiei Berbier se deschide cu fişa Luizei Müller, născută Teutsch, în anul 1845. Era

originară din Homorod, Engă Rupea. Viaţa ei a fost nu numai îndelungată, deoarece a decedat în anul 1930, ci şi deosebit de bogată în evenimente. Primul soţ de numea Bratsehi şi cu el a avut un băiat, Ludwig. După decesul lui Bratsehi, Luiza s-a recăsătorit cu Oscar Fabre. Cu el a venit în Franţa, unde l-a cunoscut pe Jules Verne. Se presupune că prin 1880 a murit şi Fabre, iar prima ei fiică, Eugénie, s-a născut puţin timp după aceea. Luiza a avut patru copii : Ludwig, Eugénie şi gemenele Angèlle şi Georgette, născute în anul 1884, cînd mama lor era văduvă. Pe un extract de naştere al lui .Gustave Müller | eEberat în anul 1884, s-a înregistrat, trei ani mai târziu, adică în 1887, căsătoria dintre Luiza Teutsch şi Gustave Müller şi tot pe acest act au fost legitimaţi copiii. Referitor la Eugénie, Berbier ştie că ea a stat de mai multe ori la Amiens, unde locuia Louise Berthon, verişoara lui Fabre. „După părerea mea, notează Alexandru Berbier, este foarte probabil că înainte de 1880 l-a cunoscut bunica pe Jules . Verne şi împrietenindu-se -cu el l-a invitat să vină în Transilvania“. Din actele farmacistului mai reiese ' că Lu iz a avea în Bucureşti o casă pe strada Polonă nr. 2,
probabil rămasă de la soţul ei şi vândută când s-a recăsătorit cu Gustave Müller, elveţian şi el şi care locuia în acelaşi imobil în anul 1884. Cum Jules Verne s-a născut în anul 1828 iar Luiza în 1845, între ei era o diferenţă de vîrstă de 17 ani...

Versiunile privitoare la gradul de rudenie al Louisei Berthon — verişoară a soţiei prozatorului, a lui Fabre sau a lui Müller — relevă trecerea a aproape un secol de atunci şi nu impietează asupra relaţiilor existente odinioară. Semnificativ, în acest sens, este un pasaj din scrisoarea Edithei Endrejat, o altă nepoată a Luizei, domiciliată acum în R. F. Germania, care îi menţiona lui Alexandru Berbier următoarele : „Marna mea, o fiică a Luizei, mai ţine

I Extractul de naştere se află în posesia lui Alexandru Berbier. Pe el sînt consemnate atît căsătoria amintită cit şi înregistrarea celor două gemene,

minte conţinutul telegramei pe care verişoara Louise Berthon din Amiens a trimis-o cînd a murit bunicul Gustave Müller : „Je pleure avec vous, cousine Louise Berthon“ (Plâng împreună cu voi, verişoara Louise Berthon). Mama ştie că bunica, împreună cu bunicul nostru, au fost de câteva ori la Amiens. De asemenea, ştiu şi în ce împrejurări a murit soţul bunicii, Fabre, aceasta mi-a povestit ea foarte exact şi ceea ce a moştenit de la el, sau mai bine zis fiul ei, Ludwig, care a murit încă copil, la 12 ani şi pe care Fabre l-a adoptat, bunica noastră avîndu-l de la primul soţ, Bratschi. Ea a fost deci de trei ori măritată. Cu Fabre n-a avut copii, deoarece era grav bolnav de plămâni“.

În continuare, Alexandru Berbier relatează despre vasta corespondenţă existentă odinioară intre Lüiza, Gustave Müller, Jules Veme şi celelalte rude din Franţa şi Elveţia. Ea s-a păstrat, se pare, mult timp în casa părinţilor săi, din Calea Moşilor 137, într-un scrin vechi, care a dispărut. Dar şi despre această problemă, nepoata din R. F. Germania i-a scris vărului ei, farmacistul : „în casa din Calea Moşilor stătea jos, în sală, un scrin vechi cu trei ‘ sertare şi, în. ultimul, bunica ţinea scrisorile de dragoste şi amintiri din tinereţea ei. Ea mi-a dat o cheie cu care puteam deschide sertarul, numai după oe va muri. Alexandre, poţi să afli unde a rămas acel scrin şi cine l-a deschis după decesul bunicii ? în anul 1936, cînd am fost •:1a Bucureşti, scrinul nu se mai afla în sală şi Pimpy ¿ (Margareta) mi-a spus că a fost dat croitoresei Nicolau. Am i fost foarte mâhnită aflînd despre aceasta“.

Importantele indicaţii mi-au sugerat cercetarea adresei unde putea locui acea croitoreasă, dar trecând peste patru decenii, de atunci n-am reuşit să identific unde se află valorosul scrin care conţinea scrisorile lui Jules Verne către Luiza. Regret că n-am investigat mai atent toate posibilităţile pentru descoperirea corespondenţei ce ar fi putut lămuri, concret, multe dintre semnele de întrebare existente încă. Totuşi, mai sper că ea nu este definitiv pierdută, că o întâmplare fericită o va scoate la iveală. Poate chiar vreun cititor al acestor

rânduri se va fi aflat în posesia ei şi nu şi-a dat seama de importanţa unor file de hîrtie scrise în limba franceză şi într-un mod asemănător unui rebus.

Confesiunile lui Alexandru Berbier s-au referit apoi la prietenia dintre sora sa Margareta şi verişoara Edith Endrejat, care în copilărie fiind de o vîrstă apropiată, îşi petreceau vacanţa împreună şi discutau adesea eu bunica lor Luiza. „Ceea ce ştiu astăzi se datoreşte mai ales diverselor convorbiri avute cu sora mea, pe parcursul anilor“. Astfel, aflăm că Gustave Müller a fost administratorul hotelului „Boulevard“, din Bucureşti. La Amiens, în afară de Louise Berthon, locuia şi fratele său, Achile. Despre relaţiile dintre Jules Verne şi soţii Müller, verişoara Edith i-a scris între altele : „M-a interesat foarte mult viaţa bunicii noastre, ea povestitícju-mi multe din tinereţea ei încă de pe vremea oînd eram copilă, iar acum şi mama îmi relatează adeseori, De múlt m-am gîndit să-i descriu viaţa, deoarece merită osteneală, pentru că a fost foarte interesantă. Şi astăzi port inelul pe care mi l-a dăruit cu prilejul celei de a 18-a aniversări a naşterii, un inel cu două smaragdé şi un rubin, piesă considerată de un specialist ca având 300—400 de ani vechime şi fiind o preţioasă ^bijuterie veneţiană. Bunica l-a purtat eînd s-a fotografiat cu prilejul logodnei cu Oscar -Fahre (...). în ceea ce priveşte întrebările puse de prietenul tău, ziaristul, nu înţeleg de ce se interesează el, aşa, deodată despre viaţa bunicii noastre. *Probabil, pentru că a fost un timp iubita lui Jules Verne* (subl. n.) dar despre asta Lulu ştie foarte precis, cum mi-a scris Pimpy acum cîţiva ani, şi anume că ea a fost în legătură cu o societate de filme“.

O ultimă informaţie privitoare la soţii Müller este şi aceea că Luiza l-ar fi cunoscut pe Gustave prin intermediul prietenei sale din copilărie, Wilhelmina Mărgăritescu,iar după ce au legalizat legătura lor s-au mutat pe Calea Călăraşi la nr. 58—60, casele existând şi astăzi la adresa amintită...

Descoperirile de pînă acum ne dezvăluie importante mărturii despre o latură a cauzelor afinităţii lui Jules Verne pentru ţara noastră, fie ea chiar, şi numai pe plan sentimental. în primul rînd, prezenţa unor obiecte personale ale scriitorului în Bucureşti i-a uimit pînă şi pe cercetătorii' francezi ai vieţii romancierului, care nu ştiau nimic despre vreo legătură cu o familie din România. Dar, privitor la preţioasele piese, nu s-a găsit încă un răspuns la un mare semn de întrebare : cum au ajuns ele în capitala patriei noastre ? Explicaţia că au fost dăruite veri- : şoarei Louise Berthen şi apoi lăsate moştenire mamei soţiei arhitectului Radu Dudescu, pare extrem de confuză, pentru că numai serioase obligaţii morale ar fi putut să-l decidă pe romancier să ofere un .asemenea dar, ieşit din comun, unei rude-mai îndepărtate. Chiar dacă Margarete de la Fuye a menţionat : „La ultima sa mutare a lăsat să se disperseze amintiri şi daruri preţioase“, epte imposibil de imaginat că scriitorul ar fi dat biroul şi pendula din cabinetul său de lucru... unei verişoare a soţiei ! De ce ar fi ' făcut un asemenea gest ? Ce îndatoriri 'ar fi avut faţă de acea femeie ? Şi cînd putea să se întîmple un asemenea fapt ? Conform datelor inserate în biografia vernianâ, scriitorul şi-a schimbat locuinţa în anul 1901, mutîndu-se într-o casă mai modestă de pe B-dul Longueville nr. 44. însemnările lui Jean Jules Verne arată că era în momentul , cînd ilustra sa rudă devenise bătrînă şi bolnavă... Atunci să fi dăruit prozatorul atît de îndrăgitele machete ale navelor ce-i aminteau de furtunoasa sa viaţă, de minunatele voiaje întreprinse odinioară ? Pare de necrezut !... Dacă interpretez altfel două documente, oare au ajuns în posesia mea, atunci bănuiesc că enigma dăruirii valoroaselor cadouri se ya lămuri pe deplin, într-un mic plic, pe coperta căruia Luiza a notat : „Se va deschide după moartea mea“, se I afla testamentul original, scris cu cerneală, în limba ger- A mană, al fostei soţii a lui Gustave Müller, act redactat là 15 martie 1927. Printre alte .indicaţii, Luiza îşi exprima | astfel una din ultimele ei dispoziţii : „Doresc ca după Bînoartea mea, lucrurile care-mi aparţin (...) să le împartă K.cele două fiice ale mele Angèlle şi

Georgette, deoarece fiica pmea Eugénie, care a murit, a primit încă în timpul vieţii eitoate lucrurile mai preţioase de la mine : *un ceas* de *perete valoros astăzi* (sub. n.), un lanţ lung de aur pentru gît, două pahare din argint' aurit., un cleşte de argint ¡pentru zahăr...“ Al doilea act, ce se dovedeşte, în cazul de faţă, o mărturie, este o scrisoare. Nepoata din R. F. Germania m-a informat că modelele lui Nautilus şi celelalte obiecte care se află în casa Dudescu *au fost date chiar de Luiza.* în finalul misivei, Edith Endrejat sublinia : *„Aceste daruri dovedesc că legătura dintre Jules Verne şi bunica mea a fost reală“.* Deci, este clar că scriitorul a oferit prietenei sale, şi nu verişoarei soţiei, acele daruri, gestul său semnificînd o îndatorire faţă de aceea pentru care a manifestat o deosebită afecţiune. Aşa s-ar putea înţelege şi ar fi mult mai plauzibilă apariţia în ţara noastră a obiectelor verniene. Legătura sentimentală semnalată de Margareta Berbier şi apoi de cealaltă nepoată, Edith Endrejat, a stîmit intere- . sul cineaştilor, dacă la un moment dat s-a plănuit ¡realizarea unui film artistic cu acest subiect. Ar fi interesant de ştiut scenariul acestei pelicule, care desigur că nu putea ocoli vizita lui Jules Verne în ţara noastră şi, foarte probabil, secvenţe referitoare la relaţiile de amiciţie ale romancierului cu Luiza...

UN VALOROS DOCUMENT. Din arborele genealogic întocmit de Alexandru Berbier este interesant să urmărim cîteva date biografice ale unor ascendenţi ee au aparţinut unei familii franceze stabilite în România, personajele fiind direct implicate în subiectul dezbătut acum.

Gustave Félix Müller, soţul Luizei, s-a născut la 10 iulie 1844, ca fiu al lui Jean Müller, pe atunci prim-locotenent al gărzii elveţiene din castelul Fontainebleau. Mama lui se numea Marie Büffet. După războiul franco-german din 1870 a venit la Bucureşti, ùnde a administrat hotelul „Boulevard“. A decedat la 15 noiembrie 1900 şi a fost înmormântat la cimitirul catolic Bellu.

Bunicul lui Alexandru Berbier, din partea tatălui, s-a născut la Saint-Omer, în Franţa, în anul 1820 şi făcea parte dintr-o familie care a avut 21

copii. Alexandre Joseph Berbier a fost adus în România, după anul 1870,. de dr. Carol Davilla, cu care era prieten. S-a stabilit în comuna Haimanale, judeţul Prahova, ca maestru tăbăcar la atelierele armatei. A fost căsătorit cu Henriette Bastagne, de I origine belgiană, şi au avut doi copii : Guillaume şi Alexan- : drine. A decedat în anul 1882, iar soţia sa a ocupat, după aceea, postul de profesoară de limba franceză la azilul I „Elena Doamna“, din Bucureşti. Ea a murit în anul 1917.

Guillaume Berbier, născut în comuna Haimanale, în anul 1873, l-a cunoscut pe I. L. Caragiale, care era originar i;: din acelaşj sat. Rămas orfan la vîrsta de 9 ani, a fost ajustat să-şi termine studiile de dr. Carol Davilla şi, după ce şi-a luat licenţa, a devenit proprietarul farmaciei de pe actualul Bulevard al Republicii nr. 45, azi unitatea nr. 22. ¡»«Prin decret special i s-a aoordat cetăţenia română în j* anul 1900, iar în campaniile din 1913 şi Î916—1918 a luptat pe front, ajungînd pînă la gradul de colonel în rezervă. A decedat la Bucureşti în 1945 şi, peste 15 ani, a fost comemorat, fiind socotit un reprezentant distins al farmaciei ? române.

Angelle Berbier, fiica lui Gustave şi Luiza Müller, s-a fciăscut în Bucureşti, în anul 1884. După ce a urmat cursurile Şcolii evanghelice s-a căsătorit cu farmacistul Guillaume Berbier. Au avut doi copii : pe Alexandru şi Margareta. A decedat la Curtea de Argeş în anul 1951.

Margareta Berbier a văzut lumina zilei în 1906, în casa părintească din Calea Moşilor 137. Licenţiată în farmacie, era pasionată de literatură, scriind o povestire intitulată *De sub colbul anilor de odinioară* şi o piesă de teatru.

■ George Călinescu, care o cunoştea, a solicitat-o pentru a-i corecta un fragment din valoroasa sa lucrare *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.* A decedat în anul 1962, fiind înmormîntată la cimitirul Bellu.

O filă inedită din istoria farmaciei bucureştene surprinde momentul înfiinţării unităţii din B-dul Republicii 45. Dosarul întemeierii acestei farmacii ne redă ; secvenţa de pe la începutul secolului

trecut, oglindind |r transmiterea din generaţie în generaţie a profesiunii res- !. pective. Un interesant şi valoros document, scris cu litere chirilice, este atestatul de spiţer, aoordat la 29 iulie 1822, I lui Mihail Doctor Spiţerul. Fondatorul acelui local „pentru Prinderea Şi prepararea medicamentelor“ a obţinut apro- pbarea caimacamilor Ţării Româneşti spre a ţine acea far- ihxacie. Actul a fost semnat de Gheorghe Buzău, Dumitrache Racoviţă, Barbu Văcărescu, Constantin Bălăceanu, Miha- I lache Manu şi vel-logofăt Scarlat Michălescu. Iată rezumatul textului înscris în atestat : La moartea sa, Mihail Doctor „Spiţer“, diplomat din Viena, a lăsat moştenire farmacia fiului său Leonard Doctor. După decesul acestuia, localul a trecut în stăpînirea urmaşilor săi, Mihail şi Emil Doctor. în 1902, farmacia a devenit proprietatea lui Iosef Rissdorfer, iar în 1904 unitatea a fost preluată de Guillaume Berbier şi apoi de fiul său, Alexandru. Iată, deci, o farmacie bucureşteană care funcţionează şi astăzi, în acelaşi local, după aproape 160 de ani de la înfiinţare !

O ENIGMĂ PE CALE DE DEZLEGARE. într-un articol intitulat „Jules Veme la Homorod“, prof. univ. dr. Alexandru Culcer, din Cluj-Napoca, scria la puţin timp după ce aflase .despre dezvăluirile Margaretei Berbier : „De dragul Luizei a întreprins Jules' Verne călătoria în Transilvania, unde nu spera să găsească un pretgxt atît de potrivit pentru unul din romanele lui celebre“. Universitarul clujean a făcut atunci o excursie la cetatea Colţ şi a ajuns la concluzia că ruinele acesteia i-au inspirat prozatorului ideea de a transpune acolo acţiunea *Castelului din Carpaţi.* Interesul manifestat de omul de ştiinţă mai sus amintit pentru identificarea adevărului asupra periplului vernian în ţara noastră, s-a concretizat prin investigaţii proprii în acest domeniu atît de fascinant, investigaţii care au atras şi semnalarea venerabilului medic Dominic Stanca, din oraşul de pe malurile Someşului Mic. Auzise despre prezenţa unui frate al lui Jules Verne, care ar fi lucrat ca inginer pe un şantier de căi ferate din România. Se indica pînă şi locul său de muncă : la construcţia liniei dintre Simeria şi Petroşani. Dar arhivele şi bibliotecile din Deva, Cluj-Napoca, Oradea şi Timişoara nu cuprindeau nimic referitor la depistarea inginerului francez. Documentele vremii arătau că linia ferată amintită a fost edificată între anii 1866 şi 1869, ori pe atunci fratele scriitorului era marinar, iar fiul său, Mtehel Veme, nu putea avea de- cît 5—8 ani !... Pînă la urmă, a apărut o vagă indicaţie, rămasă încă în atenţia unor viitoare căutări. într-o broşură apărută în 1938 şi intitulată *Oraviţa de altădată şi teatrul cel mai vechi din România,* autorul ei, S. Moldovan, menţiona printre funcţionarii francezi ai STEG-ului, actualele uzine Reşiţa, un oarecare G. Veme. Din acelaşi text reieşea că o întreprindere cu capital francez luase în exploatare, la 12 ianuarie 1855, minele şi uzinele din regiune.bar cine a fost G. Verne, nu se ştie încă precis, deoarece printre rudele romancierului n-am găsit, nici un nume asemănător...

în legătură cu această taină a ieşit la iveală, la un moment dat, un nou gen de indicii, care se refereau, indirect, la cazul respectiv. Se ştie că adeseori tradiţia populară a păstrat multe elemente

demne de prospectat, mai ales fapte auzite din bătrîni. Aşa s-a întîmplat şi cu prof. univ. Ion Poporugu, de la Institutul de mine din Petroşani. Fostul director al Muzeului mineritului aflase de la diverse persoane vîrstnice că la Iscroni, un sat pe drumul spre Vulcan, a locuit pe vremuri soţia unui fost proprietar din Valea Jiului, care ar fi fost în corespondenţă cu Jules Verne. Se întrezărea, deci, o nouă perspectivă, o altă prietenă a scriitorului, tocmai în regiunea unde : s-a desfăşurat acţiunea romanului *Castelul din Carpaţi.* Informaţia părea deosebită. Datorită sprijinului acordat de maistrul electro-mecanic Venţel Romulus, din Petroşani, iată ce am reuşit să aflu. Autoarea scrisorilor expediate în Franţa şi, dealtfel, destinatara celor primite de la Amiens, avea 70 de ani la "sfîrşitul secolului trecut. Vorbea curent limbile germană, italiană şi maghiară, fiind în acelaşi timp o bună pianistă. Ana Margarete Maderspach a locuit în actuala clădire a căminului cultural din Iscroni, edificiu ce se asemăna cu un mic castel. Numit de localnicii mai bătrîni şi „Casa cu turnuri“, era iluminată, pe atunci, cu acetilenă şi încălzită prin orificii implantate în pereţi, datorită unui cuptor situat în beci. În preajma pcastelului“ se. aflau o grădină dendrologică şi o seră îngrijită de specialişti aduşi din Argentina. Originari din Austria, o parte din descendenţii celor din Iscroni s-au stabilit la Reşiţa, iar altă parte a familiei Maderspach în regiunea Petroşani. O broşură apărută cu ocazia centenarului începerii lucrărilor de extracţie a cărbunilor din Valea Jiului semnalează că fraţii Hoffman şi Carol .Maderspach au contribuit, pe la 1840, la realizarea mineritului în această zonă. în amintita lucrare *Oraviţa de altădată...* se menţiona şi faptul că între 10 august şt 15 septembrie 1860 a avut loc, în acel oraş, o expoziţie la care a participat şi industriaşul Louis Maderspach, fostul administrator al STEG-ului. Curios este că în aceeaşi vreme au figurat la Reşiţa un G. Verne şi un Maderspach. Să fi fost, oare, vreo legătură de prietenie între ei, care apoi s-a continuat prin corespondenţa dintre Jules Verne şi Ana Margarete Maderspach ?...

Dacă nici Jean Jules Verne, nepotul prozatorului,

6

nu pomeneşte nimic despre faptul că unchiul său, Paul, ar fi lucrat ca inginer în România, în schimb, el ne oferă o altă informaţie deosebit de interesantă. Se arată că în anul 1853 fratele scriitorului, a participat ca marinar la luptele din zona Mării Negre, cu prilejul războiului Crimeei. De aici se poate trage concluzia că nu era de-a dreptul imposibil ca el să fi cunoscut ţărmurile româneşti şi chiar să fi trecut pe la noi prin ţară. Din păcate, nu ni se spune nimic amănunţit referitor la acea perioadă, succinta biografie a lui Paul Verne cuprinzînd numai perioada în care a fost căpitan de vas şi cea care a urmat demisiei din marină, cînd s-a ocupat cu diverse operaţii de bursă. Eventuala cercetare a arhivelor vemiene ar putea dezvălui şi alte episoade necunoscute din viaţa lui, chiar unele tangenţe cu vizita romancierului în Transilvania şi în celelalte provincii româneşti...

Tot pe atît de laconică este o altă ştire, extrem de preţioasă în contextul tematicii urmărite. Ea se referă, de astă dată, la Michel Verne, fiul prozatorului, şi este redactată în mai multe variante, plasate la oarecare depărtare una de alta. Pentru a detecta fragmentele cu o întindere redusă cercetătorului îi sint necesare răbdare şi pasiune. Atît de lipsite de importanţă le-a socotit autorul, încît le-a împrăştiat, superficial, pe toată întinderea cărţii. De ce a folosit acest procedeu ?. Oare nu intenţionat ? Considerând că la baza ciudatei optici a lui Jean Jules Verne despre călătoriile tatălui său au stat motive serioase, ne simţim datori să reproducem textele aşa cum pot fi ele găsite. La pagina 221 : „În timpul mai multor ani s-a consacrat cercetărilor miniere şi în acest domeniu a căpătat o veritabilă competenţă. A prospectat în Rusia, Siberia şi în România“. Peste mai bine de o sută de pagini: „A făcut mai multe călătorii în Rusia, în Siberia, în Silezia, în România pentru a stabili explorări miniere“ (pag. 325). în fine, ultima însemnare : „între 1898 şi 1902 Michel a avut ocazia să voiajeze în Austria, Ungaria, România, Bulgaria şi şă navigheze pe Dunăre“ (pag. 353). După cum se poate lesne observa, fiecare variantă conţine

elemente noi, necunoscute pînă acum. în prima, ni se co- ,, munică despre cercetările miniere întreprinse mai mulţi ani pe teritoriul nostru. În a doua relatare sîntem în- cunoştiinţaţi că Michel Verne a făcut 'mai multe călătorii în străinătate, pe lingă România şi Rusia fiind adăugată şi . Silezia, iar cea din urmă ne oferă încă două noutăţi | şi anume perioada cînd a efectuat voia jele în ţara pnoastrâ — între 1898 şi 1902 — şi faptul că a navigat pe Dunăre. De asemenea, se trec în revistă ţările vizitate : Austria, Ungaria, România şi Bulgaria. Cu toate că am încercat să găsesc vreun amănunt privitor la localităţile unde a stat, pe cine a cunoscut în acea perioadă, dacă a întreţinut vreo corespondenţă cu cineva, n-am putut găsi : nici un cuvînt despre aşa ceva. Totul a fost lăsat învăluit în taină, de parcă nu fiul lui Michel Verne a scris acea ţcarte !... De ce n-a descris amănunţit voiaj ele tatălui său, pentru că nu se poate admite că n-ar fi avut la dispoziţie | documentele necesare ? De ce a strecurat vestea într-un ţ- asemenea mod, încât nu pot fi sesizate decît cu greu di- pfeersele nuanţe ? Este foarte probabil ca Michel Verne să fi călătorit pe la noi şi în alţi ani decît cei indicaţi şi n-ar fi deloc exclus ca Jean Jules Verne să posede scrisori ale tatălui său, care ar constitui o dovadă că acesta a corespondat cu prieteni din România. După cum s-ar putea să existe unele familii româneşti care să mai păstreze asemenea urme scrise... Acestea sînt, desigur, probabilităţi, ferestre deschise către noi şi revelatoare descoperiri, aşteptate în viitor. Cunoscînd acum voiajele întreprinse de Paul şi Michel Verne, se pare că enigma referitoare la un frate al scriitorului, oare a lucrat în ţara noastră, conţine şi un sîmbure de adevăr. Ea poate fi dezlegată în ; sensul că rude apropiate ale vizionarului de la Amiens au fost în România, ne-au cutreierat plaiurile şi au muncit aici extrăgînd avuţiile naturale ale subsolului românesc.

O FOTOGRAFIE INEDITĂ. Ridicarea vălului ce aco- Iperea unele momente din viaţa lui Paul şi Michel Verne, | vestea că ei ne-au cunoscut îndeaproape ţara,, ridică di:n | nou problema voiajelor verniene.

Din datele sumare pu- RfeMcate de biografi reiese că scriitorul a efectuat două ■Poaziere pe Marea Mediterană, dar nu s-a dat nici un cuvînt referitor la o incursiune prin Bosfor şi Marea ■¡Neagră, deşi este aproape sigură o asemenea deplasare, feum ar fi putut altfel să descrie ătît de minuţios toate aşezările situate de-a lungul malurilor acestei mări, în povestirea *Keraban încăpăţînatul ?* Desigur că l-ar fi putut ajuta fratele său, care navigase pe acolo în urmă cu 30 de ani, dar pare puţin probabil că s-a inspirat numai din amintirile lui Paul şi din lucrările elaborate de diverşi călători. întîmplarea a jucat şi de astă dată un rol primordial în elucidarea acestei taine. în volumul *Le livre de Jules Verne (Cartea lui Jules Verne),* apărut la Paris, în anul 1928, prefaţatoarea dă anumite lămuriri în legătură cu autorul romanelor atît de îndrăgite de tineret. Este aceeaşi Marguerite AHotte de la Fuye care, printre altele, a scris : „Desigur acest iaht nu l-a dus atît de departe pe cît au voiajat personajele romanelor sale ; totuşi, el a navigat mult pe mările nordului, în Atlantic, în Mediterana. Din aceste felurite călătorii a adus însemnări care l-au determinat să scrie povestirile *Raza verde, Indiile negre, Chancellor, Keraban încăpăţînatul".* Pe lîngă modul cum se documenta Jules Verne, în acest pasaj se relevă, indirect, şi periplul său prin Dobrogea şi Marea Neagră. De unde reiese acest fapt ? Din simplul motiv că scriitorul nu se putea inspira pentru un /oman în care descria înconjurul Mării Negre voiajînd... pe Marea Mediterană ! Probabil că, făcînd ocolul acelei mări, s-a aventurat prin strîmtoarea Bosfor şi aşa a cunoscut Dobrogea şi întregul perimetru al Mării Negre.

Pledoaria mea nu poate avea sorţi de izbîndă pe lîngă cei care susţin că nu se poate afirma nimic precis atîta timp cît nu există documente, dar viaţa lui Jules Verne cuprinde încă multe semne de întrebare şi ele nu vor primi răspuns decît atunci cînd va putea fi studiată'întreaga corespondenţă şi actele personale lăsate de scriitor. în ce priveşte periplul românesc, judecata este valabilă dacă ar fi vorba de un voiaj normal al marelui prozator francez, dar cînd se pune problema venirii lui incognito, aşa cum am mai subliniat, cade de la sine ideea păstrării vreunui atestat despre vizită sau eventuale interviuri sau declaraţii făcute presei. Totuşi, se pare că ziariştii vremii n-au scăpat ocazia de a intercepta adevărata identitate a străinului ce cutreiera tainic meleagurile noastre şi l-au fotografiat. Preţioasa imagine a apărut, se pare, într-o revistă ilustrată de la sfîrşitul secolului trecut, din Transilvania. O confirmare, în acest sens, a fost făcută în primăyara anului 1978 de poetul şi dramaturgul de expresie maghiarăHajdú Zoltán, care şi-a amintit că în copilărie a văzut, în : casa părinţilor săi, figura genialului anticipator ştiinţific surprinsă într-un instantaneu, de un reporter fotografic transilvănean. Apăruse într-un vechi periodic ilustrat şi, din explicaţia imaginei, reieşea că scriitorul călătorea prin frumosul ţinut intra-carpatic de peste munţi. Regreta că n-a reţinut numele revistei şi a indicat un bun prieten al său, care ar fi putut să ajute la detectarea ei. Deoarece nu se cunoaşte nici măcar titlul acelei publicaţii ieşite de • sub teascurile tipografiei în urmă cu aproape un secol, nu a fost posibilă identificarea fotografiei, cu toate cercetările făcute la cîteva biblioteci şi arhive. Cu toate acestea, trebuie să sperăm încă în descoperirea acelui instantaneu, unul dintre cele mai grăitoare documente privitoare la vizita lui Jules Verne în România.

Cazul Jules Verne nu este singular, deoarece presa l'noastră a dezvăluit şi alte călătorii ale unor personalităţi : marcante care au folosit aceeaşi metodă. Astfel, două în- *i* formaţii de aqelaşi gen au apărut în ziarul „Flamura _ Prahovei“, în urmă cu cîţiva ani. În 1972, gazetarul Emil Georgescu a

semnalat sosirea la Ploieşti, pe data de 1 iulie 1843, a romancierului francez Honoré de Balzac.. Făcea o escală, în drumul spre Petersburg, unde urma să se întîlnească cu iubita sa, contesa Eveline Hanska. Atunci,
, deşi autorul *Comediei umane* nu-l înştiinţase decît pe ^consulul Franţei, i-au ieşit în întîmpinare Vasile Alec- sandri, Ion Ghica, Petrache Poenaru şi dr. Kreţulescu, care îl cunoşteau de la Paris. Spre amintirea acelei întrevederi, i-au oferit în dar o cutioară de malachit, încrustată cu fildeş, obiect păstrat astăzi în casa memorială a scriitorului din oraşul Tours. Acelaşi cotidian a inserat o relatare despre o vizită incognito a domnitorului Alexandru Ioan Cuza în centrul urban prahovean, secretul ei fiind dezvăluit peste nouă ani de... Ferdinand de Lesseps, constructorul Canalului de Súez. Articolul menţionat, semnat de Horia Dobrian, arăta că întîmplarea s-a petrecut la 6 sepie tembrie 1860 şi n-a fost consemnată în nid un act al pro- I tocolului-Curţii. Un trimis special al celor care munceau la impox-tanta cale navigabilă a cerut atunci sprijinul ţării |noastre pentru continuarea lucrărilor, avînd nevoie de instalaţii de foraj, de oameni care se pricepeau la amena- parea puţurilor de apă potabilă şi de o cantitate însemnată de lemn de brad şi fag. Cînd, la 12 noiembrie 1869, a avut
loc festivitatea dării în funcţiune a Canalului de Suez, Ferdinand de Lesseps s-a oprit în faţa grupului celor 30 de români care l-au ajutat, le-a strîns mîinile şi le-a spus : „Vă mulţumesc, prieteni. Despre voi se va vorbi cîndva“. Deci, un obiect dăruit lui Honoré de Balzac atestă călătoria în ţara noastră a aceluia ce-i plăcea să se autodefinească drept „ocnaş al peniţei şi al cernelii“. După cum o declaraţie şi însemnările lui Ferdinand de Lesseps relevă o deplasare incognito a domnitorului Alexandru Ioan Cuza la Ploieşti şi un sprijin românesc acordat realizării Canalului de Suez... ;

SCRISORI VERNIENE ÎN ROMÂNIA. O preocupare interesantă a fost cea care a avut drept scop detectarea unor eventuale „urme scrise“ ale prozatorului francez în patria noastră. Existenţa unor asemenea dovezi ar fi putut să suplinească

dispariţia corespondenţei dintre Luiza şi Jules Verne sau a aceleia dintre scriitor şi Ana Margarete Maderspach, din Iscroni. într-adevăr, în acest mod se dovedeşte eă ilustrul anticipator ştiinţific a avut admiratori în România. Dar semnificativ este că cei ce au intrat în legătură cu. vizionarul din Amiens, prin corespondenţă, s-au vădit a fi, cel puţin pînă acum, numai de sex feminin... De exemplu, la Biblioteca regională „V. A. Urechia“, din Galaţi, se află patru scrisori semnate de Jules Veme. Toate sînt scurte misive adresate doamnei Rovena Schwartz, care domicilia în acel oraş pe strada Spiridon, la nr. 25. Cea mai veche poartă data 20 februarie 1892, un mesaj este din 10 aprilie 1895, altul din 31 mai acelaşi an şi ai patrulea din 3 ianuarie 1896. Ultimul cuprinde refuzul scriitorului de a trimite corespondentei sale o fotografie, motivînd că este bătrîn şi bolnav. Reproduc textul tradus al primei scrisori :

„Amiens,* 20 *februarie 1892

Domnişoară,

Iată cele cîteva rînduri pe care le doreaţi şi pe care vi le expediez împreună cu mulţumirile mele pentru amabila Dvs. scrisoare.

Complimentele unui bătrîn povestitor

Jules Verne“

A cincea corespondenţă vernianâ trimisă admiratorilor *iji* din România a fost publicată de revista „Manuscriptum“ nr. *2,* pe anul 1975. Este o carte de vizită expediată din | Amiens, la 2 mai 1894, către domnişoara Elena Criştodo- | rescu. din Focşani. Mesajul este păstrat în arhiva Bibliotecii Academiei şi cuprinde următorul text :

»1 *„Domnişoară,*

Regret profund, că nu vă pot răspunde în limba română, dumneavoastră care aţi avut amabilitatea să-mi scrieţi în L *franceză. Dar, în fine, în franceză sau în română, mă declar şi vă rog să mă consideraţi al dumneavoastră foarte respectuos servitor.*

Jules Veme“

'Mai '94

„SIRENA“ DIN CARPAŢI

INVESTIGAŢIE LA CASTELUL COLŢ. Ideea de a compara, pe cît posibil, descrierile verniene din romanul *Castelul din Carpafi,* cu realitatea m-a atras încă din 1961, cînd am fost informat despre excursia întreprinsă de universitarul clujean dr. Al. Culcer la poalele Retezatului, dar abia în 1970 mi-am îndeplinit dorinţa. Ajuns în sătul Suseni, situat la aproximativ 20 de km de Haţeg, zăreşti cetatea ridicată pe o culme împădurită. Plecînd din faţa casei unui fierar, după aproape o jumătate de oră de urcuş, o vastă panoramă ţi se înfăţişează; în faţă se află vestigiile unui grandios edificiu, cu ziduri înalte şi groase de cîţiva metri. Privindu-le, te gîndeşti cu uimire la forţa şi iscusinţa necunoscuţilor constructori care au reuşit să transporte acolo materialele necesare. De o parte, era poteca extrem de abruptă, de alta, o prăpastie ameţitoare.

Cetatea de pe acel colţ de stîncă a străjuit de veacuri drumul din vale, care făcea legătura cu zona celor două Jiurî. Pe mai. multe tăbliţe sînt menţionate părerile arheologilor care au studiat complexul arhitectonic şi vechimea lui. Confruntînd datele notate cu cercetările întreprinse de dr. Radu Popa, director adjunct al Institutului de arheologie din Bucureşti şi *Ghidul turistic al regiunii Hunedoara,* elajaorat de dr. docent Octavian Floca, iată, pe scurt, cîteva informaţii despre bătrînul palat.'

Castelul mai era încă în folosinţă în anul 1648, el aparţinînd uneia dintre familiile de cneji români din Ţara Haţegului. Cel mai vechi vlăstar al stăpînilor fortăreţe!,

atesţat documentar, pare a fi Nicolae Cînde, care a construit, se pare

,t turnul-locuinţă din incintă şi paraclisul cu turn. Faptul s-a Setrecut în preajma anului 1300. Se mai. ştie că pe la mijlociii veacului al XV-lea, cîţiva descendenţi ai ace’ei spiţe de nobili români s-au încadrat în oastea lui Ioan de Hunedoara şi pe acele vremuri au fost ridicate puternicele ziduri de apărare, care au transformat edificiul într-o reşedinţă fortificată.

Monumentul avea o formă triunghiulară, două din laturi fiind prevăzute cu turnuri şi pereţi masivi, iar a treia se deschidea spre prăpastie. Apărarea veritabilului cuib de vulturi se baza pe rezistenţa curtinelor şi a turnului principal, donjonul, încadrat de ziduri groase de peste doi metri. Această parte are o vechime de aproape cinci secole, pe cînd turnurile poligonale, care erau în legătură cu podul mobil, au fost adăugiri ulterioare, meterezele largi fiind caracteristice artileriei uşoare şi indicând secolul al XVII-lea. Astăzi, se poate intra în interiorul fortăreţei printr-o fostă poartă aşezată în partea de nord, iar dincolo de ea se văd pereţi ce ating înălţimea de aproximativ opt metri. în colţul de nord-vest există urmele a două încăperi dreptunghiulare, probabil locuinţa stăpînului cetăţii, în partea culminantă a stîncii era aşa-numitul turn pătrat cu două etaje, însă din celelalte bastioane, şi ele cu mai multe niveluri, nu se mai păstrează decît porţiuni ce indică, totuşi, măreţia lor de odinioară şi înaltul stadiu de .amenajare în scopuri de apărare. Dacă te apropii mult de sectorul de vest, care se termina cu un hău adînc „de sute de picioare“, — cum a menţionat Jules Verne —, vezi departe, spre centrul Munţilor Retezat sau, întorcîndu-te, se profilează în zare Haţegul şi împrejurimile sale. Cobo- rînd spre şosea poţi vizita micul lăcaş situat de cealaltă parte a apei Riuşorului, pe o terasă. Era locul de unde ar fi început tunelul amintit în roman. Aici, curios era faptul că intrarea se făcea prin latura de nord, deoarece zidurile *l* de miazăzi şi apus dădeau spre panta dealului, iar deasupra altarului, de formă pătrată, se înălţa un turn de apărare etajat, cu un acoperiş în formă de, piramidă.

|: Incursiunea realizată la castelul Colţ mi-a prilejuit
l$_c$ comparaţii care au dus la rezultate de-a dreptul
revela- |,ţoare. Citind cu mare atenţie, atît în

original cit şi tra- Ipkicerea românească a volumului
vernian, am avut adeseori impresia că urmăresc
descrieri ce-mi readuceau în minte ji'jaaomente din
excursia la care am
participat. Redate
extrem

de plastic, peisajele româneşti au fost descrise uneori şi din imaginaţie, ca, de exemplu, atunci cînd au fost înfăţişate aspectele cetăţii Colţ înainte de explozie. Totuşi, unele fragmente sînt adevărate copii fotografice ale realităţii. Dintre asemenea „coincidenţe“, cîteva sînt demne de amintit. Jules Veme scria că monumentul feudal ar merita să fie vizitat de turişti şi iubitorii de antichităţi, care, urcîndu-se pe platforma superioară a donjonului, ar vedea o panoramă vrednică de admirat : „în spate unduie lanţul înalt şi atît de capricios ramificat care alcătuieşte hotarul cu Valâhia. în faţă se adînceşte sinuosul pas Vulcan, singurul drum practicabil între provinciile limitrofe (...). în sfîrşit, dincolo de valea Haţegului şi de albia Mureşului se ivesc îndepărtatele profiluri, înecate în neguri, ale Alpilor Transilvaniei centrale“. Alt pasaj indică greutăţile întâmpinate. de pădurarul Nic Deck şi doctorul Patak în ascensiunea lor spre castel : „Trecerea pe lin sfert de milă prin mijlocul brădetului a fost cumplită. Pentru a urca blocurile era nevoie de o mlădiere a mijlocului, de o vigoare a gleznelor pe care doctorul Patak nu le mai avea. Cu toate acestea, dacă suitul pe costişă era tot mai anevoios, pe marea ridicătură a Pleşei copacii începeau să se rărească“. Textele amintesc de priveliştea minunată văzută de pe marginea abisului şi de ascensiunea pe poteca abruptă, cînd după multe osteneli reuşeşti să atingi platoul pe care este situat castelul. Imagini asemănătoare apar în diverse capitole ale romanului. Astfel, în pasajul în care pădurarul ajunge seara pe podiş, scriitorul surprinde următoarea privelişte : „în faţa ochilor lui se desfăşura incinta crenelată, apărată de un şanţ adînc, a cărui singură po- dişcă era ridicată şi lipită de poarta înconjurată de un brîu de piatră“. într-adevăr, specialiştii menţionează existenţa atît a şanţului cît şi a podului mobil...

ADEVĂRURI TULBURĂTOARE. Dacă unii dintre cetitorii acestui volum îşi mai exprimă vreo îndoială în legătură cu faptul că Jules Verpe a urcat şi el pe cărarea ce ducea spre complexul arhitectonic medieval spre a vizita vestigiile castelului, probabil că vor fi adînc tulburaţi urmărind explicaţia dată de

scriitor motivelor care i-au obligat pe localnici să ia asemenea măsuri de apărare : „Castelul din Carpaţi datează din cel de al XH-lea sau al XlII-lea secol. Pe vremea aceea, sub cîrhiuirea
căpeteniilor sau «voievozilor», mănăstiri, biserici, palate şi castele se fortificau cu tot atîta grijă ca tîrguşoarele sau satele. Boieri şi ţărani trebuiau să se păzească de atacuri de tot felul. împrejurarea asta explică de ce vechea zidărie a cetăţii, bastioanele şi donjonul îi dădeau înfăţişarea unei îl construcţii feudale, gata de apărare. Ce arhitect a ridicaţ-o . pe podişul acela, la asemenea înălţime ? Nu se ştie, iar îndrăzneţul artist a rămas necunoscut, de n-o fi cumva |românul Manole, cel atît de glorios cîntat de legendele. | valahe şi care a zidit la Curtea de Argeş celebrul castel al lui Radu Negru“.

Partea finală a citatului reprodus reflectă din plin cunoştinţe uimitoare pentru un străin şi ele nu puteau fi . asimilate decît dacă ar fi călătorit prin acele locuri sau i-ar fi povestit cineva despre ele. Ori, din declaraţiile Mar- l garetei Berbier reieşea că Jules Verne a tr'ecut şi pe la I Curtea de Argeş... ? Introducerea în contextul istoric ne oferă alte surprize, ^deosebit de plăcute, neaşteptate de la un literat de peste 1^0tare. Iată ce a notat romancierul, imediat după fraza de mai sus : „Dacă în jurul arhitectului mai stăruie îndoieli, nu există nici una cu privire la familia care stăpînea oetăţuia. Boierii Gortz făceau parte dintre nobilii ţării, din fi vremuri imemoriale. Au fost amestecaţi în toate războaiele care au însîngerat provinciile transilvănene (...) ; numele lor figurează în «cîntecele» şi «doinele» unde se perpe**tuează** amintirea acestor dezastruoase perioade ; ei aveau drept deviză faimosul proverb valah : „Da pe moarte [1] -— Dă pînă la moarte !“ Şi şi-au dat, şi-au vărsat sîngele lor pentru cauza independenţei, acest sînge care le venea de la romani, strămunii lor. Se ştie că atîtea eforturi, sacrificii , şi : jertfe n-au dus decît la cea mai nedemnă asuprire a «descendenţilor acestei rase viteze (...). Trei călcîie au zdro- .. bit-o. Dar valahii din Transilvania nu deznădăjduiesc că-şi | vor scutura jugul. Viitorul le aparţine şi ei repetă cu în- pcredere de nezdruncinat cuvintele în care li se

concentrează toate aspiraţiile : *Roman on pere !* — «Românul nu f va pieri !»[2]“. Referitor la celălalt boier, al doilea personaj | principal al povestirii, se dau amănunte tot pe atît de sem-

K [1] în româneşte, în textul original.

Bt ! Sublinierea şi explicaţia termenilor au fost făcute de Jules & Verne.nificative : „Familia centţilor Telek, una dintre cele mai vechi şi mai ilustre din România, a jucat un rol de frunte înainte ca ţara să-şi fi dobîndit neatîrnarea, către începutul secolului al XVI-lea. Amestecată în toate peripeţiile politice care au format istoria acestei provincii, numele respectivei familii s-a înst.ris glorios“. Despre Craiova, prestigiosul prozator scria pe la sfîrşitul secolului trecut că era unul din principalele oraşe ale României şi era situată la sudul Carpaţilor transilvăneni...

Deoarece în ultima traducere a romanului numele celor doi eroi principali, de origine română, au fost reconstituite şi am avut impresia că cel puţin noua denumire dată contelui Telek nu poate fi conformă cu realitatea, i-am solicitat dr. Nicolae Stoicescu, cercetător principal la Institutul de istorie „Nicolae Iorga“, o identificare mai credibilă. Iată care sînt opiniile specialistului :

„În ceea ce priveşte regiunea Haţegului, unde este plasată acţiunea romanului, ea este o veche zonă românească, pe teritoriul căreia în vestita diplomă a Ioaniţilor (1247) se aminteşte despre existenţa unui voievodat în partea de nord a Olteniei şi cea de sud a Transilvaniei, pe Valea Jiului. Se ştie că în Haţeg a existat o numeroasă populaţie românească condusă de cneji, care au construit în secolele XII-XIII cetatea Colţ, bisericile Densuş, Strei, Strei» Sîngeorgiu, Rîu de Mori, Gurasada. Anul 1290 a fost socotit drept an tradiţional al descălecatului pe care l-a făcut Radu Negru, legendarul Negru Vodă, pe care cei mai mulţi istorici l-au identificat cu Radu I. Cu prilejul împlinirii a 600 de ani, la 1890, a avut loc chiar o şedinţă aniversară a Academiei ; deci, în vremea la care se referă Jules Veme, problema descălecatului era foarte discutată şi probabil că scriitorul a aflat despre Radu Negru şi a înregistrat această tradiţie, nu adevărul istoric. În concluzie, boierul numit de romancier Gortz ar putea fi un urmaş al lui Xitovoi, care stăpînea regiunea Gorjului şi partea de sud a Transilvaniei, Ţara Haţegului.

Identificarea făcută în trecut mi se pare neverosimilă, ţinînd seama de faptul că familia Slătineanu nu a jucat un rol politic însemnat în acea

Vreme şi nu avea moşii în preajma Craiovei. Celălalt boier ar putea fi un membru al familiei Craiovescu, spiţă care avea întinse domenii în acele locuri şi a fost legată de existenţa capitalei Olteniei, care era altădată reşedinţa marilor bani, ridicaţi din rin- dul respectivilor nobili. Ea a jucat un rol politic deosebit de însemnat la sfârşitul secolului al XV-lea şi începutul secolului al XVI-lea, cînd a dat ţării lor pe domnul Neagoe Basarab. După părerea mea, aserţiunile romancierului francez privitoare la genealogia acestor familii de boieri români se bazau pe vechi tradiţii istorice“.

INEDITUL VERNIAN. Lectura romanului *Castelul din* ţ *Car păţi* mi-a prilejuit nu numai uimire, ci şi o deplină satisfacţie atunci cînd am constatat că Jules Verne a plasat în zeci de locuri, în citate, cuvinte neaoşe româneşti, aşa . cum erau ele pronunţate de localnici- Nu cunosc un alt caz asemănător în ceea ce priveşte un romancier străin şi de aceea, pentru mine, este o nouă mărturie în sprijinul temei pe care o dezbat : vizita prozatorului pe pământul românesc. Atunci cînd descrie un cîmp. plantat cu porumb, nu uită să noteze şi cuvîntul popular „cucuruz'“, iar când hangiul oferă clienţilor săi o fiertură din fructul acelei plante, aminteşte ca oamenii din partea loeului îi spun - „mămăligă“. Voievozi, barăci, intabulări, balauri, catrinţă, şerpi de casă, zmei — sînt numai cîteva dintre nume- . roasele cuvinte româneşti, plasate aşa cum ae vorbesc, în textul francez. Acolo unde socoteşte că cititorii nu vor înţelege despre ce a consemnat, prozatorul dă explicaţii. De exemplu, cînd aminteşte despre rachiu, spune, în continuare, că ar fi un gen de alcooL, o băutură straşnică **„a** cărei vînzare e considerabilă în Ţara Cârpaţilor“. Alături de legenda meşterului Manóié sînt inserate numeroase altele, fapt ce denotă cunoaşterea folclorului transilvănean. Rînd pe rînd se menţionează legenda Stîncii Virginei, unde o domniţă a scăpat de urmărirea tătarilor, cea a grotei Dragonului din valea Pietrei Craiului, po- ;• vestea fortăreţe! din Deva, care a fost construită „pe vremea zînelor“, legenda Detunatei, cea lovită de trăsnet, I vestitul munte de bazalt care seamănă cu o uriaşă vioară, ||

povestea Retezatului, cu vîrful său tăiat de o vrăjitoare, , legenda Cheilor Turzii, despicate de o straşnică lovitură de sabie... Obiceiurile româneşti nu sînt nici ele uitate, |'expresivă fiind descrierea vestitului „Tîrg de fete" de pe muntele Găina, .care avea loc în fiecare an, sau băncile de piatră puse de localnici la răscrucile de drumuri, — Jocuri de odihnă şi de astîmpărare a setei călătorilor.

Conturînd aspectul satului Werst, scriitorul indică un element caracteristic zonei şi anume că majoritatea locuinţelor aveau faţadele spre grădină, singurul lor etaj fiind alcătuit dintr-un pod cu ferăstruică. Interesant este că asemenea clădiri mai pot fi văzute în diverse locuri din Transilvania, deşi unele au suferit oarecari transformări. îmi amintesc că le-am întîlnit în oraşul Rîşnov, din apropierea Braşovului şi am fost surprins de ciudatul lor stil arhitectonic.

Ataşamentul prozatorului francez faţă de lupta de veacuri a populaţiei româneşti pentru libertate şi independenţă este evidentă şi din precizarea făcută de el-, şi anume că în satul We'rst ca şi în toată acea parte a Transilvaniei nu se vorbea decît limba română, iar atunci cînd prezintă personajele principale ale romanului, accentuînd că sînt români, le atribuie calităţile caracteristice unor oameni cinstiţi, hotărîţi şi admiraţi de localnici. Astfel, Miriota este înfăţişată ca o tînără cu trăsături fermecătoare şi o bună gospodină, iar logodnicul ei, Nic Deck, ca fiind un bărbat înalt, cu părul negru acoperit de o căciulă albă, cu privirea deschisă şi cu picioarele atît de zvelte, încît se pot lua la întrecere cu ale cerbului.

O DOCUMENTARE „PE VIU". Făcînd abstracţie de eventualitatea unui periplu românesc vernian, am încercat să verific şi cealaltă posibilă sursă de inspiraţie a autorului *„Castelului din Carpdţi".* Deoarece Jules Verne a notat în primele rînduri ale povestirii cîteva cuvinte referitoare la doi oameni de ştiinţă, cunoscuţi pe atunci, şi însemnarea sa a fost înţeleasă ca o menţiune asupra singurului său izvor de documentare, o citez : „Dl. de Gé- rando a descris aceste provincii ale extremei Europe, Elisée Reclus le-a vizitat. Amîndoi n-au spus nimic despre ciudata poveste pe care se întemeiază acest roman".

ParcUrgînd textul naraţiunii am constatat însă un fapt care, indirect, combătea aserţiunea scriitorul, de cîte ori a reprodus ceva luat de la Redus a pus fragmentul între ghilimele. Ori, ce rost ar mai fi avut asemenea semnalări, dacă la baza întregii lucrări s-ar fi aflat operele amintite ? De unde concluzia logică : numai cuvintele indicate expres pot fi considerate *sigur* de sorginte reclusiană.

Cu totul alta este situaţia laturii politice a însemnărilor prozatorului, deoarece se remarcă o tangenţă care reflectă, într-o oarecare măsură, influenţa marelui geograf Elisée Reclus şi a lui Gérando. Într-adevăr, în vol. III din *Nouvelle géographie universelle,* apărut în anul 1884, la capitolul ce se referă la Transilvania, valahii sînt consideraţi descendenţi ai vechilor daci latinizaţi şi Redus ’ semnalează aici un fenomen etnologic deosebit : limba valahă, care devenise pe atunci o limbă de conversaţie ge- ■"neralâ în provincia românească de peste munţi.

într-o emisiune televizată, scriitorul Ion Hobana, specializat în literatura „science-fiction“ şi traducător al mai multor romane verniene, semnala că Rbclus şi-a publicat notele sale de drum despre călătoria în Transilvania în revista „Le tour du monde“ („înconjurul lumii“). Impresiile geografului purtau titlul *Călătorie în regiunile mimer e ale Transilvaniei occidentale,* apărînd în anul 1873. Venit la frontiera cu Transilvania, de la Oradea omul de ştiinţă francez a luat din nou trenul pe o linie ce se construise atunci şi ajuns la Ciucea a consemnat : „Un pămînt locuit de români. Simpatia profundă pe care o simţ pentru această populaţie misterioasă m-a făcut să-mi bată inima.

' Pentru ce această emoţie ? — mă întrebam. Să fie pentru că naţiunea română a suferit timp de lungi secole toate Imizeriile ocupaţiei şi sclaviei ? Sau poate pentru că limba ei este de aceeaşi origine ca şi idiomurile latine ale popoarelor occidentale şi instinctul marii familii vorbea în mine ?“ Cînd a întîlnit un tînăr român, a scris : „Era cel mai frumos tip de dac pe care l-am văzut. înalt, bine făcut, solid aşezat pe picioarele-sale fine şi nervoase, avea o privire frumoasă şi era îmbrăcat cu un costum elegant şi -simplu. L-am întrebat dacă este «Roumoun» şi el mi-a răspuns că da. Mă gîndeam cu

tristeţe la sărmana sa naţiune, la toate nenorocirile care poate o aşteaptă încă. Ciudat destin este acela al românilor din Transilvania ! Ei populează ţara aproape în întregime şi nu sînt consideraţi ca avînd o existenţă politică. Nu ay alt drept decît acela : de a fi oprimaţi şi teritoriul lor este oficial divizat în trei naţiuni“. Continuînd lectura deosebit de valoroaselor note ? de drum am întîlnit şi cîteva cuvinte româneşti : catrinţă, mălai, cucuruz. De asemenea, Redus a descris munţii Vulcan, fortăreaţa Deva, castelul de la Hunedoara şi minele de KUBT din împrejurimi. Trednd pe lîngă ruinele romane din valea -Haţegului le-a semnalat, aşa cum a făcut şi cu , _minele de cărbuni de la Petroşani, Livezeni şi Petrila. Un fapt ce trebuie evidenţiat este acela că atunci cînd Redus a ajuns la descrierea munţilor Retezat, a reprodus un desen după o imagine fotografică a castelului Colţ şi i-a dat următoarea explicaţie : „Valea care închide intrarea în această parte a cîmpiei Haţegului este străjuită de un castel ale cărui ruine se mai văd pe un promontoriu acoperit de mărăcini. O veche biserică ruinată se ridieă pe versantul opus şi niciodată nici biserica, nici fortăreaţa n-ar fi avut de ce să fie aşezate acolo dacă n-ar fi fost populaţia din vale“.

Celălalt om de ştiinţă amintit de Jules Verne în originala sa „prefaţă“ a fost Auguste de Gérando. Date despre acest scriitor şi om politic sînt inserate de prof. Iacob Mârza în revista muzeului din Alba Iulia, „Apulum“ nr. 8, apărută în anul 1070. Născut la Lyon, în anul 1820, Gérando cunoaşte la Paris; probabil în timpul studiilor, pe contesa Emma Teleki, cu care se căsătoreşte. în 1840, Gérando s-a stabilit în Transilvania, în localitatea Pău- leşti, astăzi în judeţul Satu Mare, unde a trăit o mare parte a vieţii sale. Prin căsătorie el intră în cercul familiei de latifundiari Teleki şi, după înfrîngerea revoluţiei de la 1848, a fost silit să fugă din ţară, murind în pribegie la Dresda. în 1842 a întreprins o călătorie în diferite zone ale Transilvaniei, publicînd, trei ani mai tîrziu, lucrarea *La Transylvănie et ses habitants (Transilvania şi locuitorii săi).* Aşa cum semnalează în articolul său prof. Iacob Mârza, studiul cuprinde numeroase descrieri geografice şi impresii, consideraţii de

ordin istoric şi unele priviri retrospective asupra trecutului populaţiei româneşti de dincolo de Carpaţi. Dar, important pentru tema dezbătută acum este ceea cé a scris Gérando despre români, idei ce l-ar fi putut influenţa pe Jules Verne. Să urmărim numai două fragmente care sînt edificatoare : „Valahii sînt în Transilvania cei mai vechi locuitori ai pămîntului. Ei ocupau ţara şi au întemeiat un principat cînd ungurii şi-au extins dominaţia asupra munţilor vechii Dacii“. Iar în altă parte : „...dedesubtul celor trei naţiuni unite se află valahii, vechii stăpîni ai solului şi cei mai numeroşi locuitori, care nu posedă nici un teritoriu“.

înainte de-a comenta operele celor doi călători care au trecut prin Transilvania în sensul stabilirii unei eventuale inspiraţii verniene, sînt necesare şi cîteva elemente biografice despre Redus. Renumitul geograf Jean Jac- ques Elisée Reclus s-a născut în anul 1830, a participat la revoluţia din 1848, după care a fost silit să părăsească Franţa, călătorind prin Europa şi America. Reîntors în patrie, a luat parte la Comuna din Paris din 1871 şi, după înfrîngerea ei, a fost exilat, trăind în Italia, Elveţia şi Belgia. Opera sa capitală a fost *Noua geografie universală* în 19 volume. A decedat în 1905.

Conform extraselor reproduse s-ar părea că lui Jules Verne i-au fost de mare folos operele celor doi oameni de ştiinţă, mai ales în ceea ce priveşte domeniul istoric. Cu toate aparenţele, lucrurile nu s-au petrecut aşa. Recitind povestirea verniană, se observă o mare distanţă între înflăcăratele manifestări afective ale romancierului şi simplele notaţii ale unei situaţii. Cele mai impetuoase formulări, ce cuprind profunde nuănţe istorice, au fost introduse de scriitor în caracterizările familiilor celor doi boieri români, care au luptat timp de veacuri pentru independenţa ţării lor. Desigur, nu se poate contesta o oarecare reflectare' a însemnărilor lui Redus şi Gérando, dar numai din lectura scrierilor acestora sau din eventuale discuţii purtate cu aceşti autori n-ar fi putut rezulta o acţiune atît de realistă, cu detalii de peisaje inexistente în niciuna din lucrările amintite. Cea mai evidentă dovadă a faptului că prozatorul a fost în Transilvania o constituie descrierea drumurilor parcurse de eroii

romanului, pe două căi diferite, spre acelaşi obiectiv : castelul. Ar fi putut cineva care nu cunoaşte precis zona să o înfăţişeze atît de exact ? Numai cineva care a mai străbătut acele trasee era capabil să le evoce atît de amănunţit, pe distanţe de zeci de kilometri, avînd în vedere numeroasele ore cît a durat parcurgerea lor. Ori, între castel şi aşezările din Valea Jiului este o asemenea depărtare. Ar fi aproape de domeniul incredibilului ca numai simplul desen al castelului Colţ şi explicaţia lui lapidară, publicate de Redus, să fi putut servi drept sursă de documentare scriitorului. Oricît de genial a fost Jules Verne, nu pot să accept ideea că şi-a imaginat atît de precis istoria seculară a fortăreţei medievale, compoziţia şi stilul arhitectonic al acesteia. Numai dacă romancierul n-a avut la dispoziţie vreo relatare mai amplă despre cetate... O altă taină, la prima vedere un fapt ce pare inexplicabil, este bizara denumire dată celor doi boieri români. Nu se poate concepe că ar fi vorba despre o simplă lacună sau o lipsă de informaţie, pentru că pe la sfîrşitul secolului trecut, mai precis prin anul 1887 cînd a' început elaborarea povestirii, numeroşi reprezentanţi ai ţării noastre puteau fi întîlniţi pe străzile Parisului. Este greu de imaginat că la un deceniu după declararea Independenţei de Stat a României, unul dintre literaţii cei mai ataşaţi cauzei noastre să nu fi Cunoscut două nume româneşti. Este aproape sigur că motive imperioase l-au împiedicat pe Jules Verne să rezolve normal problema respectivă. Misterul acestei ciudate atitudini se elucidează numai dacă se ţine seama de interesul pe care-l avea să nu destăinuie vizita sa incognito.

O altă sursă de inspiraţie, mai puţin cunoscută, a fost o povestire scrisă de „părintele său literar“, Alexandre Dumas-tatăl. Romancierul şi dramaturgul francez a publicat nuvela *Strigoiul Carpaţilor,* unde a înfăţişat o acţiune ce se desfăşura într-un castel situat în codrii seculari ai Ceahlăului. Conform părerii cercetătorului Alexandru I. Gonţa, se descria un mit păstrat de locuitorii din Car- paţii orientali de la străbunii lor, carpii, pînă în secolul al XlX-lea. Această naraţiune a fost tradusă de Dumitru Anghel şi St. O. Iosif şi a apărut în „Biblioteca Minerva“ nr.

38, în anul 1909. Acţiunea se desfăşoară pe teritoriul Moldovei, amintindu-se cetatea Neamţului, rîul Bistriţa şi un castel care exista pe locul unde astăzi se află schitul Hangu. Subiectul se aseamănă, întrucîtva, cu cel relatat în *Castelul din Carpaţi* mai ales datorită faptului că este vorba despre o dramă macabră petrecută datorită unei credinţe străvechi în vampiri şi strigoi... Este limpede că Jules Yerne a citit această lucrare şi a fost influenţat de ea, fapt care ar fi putut să fie unul dintre punctele de atracţie către' acele ţinuturi îndepărtate, unde populaţia era încă atît de superstiţioasă...

„Frămîntările unei naţiuni — scria Jeân Chesneaux în studiul *Une lecture politique de Jules Verne (O lectură politică a lui Jules Verne)* — apar adeseori în universul *Călătoriilor extraordinare.* Astfel, răscoalele ţăranilor din Transilvania sînt evocate în *Castelul din Carpaţi* pentru a localiza mai bine figura ciudată a boierului Gortz «care nu uitase în lungile sale peregrinări patria-i transilvăneană». Jules Verne era foarte familiarizat cu luptele de eliberare şi cu sentimentul de patriotism al micilor naţiuni din Europa“. Acelaşi autor arată că în opera ver- niană a constatat trei grupe de referinţă : tradiţia paşoptistă, ecoul socialismului utopic şi individualismul anarhic, cele trei curente fiind întotdeauna prezente ca şi marile probleme politice şi sociale care se puneau în ultima parte a secolului al XIX-lea.

OMAGIU ADUS IUBITEI. Reamintesc că prin anii 1874—1876, după marele succes al dramatizării romanului *Ocolul lumii în 80 de zile,* Jules Verne ar fi exclamat : „Nu iubesc decît sirenele !“ După aceea, povestitorii vieţii scriitorului au notat că el şi-a schimbat complet atitudinea, devenind melancolic, chiar deznădăjduit. Acum ştim de ce era atît de taciturn, chiar impulsiv : din cauza numeroaselor greutăţi provocate de fiul său. Prin 1870, tatăl său, Pierre Verne, afirma într-un grup de prieteni: „...Jules şi-a pierdut inima“. A urmat încercarea de asasinat şi, între timp, ni s-a dezvăluit şi un alt motiv : apariţia unei femei la care ţinea foarte mult, o prietenă care ar fi decedat prin 1896. Rudele-biografi, Marguerite Al- lotte de la Fuye şi Jean Jules Verne, lasă să se înţeleagă că reminiscenţe ale

acelei pasiuni secrete ar fi fost înglobate în Subiectul *Castelului din Carpaţi,* povestire scrisă în acei ani.
s Criticul literar Marcel Moré, investigînd această pistă sentimentală, ajunge la concluzia că, într-adevăr, se resimte prezenţa unei persoane de sex feminin care a jucat un rol deosebit în existenţa romancierului. El constată o bizară coincidenţă, în sensul'că vîrsta excentricului bóier Gortz ar fi fost aproximativ aceeaşi cu a lui Jules Verne. Mergînd mai departe pe firul acestui drum, sesizează o I exclamaţie vernianâ de-a dreptul neaşteptată. După moartea eroinei romanului mai sus-amintit pe scena teatrului „San Cario“ din Milano, scriitorul a notat cuvintele:
' „Există răni care nu se închid pînă la moarte“ şi de aceea Marcel Moré consideră că textul reflectă tragedia mută trăită de autor ; dar, din nefericire, nu se mai dau alte relaţii. După părerea cercetătorului, naraţiunea respectivă ocupă un loc de-excepţie în opera lui Jules Verne, ea fiind o creaţie singulară, o sumbră dramă, lipsită de orice trăsătură de umor. Ar fi singurul roman unde dragostea a căpătat un accent veritabil, o tragedie care se bazează pe o decepţie sentimentală. „Trebuie să sperăm — conchide Marcel Moré — că fiinţa cu care prozatorul a rămas în corespondenţă timp de mai mulţi ani putea, contrariu Stillei, să trăiască sentimente mai puternice ale sufletului“...

Descoperirile lui Marcel Moré au adus la lumină şi alte noutăţi, alte revelaţii. Intrigat de semnalarea în roman a unui compozitor cu numele Arconati şi a unei opere denumită „Orlando“, profesorul Mario Turiello a scris în „Buletinul Societăţii Jules Verne“, nr. 7 : „Cunoscând şi pe cei mai mici compozitori ai ţării, nu mai am nevoie să fac cercetări, deoarece cele două nume — Arconati şi Orlando — au fost o pură invenţie a lui Jules Verne, inutilă şi inexplicabilă“. Comentînd această luare de poziţie, Marcel Moré arată că profesorul Turiello a ignorat, fără îndoială, gustul prozatorului pentru criptograme, deoarece personajul cu acel nume a existat în realitate, dar nu era muzician, ci un conte care a donat în anul 1636, la Am- brosienne, cîteva manuscrise ale lui Leonardo da Vinci, Institutului

8

Franţei. Se ştie că Jules Verne s-a interesat îndeaproape mult timp de Leonardo da Vinci şi în acest mod a cunoscut gestul lui Arconati, folosindu-i numele, aşa cum a procedat el adeseori.. în ceea ce priveşte cu- vîntul Orlando, s-ar putea referi la opera „Othello“ de Verdi.

Dar nu numai acestea sînt singurele ciudăţenii întâlnite în roman. Astfel, acelaşi Marcel Moré a dorit să afle de unde s-a inspirat povestitorul pentru' alte nume ale unor personaje. Şi a descoperit unele „coincidenţe“ frapante. în volumul *Voyages au théâtre (Călătorii la teatru)* de A. Ennery şi Jules Verne, apărut în 1881, se aminteşte despre femeia care „fermeca şerpii“ la Teatrul Porte Saint-Martin, în piesa transpusă după *Ocolul lumii în 80 de zile.* O chema Berthe Mariotti, un nume nu prea îndepărtat de Miriota din *Castelul din Carpaţi.* De asemenea, Offenbaeh a montat, în anul 1877, la „Bouffes-Parisiens“, o operetă al cărei subiect era luat din povestirea vernianâ *Doctor Ox* şi consultînd partitura a aflat că solista se numea... Stella ! Ciudate potriviri — notează criticul literar —, socotind că în acest mod autorul a dorit să sustragă atenţia cititorilor săi de ,1a- numele reale ale eroilor.

Celălalt biograf, Jean Jules Verne, consemnează, cînd ajunge la *Castelul din Carpaţi,* că este vorba de un roman, unde dragostea este pe primul plan : în timp ce * unul dintre boieri manifestă o puternică iubire pentru Stilla, celălalt nu este atras decît de vocea ei. Naraţiunea' exprimă, se pare, un regret, pe care noi nu-l putem decît cu greu sesiza printre rîndurile romanului care s-a născut numai din transpunerea propriilor sentimente ale scriitorului în planul ficţiunii. Nepotul consideră că ar fi vorba de ataşamentul bunicului său pentru o oarecare doamnă Duchesne şi că numai, pe plan fictiv el a lăsat să transpară faptul că iubea două femei: Pasiunea boierului Gortz, pur artistică şi intelectuală, s-ar suprapune amintirii agreabilelor discuţii avute odinioară cu o femeie extrem de inteligentă, confidenta părerilor sale. Iar ideea că acest erou era un îndrăgostit, de muzică, ar oglindi atracţia lui- Jules Verne încă din copilărie pentru pian, iar mai tîrziu el a scris libretele unor opere şi operete. în final, se arată că acest roman este un

omagiu adus aceleia pe care scriitorul o iubea fără să-i mărturisească.

Jean Jules Verne, unul dintre ultimii biografi ai proza- 1 torului, a analizat aproape toate povestirile verniene făcînd ipoteze asupra genezei lor. S-ar părea că în acest domeniu nu mai este nevoie de investigaţii, dacă nu se ţine seama f că avem de-a face cu un membru al familiei. Sesisez aceasta, pentru că, spre regretul nostru, s-a continuat embargoul lansat de bunicul său în ultimii ani ai vieţii. Este curios, dar nici acum, după mai bine de şapte decenii, nu cunoaştem exact ce s-a petrecut în anumite momente ale existenţei marelui scriitor. Iată un exemplu edificador. Atunci cînd aminteşte de acea doamnă Duchesne, I se fereşte şă-i dea cu precizie numele, spunînd că n-o ^cunoaşte. În schimb, la un moment dat este indignat de acuzaţia adusă de fiicele Honorinei, care lansează ideea că ascunde un secret în arhivele pe care le posedă. Menţionează că este vorba despre un vechi conflict familial, pus de el pe seama recăsătoririi tatălui său, Michel Verne, şi a altor asperităţi survenite între rude. Incidentul nu este lămurit, amintindu-se numai de o scrisoare „veninoasă“ a soţului Valentinei, cea de a doua fiică a Honorinei, „care-şi scotea şi ea ghearele“. Textul acelei scrisori, care ar fi putut lămuri „secretul“, n-a fost dat publicităţii şi cred că nu sînt prea departe de adevăr socotind că acolo s-ar fi putut releva ceva despre idila scriitorului cu Luiza... În acest sens, de ce nu se poate emite ipoteza ca enigmatica prietenă a lui Jules Verne era tocmai tran- silvăneanca din Homorod ? Faptul că rudele-biografi au socotit-o decedată, nu ar fi exclus să se refere la re-căsătorirea Luizei şi, deci, la ruperea legăturilor de odinioară. Dealtfel, modul cum prezintă situaţia nepotul pare adesea de necrezut. Atunci cînd Honorine a aflat de adevăratul motiv al deselor deplasări ale soţului ei la Paris, nu s-a formalizat, nedînd acestui fapt nici o importanţă. Aşa afirmă descendentul scriitorului, — lucru greu de admis ! Avînd în vedere această optică, se pot pune la îndoială şi supoziţiile privitoare la persbnajul feminin din roman, unde autorul ar fi transpus

imaginea acelei doamne pariziene de care a fost ataşat. Este o sugestie franceză care indică drept eroină o franţuzoaică, dar mult mai plauzibilă, mai apropiată de realitate, este latura românească a inspiraţiei, prietena transilvăneancă. După cum se observă, drama familială care s-a petrecut în viaţa .prozatorului mai conţine multe necunoscute, din textele biografice nepu- tîndu-se releva decît puţine,aspecte, unele dintre ele mar- cînd tocmai asperităţile ei. Iată un asemenea exemplu : cînd se referă la Honorine, la un moment dat nepoata lui Jules Verne exclamă : „Sărmana femeie !“...

Jean Chesneaux analizează şi el problema „singurei sirene“, amintind despre eşecul căsniciei verniene* detaşarea romancierului de soţie şi adîncirea lui într-o solitudine din ce în ce mai aspră „trăind ca un străin în propria lui casă“. Şi, atunci cînd face aluzii la apariţia unei alte .femei, se întreabă: „Ce s-a întîmplat cu ea? S-au despărţit ? A murit ?•“ Sesizările sînt juste, pentru că nimeni n-a dezvăluit adevărata identitate a aceleia care „a îndulcit pentru un timp această singurătate“.

Introspecţiunea realizată de Marcel Moré s-a îndreptat apoi către o ipoteză ce pare verosimilă şi se referă la cauza rivalităţii dintre cei doi boieri, eroii aceluiaşi roman. Dacă acceptăm că Jules Verne s-a întruchipat în boierul Gorti, atît prin vîrstă cît şi prin înfăţişare, atunci situaţia ia un nou şi interesant contur : doi bărbaţi, ,unul mai tînăr decît celălalt care-şi manifestă afecţiunea pentru aceeaşi femeie. Dacă eroina ar fi prietena sa românca, înlocuind personajele, vom ajunge la următoarea schemă : de o parte Jules Verne şi Luiza, de alta, Gustave Müller, care era cu 16 ani mai tînăr decît scriitorul. în acest caz, se poate presupune că atunci cînd transilvăneanca s-a recăsătorit şi a plecat în ţară. prozatorul a suferit acel şoc puternic menţionat de biografi.

Printre descoperirile efectuate de cei ce au analizat cu atenţie *Castelul din Carpaţi,* semnalez că încă din 1961 prof. univ. Al. Culcer a remarcat ciudatele nume date învăţătorului şi primarului din Werst, care după opinia doctorului clujean ar fi, în mod cert, reminiscenţe ale locuirilor pe unde a călătorit Jules Verne. Folosind sistemul fc anagramelor şi criptogramelor, 'autorul a împrumutat numelui primarului denumirea castelului Colţ, iar celui al învăţătorului, pe aceea a comunei Homorod, locul de obîr- şie al Luizei. Un al treilea element, tot pe atît de semnificativ, a fost identificat de scriitorul Ion Hobana, şi anume că Patak, numele doctorului, nu ar fi decît traducerea în limba maghiară a cuvîntului Rîuşor, apa ce curge la poalele cetăţii...

„CU JULES VERNE IN ŢARA HAŢEGULUI“. Am fost plăcut surprins cînd am aflat că Ministerul Turismului şi Oficiul Naţional de Turism „Carpaţi“ au organizat ex- cursii pentru străinii care voiau să viziteze rutele indicate de Jules Verné în romanul *Castelul din Carpaţi.* Conform unui studiu semnat de Camelia Surduleşcti şi Olivér Ve- ; lescu de la Centrul de cercetări economice pentru promo- *i* varea turismului internaţional, s-a constatat o cerere cres- *t* cîndă pentru trasee inspirate din evenimente istorice, I subiecte' literare celebre şi călătorii spre locuri evocatoare de mare rezonanţă istorică. Astfel, ţinînd seama de soli- : citările de pe

piaţa turistică internaţională, americanii au iniţiat excursii pe fluviul Mississipi, de-a lungul drumurilor urmate de personajele lui Mark Twain, Oficiul de • turism din Pakistan a făcut publicitate temei „Pe urmele l'lţii Alexandru cel Mare“, iar întreprinderile turistice din Australia şi Japonia au colaborat cu cluburile „Sherlock Holmes“ pregătind voiaj e după trasee extrase din cărţile lui Conan Doyle. în acelaşi sens, se mai citau călătoriile I realizate cu pachebotul „Renaissance“ pe urmele lui Bonaparte la piramide sau de-a lungul malurilor Mării Negrej ; conform subiectului romanului vernian *Kárában încăpăţînatul.* Planul românesc de publicitate turistică, stabilit încă din 1973, menţiona acţiunea plasată de Jules Verne pe teritoriul ţării. în anul 1977, revista „Vacances — circuit en Roumanie“ a publicat trei trasee de acest gen, toate înglobînd obiective surprinse de prozatorul francez în *Castelul din Car păţi.* Cu aceste prilejuri, turiştii au putut vizita Craiova, reşedinţa unuia dintre eroii principali ai naraţiunii verniene, valea Haţegului şi ruinele castelului secular, Alba Iulia, Sibiu şi alte puncte amintite în roman.

Pe alt plan, dar tot atît de remarcabilă, a fost vestea că s-a realizat un film românesc după subiectul acestei povestiri. Dorind să cunosc amănunte despre peliculă, i-am solicitat criticului cinematografic Nicoleta Gherghel un succint interviu asupra documentarului artistic care a rulat cîţiva ani pe ecranele din străinătate. Interlocutoarea a prezentat următorul text : „Deşi nici un document nu pare să ateste că Jules Verne ar fi fost cel puţin, «turistul» în trecere prin nişte locuri româneşti, romanul *Castelul din Carpaţi* pare să fie scris de un cunoscător inspirat cel puţin din paginile bine însuşite ale unei literaturi de profil. Chiar dacă numai o documentare beletristică l-a condus pe autor la descrierea cu fidelitate a peisajului românesc, a obiceiurilor sau costumelor dintr-o anumită parte a ţării, unde-şi situează acţiunea, interesul românilor pentru lecturarea şi descifrarea misteriosului castel devine pasionant, în sensul desfăşurării pe mai multe planuri a unei analize în paralel a trimiterilor din text cu realitatea vie, a ideii de nesupunere şi permanentă dăinuire a

neamului românesc din ieri spre azi, din azi spre totdeauna. Astfel s-a născut şi filmul «Cu Jules Verne în Ţara Haţegului», realizare pe peliculă Eastman-color din anul 1974 a G.N.T. «Carpaţi», a agenţiei «Publiturism» şi a Studioului «Al. Sahia». Chiar dacă filmul demarează cu un moment de mizanscenă, înseilat pe ficţiunea romanului doar pentru a ne .introduce în atmosfera de mister d *la* Jules Verne, realizatorii peliculei au abandonat anecdotica destul de facilă, dealtfel, a povestirii, propunîndu-şi să urmărească, pe baza unor extrase- citate materializarea vizual-cinematografică a descrierilor verniene. Desigur, filmul nu şi-a propus nici să eludeze, nici să epuizeze misterul *Castelului din Carpaţi.* Că ruinele de azi ale castelului Colţ sînt sau nu rămăşiţele cetăţii în care Jules Verne şi-a plasat acţiunea, rămîne o problemă deschisă cercetătorilor, interesul descinderii noastre nediminuîndu-se cu nimic. Cum acest film nu avea un scop ştiinţific, ci unul cultural, de îndemn spre cunoaştere, spre călătoria visării, a re- confortării, desfăşurarea lui descriptiv-romantică purtînd
Bijjprenta dinamismului şi a vigorii noilor ritmuri, impune '< spectatorul ui de aici sau de aiurea să vină la faţa locului, să afle, să cunoască şi mai ales să simtă prin toţi porii fiinţei sale vibraţia vieţii, a poeziei românului, a beţiei culorii şi formelor ce exprimă structura interioară a unui popor la el acasă. Film de descriere poetică şi de mare frumuseţe imagistică, «Cu Jules Verne în Ţara Haţegului» este o peliculă de atracţie turistică, ce duce peste hotare faima nu doar a Ţării Haţegului, ci a întregii Românii“.

OPINII VECHI ŞI NOI. Prima traducere în limba română a *Castelului din Carpaţi* a apărut în 1897 şi puţin timp după aceea revista „Familia“, din 16 noiembrie 1897, a publicat o scurtă recenzie despre roman. Opiniile lui Ilarie Chendi reflectă viziunea unui om de litere de pe acea vreme, bineînţeles departe de a bănui eventualitatea ca scriitorul să se fi inspirat din realităţile româneşti văzute la faţa locului. Pe atunci dăinuia celebrul mit, amintit, al „plimbării doar prin călimară“, de unde şi izul satiric al textului său. „Jules Verne, bărbatul ştiinţelor empirice, romancierul cu vioiciune

pariziană, răsfoind prin filele celebrului geo şi etnograf Elisée Redus, dă cu ochii de nişte pagini pe care citeşte despre un popor de rasă latină, care trăieşte în Carpaţii cei romantici, trăind o viaţă primitivă, dar idilică, tulburată numai de duşmani care vor să-l răpună, luîndu-le drepturile. Fantezia romancierului *productiv* se aprinde, iute îşi găseşte un sat (...), îndată îl colonizează cu popor de-acesta, aşează satul la picioarele Carpaţilor, inventează în apropiere şi un castel faimos, spaima satului şi — iată, e gata romanul, *roman din viaţa poporului român !* Iar pentru ca să fie scris (...) original, asemenea celorlalte romane ale săle, îi mai dă coloritul ştiinţific, arătînd ce minuni pot produce invenţiile lui Edison“.

S| Dacă optica criticului literar din anul 1897 era atit de necruţătoare cu omul care a scris cu atîta dragoste despre oamenii Văii Jiului, astăzi cu totul alta ëste opinia răspândită nu numai în cercul literaţilor, ci şi al tuturor dtitorilor din ţara noastră. Părerile, în acest sens, au căpătat un contur mult mai vast, mai apropiat de adevăr. Iată ce crede dr. docent Victor Tufescu, profesor de geografie la Universitatea din Bucureşti, despre subiectul analizat : »Dacă Jules Verne ne-ar fi vizitat ţara şi dacă pe baza propriilor lui cunoştinţe culese de pe teren ar fi scris Castelul *din Carpaţi* este greu de precizat. Profesorii mei m-au obişnuit încă din facultate cu ideea că omul de ştiinţă nu are voie să facă afirmaţii fără dovezi certe, fără un document care să întărească aserţiunea lui. Tot ce este dincolo de asemenea dovezi intră în domeniul ipotezelor, al posibilităţilor. Nu există — după cîte ştiu — nici o dovadă scrisă după care Jules Verne să fi călătorit în România. Descrierile romancierului francez din *Castelul din Carpaţi* se potrivesc pe alocuri cu realitatea, dar sînt, de regulă, vagi şi frecvent pur imaginative, O călătorie a lui în Carpaţii ţării noastre nu este exclusă* dar nici sigură. Descrierile lui pot să fi fost făcute din unele relatări ale altora, prelucrate literar atît de atrăgător, cum numai geniul lui era în stare să o facă“.

Un alt universitar, dr. Paul Popescu-Neveanu, îşi exprimă în acest mod regretul său faţă de vălul de iluzie romantică ce reiese din idilizarea idealurilor naţionale ale poporului nostru : „Cu privire la romanul *Castelul din Carpaţi,* pe care l-am citit şi recitit în franceză şi română, sînt nevoit să mărturisesc o impresie ambiguă. Pe de o parte, satisfacţia de a vedea proiectate şi asupra ţării noastre o lumină fantastică şi o idealizare, chiar idilizare a tendinţelor progresiste de luptă şi colaborare care existau. Pe de alta, regretul pentru că unele realităţi mai dure şi dureroase nu sînt în suficientă măsură înfăţişate în roman şi, de asemenea, nu prefigurează cu claritate un destin naţional, aşa cum năzuieşte orice român ce-Şi trăieşte cu pasiune istoria frămîntată a patriei sale. într-adevăr, latura de frumuseţe a Carpaţilor este realizată încîntător. Noi, românii, sîntem însă fiii acestei crîncene şi multiseculare lupte pentru libertate şi stat naţional şi de aceea sîntem uneori stingheriţi de vălul de iluzie romantică. Cauza noastră este în chip total cauza vieţii noastre şi, de aceea, o dorim prezentată clar şi categoric şi mai puţin învăluită în taină. Ştiu că Jules Verne a implicat ţara noastră şi pe români şi în alte romane. Este clară simpatia pentru români şi ţările româneşti. Uneori îţi vine să crezi că într-adevăr a călătorit la Bucureşti, via Braşov, şi nu doar s-a aflat în Franţa în societatea patrioţilor români. A avut doar un fiu care a lucrat pe teritoriul României de azi...“ [r] UN VOIAJ INCOGNITO. Rezultatele investigaţiilor de pînă acum m-au determinat să alcătuiesc un punctaj cu elementele noi descoperite, gruparea lor relevînd un Jules Verne cu adevărat necunoscut, ele constituind mai ales o dovadă în plus în sprijinul subiectului acestei lucrări : vizita scriitorului în ţara noastră. Iată-le expuse schematic : 1. La Bucureşti există o pendulă şi patru micro-modele de iahturi care au aparţinut romancierului francez şi au fost dăruite prietenei sale Luiza ; 2. A corespondat cu soţii Müller şi cu alţi prieteni din România. 3. Prezatorul a avut posibilitatea să vină pe teritoriul românesc între anii 1882—1884 sau 1884—1886, epoci despre care nu se ştie unde a voiajat ; 4. Atras de necunoscut, a trecut Bosforul, a

străbătut Dobrogea şi a călătorit de-a lungul coastelor Mării Negre ; 5. Fratele lui a navigat pe Marea Neagră şi este foarte, probabil că a fost şi în ţara noastră ; 6. Michel Verne, fiul său, a prospectat mine în România timp de mai mulţi ani şi a mers cu vaporul pe Dunăre ; 7. La Reşiţa a lucrat un membru al familiei Verne, neidentificat încă, iar la Iscroni locuia Ana, Margarete Maderspach, despre care tradiţia aminteşte că ar fi corespondat cu scriitorul ; 8. Poetul şi dramaturgul Hajdú Zoltán susţine că a văzut într-o veche revistă ilustrată un document extrem de preţios : o imagine fotografică care-l înfăţişa pe Jules Verne în momentul cînd voiaja în Transilvania ; 9. Mentorul literar al romancierului a scris o povestire a cărei acţiune se petrecea într-un castel din Moldova ; 10. Jules Verne a dovedit un ataşament nemaiîntîlnit la vreun alt autor străin pentru România şi poporul ei. Faptele sînt convingătoare, pentru a vă prezenta modul cum îmi imaginez că s-a desfăşurat, acum aproape un secol, călătoria jţicognito realizată de Jules Verne. Deocamdată, pare încă un voiaj imaginar, dar el are toate şansele să devină real îptr-un viitor nu prea îndepărtat...

vS Anul 1882. Un iaht sub pavilion francez a coborît pe Dunăre pînă în faţa Giurgiului, unde a aruncat ancora, După formalităţile vamale de rigoare, un bărbat în jurul vîrstei de 55 ani însoţit de o femeie mai tînără au intrat pe. teritoriul românesc. S-au interesat despre primul tren care [Se] îndrepta spre Bucureşti, apoi s-au urcat într-un vagon Şi au călătorit pînă în capitala României. Din gara Filare! [61] au luat o trăsură, tînăra femeie indicînd birjarului adresa casei sale, de pe strada Fetiţelor, din apropierea Halei Traiăn. Perechea a stat eîteva zile în oraş şi t-a vizitat; cipói cei "Soi s-au urcat din nou în tren, de asta dată cu direcţia Braşov. A doua zi au ajuns la Homorod. Cine erau eroii acestui voiaj ? Bărbatul viguros şi cu figura înconjurată de o frumoasă barbă, îmbrăcat după moda timpului, nu era altul decît marele scriitor francez Jules Verne, care, spre a nu fi recunoscut de gazetari sau de alte persoane, îşi schimbase identitatea, aşa cum mai făcuse el odată la Florenţa şi încercase acelaşi lucru la Veneţia. Dar femeia ? Era văduva Luiza Fabre,

revenită în ţară spre a lichida moştenirea lăsată de părinţi, prilej folosit spre a-i arăta bunului ei prieten frumoasele locuri natale.

Jules Verne a stat eîteva zile la Homorod, pînă cînd Luiza a vîndut casa părintească unui bogat consătean. Chiar din prima zi, oaspetele a fost atras de impunătorul monument din comună şi s-a dus să-l vadă de aproape. Situată în centrul aşezării, biserica fortificată avea ziduri groase de trei metri, contraforturi impresionante şi un turn înalt de 33 de metri. Vechi de aproape cinci secole, edificiul reflecta vremurile tulburi de odinioară, cînd populaţia se retrăgea acolo. Dar nu numai acest bastion i-a demonstrat romancierului traiul localnicilor. La cinci kilometri de Homorod, pe o culme de deal, era aşezată o cetate puternic întărită, care domina orăşelul Rupea. Plimbarea făcută pe sub monumentalele arcade ale porţilor acelui punct de strajă, minunata grădină din incinta înconjurată de ziduri înalte, clădirile în care a stat garnizoana şi fîntîna adîncă i s-au întipărit atunci pe retine călătorului străin... O lună de zile a cutreierat curiosul turist teritoriul intracarpatic, fie pe jos, fie cu trenul sau dili- genţa. Aşa a cunoscut regiunea carboniferă din Valea Jiului, s-a urcat pe platoul castelului Colţ şi a vizitat oraşele Alba Iulia, Cluj, Sibiu, Timişoara. Numeroasele cetăţi medievale şi, castele întîlnite l-au fermecat prin măreţia şi originalitatea stilului lor arhitectonic. Numai astfel, oprindu-se din cînd în cînd spre a admira splendorile peisajului românesc, prozatorul a reuşit să cunoască „pe viu“ oamenii şi teritoriul dintre munţi. Aşa s-a documentat despre obiceiurile şi idealurile localnicilor, aşa a aflat despre istoria străveche a celor ce se trăgeau din daco-ro- mani.

|« Ce s-a întâmplat după periplul românesc, ce a inter- ? venit în viaţa vestitului scriitor ? Se ştie că a continuat să scrie ciclul de povestiri gustate atît "de mult şi aşteptate cu nerăbdare de public. Din informaţiile obţinute î reiese că tînăra sa prietenă s-a reîntors de mai multe ori la Amiens şi Paris, ba chiar şi după recăsătorirea ei cu Gustave Müller au corespondat în continuare. Un singur element lipseşte la ora aceasta pentru., ca viziunea călătoriei lui Jules Verne în România să' nu-mai pună nici un fel de probleme : un document care s-o ateste. Poate că fotografia văzută cîndva de poetul şi dramaturgul Hajdú Zoltán ar putea să suplinească ciudata dispariţie a Ijcorespondenţei care a existat atît în Franţa cît şi în România cu privire la acest tulburător subiect...MARELE NEDREPTĂŢIT

ROTAŢIA DE 180 DE GRADE. Cînd era la apogeul prestigioasei sale cariere literare, Jules Verne încă se mai considera cel mai necunoscut dintre oameni şi aceasta numai din cauză că opera sa era ignorată de majoritatea criticilor. Genul beletristic adresat copiilor şi tineretului era atît de subapreciat incit enciclopediile nu-i rezervau romancierului decît cîteva rînăuri. Ecoul straniei manifestări care-l plasau la periferia mişcării literare a epocii l-au determinat pe Jules Verne să refuze de a-şi depune candidatura la Academie, cu

toate insistenţele prietenului său Hetzel. Desconsiderarea a mers atunci pînă acolo încît Anatole France a comentat astfel subiectul celebrului roman De *la pămînt la lună :* „Băieţii prea naivi îşi închipuie, dînd crezare domnului Verne, că se merge cu obuzul în lună şi că un organism poate să se sustragă fără urmări legilor gravitaţiei. Aceste caricaturi ale nobilei ştiinţe a spaţiilor celeste ale anticei şi venerabilei astronomii sînt lipsite de adevăr, ca şi de frumuseţe“ *(Cârtea prietenului meu,* 1885). La antipodul acestei opinii s-a situat 36 de ani mai tîrziu poetul Raymond Roussel : „El este, de departe, cel mai mare geniu literar al tuturor veacurilor ; el va rămîne cînd toţi ceilalţi autori ăi epocii noastre vor fi uitaţi demult“. Într-adevăr critica literară din zilele noastre a făcut o rotaţie de 180 de grade situîndu-l pe prolificul prozator printre genii; Jules Verne rămîne imul dintre scriitorii cei mai îndrăgiţi de tineret, romanele sale fiind traduse pe toate meridianele globului. Ompl care a încîntat copilăria şi adolescenţa a numeroase generaţii, cel **care** a insuflat pasiuni oamenilor de ştiinţă, anticipatorul unor epocale descoperiri este socotit acum un fruntaş al ' literaturii franceze şi mondiale, unul dintre cei mai citiţi romancieri din lume.

r La semicentenarul dispariţiei creatorului *Călătoriilor extraordinare,* opera vernianâ a fost omagiată pe toate meridianele. Jean Marcenac scria în revista „L’Avant- garde“ că Jules Verne este, alături de Balzac şi Hugo, cel mai răspîndit dintre autorii francezi. Tot atunci, Pierre Abraham nota în reviita „Europe“ despre un fapt care l-a uluit. Cercetînd un vechi chestionar, care circula în familia lui pe vremea cînd era copil, a găsit că Jean-Richard Bloch considera că formaţia sa profesională a fost influenţată de ■tules Verne. De asemenea, Joseph Bertrand, matemati- 1 cian şi Pierre Janssen, astronom, citind romanul *De la pă- tpnînt la lună* aii verificat calculele balistice şi au constatat ţ; cu surprindere că erau exacte...

Citǎm, în continuare, cîţiva oameni de ştiinţă care au »declarat că au fost influenţaţi de operele verniene : Her- Imann Oberth, născut la Sibiu în

1894, considerat fondator !%al astronauticii moderne, autorul lucrării *Racheta în spatiile interplanetare,* apărută în anul 1923,' Robert Goddard, isiăscut în anul 1882, fizician american care a lansat în 1926 | prima rachetă cu combustibil lichid şi K. E. Ţiolkovski,
: savantul de numele căruia se leagă teoria zborului rache- Btelor. — au mărturisit că impulsul spre cercetare le-a fost dat, încă din copilărie, de lectura celor două romane scrise fsde Jules Verne cu privire la zborul spre lună. Pe aceeaşi Pernă, exploratorul polar Jean Baptiste Charcot nota : ||,,Citesc şi recitesc cu pasiune *Călătoriile extraordinare.* Bi-KbJioteca lui «Pourquoi pas» le are pe toate şi nu o dată le f-văd în mîinile membrilor Statului Major, dar ele sînt cerute în orele dificile şi de oamenii echipajului". Inventatorul belinografului, E. Belin, afirma că entuziasmul luminos al lui Jules Verne, vederile sale cosmice, simţurile sale pentru **o** viaţă internaţională şi intermondială grandios realizate, au avut asupra lui o influenţă preponderentă pentru a con- ţ strui, prin deducţie, aparatul cu ajutorul căruia se transmi- ' ţeau la distanţă fotografii. Charles Richet nota că a devenit un pasionat aviator după ce a citit cartea *Cinci săptămîni în balon,* iar cel ce a efectuat în 1926 primul zbor deasupra Polului N<5rd, Richard Byrd, a declarat în momentul cînd se pregătea să decoleze : „Jules Verne m-a îndemnat". Omul care a reuşit să coboare sub apă cu ajutorul unui submersibil, Simon Lake, spunea că a urmărit zi de zi realizarea unui perfect „Nautilus" după inspiratorul său, Jules Verne, în timp ce marele chimist Georges Claude afirma că romancierul francez esté mai mult decît un' autor citit cu plăcere de tineri şi că prodigioasele 'sale anticipaţii i-au dat ambiţia de a pune în slujba umanităţii una dintre numeroasele resurse ale naturii : energia termică a mărilor.

Pe alt plan, cel literar, sînt interesante de semnalat cîteva manifestări semnificative, omagii aduse făuritorului romanului ce anticipa marile descoperiri ştiinţifice. Iată caracterizarea lui Théophile Gautier : „în naraţiunea sa exactă şi minuţioasă ca un jurnal de bord, domnul Jules Verne

trezeşte în cititor senzaţia deplină a realităţii. Chiar dacă nu au fost cu adevărat întreprinse şi chiar dacă nu vor putea fi întreprinse încă, aceste călătorii oferă cea mai riguroasă posibilitate ştiinţifică, iar cele mai îndrăzneţe dintre ele nu sînt. decît paradoxul sau amplificarea unui adevăr ce va fi, nu peste mult timp, recunoscut“. Sau opinia lui Alexandre Dumas-fiul : „Jules Verne îmi este tată bun, cu deosebirea că personajele sale folosesc în loc de spadă, revolverul“. Elogiul lui Eugen Ionescu : „Jules Verne, ultimul scriitor călător. Ceea ce a imaginat a devenit realitate“. Şi acela al lui Mircea Eliade : „Citesc *Călătorie spre centrul pămîntului* de Jules Verne şi sînt fascinat de îndrăzneala simbolurilor, precizia şi bogăţia imaginilor (...). Cît de exacte sînt imaginile acestor lumi subterane ■— cealaltă lume — şi, deasemeni, de o admirabilă precizie şi coerenţă mitologia abia camuflată sub jargonul ştiinţific al lui Jules Verne ! Cum au putut psihologii şi criticii literari să ignore, pînă acum, un asemenea excepţional document, această inepuizabilă comoară de imagini şi arhe$_{r}$ tipuri ? Desigur, cineva o să scrie, într-o zi, istoria imaginaţiei moderne. Capitolul consacrat lumilor subterane va trebui să ţină seamă de *Călătoria spre centrul pâmîn- tului*...“ (Fragmente dintr-un „Jurnal“ — Ascona, 1957).

La muzeul memorial „Lev Tolstoi“ din Moscova, printre scrisori şi manuscrise se păstrează şi 17 desene realizate de acest prozator celebru cu cerneală neagră pe mici bucăţi de hîrtie. Deoarece ediţia în limba rusă a volumului *Ocolul lumii în 80 de zile* nu avea ilustraţii, Tolstoi şi-a imaginat 17 secvenţe din povestire şi le-a desenat. „Operele lui «Tules Verne sînt încântătoare. Le-am citit şi m-au captivat“, a consemnat romancierul rus. Iar Ilia, unul dintre fiii săi. a notat în amintiri : „Noi, copiii, eram pasionaţi după Jules Verne. Tata aducea cărţile acestuia de la Moscova şi în fiecare seară ne adunam şi ne citea cu glas tare“.

„ANUL JULES VERNE“. Cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la naşterea lui Jules Verne, în 1978 s-a sărbătorit în întreaga lume „Anul Jules Verne“.

Presa şi revistele de specialitate din Franţa au oglindit această aniversare prin articole şi‘ numeroase eseuri privitoare la viaţa marelui scriitor. A a avut loc manifestări omagiale, s-au înfiinţat cluburi ce purtau numele ilustrului prozator, iar la Nantes, în oraşul de pe malurile Loirei, s-a organizat „Muzeul Jules Verne“. El cuprinde obiecte personale ale romancierului, o reconstituire a încăperii sale de lucru, diverse manuscrise şi ediţii ale vastei sale opere, afişe ale adaptărilor dramatice şi ulterior cinematografice. Muzeografii nantezi aflînd despre prezenţa mini-machetelor iahturilor verniene la Bucureşti au solicitat fotografierea lor, spre a le expune.

Societatea Jules Verne din Paris a iniţiat diverse trasee turistice spre locurile unde scriitorul şi-a plasat cîteva dintre acţiunile cărţilor sale, iar ziarista Claude Mosse, corespondentă a Radiodifuziunii, a reeditat celebrul ocol al lumii în 80 de zile, în timp ce temerara traversare a Atlanticului cu balonul a readus în discuţie geniul anticipativ al lui Jules Verne.

La Nantes s-a desfăşurat un colocviu intitulat „Jules Verne, scriitorul secolului al XIX-lea“, organizat de Societatea Jules Verne, Societatea studiilor romanice, Universitatea din Picardía şi Centrul de cercetări verniene. în acelaşi timp, editurile au retipărit în diverse colecţii cele mai valoroase opere ale romancierului, ultima ediţie completă apărînd într-un tiraj de cinci milioane exemplare ! Deţinătorii de vechi volume au avut plăcuta surpriză să afle că, la o licitaţie, un exemplar din povestirea *Sens dessus dessous* (traducerea românească purtînd titlul *Întîmplări neobişnuite),* apărută în 1896, s-a vîndut cu 10 300 de franci noi. Dealtfel, bibliofilii oferă, în continuare, mari sume pentru volumele din prima ediţie scoase de casa Hertz într-un tiraj mai mic.

în anul sărbătoririi s-au organizat 14 expoziţii, s-au tipărit 26 cataloage şi mai mult de 20 de studii ştiinţifice. Primul mare scriitor francez de science-fiction se bucură azi de atenţia publicului chiar mai

mult decît în vremea cînd trăia... 6 menţiune ^specială merită, în acest sens, colecţia *Integrale Jules Verne,* lansată recent în Franţa, apariţia ei constituind un remarcabil act de cultură şi totodată de respect faţă de opera vernianã. Ea reproduce integral textele, inclusiv vestitele sale gravuri de epocă.

JULES VERNE ŞI ROMÂNIA. Operele prestigiosului romancier francez au fost îndrăgite de români, fapt atestat de traducerea majorităţii lor, aproape imediat după apariţie. Ele au figurat, la început, în foiletoanele revistelor literare de pe vremuri. Cea mai veche însemnare poate fi găsită în ,.Familia“, nr. 4, din 25 ianuârie 1876, cînd a apărut primul fragment din *Călătoria de pe pămînt în lună,* traducere semnată de Iosifu Holodanu, pseudonim al lui Iosif Vulcan, într-o notă, plasată la subsolul textului, se atrage atenţia cititorilor asupra autorului francez astfel : „...tratează ştiinţa în formă de roman, de aceea operele sale sînt foarte citite şi traduse în toate limbile culte“. în acelaşi hebdomadar, la 28 februarie 1876, a fost inserată ştirea : „Jules Verne a scris un nou roman. Acesta e intitulat *Mihai Strogoff* şi conţine călătoria aventuroasă din Peters- burg pînă la Kirigizi“. Doisprezece ani mai tîrziu, tot în „Familia“, nr. 31, din anul 1888, se putea citi o informaţie care avea titlul „O operă nouă a lui Jules Verne“ şi care cuprindea următorul text : „Aflăm că Jules Verne, cunoscutul scriitor francez, a spus unor amici că ai? avea intenţiu- nea de a alege scena viitoarei sale scrieri oraşul Viena şi eroul operei sale pe clopotarul (păzitorul) turnului Sfîntului Ştefan. Se înţelege că autorul va atribui eroului său felurite întîmplări romantice. El a comunicat amicilor lui că a studiat diferite cronici vieneze în care a găsit destule evenimente misterioase şi foarte interesante, a căror descoperire o va atribui păzitorului turnului.. îndemnarea la această operă i-a procurat-o, după cum însuşi afirmă, doamna baroneasă Ruttenstein“.

Personalitatea. marelui dispărut a fost omagiată imediat ce s-a aflat de moartea sa. Astfel, colegul Ilie Ciutescu a „descoperit“ la Biblioteca Academiei,

două necrologuri. Primul este extras din „Familia“; nr. 13, din 27 martie (9 aprilie) 1905, semnat cu iniţialele E.I. Este votba de poetul şi publicistul Emil Isac. Iată cîteva pasaje : „Moşneagul din Amiens, genialul romancier Jules Verne, încărcat de ani grei şi mulţi — se stinse. Acea pană din care ieşiră atîtea basme, rămase orfană şi se rugini (...) Jules Verne a fost mentorul meu. Lucrările lui mi-au fost cele mai plăcute, dintre cîte aflai în biblioteci — romanele lui au întărit în pieptu-mi fraged credinţele de bine ; ele au oţelit inima mea şi ele au încălzit creierii mei cu flacăra ştiinţelor naive. îmi aduc bine aminte de acele clipe, cînd ca un tînăr şcolar citeam în colţul şcolii, cu ochii înfierbîntaţi, povestea eroului din romanul *Dardentor Clovis* al lui Verne (...) Şi pare că mi se aşează lacrime pe inima-mi, cînd privesc în juru-mi cătînd strălucita zare a copilăriei mele, aurită de minunatul povestitor Jules Verne. Care să fie răsplata cea mai bine meritată, pentru clipele ce mi le-a făurit Jules Verne ? Carte *poate* fi răsplata ? *Pot eu* să răsplătesc acelui trup răcit, căldura ce mi-o aprinse în frageda-mi tinereţe? (...) O lacrimă şterg din gene şi-n lacrima mea e topită o parte a sufletului meu“. Cu acelaşi prilej, revista „Luceafărul“, nr. 7, din 1 aprilie, a publicat o interesantă viziune cu privire la modul de concepţie vemian : „în fine, sunat-a clopotul şi pentru bătrînul uncheaş cu grai fermecat şi condei măestru. Sunat-a să plece îrt călătoria pe care nu ne-o mai poate descrie. în anumit sens, toţi anii bărbăţiei i-a consumat prin călătorii. Cutreierat-a pampele Americei de Sud, preriile Australiei, rătăcit-a prin codrii «nevăzuţi şi neauziţi» ai Africei ; avîntatu-s-a în cîteva rînduri pe la poli, ba şi prin centrul pămîntului a făcut un voiaj în, felul său. Pe sub mare a alergat neted 20 000 de leghe, în lupta cu elementul turbat şi cu polipii îngrozitori. Graţie colosului de locomotivă (invenţie proprie), care duce trei vagoane şi e adaptată cu astfel de meşteşug încît merge nebună şi pe apă şi pe uscat — s-a^avîntat prin Indii, convingîndu-se de avuţiile fabuloase ale ţării, de fanatismul sepoylor, de voinţa de fier a (...) englezilor. înconjurat-a pământul în 80

de zile, întrecînd mult şi bine pe olandezul zburător, căruia pînă la Batavia îi trebuiau trei luni în capăt. Ba abătutu-s-a şi prin Carpaţii noştri, aducînd aparate de proiecţie şi fonografe. în realitate, a călătorit foarte puţin. în total şi rotunjit : de la Nantes (oraşul său natal) la Paris şi de aici la Amiens, locul de origine al femeii sale, unde a lucrat ultimii 20 de ani în retragere de zgomotul lumii (...). Acest spirit ingenios, inventiv, fertil urmărea pas cu pas descoperirile şi invenţiile ştiinţifice, îmbrăcîndu-le în haina atrăgătoare a fanteziei, exagerând unele, prevăzînd altele..."

Despre Jules Verne şi opera sa ne-au rămas cîteva caracterizări elogioase, care merită să fie consemnate. În prefaţa publicată cu ocazia traducerii romanului *Minunile şi grozăviile Indiei,* în 1908, scriitoarea Sofia Nădejde, insera, printre altele, următoarele : „Numai Alexandru Dumas a avut atîta trecere în lumea cititorilor cît Jules Verne. Dumas, prin romanele sale istorice, a învăţat istoria Franţei pe o mulţime care, altfel, n-ar fi ştiut-o niciodată ; Jules Verne a popularizat astronomia, geologia, ştiinţele naturale, geografia, oceanele, luna, botanica, fizica, chimia, munţii cei mai neumblaţi şi chiar polii pămîntului. Jules Verne a făcut ştiinţa plăcută ca un basm, din care vedem lupta omului şi supunerea treptată a naturii. (...) Pe Jules Verne, 'împreună cu Alexandru Dumas şi cu Emile Zola îl citesc mai mult străinii şi scrierile lui s-au tradus mai în toate limbile. Tinerii englezi din şcoli făcuseră o Societate şi i-au trimis, ca dar, un baston cu mîner de aur, în semn de dragoste din partea cititorilor tineri englezi ai romanelor sale".

Un semn al simpatiei ce o purta creaţiei vemiene ne-a lăsat şi cel căruia i se spunea „poetul ţărănimii" — George Coşbuc. Captivat de fantezia previzionalului francez, el nu pleca la drum fără a lua cu el unul sau două romane scrise de Jules Verne şi în timpul liber se entuziasma de misterele ştiinţifice înglobate în atractivele povestiri. Dovada interesului său, manifestat la începutul secolului, se poate observa cercetînd cu atenţie fişierul Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România.

Acolo sînt trecute trei titluri de romane verniene, traduse în limba germană, care conţin adnotări manuscrise făcute de poet. Sînt trei volume, frumos legate, apărute între anii 1903 şi 1905, — conform unei indicaţii de pe coperta interioară, ele făcînd parte din donaţia Elena G. Coşbuc. Le-am răsfoit cu interes, deoarece pe numeroase pagini am observat scurte însemnări, exclamaţii sau chiar întrebări. De exemplu, George Coşbuc citind *20 000 de leghe sub mări* a subliniat cu creionul pasajul despre monstrul marin identificat de

echipajul navei. Iar atunci cînd membrii vasului sînt luaţi prizonieri la bordul submarinului şi constată că pe fiecare obiect există o inscripţie în limba latină, lectorul consemnează pe margine : „Şi tot nu ştiu latineşte ?“ De ase» menea, poetul a fost mirat de aplicaţiile electricităţii efectuate de căpitanul vasului „Nautilus“ şi a scris : „Nu se izbea de stînei ?, nu intra în munţi, stînci de corali ?“ Unde i s-a-părut ceva de domeniul fanteziei, a notat : „Imposibil !“ Adnotările se repetă şi la romanele *Spre centrul pămîniului* şi *Călătorie m perul lunii,* marele nostru poet naţional amuzindu-se deseori de imaginaţia lui Jules Verne. Printre remarcile de acest fel sînt.: „Căldură interplanetară“, „hoho *l'* „cum a putut cădea «câţiva kilometri» ?“, „greu“, ^fantasie“, „ee lumină era 7“. Datorită însemnărilor acum se ştie că George Coşbuc a citit cu atenţie cele trei- povestiri, comentând, uneori, sarcastic, .elementele fantastice care l-au frapat. Ar fi necesar să fie - cercetate-îndeaproape sublinierile şi opiniile poetului în legătură cu respectivele opere verniene, — opinii care au rămas pînă acum inedite. în cee^ ee priveşte epoca în care Coşbuc a dialogat cu eroii acelor naraţiuni, se pare că cele cîteva cuvinte înscrise pe coperta volumului *Călătorie în jurul lunii* dezleagă enigma. Sínt notate, cu creionul, următoarele impresii : „Zăpadă la Brenner, m Tirol, pe ■ munţi, foarte aproape de gară. şi linii şi nu e greu de suit...“ Dar nu numai Coşbuc a fost atras de operele lui Jules . Verne, ci şi alţi literaţi de seamă din ţara noastră. Concepţia scriitorului francez a fost comentată de criticul şi istoricul literar George Călineseu. într-un articol, apărut mai întîi în revista „Contemporanul“ nr. 45, din 14 noiembrie 1958 şi grupat împreună cu alte tablete călineseiene în yolumul *Cronicile optimistului,* acesta scria : „Omul pe care-l propune în cărţile sale e un erou modem (...). Calitatea fundamentală a eroului juţvernian este încrederea în raţiunea umană. Pentru el nu există forţe incognoscibile, ci numai necunoscute temporare. Universul e un sistem de probleme rezolvabile, iar eroul, înainte de a-şi începe

aventura, face un- studiu amănunţit asupra obstacolelor pe care urmează a le întîmpina, examinând toate ipotezele şi . pregătindu-se în consecinţă. Adversarii săi sînt, în primul rînd, natura, oamenii numai accidentai. Eroul pozitiv este deci inteligent, plin de prezenţă de spirit, brav fără bra-â vadă şi cu deosebire calm. Arma lui capitală este ştiinţa. (...) O altă însuşire a omului superiQr este curiozitatea". Despre modalitatea de exprimare a lui Jules Verne: „Stilul e încîntător, spiritual şi foarte plastic. Impresia de halucinant provine din îndrăzneala de a se situa concret în condiţii ipotetice, sugerate de ştiinţă. Istoriile par nişte basme moderne, obstacolele şi accidentele, simple himere. Toate sînt însă probabile şi în parte verificate şi se rezolvă raţional".

Eseul *Actualitatea lui Jules Verne* apărut în volumul *Portrete, cărţi, idei,* în 1966, relevă opiniile sociologului Mihai Ralea. Semnificativ este pasajul : „Ideile lui Jules Verne sînt exact acelea care frămîntă lumea noastră contemporană : antirasismul, antimilitarismul, credinţa în puterile nelimitate ale ştiinţei, importanţa acordată tineretului, desfiinţarea sclavajului, lupta pentru eliberarea naţională, concepţia unei munci totodată creatoare şi colective, alegerea ca ideal de umanitate a unui personaj care să fie în acelaşi timp inventator, explorator şi justiţiar (...). Esenţa şi farmecul basmelor lui Jules Verne este *poezia ştiinţei.* Descoperirile ştiinţifice, minunile tehnicii sînt simţite cu lirism grefat pe un realism metodic şi meticulos. După moartea, lui Jules Verne a rămas o «cărticică» imensă, cuprinzînd 25 000 de fişe, în care el consemnase toate noutăţile apărute în ştiinţă şi industrie..."

O altă latură a răsunetului creaţiei verniene în România se referă la dramaturgie. Răsfoind volumul III din vasta monografie *Teatrul românesc* de loan Massoff, am citit o relatare despre jucarea pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti a piesei *Ocolul pămîntului în 80 de zile.* în anul 1893, un impresar vienez a închiriat primei noastre scene teatrale decorurile, accesoriile şi „trucurile" spectacolului

care a avut un mare succes în metropola de pe malurile Dunării. Se menţionează că acel organizator artistic ar fi primit ,800 de lei pentru fiecare reprezentaţie, sumă exorbitantă pe acele vremuri. într-un dosar al fondului Teatrului Naţional, păstrat la Arhivele Statului, pe anul 1893, se arată că Ministerul de Război a împrumutat teatrului costume de marinari, mantale, pantaloni şi căşti jan- darmereşti şi a trimis un grup de soldaţi pentru figuraţie. Spectacolul, însoţit de muzica lui Franz Suppé, s-a jucat de 12 ori în şir, cu săli aproape pline. Dintre actorii care au apărut în această piesă sînt amintiţi Constantin Nottara, care l-a interpretat pe Phileas Fogg, Al. Catopol, în rolul detectivului Fix, şi Ion Niculescu, în Sfredeluş.

ORIGINALA „MASĂ ROTUNDĂ“. Ce gîndesc oamenii de ştiinţă români din zilele noastre despre „Marele nedreptăţit“ ? Âu şi ei păreri asemănătoare iluştrilor înaintaşi ? Au fost, oare, influenţaţi în alegerea profesiunii de lectura operei verhiene ? Cu aceste gînduri m-am adresat unor personalităţi din lumea ştiinţei : geografului dr. docent Victor Tufescu, biospeologului dr. docent Traian Orghidan şi psihologului dr. Paul Popescu- Neveanu. Din discuţiile avute, sau din textele înmînate drept răspuns la ancheta iniţiată, s-a alcătuit această originală „masă rotundă“. Este un tur de orizont, care începe în epoca adolescenţei, se continuă în momentul concretizării pasiunilor şi se desăvîrşeşte cînd interlocutorii au în faţa lor decenii de experienţă şi cercetare ştiinţifică. Este o retrospectivă, bogată în amintiri scumpe, şi în acelaşi timp o privire de ansamblu asupra operei prestigiosului anticipator al unora dintre descoperirile epocale ale civilizaţiei secolului nostru.

Din multitudinea de idei lansate cu acel prilej o sem- ' nificaţie majoră au, în primul rînd, învăţămintele reţinute de adolescenţii de odinioară. Cu nostalgia evocării trecutei tinereţi, s-au formulat unele dintre aplicaţiile concrete efectuate încă de pe băncile liceului, în acest mod : „Cîţi dintre noi

citind *Insula misterioasă* n-am încercat să aprindem un chibrit sau o hîrtiuţă, concentrînd cu o lupă razele soarelui în focarul acesteia ? La cîte experienţe de ^fizică şi chimie nu ne-a instigat marele făurar, ce pusese stăpînire definitivă pe mintea şi sufletele noastre de copii ? îmi aduc aminte cu cîtă stăruinţă îl rugam pe profesorul de chimie să mă ajute să fabric hidrogen din zinc şi acid clorhidric. încercasem de unul singur, dar neştiind să usuc gazul, nu reuşisem să înalţ baloanele de cauciuc. Eram, desigur, sub impresia romanului *Cinci săptămîni în balon".* Şi, tot din acele vremuri, profesorul Orghidan semnalează un fapt pe care nu-l poate uita. Pe la vîrsta de 11 ani citise *Uimitoarea aventură a Misiunii Barsac,* fiind entuziasmat de maşinile zburătoare descrise de Jules Verne. ■■Locuind la Braşov, copilul de pe atunci se ducea la aeroport şi privea îndelung la decolările şi aterizările navelor aeriene, dar nu putea înţelege cum a putut scriitorul francez să-şi imagineze aspectul viitoarelor avioane. Mai tîrziu, a înţeles că acesta anticipase cu 40 de ani tipologia şi tehnologia respectivelor aparate, pe care nu avea să le vadă niciodată... „Adolescenţa celor din generaţia mea -[1]- îşi amintea prof. Victor Tufescu —, desfăşurată în cel de al treilea deceniu al secolului nostru, era indestructibil legată, ca lecturi preferate, de scrierile lui Jules Verne. Hazardul mi-a pus în mînă, pe la ,12—13 ani, ea primă lectură din Verne, romanul *Cinci săptămim în balon. O* traversare a Africei, printr-o zonă puţin cunoscută pentru vremea aceea, bineînţeles pentru copiii de vîrsta mea, la care descrierile şi peripeţiile acelei neobişnuite călătorii înteţeau curiozitatea şi dorinţa de cunoaştere. Această lectură m-a făcut să caut la o bibliotecă publică o prezentare a explorărilor lui David Livingston, apoi cartea lui Stanley, pe care le-am citit cu nesaţ, ceea ce mi-a lărgit mult sfera de cunoaştere asupra interiorului Africei. îndeosebi *Copiii căpitanului Grant,* o călătorie în jurul pămîntului, a fost determinantă pentru apropierea mea de studiul geografiei." Psihologul Paul Popescu-Neveanu menţionează că în copilărie, dar şi mai

tîrziu, s-a „hrănit“ cu Jules Verne citind tot ce-i cădea în mînă. „Erau zece romane deja traduse În perioada 1930—1940 şi îmi este imposibil să precizez care a fost primul pe care l-am parcurs. Mi se pare că fiecare a fost primul, aceasta pentru că opera sa este perfect unitară şi, la orizont, fiecare roman apare ca un vîrf aureolat de un fantastic neagresiv, luminos şi blînd, generos. Jules Verne 'este cu totul a-lteeva debit Edgar Poe.“

1

1

2

Personalitatea ilustrului prozator a fost evidenţiată adeseori pe parcursul opiniilor celor solicitaţi. Să ne oprim doar la cîteva intervenţii. „Sînt convins că niciodată nu va mai apare un scriitor care să ştie -să atragă în aşa măsură întregul tineret de pe glob pe căile infinite ale înţelegerii naturii şi poeziei acesteia. Anticiparea ştiinţifică a lui Jules Verne este aspectul cel mai frapant, aş putea spune că este chiar uluitor să constatăm că pe mai multe linii pe care s-a dezvoltat ştiinţa modernă există devansări extraordinare în romanele vemiene. Jules Verne «a inventat» o bună parte din tehnica de azi şi bănuiesc că dacă oamenii de ştiinţă de pe atunci ar fi avut încredere în anticipaţiile| şale şi le-ar fi pus în aplicare, l-am fi considerat astăzi drept cel mai mare inventator al tuturor timpurilor, iar , explozia ştiinţifică a secolului nostru ar fi avut loc în urmă cu un veac !“ (Traian Orghidan). Un alt aspect al valoroasei creaţii verniene a fost analizat de prof. Paul Popescu- Neveanu •: „La Jules Verne anticipaţia nu este doar de ordin tehnico-ştiinţific ci şi social-istoric. Sub acest raport sînt în egală' măsură semnificative romanele cu tematică americană, ca şi cele cu tematică est-europeană şi orientală. Interesant este faptul că, dacă pe seama Statelor Unite marele scriitor pune cele mai neobişnuite înfăptuiri tehnice, pe seama ţărilor estice pune excepţionale acţiuni revoluţionare, menite să ducă la eliberarea şi la realizarea ■i idealurilor naţionale. Este acest artist cu o minte de geniu şi un om cu o inimă mare, care simpatizează cu cei asupriţi, le recunoaşte drepturile la viaţă şi îi proiectează pe un - fond fericit. Tocmai de aceea, justificînd lupta fermă împotriva asupritorilor, Jules Verne insistă asupra unităţii,
. colaborării şi solidarităţii .naţiunilor asuprite. În concluzie,

I mă înscriu printre cei care omagiind fără rezerve pe artist,
tratez cu mult respect intuiţiile sale de gîndire ştiinţifică".

1

1

3.

|v *Prima parte a volumului se încheie aici, deşi au rămas uncie semne de întrebare, elemente învăluite încă în taină,* | *privitoare la vizita lui Jules Verne pe teritoriul ţării noastre. Sper ca într-un viitor nu prea îndepărtat ele să fie elucidate, cu sprijinul cercetătorilor literari care frecven- iează marile biblioteci sau al persoanelor care deţin informaţii legate fie de ciudata dispariţie a corespondenţei ver- ■ niene, fie de prezenţa fratelui şi fiului romancierului pe meleagurile noastre.*

& *înainte de a prezenta în rezumat cele cinci romane din ciclul românesc vernian şi a ipoteticei povestiri auto-.* I *biografice, publicate acum. pentru prima oară laolaltă, mă gîndisem să compar imaginile de acum un secol ale localităţilor descrise, cu situaţia lor de astăzi. Dar, cînd am trecut la realizarea acestui deziderat, am constatat că scriitorul a dat referinţe mai pe larg numai asupra zonei carbonifere a Văii Jiului şi despre Medgidia şi Tulcea. Cîţeva puncte, de reper interesante mi-au fost oferite de alcătuirea unei reproduceri grafice a traseelor verniene prin ţara noastră : numele Bucureştilor este amintit în trei romane, iar alte numeroase oraşe din Oltenia, Muntenia, Transilvania şi Dobrogea figurează de asemenea în operele prozatorului. Cel mai bogat în ceea ce priveşte evidenţierea localităţilor româneşti s-a dovedit a fi* Castelul din Carpaţi, *unde pe lingă; Bucureşti sînt semnalate Craiova, Curtea de Argeş, Sibiu, Cluj, Alba Iulia, Deva şi Hunedoara. Străbaterea Dunării de la izvoare pînă la vărsarea în mare i-a prilejuit descrierea frumosului defileu de la Porţile de Fier şi a porturilor Orşova, Giurgiu, Chilia şi Sulina. Imposibilă s-a dovedit a fi identificarea castelului din Artenăk, acesta fiind definit geografic numai prin puncte de orientare greu de localizat.*

Scriitorul Ion Hobana a publicat, nu de mult volumul Întitulat 20 000 de pagini în căutarea lui Jules Veme. *Preţioasa suită de eseuri literare şi-a*

propus elucidarea genezei operelor verniene, cel mai interesant capitol refe- rindu-se la Castelul din Carpaţi, *unde se fac o seamă de consideraţii, unele inedite. Analiza se opreşte îndeosebi la interesul lui Jules Verne faţă de spaţiul carpatin şi, cu toate că autorul opinează pentru o inspiraţie din operele lui Gerando şi Reclus, el lasă o poartă deschisă către o eventuală descoperire ce ar putea spulbera supoziţia.* ţ

(Bucureşti, martie 1%1-ianuarie 1979)**DOVEZI CONCRETE DESPRE AFINITATEA LUI JULES VERNE PENTRU ROMÂNIA ŞI ROMÂNI**

În această ediţie publicăm subiectele celor cinci romane vemiene ale căror acţiuni se desfăşoară pe teritoriul ţării noastre sau au eroi români :

1. *Castelul din Carpaţi (Le château des Carpathes)*

; < 2. Contele din ţinutul Făgăraşului (Mathias Sandorf)

* **3**. *Aventurile unui bucureştean îndrăgostii (Claudius Bombarnac)*

4. *Cu diligenţa prin Delta Dunării (Kéraban le Têtu)*

; 5. *Trei mii de kilometri cu barca pe Dunăre (Le Pilote du Danube)*

- 6. Un roman considerat autobiografic : *Bancnota însin-gerată (Un drame en Livonie)*

CASTELUL DIN CARP AŢI

. SURPRIZA PĂSTORULUI. Cititorii sînt avertizaţi de autor, chiar din primele rînduri ale acestei povestiri, că nu este vorba de ceva fantastic şi chiar dacă unora li s-ar părea neverosimilă întâmplarea, ea nu trebuie'să fie considerată neadevărată. Dacă pare de-necrezut în momentul relatării, ar putea fi reală în viitor, datorită realizărilor ştiinţifice şi atunci nimeni n-o va mai trece în rândul legendelor. Acţiunea se petrece în ultimii ani ai secolului al XlX-lea.

Într-o după-amiază a zilei de 29 mai, un cioban îşi păzea turma la liziera' unui podiş înverzit de la poalele Retezatului, platou care domina o vale fertilă, presărată cu arbori şi bogate culturi cerealiere. Păstorul Frik, din satul Werst, stătea cu picioarele încălţate în saboţi la marginea Jiului valah. Lungit pe o movilă, supraveghea oile, suflînd din cînd în cînd din bucium. Pe la orele patru după-amiază, cînd soarele începea să scapete, păstorul s-a ridicat şi şi-a pus mîna pe jumătate închisă la ochi. în zare se profilau contururile unui vechi castel, situat pe o culme singuratică a pasului Vulcan, pe partea superioară a podişului Orgal. Cu toate că paznicul oilor părea să aibă peste 60 de ani, a distins precis un bătrîn fag din faţa cetăţii, căruia îi căzuse încă o cracă. Frik, care răspândise legenda pieirii fortăreţei cînd ultima ramură a pomului va cădea, voia să ducă noutatea în sat, spre a le spune tuturor că ea nu mai are decît trei ani pînă la

dispariţie... [1]

în contextul naraţiunii, prozatorul arată că regiunea descrisă făcea parte din „porţiunea cea mai sălbatică a Transilvaniei, cunoscută sub denumirea de comitatul Clujului". El aminteşte că era vechea ţară a dacilor, cucerită de Traian şi anexată de austrieci pe la sfîrşitul secolului al XVII-lea, iar în. ceea ce priveşte populaţia, sânt menţionaţi în primul rînd valahii sau românii, care trăiesc pe aceste pământuri alături de unguri, secui şi saşi.

Imaginaţia populară l-a transformat pe ciobanul Frik într-un veritabil vrăjitor, un om care stă de vorbă cu planetele. înlătură farmecele şi nimeni nu trecea pe lingă el fără să-l salute. Păstorul a ştiut să folosească naivitatea • localnicilor şi mai ales credinţele străvechi în descîntece, în existenţa fiinţelor supranaturale şi alte elemente mistice. în afară de îndeletnicirile sale obişnuite, vindea licori, prafuri de dragoste şi mulţi credeau în puterea sa magică. Oile aparţineau judecătorului şi primarului Colţ şi acesta ii preţuia pe păcurar, pentru că se pricepea nu numai la tunsul animalelor, ci şi la vindecarea lor de găl- ‘ bează, streche sau dalac. Iată**-l** ieşind din izlaz şi apucind pe o potecă care trecea pe lingă cîmpuri cultivate cu grîu şi „cucuruz[1]-, aşa cum se numea porumbul prin partea locului. Drumul ducea către marginea unei păduri de pini şi brazi, nu departe de Jiul cu ape limpezi pe care pluteau buştenii tăiaţi de joagărefe de pe deal. Werstul era .numai la trei bătăi de puşcă, dincolo de un şir des de sălcii care se întindeau pînă către povârnişurile pasului Vulcan, unde exista un sat care purta acelaşi nume. La ora aceea de înserare cîmpiile erau pustii, deoarece plugarii se întorseseră acasă. La cotul Jiului, ciobanul văzu un neguţător care vindea lunete, termometre, barometre şi alte obiecte de acest fel. Le finea într-un sac purtat pe spate şi legat ■ zdravăn de gît şi

[1] în original: *Le château des Carpathes.* Subtitlurile din text aparţin autorului.

de brîu prin curele. Era un evreu, care i s-a adresat în limba română, spunîndu-i că vine de la Sibiu şi se duce la Cluj. Frik observă la eingătoarea marchitanului atîrnînd cîteva' dintre piesele pe care le avea de vînzane. Negustorul i-a dat o lunetă şi păstorul n-a vrut deloc să creadă că ar putea să vadă mai bine cu ea decît cu ochii lui. A închis ochiul sting şi a dus vizorul la cel drept. într-adevăr, se petrecea o adevărată minune, se igîndea Frik. Privind spre sat. l-a zărit pe pădurarul Nic Deck şi apoi pe o fată care ieşea din casa judecătorului Colţ, frumoasa lui fiică, Miriota. Uimit de calităţile instrumeniului, ciobanul şi-a adus aminte de fagul legendar din faţa cetăţii. A îndreptat luneta în acea direcţie şi a conşta- tat un lucru neobişnuit : din hornul donjonului castelului se prelingea un fir de fum care se vedea clar. Faptul l-a neliniştit, pentru că ştia bine că fortăreaţa era demult părăsită. Dîndu-şi seama de importanţa lunetei a cumpărat-o cu un florin şi jumătate, cu gîndul s-o vîndă stăpînului său cu doi florini şi apoi să se poată uita cu toţii, chiar din sat, pînă la castel. Grăbit, Frik a luat instrumentul şi s-a îndreptat repede spre comună...

ENIGMATICUL CASTEL. în ţinutul celor două Jiuri se înălţa castelul, îndărătul pasului Vulcan. La 'fiecare extremitate erau bastioane de colţ, cel din dreapta avînd şi o gheretă lîngă faimosul fag legendar. La stînga, erau ziduri întărite cu contraforturi şi clopotniţa unei capele. La mijloc, un donjon încununat cu o platformă ce conţinea creneluri avea trei rînduri de, ferestre, iar la primul etaj o terasă circulară. Dincolo de incintă nu se mai ştia de ani de zile dacă mai existau clădiri bune de locuit. „De la depărtarea respectuoasă la care teama îi oprea pe cei mai îndrăzneţi locuitori din Werst şi împrejurimi, nu se descoperea privirilor decît uriaşul morman de pietre al unei cetăţui în ruină — nota romancierul. Dar (...) la adăpostul puternicelor ziduri, clădirile rămase întregi ale. vechii fortăreţe feudale ar mai fi putut găzdui o întreagă garnizoană“. De pe platforma superioară a donjonului se putea vedea sinuosul pas Vulcan, care

se adîneea în apropiere, iar peste valea Jiunlor se zăreau tîrguşoarele Livezeni, Lonea, Petroşani şi Petrila, renumite pentru extragerea cărbunelui. Cetatea a aparţinut boierilor Gorj [1], către mijlocul secolului al XlX-lea, ultimul reprezentant al familiei fiind Radu Gorj. NăsCut în castelul din Carpaţi, la vîrsta de 22 de ani a rămas orfan, fără rude, fără prieteni. Avînd o irezistibilă pasiune pentru muzică, mai ales pentru vocile marilor cîntăreţi ai vremii, a abandonat singuraticul său domeniu şi a dispărut. Mai tîrziu, s-a aflat că-şi cheltuia averea considerabilă frecventând .principalele centre lirice din Germania, Franţa şi Italia, unde-şi putea satisface patima. Cu toate acestea, amintirea ţării i-a rămas adine întipărită în inimă şi de aceea a revenit acasă, pentru a lua parte la una din sîngeroasele revolte ale ţăranilor români împotriva asupririi. Cînd descendenţii vechilor daci au fost învinşi şi pământurile lor împărţite, boierul Radu a părăsit definitiv cetatea, care a rămas în părăsire. În ceea ce priveşte stăpînul acesteia, se spunea că a'fost ucis în timpul unei lupte, dar nu era adevărat, cu toate că n-a mai revenit în ţară şi localnicii nu se îndoiau de moartea lui.

Castel părăsit, bîntuit de forţe supranaturale, imaginaţia celor ce trăiau prin apropierea lui l-au populat cu fantome şi spirite despre câre se spunea că apar acolo către orele înaintate ale nopţii. Asemenea lucruri, menţionează povestitorul, se -puteau întîlni /şi în alte centre, superstiţioase din Europa, dar Transilvania ocupa, pe atunci, primul loc în această privinţă. Oamenii din satul Werst aveau prejudecăţi' datorită, mai ales, învăţătorului, care-i educa pe;copii răspîndind idei fantastice despre vîrcolaci şi vampiri sau alte fiinţe miraculoase. în regiune se credea că în adîncuriie

[1] Gortz, în originalul francez. Numele de Gorj a fost preluat din traducerea românească a romanului efectuată de scriitorul Vla- dimir Colirî, în anul 1967.

pădurilor se ascund balauri şi zmei, monştri cumpliţi, cărora poporul le opunea blîndul şai-pe de casă, ce trăia prietenos în fundul vetrei fiecărei gospodării şi pe , care ţăranii îl hrăneau cu cel mai bun lapte. în aceste condiţii, dacă vreo cetăţuie a fost amenajată spre a servi de refugiu unor personaje fantastice, nu putea fi alta decît castelul din Carpaţi. Pe podişul izolat, inaccesibil, dacă se exceptează partea stingă a pasului Vulcan, bastionul adăpostea fără îndoială, după credinţa localnicilor, dragoni, iele, strigoi şi poate chiar cîteva stafii ale familiei boierilor Gorj. Din această cauză, nimeni nu se hazarda să-l viziteze, pentru că exista credinţa că dacă te apropiai la un sfert de milă de el, puteai să-ţi rişti viaţa. Şi aceste superstiţii erau răspîndite în mod curent la şcoala dascălului ; Hermod !... Conform legendei, trista stare de lucruri trebuia să ia sfîrşit odată cu dispariţia ultimei crăci a bătrânului fag din faţa cetăţii. Se ştia. că atunci cînd boierul Radu a *ţ* fost văzut pentru ultima oară pe platforma donjonului, pomul avea 18 ramuri, iar acum rămăsese numai cu trei. Deci, numai trei ani ar urma să mai existe cetatea, dacă s-ar adeveri miraculoasa prezicere...

Venirea păstorului Frik în sat şi mai ales vestea adusă i-a înspăimântat pe toţi. Judecătorul Colţ, pădurarul NicDeck şi alţi vecini strînşi în Jurul lor s-au uitat prin lunetă şi au văzut şi ei. şuviţa de fum care se înălţa din vîrful donjonului cetăţii. Se întrebau dacă nu cumva a luat foc, dacă rt-a fost trăsnită, însă de o săptămână nici un nor nu brăzdase cerul. Şi oamenii aceştia de ispravă, subliniază scriitorul, n-ar fi fost mai uluiţi dacă li s-ar fi spus că gura unui crater s-a căscat în vîrful Retezatului, pentru a face loc aburului de sub pămînt...

LIMBA ROMÂNA PREDOMINANTĂ. Satul Werst era atît de neînsemnat. încît majoritatea hărţilor nu-i indicau aşezarea. Deşi situat în zona importantului bazin minier, n-a câştigat nimic de pe urma vecinătăţii cu marele centru industrial. Cei aproximativ 500 de locuitori îşi aveau gospodăriile de-a lungul unei uliţe largi, care servea drept drum natural între frontiera valahă şi cea transilvană. Pe acolo treceau cirezile de boi, turmele de oi şi porci, negustorii de carne proaspătă, de fructe şi cereale, precum şi rarii călători care se aventurau prin defileu. Cu toate că natura a înzestrat regiunea cu bogate «zăcăminte minerale, nivelul de trai al populaţiei era scăzut, în şatele Vulcan şi Werst ncexistînd nici un fel de clădiri mai deosebite. În Werst erau vreo 60 de case împrăştiate le singura stradă, edificii cu pereţi de chirpici plasate pe cele două laturi ale trecătorii. Totuşi, peisajul era încîntător, oamenii amenajîndu-şi cu dragoste localitatea : flori la porţi şi la ferestre, perdele de verdeaţă care căptuşeau pereţii, numeroşi arbori ce dădeau un aspect pitoresc caselor. Un alt fapt, demn de subliniat, este acela că în comuna respectivă ca şi în toată acea parte a Transilvaniei nu se vorbea nici germana, nici maghiara, ci numai limba română...

în satul din acea porţiune meridională a Carpaţilor exista un învăţător şi un judecător şi normal ar fi fost ca locuitorii să beneficieze-de prezenţa acestora în ceea ce priveşte îmbogăţirea cunoştinţelor. Dar dascălul Hermod nu ştia, din

păcate, decît puţină citire,. scriere şi aritmetică. în materie de ştiinţă, geografie, literatură nu cunoştea decît 'cîntecele populare şi legendele ţinutului înconjurător. Cît despre judecătorul Colţ, acesta avea între 55 şi 60 de ani, îndeplinea şi funcţia de primar şi se ocupa mai ales de administraţie, rareori intervenind «pentru rezolvarea unor pricini între vecini. Cu o situaţie destul de bună,' locuinţa sa fiind cea mai frumoasă din aşezare, — **o** casă de piatră cu faţada spre grădină, înzestrată cu mobile alese, — se mândrea cu Miriota, fiica sa, o blondă graţioasă de 20 de ani, care era seducătoare în chipeşul ei port. Purta o bluză brodată cu fir roşu la gît, la încheieturi şi la umeri,' o fustă strînsă cu o centură ce avea paftale de argint, ca- trinţa vărgată în albastru şi roşu, care-i prindea mijlocul, eizmuliţe de piele galbene şi năframăvsubţire aruncată deasupra părului lung, împodobit cu o panglică şi un bănuţ. A învăţat la şcoala lui Hermod şi de acolo cunoştea multe dintre legendele transilvănene. Numele ei, conform explicaţiei date de prozator, s-ar referi la o oiţă, o mieluşea şi se încadra în seria onomasticei valahe : Florica, Doina, Aurica. El ar reprezenta, de fapt, cunoscuta Mioriţa, căreia autorul i-a inversat cîteva litere. Tînăra era logodită cu Nic Deck, un frumos tip de român, care' era paznic de pădure şi avea ogoare în preajma Werstului. Căsătoria lor urma să se celebreze peste 15 zile cu deosebit fast, deoarece primarul Colţ voia să organizeze o nuntă care să devină prilej de sărbătoare pentru tot satul.

Un alt personaj, doctorul Patak, avea vreo 45 de ani şi îşi exercita profesiunea fără să fi urmat nici un fel de şcoală, nefiind decît un fost infirmier al postului de carantină de la frontieră. Rareori era nevoie de prafurile sau consultaţiile lui pentru că, în general, sătenii erau sănătoşi şi datorită aerului curat de la munte epidemiile _ erau necunoscute în acel colţ al Transilvaniei. Deci, cu asemenea medic şi învăţător se înţelege de ce localnicii credeau în mituri străvechi, superstiţii şi fiinţe supranaturale...

GLASUL MISTERIOS. Vestea adusă de ciobanul

Frik' s-a răspîndit repede, fumul observat pe hornul castelului luând proporţiile unui fenomen neobişnuit, care-i îngrozea pe toţi, sătenii considerîndu-l „opera diavolului“. în seara aceleiaşi zile, jupînul Colţ, dascălul Hermod, pădurarul Deck, Frik şi alţi oameni s-au adunat în sala hanului. Situat peste drum de casa primarului, de la fereastra localului se putea vedea întreaga vale inferioară a Vulcanului mărginită de torentul Nyad, care izvora din înălţimile podişului Orgal şi se vărsa în Jiul valah. Discuţiile despre gravul eveniment survenit erau aprinse. Şi în timp ce se dezbătea nemaipomenita descoperire de la cetatea părăsită, hangiul Ionas, bucuros de oaspeţi, le oferea „un soi de fiertură de porumb, cunoscută şi sub numele de mămăligă, deloc neplăcută dacă este îmbibată cu lapte proaspăt muls, iar altora le prezenta păhărele cu acele licori tari, care curg ca apa curată prin gâtlej urile româneşti, alcoolul «şnaps», ce nu costă nici o jumătate de ban paharul şi îndeosebi «rachiul», o violentă ţuică de prune“.

Se făcuse opt şi jumătate seara şi mesenii nu ştiau ce hotărîre să ia în cazul eventualei locuiri a castelului de către necunoscuţi. Deşi nu credea în aşa Ceva, păstorul a sugerat ideea ca unul dintre ei să meargă la faţa locului spre a constata cine s-ar fi putut ascunde printre acele ruine ca să facă foc. Hangiul era de acord, deoarece^ se temea că nici un călător nu se va mai aventura să-i mai viziteze adăpostul, dar majoritatea îl aproba pe dascălul Hermod, care susţinea că nu poate fi vorba decît de nişte duhuri necurate, „niscai babe, spiriduşi sau poate chiar cîteva ştime primejdioase“. Pădurarul Deck asculta părerile fiecăruia şi se gîndea că cetatea, cu zidurile-i misterioase şi originea ei străveche, îi inspira nu numai respect, ci şi curiozitate. Ar fi vrut s-o vadă şi nu s-ar fi dat în lături de la o astfel de escapadă, mai ales că nimeni nu se oferea s-o facă. Atunci şi-a făcut apariţia doctorul Patak, cunoscut drept omul care nu crede în stâfii, superstiţii şi altele de acest fel. La propunerea primarului de a merge el acolo, a

refuzat net, declarind că n-are rost să facă o asemenea deplasare, numai pentru apariţia unei şuviţe de fum. Surpriza tuturor a fost mare cînd Deck a afirmat că se duce el, cu condiţia să fie însoţit de doctor. Hărţuit de toţi, fostul infirmier a trebuit să primească. Mulţumiţi, se pregăteau să plece din han, cînd s-a auzit distinct o voce care a pronunţat lent : „Nic Deck, nu te duce mîine la castel !... Nu te duce... Dacă vei pleca, va fi rău de tine !“

De unde provenea acel glas, pe care nimeni nu-l cunoştea ? Ce gură invizibilă l-a rostit ? Nu putea fi decît o voce supranaturala, un glas de pe altă lume... Spaima i-a cuprins pe toţi, nici unul nu se uita la celălalt, nimeni nu scotea vreun cuvînt. Cel mai curajos a fost Deck, care a încercat să afle cine a vorbit. Pentru el era clar că cineva a rostit acele ameninţări chiar în sala în care se aflau. Acercetat dulapul, s-a dus în celelalte odăi şi a verificat şi mobilele, a ieşit pe terasă, dar n-a văzut pe nimeni. Peste puţin timp, cu toţii au părăsit hanul, lăsîndu**-l** pe Ionaş singur şi acesta a închis uşa de două ori cu cheia. În noaptea aceea, locuitorii satului s-au baricadat în casele lor... Teroarea domnea în aşezare ! ,

LUMINI ŞI ZGOMOTE BIZARE. X doua zi, Nic Deck şi doctorul Patak au plecat spre castel, însoţiţi de localnici pînă la cotul trecătorii. Au mers puţin de-a lungul torentului, pătrunzând apoi îii zona inferioară a pădurilor Ple- şei, singura .cale abordabilă spre cetate. Pe vremea cînd locuia boierul Radu în fortăreaţă, comunicarea între satul Werst, pasul Vulcan şi valea Jiului valah se făcea pe o potecă, greu de găsit acum după **20** de ani de părăsire. Dîndu-şi seama de primejdiile la care se expunea, Patak ar fi vrut să se întoarcă, dar pădurarul era hotărît să-şi ţină cuvîntul şi îşi făcea loc cu securea prin labirintul vegetaţiei abundente. Au suit pînă au dat din nou de pî- rîu şi pe malul apei au făcut un popas. Doctorul a încercat din nou să-şi abată consăteanul de la temerara acţiune, bazîndu-se pe faptul că după **6** ore de mers se aflau numai la jumătatea drumului, ceea ce însemna că vor ajunge noaptea în faţa castelului. Refuzat şi de data aceasta, au urmat cursul pinului- spre izvoarele lui şi spre seară au -atins platoul Orgal. în depărtare se zărea cetatea. în faţa .ochilor celor doi se desfăşura o incintă crenelată apărată de un şanţ adînc iar singurul pod mobil era ridicat şi lipit de poarta înconjurată cu un brâu de piatră. Nimeni nu se vedea deasupra parapetului curtinei, nici pe platforma su- iperioară a donjonului sau,pe terasa circulară a primului etaj. Nici o şuviţă de fum nu se

învîrtea în jurul ciudatei |morişti de vîht roasă de rugină. £)în cauza întunericului care se lăsase brusc Deck şi-a dat seama că nu va putea trece peste şanţ şi trebuia să aştepte zorii zilei...

Era o noapte întunecoasă, din fericire fără ploaie sau furtună şi cei doi îndrăzneţi locuitori ai Werstului erau obligaţi să rămână sub cerul liber pînă dimineaţa. în jurul lor nefiind copaci s-au aşezat în spatele unei stânci care servea odinioară drept bancă pentru călători. Doctorul era îngrozit că va petrece o noapte în acea pustietate şi . şi-a amintit că era marţi seara şi oamenii din partea locu- ■lui se fereau să iasă din casă după apusul .soarelui temîn- du-se că s-ar putea întîlni cu vreun duh necurat... Pădurarul era însă liniştit, a început să mănînee şi după aceea s-a culcat. Rămas treaz, Patak privea cu îngrijorare terenul din apropiere. Totul i se¹ părea că se mişcă şi percepea zgomote ciudate care veneau din toate părţile. Spre miezul nopţii, cînd Deek dormea, a văzut deodată nişte forme bi-' zare scînteind sub o lumină spectrală şi trecînd din zare în zare, ureînd, coborând, descinzi nd odată cu norii. Păreau tot soiul de monştri cu coadă de şarpe, cai înaripaţi, vampiri care se năpusteau spre el gata să-l apuce îngheare... Apoi a avut impresia că totul este mobil pe platoul Örgal, cînd a auzit şi clopotul vechii capele a cetăţii. La lugubrele vibraţii Patak a fost cuprins, de o panică de nestăpânit... În- ' fricoşătorul dangăt l-a trezit pe pădurar, care a încercat să străpungă cu privirea tenebrele ce învăluiau castelul. Acum Patak era convins că numai diavolul a tras clopotul. Cu un şuierat puternic s-au dezlănţuit .adevărate urlete, iar o lumină cu fulgerări orbitoare a ţîşnit din donjonul central. Ce .focar producea jerha de raze atît de puternice incit iradierile lor se plimbau în pinze lungi pe suprafaţa podişului ? Din ce cuptor izvora incendiul care părea să aprindă stîncile. scăldîndu-le într-o stranie paloare ? Fiecare din cei doi drumeţi erau înspăimântaţi, uluiţi de tot ce vedeau şi auzeau. Cumplitul fenomen a durat un minut, .apoi ciudatele raze au scăzut treptat, ţipetele .s-au potolit şi împrejurimile au reintrat în

linişte şi tăcere. Vă închipuiţi că nimeni n-a mai putut să doarmă şi amîndoi au stat treji pînă la ivirea zorilor.

Cînd s-a luminat, castelul îşi contura din sce în ce mai precis formele. Se vedea donjonul, care se desprindea din negurile ce se lăsau peste pasul Vulcan, capela,- galeriile, zidul, bastionul din colţ şi fagul din faţa lui, însă nici o dî'ră de fum nu ieşea pe hornuri. O podişcă închidea poarta aflată între doi stâlpi de piatră pe care era sculptată stema cu armele boierilor Gorj. întâmplările din cursul nopţii nu clintiseră hotărârea pădurarului. Nici glasul .misterios care**-l** amenințase direct în sala hanului, nici inexplicabilele sunete şi lumini de pe platou nu**-l** puteau împiedica să treacă dincolo de zidul cetăţii. Un ceas i-ar fi fost deajuns spre -a umbla prin galerii, a cerceta donjonul şi apoi să se întoarcă acasă. Deck s-a dus în recunoaştere. Zidul nu avea nici o spărtură pe unde ar fi putut să intre şi era înalt de aproximativ 40 de picioare de la baza şanţului. Căuta un mijloc de escaladare, cînd a observat deasupra porţii o ferestruică, probabil o ambrazură prin care altădată se fixa o armă de foc. Folosind lanţurile podului ar fi putut să se caţăre pînă acolo şi să pătrundă în incintă.

Au coborât împreună în şanţul prin care se mai vedeau urmele vechiului canal de scurgere a apei, acum aproape secat. După ce l-au depăşit, pădurarul s-a oprit în dreptul lanţului ce spânzura lingă poartă. A început să se urce pe el în timp ce doctorul a încercat să-l convingă pentru ultima oară să renunţe. Nefiind ascultat, Patak a vrut să se îndepărteze, însă a constatat cu surpriză că nu poate mişca picioarele prinse solid într-o capcană care-i ţinea strîns cizmele lipite de pămînt. între timp Deck, ajuns ia înălţimea porţii, a pus mina pe o ferecătură. La simpla ei atingere a scos un ţipăt sfâşietor de durere şi a făcut un salt înapoi de parcă ar fi fost trăsnit. Din fericire, s-a prins de lanţ şi ă alunecat de-a lungul acestuia, prăbuşindu-se la baza peretelui...

1

2

8

Pe alt plan, povestirea ne descrie neliniştea care domnea în satul Werst după plecarea pădurarului şi doctorului. Oamenii scrutau mereu castelul, spre a observa dacă mai iese fum din hornurile lui, iar hangiul nu ştia ce să facă spre a-şi readuce clienţii în local. Miriota aştepta cu nerăbdare veşti despre logodnic şi era înfricoşată de întârzierea lui ; se înserase' şi se gândea la răzbunarea duhurilor rele... îl iubea mult pe tânărul Deck, deoarece nu o peţise la fel ca pe celelalte fete din regiune. De obicei, acestea erau cerute în căsătorie în ciudate împrejurări. Despre acel obicei tradiţional prozatorul arată : „în fiecare an de sărbătoarea Sf. Petru începea «tîrgul logodnicelor», în acea zi se adunau toate fetele din comitat. Veneau cu cele mai frumoase căruţe trase de cei mai buni cai. Aduceau cu ele zestrea lor, adică veşminte ţesute, cusute, brodate cu mîinile lor şi închise în cuiere viu colorate ; erau însoţite de membrele familiei, prietene, vecine. Atunci soseau flăcăii împodobiţi cu haine superbe, încinse cu eşarfe de mătase. Ei cutreierau târgul, împăunîndu-se ; alegeau fata care le plăcea şi îi dădeau un inel şi o năframă în semn de logodnă, iar căsătoriile se făceau după întoarcerea de la sărbătoare“. Pădurarul n-o întîlnise pe Miriota la un asemenea tîrg, ci se cunoşteau din copilărie şi ste iubeau. Biata fată n-a putut dormi toată noaptea, mai ales datorită vocii enigmatice care-i ameninţase logodnicul.

A doua zi, în zori, întreaga populaţie a satului ieşise pe uliţă spre a vedea dacă nu se întorc cei doi soli îndrăzneţi. Pînă la urmă primarul Colţ, hangiul şi ciobanul au pornit în întâmpinarea lor. Ei au revenit spre orele două după-amiază, transportîndu-l pe pădurar cu o targă. Patak a povestit tuturor întâmplările ieşite din comun prin care au trecut, mai ales în timpul înfricoşătoarei nopţi de pe platoul Orgal. Cum adevăraţi balauri sau dihănii de foc s-au ivit printre nori gata să-i înghită, iar atunci cînd clopotul capelei a început să bată, urlete înspăimîntătoare au umplut văzduhul şi o flacără drăcească a ţîşnit de la fereastra donjonului... Cu toate acestea, a relatat el în continuare, Deck s-a

urcat pe lanţul podului şi cînd doctorul a vrut să fugă de acolo a simţit că nu se poate mişca, picioarele fiindu-i prinse de pămînt. A auzit apoi teribilul strigăt al pădurarului, care s-a prăbuşit. Imediat, farmecul care-l ţistuia a încetat şi Patak a putut să meargă, I-a umezit faţa rănitului şi împreună au urcat pe podiş, pornind după aceea încet spre casă.

Groaza era acum deplină în mica aşezare din valea celor două Jiuri. Mulţi voiau să părăsească zona crezînd că în cetate s-au adăpostit făpturi supranaturale. În prima săptămînă a lunii iunie nimeni nu se mai aventură să treacă dincolo de hotarele comunei, nu-şi mai lucrau ogoarele, ciobanul se temea să-şi ducă oile în lunca Jiului. Teroarea pusese stăpînire pe toţi ; stăteau cu uşile şi ferestrele închise iar primarul voia să ceară intervenţia autorităţilor din Cluj. Atunci s-a produs o schimbare a situaţiei. În seara zilei de 9 iunie doi călători străini au cerut găzduire la han. Cel mai tînăr părea să aibă vreo 32 de ani. Era de statură înaltă, avea o figură frumoasă, ochi negri, păr castaniu închis, barba elegant tăiată, toată înfăţişarea lui trăda un om de seamă. Era contele Franz Telek. întrebat din ce ţară esté, a răspuns simplu : din Craiova. „Craiova este unul dintre principalele tîrguri ale României, — menţionează Jules Verne, — care ‚se mărgineşte cu provinciile transilvănene la sudul lanţului carpatic''. Deci oaspetele eră de obîrşie românească, iar cel care îl însoţea purta raniţă ostăşească, avea în jur de 40 de ani şi era tot aşa de înalt şi robust, cu mustaţă stufoakă şi înfăţişare milităroasă. Tînărul boier, care de acum înainte îl vom numi Craiovescu [1], călătorea ca turist, mai ales pe jos. De umeri îi atîrna o manta, capul era acoperit cu o căciulă' îmblănită, purta o

[1] **Cititorii au fost şocaţi, desigur, de numele boierului român. Încercînd să reconstituie existenţa unui personaj real, care a trăit în acele vremuri în apropierea Craiovei, dr.. Nicolae Stoicescu a considerat că ar fi mai aproape de realitate dacă l-ar numi F. Craiovescu.**

bluză strînsă la mijloc cu o centură, care avea o teacă din piele, în care se afla un cuţit valah. Drumeţii, după ce au vizitat ţinutul pînă la Mureş şi au făcut o ascensiune pe munte, veneau să se odihnească puţin acolo, urmînd ca apoi să suie prin valea celor două Jiuri. Localnicii au aflat despre sosirea celor doi drumeţi şi s-au adunat în faţa hanului. Stăpînul acestuia i-a îndemnat să intre, mai ales că avea acum în gazdă „un gentilom român, dintr-o foarte veche familie românească“. Primarul Colţ le-a cerut călătorilor taxa de trecere prin sat şi oaspeţi) l-au invitat la masă. încet, încet, fruntaşii comunei au intrat în han şi discuţia s-a referit la frumuseţile peisajului din acea parte a Transilvaniei. Datorită intervenţiei ciobanului Frik, boierul F. Craiovescu a aflat despre neobişnuitele evenimente petrecute în castelul din Carpaţi. Necrezînd în năluci, considera că.fumul de deasupra donjonului şi bătăile clopotului puteau fi uşor explicate, în schimb fulgerele şi zgomotele provenite din incinta cetăţii erau,. probabil, efectul unor halucinaţii. Singurul fapt neîndoielnic părea acela că cineva s-a adăpostit între zidurile fortăreţei. Constatînd însă 'că oamenii erau' stăpîniţi de teâmă, le-a promis că va înştiinţa autorităţile din Alba Iulia spre a trimite jandarmi care să-i aresteze pe cei ce se ascundeau acolo. în final, tînărul boier i-a întrebat cine este proprietarul faimoasei cetăţui şi cînd a auzit că ea aparţinea lui Radii Gorj, a tresărit. Rămas singur, se plimba pe terasa hanului şi repeta mereu, în neştire, cu glas tare, numele lui Radu Gorj...

DRAMA DE LA TEATRUL „SAN-CARLO“. Familia boierilor Craiovescu, una dintre cele mai vechi şi ilustre din România, a jucat un rol de frunte înainte ca ţara să-şi cucerească independenţa, către începutul secolului al XVI-lea. Amestecată în toate peripeţiile politice care au format istoria acestei provincii, numele Craioveştilor s-a înscris glorios. Acum rămăsese numai un ultim vlăstar,, tânărul care venise în satul Werst. !m copilărie, el n-a părăsit niciodată castelul strămoşesc, deoarece părinţii se deplasau numai o dată pe an

pentru .afaceri în marele tîrg situat la cîteva. mile depărtare de domeniile tor. Acest fd. de viaţă a influenţat educaţia unicului fiu, care se ocupa mai ales cu vînătoa-rea. Mama i-a murit cînd avea aproape 15 ani, iar tatăl cînd nu împlinise 21, într-un accident. După aceea Sr-a mai dus o dată sau de două ori la Bucureşti şi apoi s-a hotărî! să călătorească în străinătate. L-a luat cu el pe Roşea, prietenul expediţiilor sale vînăto- reşti, voind să viziteze capitalele şi oraşele mai de seamă ale Europei. Primul popas l-a făcut în Italia, mai ales că vorbea destul de bine limba poporului din peninsulă, limbă învăţată de la bătrinul său dascăl. Atras de acel pămînt atît de bogat în amintiri, a rămas acolo timp de patru ani. De la Veneţia a plecat la Florenţa, de la Roma la Neapole şi s-a reîntors mereu în aceste vestite centre artistice eare-i plăceau atît de mult. Cînd a sosit ultima oară la Neapole avea 27 de ani şi credea că nu va sta acolo decît cîteva zile,' deoarece plănuise să se ducă în Sieilia şi apoi să se întoarcă în castelul de lingă Craiova pentru a se odihni timp de un an. Dar o îrnprejurare neprevăzută i-a schimbat gîndurile şi viaţa...

Dacă tânărul boier nu reuşise să dobîndească cunoştinţe ştiinţifice în cei câţiva ani petrecuţi în Italia, era în schimb entuziasmat de capodoperele picturii şi sculpturii din muzeele Neapolelui, Veneţiei, Romei şi Florenţei. De asemenea, teatrele prezentau opere lirice vestite în epocă şi era pasionat de interpretările marilor artişti. într-o seară stătea într-o lojă a teatrului „San-Carlo“ din Neapole şi asculta o renumită cîntăreaţă, care provoca admiraţia auditorilor. Se numea Stilla şi nu cînta decît muzică italiană. Apăruse pe scenele celor mai mari teatre din peninsulă, concertele ei fiind triumfale. în vîrstă de 25 de ani, era de o frumuseţe răpitoare, cu părul lung şi auriu, ochii negri şi carnaţia fierbinte. Avea p talie pe care nici dalta vestitului sculptor Praxiteles n-ar fi putut s-o mlădieze mai armonios. Această femeie era o artistă sublimă, glasul ei atrăgînd tot mai mulţi auditori Deşi se străduia să redea cu desăvîrşire accentele

duioşiei, sentimentele cele mai puternice ale sufletului omenesc, niciodată inima ei nu le-a resimţit, deoarece n-a iubit niciodată; ochii ei n-au răspuns miilor de priviri care o învăluiau cu dragoste. Părea că nu vrea să trăiască decât numai pentru artă. pin primul moment când a văzut-o, Craiovescu a simţit irezistibila pornire a primei iubiri. De aceea a renunţat să plece în Sicilia şi a rămas la Neapole pînă la sfîrşitul stagiunii. Asista la toate reprezentaţiile Stillei şi a încercat de câteva ori să se apropie de. ea, dar uşa cântăreţei era mereu închisă, pentru că nu voia să răspundă fanaticilor ^admiratori. Bineînţeles că tînărul boier nu se gîndea decît la ea, nu trăia decît pentru a o vedea şi a o auzi şi sănătatea lui n-a întârziat să-i fie pusă la încercare din cauza tensiunii inimii şi spiritului său. Gîndiţi-vă ce-ar fi suferit dacă ar fi avut un rival. Dar, o ştia prea bine, nimeni nu-i putea da de bănuit, nici măcar un ciudat personaj, pe care : peripeţiile acestei povestiri ne obligă să facem cunoştinţă cu trăsăturile şi firea lui.

Era un om de 50-—55 de ani, puţin comunicativ, nu se ştia nimic de familia, situaţia şi trecutul lui. Putea fi întâlnit astăzi la Roma, mîine la. Florenţa, urmînd-o pe artistă oriunde se deplasa. în. realitate, nu i se cunoştea decît o pasiune : aceea de a o asculta pe primadona care avusese un răsunet extraordinar şi care ocupa atunci primul loc printre interpreţii cîntecului italian.

|| Dacă boierul din regiunea Craiovei nu trăia decît pentru Stilla din ziua cînd a văzut-o la teatrul din Neapole, excentricul necunoscut o urmărea cu asiduitate şi extaz de şase ani ; vocea artistei devenise pentru el la fel de necesară ca şi aerul pe care-l respira. Cu toate acestea n-a încercat s-o întâlnească în alt loc decît pe scenă, niciodată nu i s-a prezentat şi nici nu i-a scris. Dar ori de cîte ori trebuia să cînte ea, indiferent la ce teatru, putea fi văzut trecând prin faţa controlorilor un bărbat de statură înaltă, înfăşurat într-un pardesiu lung, cu capul acoperit de o pălărie mare care-i, ascundea figura. Acest om se grăbea să ia loc în fundul lojii reţinute în prealabil, unde stătea nemişcat şi tăcut pe toată durata reprezentaţiei, iar cînd ;ă$orata sa

îşi termina aria, pleca pe furiş. Cine era acel Spectator atît de constant ? Stilla încercase zadarnic să afle şi fiind foarte impresionabilă s-a speriat de prezenţa acelui bărbat bizar, de privirile lui insistente, fapt care a tulburat-o în asemenea măsură încît nu mai auzea aplauzele publicului cînd intra în scenă. Deşi nu încercase s-o cunoască, ciudatul personaj cumpărase cel mai frumos dintre portretele cîntăreţei, realizat de marele pictor Michel Gregorio şi îl plătise în atîta aur cîtcîntărea el, Pasionatul meloman o achiziţionase astfel pe Stilla interpretînd cel mai frumos rol al ei. Era însoţit adesea de un oarecare Orfanik, un inventator nerecunoscut în lumea ştiinţifică, şi pînă la urmă, datorită curiozităţii reporterilor, i s-a aflat identitatea : îl chemaîtadu Gorj şi era român...

Aşa stăteau lucrurile cînd boierul Craiovescu sosea la Neapole. Teatrul „San-Carlo“ era arhiplin şi succesul Stillei sporea mereu. Niciodată nu arătase atît de minunat şi nu trezise atîtea ovaţii. La fiecare reprezentaţie, în timp ce tînărul craiovean ocupa fotoliul de orchestră, stăpînul castelului din Carpaţi, Radu Gorj, ascuns în loja sa asculta entuziasmat glasul ei fermecător. N-au trecut deeît eîteva luni şi s-a răspîndit în lumea artiştilor zvonul că Stilla şe va retrage din activitate odată cu încheierea stagiunii. Faptul era adevărat şi, fără s-o bănuiască, boierul Radu era pricina acestei hotărîri. Spectatorul misterios meréu prezent, deşi invizibil, îi pricinuise cîntăreţei o emoţie nervoasă şi de cîte ori intra în scenă se tulbura, fapt care i-a zdruncinat sănătatea! Ştia că nu putea'scăpa de admiratorul ei asiduu chiar dacă ar fi părăsit oraşul şi s-ar fi dus în altă parte.

în urmă cu două luni, înainte ca zvonul retragerii cîntăreţei să se fi răspîndit, Craiovescu-izbutise să fie primit de artistă şi i-a propus să se căsătorească. Stilla aflase că o iubea, era nobil şi bogat şi s-a hotărît să scape de ciudatul ei urmăritor, acceptînd oferta. Aşa s-a anunţat-această căsătorie, veste care a avut un efect deosebit în lumea teatrului. în acelaşi timp se spunea că Radu Gorj ar fi încercat să se sinucidă, dar el a fost văzut

din nou zi de zi în loja lui împreună cu prietenul său, inventatorul.

. A venit şi seara reprezentaţiei de adio. Primadona cînta rolul Angelica din „Orlando“, capodopera maestrului Arconati. Sala teatrului era arhiplină şi entuziasmul publicului atinsese delirul. Nerăbdător, viitorul soţ stătea în culise aşteptînd finalul. Cînd a urmat scena dramatică în care eroina moare, artista a interpretat-o pătimaş, Atunci, din loja boierului Radu. s-a ivit capul acestuia, care o privea fix. Stilla s-a emoţionat, s-a oprit brusc din cîntec, speriată de chipul ce o învăluia cu privirea şi o teamă inexplicabilă a paralizat-o. Cu greu şi-a dus mina la gură şi aceasta s-a umplut cu sînge. S-a clătinat şi a căzut pe podea... Publicul neliniştit s-a ridicat în picioare. Un strigăt a pornit din lojă, în timp ¡ce tânărul boier craiovean s-a urcat pe scenă şi a luat-o pe cântăreaţă în braţe. Murise ; o arteră îi plesnise în inimă...

Este greu de descris deznădejdea lui F. Craiovescu. A fost dus la hotel într-o stare vecină cu nebunia. N-a putut asista nici la funeraliile iubitei, care a fost urmată pe ultimul ei drum de populaţia napolitană. în seara înmoi-- inîntării, la cimitir a venit şi Radu Gorj. După aceea a plecat împreună cu Orfanik într-o direcţie necunoscută. O scrisoare trimisă de el pe adresa tînărului său rival cuprindea următorul text : „Tu ai. ucis-o !... Vai ţie, boier Craiovescu !“...

X PRIZONIER ÎN CASTELUL DIN CARPAŢI. După dramatica moarte a Stillei viaţa boierului Craiovescu a fost în pericol şi numai datorită tinereţii şi îngrijirilor medicale s-a însănătoşit. Retras pe întinsele sale domenii a stat cinci ani într-o singurătate deplină, pînă cînd la rugăminţile lui Roşea s-a hotărit să plece într-o călătorie îndelungată, mai întîi în Transilvania şi apoi în alte ţări europene. Străbătuseră cîmpiile valahe pînă la impunătorul masiv al Carpaţilor şi prin cheile pasului Vulcan au ajuns în preajma castelului bănuit că ar fi bîntuit de fantome. Stătea acum pe marginea terasei hanului şi privea în diree-ţia’.cetăţii. Acolo,-deci, a trăit ciudatul spectator din

loja de la „San-Carlo“, omul care i-a inspirat iubitei sale atîta spaimă, cel care îl amenințase... Iată că întâmplarea îl adusese în preajma teribilului său rival. Spre a afla noi amănunte despre încercarea pădurarului Deck de a pătrunde în fortăreață s-a dus să vorbească cu el. Dar, ciudat, i s-a spus că stăpînul castelului dispăruse în urmă cu **20** de ani...
Mvpupâ-amiază, tînărul rămas singur în camera lui se gîndea la fermecătoarea artistă. Era pe cale să adoarmă, cînd s-a petrecut ceva uimitor : avea impresia că cineva cântă în apropiere melodia interpretată de primadonă °hiar înainte de reprezentația de adio. Armdnioasa suece- ˢiune muzicală a continuat un timp, apoi s-a stins. A crezut ᶜ$ fă visat, că a auzit glasul Stillei... A doua zi intenționa să meargă spre Clu], prin Alba Iulia. Dar destăinuirile peripețiilor prin care trecuse Deck şi Patak, atmosfera de panică ce domnea în jurul lui şi mai ales suavul cîntec al celei dispărute l-au hotărît să vadă de aproape castelul. Spre a nu da nimănui de bănuit voia să pornească pe drumul spre Alba Iulia şi apoi să se întoarcă să urce pe culmile Pleşei.

Către prînz a coborât prin trecătoare, a atins malul drept al torentului, a părăsit Jiul şi a suit coasta podişului prin grohotiş, denivelări bruşte şi falii adînei. După multe ore de eforturi era în fața zidului nordic al bătrânului edificiu, barieră greu de trecut din cauza înălțimii. Se înserase şi mormanul de cărămidă şi piatră căpătase culoarea stîncilor. La stingă bastionul făcea un cot în apropierea unui fag ale cărui ramuri contorsionate dovedeau violența vîntului la acea altitudine. Tăcut, tînărul privea clădirea dominată de dottjonul din centru şi bănuia că ea ascundea săli boltite, culoare labirintice, tainițe îngropate în fundul pămîntului. Cu cât se uita mai mult, cu atît se gîndea că era foarte . probabil ca Radu Gorj să se fi adăpostit între zidurile singuraticului său palat. Nu şe vedea nimic care ar fi putut atesta prezența cuiva, — nici un- fir de fum, nici un zgomot nu tulbura împrejurimile. Soarele coborîse şi valea celor două Jiui'i a început să se întunece. Cu toate insistențele lui Roşea de a pleca, boierul stătea pironit locului. Deodată o

formă nedesluşită s-a ivit pe ridicătura de p'ămînt a bastionului, profilul se contura puţin cîte puţin. Părea o femeie cu părul despletit, cu mîinile întinse, înfăşurată într-un lung veşmînt alb. Rochia semăna cu aceea purtată de Stilla în scena finală din „Orlando"... Da ! Era cîntăreaţa, nemişcată, cu braţele îndreptate spre el, cu privirea aţintită asupră-i... Ea !.,. — a strigat ca un nebun boierul năpustinclu-se în' acea direcţie şi s-ar fi prăvălit în şanţ dacă Roşea nu l-ar fi oprit. Vedenia a pierit pe neaşteptate.

Să fie, oare, posibil ? Stilla, pe care o credea moartă, s-a arătat acolo ? Nu fusese victima unei iluzii ? Nu ! Deoarece a văzut-o şi Roşea. Era marea artistă aşa cum se prezentase publicului în ultimul ei rol. Aşadar, femeia mult iubită era închisă de cinci ani acolo, cea pe care o crezuse dispărută pentru totdeauna, supravieţuise ! Deci, cînd el a fost dus aproape mort la hotel, Radu Gorj a răpit-o şi a dus-o în castelul lui din Carpaţi, iar populaţia . '¡napolitană a urmat la cimitir un sicriu gol !... Totul părea neverosimil, dar de vreme ce era în cetăţuie, o văzuse dincolo de zid, nu mai exista pentru el nici o îndoială. •Gînduri peste gînduri îi veneau tînărului, tulburat la | culme de apariţia neaşteptată ; voia să i-o smulgă lui Radu pe cîntăreaţă, să pătrundă chiar în seara aceea în clădire, deoarece credea că ea l-a văzut şi i-a cerut ajutor. Ya căuta ; p intrare, o spărtură în zid.... Nu voia să-l ia pe Roşea cu el, va încerca să rezolve singur acţiunea sa, iar omul lui de încredere va sta la Vulcan pînâ a doua zi şi numai în cazul cînd el nu va veni acolo ar arma să înştiinţeze poliţia din : Alba lui;a.

Roşea nu şi-a putut convinge stâpînul de primejdiile la care se expunea şi, obligat să facă ceea ce i se cerea **4** imperios, a mai rămas puţin timp şi apoi s-a îndepărtat. Boierul Craiovescu înainta cu precauţiune din cauza întu-' nericului. Pipăia cu mina şi piciorul terenul plnă a trecut de bastion spre zidul sudic, unde era podul. După o oră i»credea că s-a rătăcit. Disperat, a început s-o strige pe pftla, de parcă «a l-ar fi putut auzi. Ecourile i-au

întors dnumele atît de drag, cînd o licărire a apărut în direcţia I donjonului. în starea lui de surescitare, tânărul era sigur că iubita îl recunoscuse şi li semnala drumul spre poartă. *i* S-a îndreptat către strălucirea care creştea pe măsură ce înainta. A văzut podişca lăsată şi, fără să stea pe gînduri, a 'trecut peste ea. Se afla într-o boltă întunecoasă şi n-a făcut decît câţiva paşi cînd a auzit cum podul s-a ridicat -brusc închizînd poarta. Boierul era acum prizonier în castelul din Carpaţi... '
nivelul temeliilor. în cisterne se aduna apa de ploaie, iar un lung tunel făcea legătura cu pasul Vulcan.

Boierul craiovean,' care trecuse dincolo de podul mobil, ar fi trebuit să fie neliniştit de închiderea porţii în urma lui, însă el era bucuros că a reuşit să depăşească obstacolul. Pasajul în care intrase era larg şi cufundat în întuneric deplin. A mers de-a lungul unui perete pînă la un coridor din care se deschideau alte galerii. Se întorcea adesea, pentru că dădea de fundături şi înainta încet, de teamă de a nu se prăvăli într-o închisoare subterană. După o oră de rătăciri prin ramificaţiile culoarelor a dat de o scară. N-a şovăit şi a coborît multe trepte pînă la o altă . sală pe care a parcurs-o pînă ce în faţa lui s-a ivit un punct luminos. Era un fel de criptă, unde se putea vedea datorită unui glob de sticlă prins de

UN P'LAN DIABOLIC. Localnicii şi turiştii nu cunoşteau decît aspectul exterior al castelului din Carpaţi, care de la depărtare părea în ruine. Dar puternicele ziduri adăposteau încă clădiri rămase întregi ce ar îi putut găzdui **0** întreagă garnizoană. Acolo se aflau vaste săli boltite, | «coridoare întortocheate, pivniţe adinei, scări ascunse în ' pereţi, cazemate luminate de îngustele deschideri ale laurtinci., .iar donjonul central avea trei -etaje «cu .apartamente ' «dqs'.ui de bune pentru locuit. De asemenea, construcţiile din incintă aveau culorne interminabile care suiau p-înă •la movilele de pămînt ale bastioanelor sau coborau spre

tavan. Un pat, o masă şi pe ea o cană cu apă, o farfurie cu puţin vînat rece şi o bucată de pîine fuseseră pregătite pentru prizonier. Epuizat de oboseală şi foame, a mîncat şi apoi s-a întins pe pat. Nici nu s-a aşezat bine şi sclipirile sticlei s-au stins, ră- mînînd în întuneric. Cînd s-a trezit i s-a părut că aude paşi. Şi-a lipit urechea de zid şi a avut plăcuta surpriză să asculte aceeaşi melodie care**-l** făcuse să creadă că a visat cînd era la hanul din Werst. Puţin slăbit, dar cu toate modulaţiile lui, glasul Stillei l-a entuziasmat din nou pe tînărul care a început s-o cheme pe nume. Dar vocea a încetat brusc şi paşii s-au depărtat, lăsîndu**-l** dezamăgit pe cel închis în subterane. Un gînd cumplit i-a trecut atunci prin minte : iubita şi-a pierdut minţile, de vreme ce nu l-a recunoscut şi n-a răspuns la disperatele sale apeluri...

Cum să fugă de acolo ? S-a tîrît de-a lungul pereţilor pînă cînd a simţit o adiere. Se afla pe fundul unui puţ, de unde venea un strop de aer şi lumină, dar nu putea să se urce prin tubul de piatră înalt de vreo sută de picioare, în cele din urmă a reuşit să deschidă o uşă şi să pătrundă într-o curticică, unde după cîţiva paşi a întâlnit o scară pe care s-a urcat. Acolo a intrat într-un coridor şi după o jumătate de oră i-a barat calea un obstacol. Era un zid la baza căruia a constatat existenţa unei crăpături unde cărămizile se mişcau uşor. A început să le scoată una. cîte una pînă cînd un fascicul de raze s-a strecurat prin deschidere. Privind prin ea a văzut vechea capelă £ castelului cu bolţile pe jumătate prăbuşite şi arcadele ogivale • gata să cadă. în interiorul lăcaşului se afla cineva cu un felinar în mină. Boierul Craiovescu l-a recunoscut imediat : era omul de încredere al lui Radu Gorj. Plecat spre pămîrit, Orfanik ridica mai mulţi cilindri de fier de care lega un fir desfăşurat de pe o bobină. După cîteva minute a intrat -şi castelanul. Fizionomia de neuitat a acelui personaj nu se schimbase. Nu părea îmbătrânit, cu faţa lui palidă şi prelungă, cu pletele date pe spate şi începînd a încărunţi. S-a apropiat să vadă ce face slujbaşul său şi l-a întrebat dacă a făcut racordarea dintre bastioane şi capelă. S-a interesat apoi asupra

timpului necesar fugii lor'prin tunelul ce corespundea cu pasul Vulcan, cînd se va da drumul curentului, precum şi despre situaţia din Werst. Inventatorul l-a informat că atacul agenţilor de poliţie veniţi din Alba Iulia urma să aibă loc a doua zi în zori. *ţ* înfuriat de aceasta veste, Radu Gorj i-a declarat că vor plăti ' scump cei ce vor încerca să forţeze bătrîna cetate, deoarece i aceasta va sări în aer îngropînd sub dărâmăturile ei atît pe boierul Craiovescu cît şi pe toţi aceia oe îi vor veni în ajutor...

& Scriitorul a socotit nimerij;-să dea cititorilor explicaţii privitoare la geneza fenomenelor neobişnuite relatate pe ■parcursul acestei povestiri, lămuriri care se remarcă şi ele ¹ prin previziunea unor descoperiri. în acea epocă a ultimilor ani ai secolului al XlX-lea, subliniază prozatorul, folosirea electricităţii considerată drept „sufletul ÎTniver- **1** sul ui“ atinsese perfecţiunea. între alte aparate electrice telefonul funcţiona cu atîta precizie încît sunetele ajungeau la urechile auditorilor fără cornete. „Ceea ce se spunea, se cînta, se murmura chiar, putea fi auzit de la orice |:depărtare şi două persoane, separate prin mii de leghe, prorbeau între ele de parcă ar fi stat una în faţa celeilalte“.

g Orfanik, care se specializase în utilizarea practică a Ipcestei energii,' se refugiase după incidentul din Neapole, ¡llmpreună cu Radu Gorj, în castelul din Carpaţi. Existînd o comunicaţie secretă cu pasul Vulcan se aprovizionau cu tot ce le trebuia în aşa fel încît ry-meni să nu bănuiască | prezenţa lor. Mai mult, pentru a' şti ce se petrece în satul ■Ţ cel mai apropiat, inventatorul a stabilit o linie telefonică între cetate şi sala mare a hanului printr-un fir îngropat ; sub apele torentului Nyad. Aparatul nu numai că recepta convorbirile, dar putea să şi emită. Datorită lui castelanul l-a avertizat pe pădurar să nu meargă spre fortăreaţă. O altă aparatură concepută de Orfanik a produs în noaptea aceea o serie de fenomene luminoase şi auditive de natură să înspăimînte tot ţinutul. Au fost proiectate intense flăcări amestecate cu sare marină, care dădeau

obiectelor o înfăţişare spectrală, — aerul comprimat ţîşnea dintr-un tub cu mugete teribile, iar reflectoare puternice au proiectat siluietele fotografice ale unor monştri. De asemenea, plăci metalice aşezate în iarba şanţului şi legate prin fire cu baterii au făcut ca o descărcare electrică să fixeze cizmele potcovite ale doctorului şi să-l curenteze pe pădurar. Inexplicabilele manifestări i-au îndreptăţit pe localnici să creadă'şi mai mult în prezenţa unor'făpturi supranaturale. În acest moment a apărut la han boierul Craiovescu şi convorbirea lui cu oamenii a fost interceptată prin firul telefonic. Ura lui Radu Gorj împotriva tînărului său rival s-a reaprins la amintirea evenimentelor petrecute la Neapole. S-a hotărît să-l atragă în castel şi a transmis vocea Stillei în sala localului din Werst. Apariţia imaginii cîntăreţei pe movila de pămînt a bastionului i-a insuflat îndrăgostitului dorinţa irezistibilă dea pătrunde în interiorul cetăţii, în fine, lumina de la fereastra donjonului l-a îndreptat către poarta deschisă, iar glasul răscolitor al artistei, auzit în cripta subterană, l-a zbuciumat' la culme pe prizonier...

Aflînd despre sosirea agenţilor de poliţie din Alba Iulia, cei doi complici ştiau că nu se pot apăra împotriva unor atacatori numeroşi şi au hotărît să nimicească cetatea cu ajutorul dinamitei. Un fir electric urma să declanşeze explozia, în aşa fel încît să le lase răgazul necesar pentru a fugi prin tunel. Orfanik a plecat imediat, iar Radu Gorj voia să părăsească fortăreaţa în ultima clipă, căci după dezastru el trebuia să-şi întîlnească omul de încredere la Bistriţa ; voia să audă încă o dată vocea fermecătoarei cîntăreţe în cea din urmă noapte de existenţă a castelului din Carpaţi...

Din discuţia auzită Craiovescu a înţeles- cum au fost provocate fenomenele ce păreau ieşite din comun, dar şi faptul că asupra lui plana o primejdie de moarte. A reuşit să-şi facă loc să treacă dincolo prin spărtura peretelui, a găsit uşa pe care dispăruseră inamicii săi şi a dat într-o galerie ce corespundea într-o cazemată. Printr-o ferestruică a observat că pe podiş erau de acum cîţiva oameni, fără îndoială cei ce se pregăteau să atace cetatea. A

urcat pe o ecară la etajele donjonului şi la al treilea palier a zărit un fir de lumină care se strecura prin broasca unei uşi. A deschis-o şi a pătruns într-o sală mare, mobilată eu vechi tapiserii şi pei'dele groase la geamuri. În stingă lui o estradă drapată în stofe negre primea un fascicul de raze ce proveneau dintr-un aparat care nu se vedea. în faţa ¿ scenei era un fotoliu cu spătar înalt, iar lîngă el o măsuţă pe care era aşezată o cutie dreptunghiulară încrustată cu pietre preţioase, care conţinea un cilindru metalic. Cum a intrat în încăpere tînărul şi-a dat seama că scaunul era ocupat de cineva. Şedea o persoană cu capul lăsat pe spătar şi cu mîna sprijinită pe lădiţă. Era Radu Gorj. S-a
0 apropiat de el şi ridicase de'acum cuţitul, cînd a văzut-o pe Stilla. De surpriză a scăpat arma pe covor. Cîntăreaţa era în faţa lui pe estradă, în plină lumină, cu părul despletit, cu braţele întinse, minunat de frumoasă în rochia albă a
jf. Angelicăi din opera „Orlando“, aşa cum i se arătase şi pe pjbastionul cetăţii. Ochii artistei erau îndreptaţi spre el şi
1 cu toate acestea nu făcea nici un gest pentru a**-l** chema. A început să cînte tocmai în momentul cînd Craiovescu
p voia s-o ia în braţe. S-a oprit îmbătat de farmecul vocii paceleia pe care o credea moartă de cinci ani. Era vie, acolo, de parcă un miracol i-ar fi readus-o îndrăgostitului. Cînd I aria se apropia de sfîrşit, primadona a scos un strigăt, păcelaşi ţipăt de neuitat auzit în finalul tragicei scene de la glţeatrul napolitan. Cu singura deosebire că acum ea nu s-a j|'mai prăbuşit, ci a rămas în picioare, nemişcată. Atunci tî- | nărui a vrut să se repeadă spre ea, dar s-a întîlnit cu riva- | îul său. Uimit de prezenţa celui pe care-l credea închis în n|pazemate Şi dîndu-şi seama că boierul craiovean credea în reînvierea artistei, Gorj a izbucnit în hohote de rîs. Ob-ijservînd apoi cuţitul l-a luat şi s-a îndreptat către imaginea din faţa lui. S-a auzit zgomotul unei oglinzi sfărîmate şi o dată cu miile de cioburi împrăştiate pe podea a dispărut şi Stilla...
| 1 Craiovescu nu putea înţelege ce s-a întîmplat şi surescitat la culme a vi*ut să se repeadă asupra

castelanului, dar a i- căzut fără cunoştinţă la picioarele estradei. Radu Gorj a ; luat cutia de pe masă şi a coborît pe terasa de la etajul " întâi pregătindu-se să iasă pe uşa ce dădea spre tunel. > Atunci un glonte de revolver i-a distrus lădiţa pe care o ţinea în mină. A urmat un strigăt cumplit scos de stăpînul cetăţii. Disperat că vocea atît de preţioasă pentru el a pierit, pentru, totdeauna, a fost văzut alergînd de-a lungul terasei cu părul vîlvoi şi nliinile crispate. Tocmai în clipa cînd Roşea şi Deck încercau să escaladeze zidurile, o formidabilă explozie a cutremurat tot masivul Pleşei. Jerbe de flăcări s-au ridicat pînă la nori şi o avalanşă de pietre a căzut pe drumul Vulcanului. Din bastioane, curtine, dop- jon, din capela castelului Carpaţilor n-au mai rămas decît- ruine fumegînde la suprafaţa platoului Orgal...

EPILOG. Explozia trebuia să se declanşeze după plecarea lui Radu Gorj, dar el n-a mai avut timp să fugă prin tunel şi a fost găsit mort printre sfărîmături. Roşea, Deck şi majoritatea agenţilor au scăpat teferi şi au început să-l caute pe Craiovescu. L-au găsit la primul etaj al donjo- nului, sub o boltă, cu privirea rătăcită. Tînărul suferise un puternic şoc. nervos şi la orice întrebare răspundea mur-murînd ultimele cuvinte ale melodiei cîntate de Stilla...

Nimeni n-ar fi aflat ce s-a întîmplat în.,noaptea aceea la castel fără revelaţiile făcute după cîteva zile de Orfanik. Acesta l-a aşteptat pe stăpînul său la Bistriţa şi văzînd că întîrzie s-a apropiat de cetate. Arestat, a fost obligat să dea relaţii anchetatorilor. În primul rînd a declarat că Stilla murise în urmă cu cinci ani şi era înmormîntată la Neapole. Cerîndu-i-se explicaţii cu privire la glasul cîntăreţei auzit în sala hanului, inventatorul a dezvăluit că datorită unor aparate fonografice instalate în loja teatrului a imprimat principalele arii ale repertoriului primadonei şi le-a transmis cu ajutorul unui fir telefonic. Castelanul asculta în fiecare seară cînteeele îndrăgite, dar, mai mult, Orfanik reuşise să găsească o modalitate ca artista să apară vie în faţa ochilor melomanului. Un simplu artificiu optic îi dădea, această impresie în urma reflectării

portretului Stillei în cîteva oglinzi înclinate după un anumit unghi. Cu acest aparat, transportat noaptea pe movila de pămînt a bastionului, Craiovescu a crezut c-o vede pe iubita lui. Este de nedescris deznădejdea lui Radu Gorj cînd a constatat că i-a fost distrusă cutia pe. care o ţinea în mină ; era vorba despre maşinăria care conţinea cîntecul de adio al primadonei, obiectul cel mai valoros pentru cel atît de pasionat de vocea adoratei sale.

Castelanul a fost înhumat în cimitirul din Werst, iar tînărul boier a fost dus într-un conac de lingă Craiovaunde Roşea şi-a închinat viaţa îngrijirii stăpînului. Orfa- nik i-a dăruit celelalte fonografe, care aveau imprimate ariile celebrei artiste şi cînd bolnavul auzea glasul ei îşi j regăsea luciditatea de odinioară, trăind momente de neuitat...

La o săptămînă după aruncarea în aer a fortăreţei, în ■ satul din apropierea frontierei cu Valahia, a . fost sărbătoare ; toţi oamenii au participat la nunta încântătoarei Miriota cu chipeşul pădurar Deck, iar cînd, peste câteva luni, boierul Craiovescu s-a însănătoşit, au fost cunoscute ; toate amănuntele dramaticelor întîmplări petrecute în ul- tima noapte de existenţă a castelului din Carpaţi...

CONTELE DIN ŢINUTUL FĂGĂRAŞULUI

MESAJUL CIFRAT. în ziua de 18 mai 1867 doi aventurieri se strecurau prin mulţimea ce forfotea în portul Triest. N-aveau nici un ban şi erau gata să facă oripe pentru a-şi potoli foamea. Tripolitanul Sarcany, un excroc înrăit, nu mai putea conta pe sprijinul unuia din complicii săi de odinioară, bogatul bancher Silas Toronthal. L-a şantajat de numeroase ori şi acum acesta, cu orice risc, voia să scape de el. Celălalt vagabond, Zirone, trăia tot din asemenea expediente şi s-au cunoscut în Sicilia, cu prilejul unor afaceri necinstite.

Mergeau fără vreo ţintă pe străzile înguste ale vechiului oraş. De sus, de pe terasa dealului Karst, li se deschidea o privelişte minunată : se vedea tot golful Tries- tului pină în largul Adriaticei. Au intrat apoi într-un cimitir şi s-au plimbat pe ăleile lui. Zirone se uita atent la crengile unui copac. Observase un porumbel, care de oboseală nu se mai putea ţine pe picioare. Cînd a căzut, sicilianul l-a prins. Sub o aripioară a găsit o punguliţă în care se afla un bilet ; într-un limbaj cifrat erau înscrise 18 cuvinte. Sarcany şi-a dat imediat seama de valoarea capturii. Au copiat literele din mesaj, au pus la loc textul în ascunzătoare, iar după aceea au căutat cîteva grăunţe şi puţină apă. Hulubul a mîncat cu

lăcomie şi şi-a astîmpărat setea întremîndu-se repede. Hrănit şi odihnit, agentul poştal înaripat putea să-şi continue misiunea. Spre a-i urmări zborul, cei doi s-au urcat în turnul catedralei din apro- ' piere. De acolo i-au dat drumul porumbelului, care a făcu? mai multe volte şi s-a lăsat pe acoperişul ascuţit al unei clădiri, dispărînd printr-o ferestruică a mansardei. Obser^ vatorii au zărit destul de bine cuibul, care avea şi o morişcă de vînt deasupra. S-au îndreptat spre cartierul respectiv, unde nu le-a fost prea greu să identifice casa: De la vecini au aflat şi cine domicilia acolo : contele Lar dislau Zathmar. Bucuroşi de succesul investigaţiilor, se gînJeau cum să fructifice mai bine preţioasa descoperire. Reintorşi la modestul hotel unde erau cazaţi au avut o altă surpriză plăcută. îi aştepta un plic cu **200** de florini şi un avertisment al bancherului : le oferea şansa de a pleca din localitate...

CASTELUL DIN ARTENAK. într-unul din comitatele ’ ^Transilvaniei, în districtul Făgăraşului, se" aflau domeniile contelui Mathias Sandorf. Latifundiarul locuia la Artenak, într-un castel medieval ridicat pe versantul nordic al Carr paţilor meridionali, care pe atunci despărţeau Transilvania de Valahia. Edificiul era renumit pentru frumuseţea şi măreţia lui, iar bogatele mine de fier şi decupru din vecinătate îi aduceau castelanului venituri considerabile. Popularitatea contelui se datora nu numai sprijinului acordat tuturor celor ce i**-l** solicitau, ci, mai ales ideilor sale înaintate. Din spirit patriotic milita pentru independenţa Şi eli- ; j.; berarea ţării de sub dominaţia austriacă. Manifestările sale | erau cunoscute autorităţilor habsburgice, care**-l** supra- ¡ ¡¿vegheau.

I în vremea relatării noastre, stăpînul castelului avea' fpproape 35 de ani, şi asimilase o vastă cultură. Pasionat de (fizică şi chimie, a urmat în tinereţe cursurile Şcolii nor- 1 l'male din Timişoara şi cele ale Şcolii regale de mine din ' jpchemnitz (Cehoslovacia de-astăzi), studii continuate apoi - la Universitatea din Pesta şi Academia de ştiinţe din Bratislava.

I' Castelul din Artenak şi împrejurimile sale erau vestite prin vînătorile ce se organizau în pădurile seculare ale

---

În original: ***Mathias Sandorf.***

Carpaţilor. Numeroşi prieteni ai familiei Sandorf participau la ele, iniţiatoarea şi sufletul petrecerilor fiind tînăra şi frumoasa contesă Rena. Pe neaşteptate însă, voioşia şi '¿freamătul zgomotos al gonacilor s-a întrerupt brusc. S-a întîmplat o nenorocire : amfitrioana a decedat. Contele, 'ajutat de soţia intendentului, şi-a concentrat preocupările pentru creşterea orfanei, o fetiţă de doi ani. Trăia cu amintirile trecutului şi n-a părăsit castelul mult timp. Numai desfăşurarea- unor importante evenimente externe l-au determinat să iasă din pasivitate, să considere că a sosit momentul pentru declanşarea acţiunii revoluţionare de mult plănuite.

La 3 mai 1867 s-a deplasat la Pesta pentru a lua legătură cu simpatizanţii mişcării pe care o conducea şi apoi s-a îndreptat spre Triest. Sediul conspiratorilor a fost stabilit în acel port adriâtic unde avea doi devotaţi prieteni : contele Ladislau Zathmar şi Ştefan Bathory. Se întîlneau adesea în casa Zathmar şi cu ajutorul porumbeilor călători comunicau cu membrii organizaţiei din principalele oraşe ale imperiului. Totul s-ar fi desfăşurat în taină, dacă unul dintre mesajele cifrate n-ar fi fost interceptat de Sarcany şi Zirone. Conspiratorii, nu bănuiau nimic şi îl aşteptau pe contele Sandorf să se întoarcă dintr-o călătorie întreprinsă la castelul său'din Carpaţi. Revenit în mijlocul tovarăşilor săi, i-a informat că a fost şi la Cluj şi s-a sfătuit cu principalii colaboratori. Aşteptau nerăbdători semnalul declanşării luptei. S-au înţeles ca revolta să izbucnească peste tot în acelaşi timp, dar pînă atunci trebuiau să înlăture orice suspiciune a autorităţilor. Pentru finanţarea complotului contele şi-a ipotecat moşiile, iar suma rezultată — peste două milioane de florini — a depus-o la banca Toronthal din Triest. Urma să-i fie restituită imediat, la caz de nevoie...

VINOVAŢI DE ÎNALTA TRĂDARE. Sarcany avea nevoie de sprijinul bancherului spre a-i descoperi pe complotişti. închipuiţi-vă reacţia bogatului său complice de altădată, cînd a văzut că reapare în biroul lui. Atît de furios era, încît voia să nu stea de vorbă cu el. Mirarea lui a crescut cînd a aflat că nu-i cere bani.

îi propunea o afacere deosebită. I-a relatat despre importanta captură şi eventualele beneficii ce ar putea rezulta din denunţarea conjuraţilor. Vestea că milionarul transilvănean /era amestecat într-o uneltire secretă îi

convenea de minune lui Toronthal, care nu mai dispunea de banii tezaurizaţi cu încredere în instituţia sa. Pentru a căuta codul necesar descifrării mesajului trebuiau să găseascăo modalitate ca’ Sarcany să se introducă^ în casa Zathmar. Sosirea contelui Sandorf le-a întrerupt uneltirile. Oaspetele l-a informat pe directorul băncii că va avea nevoie de suma depusă peste 15‘zile, cînd se va înapoia din y Transilvania, unde urma să rezolve unele'probleme personale. La plecare, i-a solicitat- un funcţionar care să-l ajuţe la socoteli...

;; Ciudata cerere constituia, de fapt, o stratagemă a revoluţionarilor. Pentru a înlătura orice bănuială a poliţiei, voiau să folosească un slujbaş al financiarului. Aşa a pă- 1 truns Sarcany în bîrlbgul complotiştilor. Priceput în contabilitate, a fost lăsat adesea singur. După cinci zile de «’cercetări infructuoase, falsul contabil a forţat biroul diri ‘Camera gazdei. Acolo a găsit grila mult căutată. Era un ¡‘Carton găurit, împărţit în 36 de porţiuni egale şi aşezate în f'rînduri orizontale şi verticale. L-a copiat, a pus originalul la loc şi a plecat satisfăcut. Reconstituirea textului din co- | respondenţa secretă s-a făcut cu destulă uşurinţă. Con- r ţinea o înştiinţare din care reieşea clar activitatea revoluţionarilor ; aşteptau semnalul declanşării acţiunii. Corpul Bnelict a fost adus imediat la cunoştinţa guvernatorului "oraşului, care a luat măsurile adecvate”.

Ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, a doua zi Sarcany şi-a reluat ocupaţia la sediul conspiraţiei. A fost anunţat că va mai avea de lucru numai opt zile, termen interpretat de cei doi complici drept data începerii loviturii de stat: Într-adevăr, conjuraţia era hotărîtă pentru data de **8** iunie, dar, în ajun, poliţia i-a arestat pe toţi cei găsiţi în casa | Zathmar. Au fost ridicaţi contele Sandorf, prietenii săi Zathmar şi Báthory, servitorul Borik şi chiar'Sarcany. în gpfară de Borik, care a fost încarcerat în închisoarea din iP'riest, ceilalţi inculpaţi, urcaţi într-un poştalion escortat de Kgandarmi. erau‘duşi spre o direcţie necunoscută. După 15 ore de drum au ajuns în apropierea oraşului Pisino. Fosta capitală a Istriei avea un castel fortificat şi în celulele de la etajul bastionului au fost închişi complotiştii.

■¡I Prizonierii erau izolaţi imul de altul şi fiecare se întreba cum a reuşit poliţia să descopere conspiraţia. în cele din j|| irmă au aflat despre interceptarea biletului cifrat şi găsirea grătarului ce a servit la decodificarea mesajelor.

Autorităţile au încercat să afle numele complicilor, dar n-au
Kreuşit. Un consiliu de război i-a judecat pe arestaţi. în
faţa probelor acuzării contele Sandorf n-a putut nega compl

otul. A arătat că era şeful mişcării şi l-a scos din cauză pe Sarcany, pe care îl* considera nevinovat. Pentru înaltă -trădare conjuraţii au fost condamnaţi la împuşcare, iar Sarcany achitat. Sentinţa hotăra, de asemenea, confiscarea averii celor ce urmau să fie executaţi.

După verdict osîndiţii au fost închişi în aceeaşi celulă, la etajul al doilea al donjonului fortăreţei. Mai aveau puţin de trăit şi au scris celor dragi : Ştefan Bathory soţiei şi micului său fiu Petru, Mathias Sandorf copilei, care devenea orfană de ambii părinţi. Apoi şi-au depănat secvenţă cu secvenţă evenimentele petrecute în ultimele zile. încercau să dezlege misterul trădării. O întîmplare bizară, un rar fenomen acustic, le-a demascat numele denunţătorilor. Aflat lingă uşa celulei, contele a avut senzaţia că aude vag **o** discuţie, — cineva îi pronunţa numele. Le-a făcut semn celorlalţi să se apropie şi cu toţii au înregistrat cu precizie un dialog ce se ducea la capătul celălalt al coridorului. Acolo Sarcany şi ^Toronthal vorbeau : aşteptau cu nerăbdare execuţia pentru a împărţi între ei averea bogatului transilvănean. Revelatoarea dezvăluire se datora manifestării unui punct focal de rezonanţă care transmitea cuvintele pronunţate la o distanţă destul de mare. Surpriza prizonierilor s-a transformat pe loc înti-o dorinţă arzătoare de răzbunare. Dar cum s-o realizeze ? N-aveau decît o singură cale : evadarea...

MIRACULOASA SALVARE. Donjonul fortăreţei din Pisino era situat pe marginea unei prăpăstii, la baza căreia curgea un torent vijelios înghiţit de galeriile subterane ale unei peşteri. Hăul înspăimîntătop ce se căsca dincolo de zidurile închisorii făcea aproape imposibilă evadarea. Dar situaţia disperată a deţinuţilor nu-i putea opri de la nici un fel de primejdie, deoarece ştiau bine că a doua zi vor fi împuşcaţi...

O dată cu venirea nopţii s-a dezlănţuit furtuna. Fulgerele împrăştiau bezna din jurul castelului arătîndu-le condamnaţilor un cablu de fier fixat de acoperiş, care cobora în adîncuri. Era conductorul paratrăsnetului, un fel -de lanţ ce le putea servi

drept sprijin. Dar pentru a ajunge la el trebuiau să smulgă barele de fier ce străjuiau fereastra. Cu multă trudă au scos o lamă de metal dintr-un picior al patului şi au început să scobească locul unde erau iiixate zăbrelele. Doi dintre ei stăteau lingă uşă spre a-l Hpertiza pe cel ce lucra de apropierea sentinelei, cînd au Kgiuzit din nou fenomenul acustic. De data aceasta au cu- pjoscut numele unui alt trădător, un oarecare Zirone... fi Eliberînd drumul spre fereastră, contele s-a strecurat *t;* afară. A reuşit să prindă cablul şi a alunecat pînă la o ieşitură îngustă a zidului. Două minute după aceea, Bathory a atins şi el bancheta Erau pe punctul să continue coborârea, cînd un strigăt scos de Zathmar a fost urmat de numeroase focuri de armă. Se descoperise evadarea şi nu mal aveau nici o clipă de pierdut, Mathias Šandorf s-a lansat vertiginos pe firul care se legăna sub rafalele vmtului, dar l-a scăpat din mină din cauza descărcărilor electrice şi a căzut în abis. La fel s-au petrecut lucrurile şi cu Bathory, în timp ce de la ferestrele etajelor inferioare ale închisorii se ti'ăgea în fugari...

în viitoarea din prăpastie doi oameni se luptau cu moartea. Scăpaţi ca prin minune de la înec sau strivirea de .stînci, curentul apei îi ducea cu viteză spre cursul subteran. O puternică lovitură l-a făcut pe conte să-şi piardă cunoştinţa, nu înainte de a se prinde de rădăcinile unui copac. Revenindu-şi în simţiri l-a tras şi pe prietenul său lingă pom. Arborele parcurgea o galerie subpământeană şi în curînd bolta peşterii s-a apropiat ameninţător de capetele naufragiaţilor. Trunchiul s-a lovit de o stîncă şi evadaţii s-au agăţat cu disperare de rădăcinile lui. Instinctiv şi-au oprit respiraţia, reuşind să străbată pe sub apă zona periculoasă. Cîteva minute după aceea un fulger i-a înştiinţat că au ieşit la suprafaţa pământului. Străbăteau acum o vale cu pereţi înalţi. Se lumina de zi. Pe malurile stincoase nu se vedea nici un om, iar rîul se lărgea din ce în ce, pînă " cînd s-a vărsat într-un fel de lac. Ivirea primelor bărci le-a semnalat că marea nu este departe. Un buştean le-a tăiat : calea şi originala navă pe care pluteau s-a îndreptat spre ţărm. Au coborî t şi la cîţiva paşi au dat de o colibă aban- I

donată de pescari. S-au adăpostit, nebănuind că au fost l: observaţi de cineva. Şi-au uscat hainele, apoi au părăsit - refugiul cu speranţa că vor ajunge la malul mării. Din cauza unui grup de jandarmi s-au ascuns într-o fermă Mfeăsită, Spre a nu fi descoperiţi au intrat în cea mai întu- jpecoasă încăpere şi au îngrămădit peste ei vreascuri uscate. .Militarii au venit în faţa casei şi au început să stea de vorbă. Din discuţia lor fugarii au înţeles că toată coasta mării este supravegheată. Clipe de groază au urmat pentru cei doi evadaţi : un caporal a străpuns cu sabia orice obiect din fermă care i se părea suspect. Din fericire, au avut şansa să scape neatinşi, deşi a fost înţepată şi grămada de vreascuri sub care se ascundeau. Primejdia îi pîndea la tot pasul. Şi-au dat seama de gravitatea situaţiei în care se aflau abia cînd s-au întors ostaşii plecaţi în recunoaştere. Aduceau un spaniol, care spunea că a zărit în dimineaţa aceea doi necunoscuţi ce veneau dinspre malul canalului Lemo. Bănuia că sînt prizonierii fugiţi, pe care i-ar recunoaşte după îmbrăcăminte. Se oferise un premiu de 5 000 de florini celui ce va ajuta la prinderea condamnaţilor, aşa că jandarmii l-au luat cu ei spre a da o declaraţie...

Cînd s-n întunecat cei doi prieteni au ieşit din casă cu speranţa că vor găsi o barcă spre a trece pe malul celălalt al Adriaticei. în apropierea ţărmului o patrulă a poliţiei le-a barat din nou calea. Spre a nu fi prinşi au intrat în prima curte întîlnită. Pescarul Andrea Ferrato, care a observat situaţia disperată a celor urmăriţi, le-a oferit adăpost.

Povestea vieţii celui ce-şi risca libertatea pentru a-i ajuta pe hăituiţi explică într-un anumit sens gestul său omenos. Originar din micul port corsican Santa Manza, pescarul se căsătorise în urmă cu 20 de ani. După naşterea primului său copil, Maria, s-a certat violent cu unul dintre vecini. În luptă, aflat în legitimă apărare, şi-a ucis rivalul. Urmărit nu numai de poliţie ci şi de famiiia celui mort, a fugit în taină, mai întîi pe coasta Sardiniei şi apoi în portul istrian Rovigno. Nouă ani după ce s-a stabilit acolo i-a murit soţia cu prilejul naşterii lui Luigi. Rămas văduv, trăia din pescuit împreună cu fiica şi fiul său,

fata avînd acum 18 ani, iar fratele ei **8** ani. Deşi trecuse mult timp şi se considera nevinovat de moartea celui ce**-l** atacase prin surprindere, Andrea Ferrato avea credinţa că nu va fi iertat de crimă decît atunci cînd va reuşi să salveze viaţa altui om, chiar cu riscul propriei sale existenţe.

Contele Sandprf şi Bathory au fost obligaţi să rămînă peste noapte în casa generoasei lor gazde. Dimineaţa, pescarul a plecat în oraş spre a afla noutăţi. Cînd s-a întors le-a propus să-i treacă peste Adriatica cu barca lui, în seara aceea. Le-a dat 300 de florini pentru a se putea descurca în primele momente, dincolo. Discutau amănuntele planului,
I cînd un nou element a agravat situaţia fugarilor. Spaniolul BSarpena. omul care-i zărise pe malul canalului Lemo, a | venit să-i ceară lui Ferrato fata în căsătorie. Refuzat ca- Ertegorie, pretendentul a dorit să audă şi părerea tinerei. | Enervat că nu i se acordă nici măcar o asemenea între- ' vedere, a plecat, ameniriţîndu**-l** pe pescar că se va răzbuna cumplit.

Din clipă în clipă se putea ivi poliţia. Condamnaţii la moarte erau pe punctul de a sări pe fereastră, cînd micul Luigi i-a anunţat că agenţii au intrat în curte. În timpul ⁝ urmăririi Bathory a fost grav rănit şi n-a mai putut să fugă. în schimb, contele a reuşit să atingă ţărmul şi s-a azvîrlit în apele mării. Cu toate cercetările întreprinse nu i s-a găsit corpul, crezîndu-se că trupul lui a fost tîrît în larg'...

A doua zi, Ştefan Bathory şi Ladislau Zathmar au •- fost împuşcaţi în curtea castelului Pisino. Andrea Ferrato a plătit cu viaţa ajutorul dat celor urmăriţi ; judecat şi condamnat la ocnă, a murit după puţin timp. .

1

5

4

J ' MISTERIOSUL DOCTOR. După 15 ani de la întîmplă- rile petrecute pe malul Adriaticei, la şantierul naval din portul dalmat Raguzza urma să fie lansată la apă o corabie. *ţ* Evenimentul era în centrul atenţiei localnicilor care asistau ■ de pe chei la pregătirile ce se făceau. Vasul era gata să pornească spre mare, cînd la orizont a apărut un iaht. Pentru a evita coliziunea s-au sistat operaţiile de pe cală. *f* Se uitau cu toţii spre frumoasa goeletă ce se apropia, şi la un moment dat au izbucnit strigăte de groază. Nava ^Scăpase din legăturile de pe mal, ciocnirea nemaiputînd fi evitată. Atunci, un om înalt şi, cu o forţă herculeană a prins parîma şi a învîrtit-o în jurul pilonului de pe mal. »Deşi n-a rezistat uriaşei greutăţi, funia a încetinit totuşi *ţ:-* mişcarea ambarcaţiunii, care a trecut la mai puţin de un wpicior de iahtul ce ancorase. O barcă l-a adus pe chei pe 1’proprietarul goeletei „Savarina“, un om înalt, avînd în gjur de 50 de ani. Avea barba tăiată după moda orientală, Rochii neobişnuit de vioi, faţa arsă de soare şi încă fru- Kjnoasă. Cunoscut prin ţările Orientului şi pe litoralul Mării Mediterane ca exti’em de capabil în vindecarea unor maladii incurabile, doctorul Antekirtt era considerat un veritabil vrăjitor. în realitate, iscusinţa i se datora spiritului de observaţie şi studiilor îndelungate. Venirea bogatului şi reputatului medic n-a trecut neobservată. Mai ales că presa a relatat pe larg despre accidentul prevenit de acrobatul Matifou. Drept mulţumire, el şi prietenul său Pescăde au fost angajaţi ca membri ai echipajului de pe splendidul vas. în acest mod a aflat despre sosirea vestitului doctor în oraş şi văduva Bathory, care se mutase la Raguzza doi ani după executarea bărbatului ei. Solicitat s-o viziteze, întrevederea i-a reactualizat lui Antekirtt amintirea devotaţilor şi regretaţilor săi prieteni care şi-au sacrificat viaţa pentru libertate. Mama lui Petru Bathory avea acum aproape 60 de ani şi prima întrebare adresată oaspetelui s-a referit la motivul interesului manifestat pentru ea şi fiul ei. De ce i-a expediat **100 000** de florini în urmă cu cîţiva ani, spre a o ajuta ? Nevoit să-i explice,

medicul a recunoscut că a fost prietenul lui Ştefan Bathory, ştia cum a fost prins datorită trădării şi cum s-a terminat nefericita evadare din fortăreaţa Pisino. Spre mirarea lui, femeia s-a îndreptat spre un scrin, a scos un plic ce conţinea banii trimişi şi i-a înapoiat, declarîndu-i că nu s-a folosit de ei deoarece s-a,temut că ar putea proveni de la cineva care a luptat împotriva ideilor soţului său. A respins chiar orice încercare de a-i opri măcar acum şi n-a admis nici ca aceşti bani să-i fie dăruiţi fiului ei, deşi ştia că acesta n-are serviciu. A doua zi, presa a anunţat că un necunoscut a dăruit spitalelor din oraş **100 000** de florini...

Din succinta relatare reiese clar că Mathias Sandorf şi doctorul Antekirtt erau una şi aceeaşi persoană, însă nu sosise încă momentul deconspirării adevăratei sale identităţi. Avea motive serioase care îl împiedicau să-şi desfăşoare pe faţă activitatea ce voia s-o ducă pentru realizarea obiectivului urmărit : pedepsirea trădătorilor. Acum căuta o cale pentru a-l ajuta pe inginerul Petru Bathory, care se zbătea în greutăţi. Printr-o scrisoare l-a invitat pe bordul goeletei.

Silas Toronthal, stabilit şi el în Raguzza, presimţea un pericol şi dorea să afle amănunte asupra ciudatului personaj apărut în oraş. Refuzat să fie primit pe iaht, a angajat un detectiv care i-a relatat despre vizita ilustrului străin la văduva lui Bathory. Neliniştit, s-a folosit de boala
soţiei sale, o astenie nevindecabilă, dar cel solicitat n-a consimţit s-o trateze, declarînd emisarului că nu practică medicina în Europa. Vestea l-a surprins şi mai mult pe ‘ bancher, a cărui conştiinţă era atît de încărcată. însemna că doctorul a fost la familia Bathory eu alt scop...

O scenă dramatică s-a petrecut cu prilejul întrevederii dintre Petru şi Antekirtt. Tînărul i-a destăinuit că nu se poate angaja în alt oraş deoarece este îndrăgostit de fiica lui Toronthal. Declaraţia a avut efectul unui duş rece căzut pe neaşteptate asupra fostului evadat. Într-atît de uluit era încît cu mare greutate a putut să se stăpînească, să nu dezvăluie cine era tatăl celei pe care omul din faţa lui **o** îndrăgea. Hotărît să facă totul spre a opri o

asemenea căsătorie monstruoasă, s-a gîndit că singura soluţie era aceea de a**-l** convinge pe fiul fostului său prieten să plece cît mai departe de Raguzza. A dispus ca unul din vasele sale rapide, care datorită folosirii electricităţii atingea viteza de 50 de kilometri pe oră, să se deplaseze de la bază spre port.

Petru i-a mărturisit şi mamei sale puternicul sentiment ce-l lega de Sa va Toronthal, principalul motiv care l-a făcut să refuze un serviciu în oraşul vecin. îndrăgostitul devenea pe zi ce trece mai abătut, deoarece nu întrevedea nici o modalitate care să schimbe opinia părinţilor iubitei ce se opuneau cu înverşunare căsătoriei lor. Ultima speranţă şi-o pusese în doctorul Antekirtt, însă acesta, după întrevedere, n-a mai dat nici un semn de viaţă. Mai mult, în dimineaţa zilei de 7 iunie a aflat cu deznădejde că vasul celui ce i-a promis sprijin a plecat într-o direcţie necu- y moscată.

într-adevăr, proprietarul iahtului s-a stabilit în alt port dalmat, la Cattaro, unde voia să-l atragă pe fiul văduvei Bathory şi să-i divulge josnicul şi murdarul caracter al | tatălui aceleia de care s-a îndrăgostit. Şi-a schimbat insă planul la apariţia trădătorului Sarcany în acel oraş şi mai | ales datorită faptului că-i cunoştea acestuia intenţiile.

^Aventurierul voia să se căsătorească cu Sava pentru a-şi preface averea...

Ï Dar ce căuta bancherul la Raguzza ? După împuşcarea revoluţionarilor, castelul din Artenak, minele din apro- ¡5 pierea lui, pădurile de pe versantul nordic al Carpaţilor ipaeridionali, toate domeniile contelui Sandorf au fost întn- părţile de autorităţi în două. Jumătate a fost scoasă la licitaţie iar banii au fost daţi denunţătorilor, iar cealaltă parte, pusă sub sechestru, urma să fie acordată moştenitoarei contelui, dacă ea îşi va face apariţia cel mai tîrziu pinâ în ziua cînd ar fi împlinit 18 ani. De ce s-a luat o asemenea măsură ? Pentru că lâ cîteva săptămîni după executarea conspiratorilor copila a dispărut fără-urmă. Se juca pe malul pîrîului ce curgea prin curtea castelului Ariénak şi se credea că a căzut în apă şi a fost tîrîtă într-o viitoare. Soţia intendentului a căutat-o pretutindeni,

dar n-a reuşit să găsească decît pălăria fetiţei pe marginea apei. Nici o altă dovadă nu pleda pentru dispariţia micuţei şi, pînă la 'eventuale probe care să dezmintă înecul, jumătate din averea contelui rămînea sechestrată. Cei doi trădători, după-ce au primit eîte 1,5 milioane florini fiecare, s-au despărţit. Bancherul a încercat să şteargă din memoria oamenilor gestul său criminal şi s-a mutat la Raguzza, unde a cumpărat un palat. Dar nici aici n-a scăpat de remuşcări, deoarece, după cum am arătat, peste puţin timp s-a stabilit în aceeaşi localitate şi familia Báthory, situaţie care nu l-a bucurat deloc.

S-au scurs 15 ani. Fetiţa bogătaşului a crescut şi a devenit -frumoasă. Era curtată de numeroşi tineri, însă refuza cu încăpăţînare orice partidă, pentru că îşi dăruise inima unui june drăguţ, serios şi sărac. Soarta se amuza : punea faţă în faţă urmaşii teribilei drame petrecute la Triest. Dragostea Savéi Toronthal pentru Petru Báthory era cunoscută şi de mama ei, care a încercat, fără succes, să-şi influenţeze soţul. în aceste împrejurări şi-a făcut din nou apariţia Sarcany, care pierduse toată averea. O scurtă convorbire între cei doi complici a fost destul pentru ca a doua zi să se răspîndească vestea căsătoriei fiicei bancherului cu tripolitanul. Surprinsă, Sava i-a cerut explicaţii tatălui ei, care a respins orice împotrivire.

Nunta era fixată pentru data de **6** iulie şi, pe măsură ce se apropia, Petru era tot mai agitat. Tentativa lui de a vorbi cu părinţii iubitei s-a lovit de un refuz hotărît. Cu 48 de ore înainte de cununia proiectată, colinda străzile pustii. Nimeni n-â ştiut cu precizie ce s-a petrecut atunci, fapt este că a fost adus acasă cu plămînul sting străpuns de un pumnal. Se credea că din cauza disperării s-a înjunghiat. înştiinţat, doctorul Antekirtt a venit repede la
Bjâguzza. Puternica hemoragie îl slăbise mult pe rănitul |ce părea lipsit de viaţă. Medicul l-a ridicat, i-a şoptit ceva şi l-a privit stăruitor. Bolnavul şi-a deschis pentru cîteva ■momente ochii, apoi capul i-a căzut brusc. Murise... .

A doua zi urma să şe celebreze cununia Savei cu

Sării cany. Ip momentul cînd trăsurile nuntaşilor se pregăteau să iasă pe porţile palatului Toronthal şi-a făcut apariţia cortegiul funebru al sinucigaşului. Cînd bătrîna mamă a văzut-o pe fata din cauza căreia şi-a pierdut fiul, a scos un ţipăt sfîşietor şi a blestemat-o. Doliul doamnei Bathory i-a dat de înţeles Savei despre cele întîmplate şi a leşinat. N-a putut să fie readusă în simţiri şi s-a amînat căsătoria...

în aceeaşi seară, în cimitirul oraşului s-a petrecut o scenă care la prima vedere pare macabră. Doctorul An- tekirtt însoţit de Matifou şi Pescade au scos din capelă proaspătul sicriu, l-au deschis şi apoi au transportat trupul tînărului pe bordul 'navei „Electric“. Cel considerat mort **a** fost întins pe o canapea dintr-o cabină. Stăpînul vasului l-a examinat puţin, s-a aplecat asupra lui şi i-a cerut imperios să se trezească. Ca prin farmec Petru a deschis ochii, l-a recunoscut pe medic şi, deşi foarte slăbit, l-a rugat să-i spună cine este el cu adevărat. Răspunsul l-a cutremurat pe bolnav : „Sînt un mort ca şi tine, sînt contele Mathias Sandorf“..,

i Dus în insula Anterkirtta şi îngrijit meticulos, pacientul îşi recăpăta puterile. Cît despre doctor, acesta ştia acum că este singurul supravieţuitor al familiei Sandorf. Aflase ■ despre moartea fetiţei sale şi din acel moment contele nu *f* mai avea decît un singur ţel în viaţă : răzbunarea. Dar t. cum a devenit fostul evadat un medic atît de celebru şi atît de bogat ? Iată ce s-a petrecut după aruncarea lui în valsurile Adriaticei. A înotat ore întregi şi a avut norocul să întîlnească un vapor care se îndrepta spre coasta italiană, r Agăţat de lanţurile elicei,a călătorit pînă în portul Brindisi.

De acolo, cu trenul, a pătruns la Otranto, punctul sudic al ■peninsulei. Un şebec, un tip de corabie care pleca spre Smirnă, l-a dus în acea localitate din Asia Mică unde a ptnceput să jpractice medicina. Acolo s-a iniţiat în străvechea ■¡terapeutică maură şi indiană, după care a colindat toate . oraşele Orientului Apropiat devenind cunoscut peste tot. într-o zi, un mare bogătaş din Siria i-a oferit jumătate din averea lui dacă îl vindecă de o boală incurabilă. în cîteva

săptămîni a fost însănătoşit, dar doctorul n-a vrut să primească decit suma necesară tratamentului. Întîmplarea a făcut ca sirianul să moară într-un accident şi să-i lase moştenire -fabuloasa sumă de 50 milioane florini. Cu o parte din aceşti bani a cumpărat o insulă situată la 30 de mile depărtare de coasta Mediteranei. A numit-o Antekirtta şi a populat-o cu diferiţi meşteşugari şi agricultori, în momentul relatării trăind acolo aproximativ **2000** de oameni. Deoarece exista pericolul unui atac din partea unor piraţi semnalaţi în vecinătatea litoralului african s-au luat măsuri de apărare. Celor mai mari şantiere din Anglia, Franţa şi America li s-au comandat numeroase vase care acum serveau şi pentru călătorii sau aprovizionare.

în mica colonie mediteraneană Petru s-a însănătoşit datoritä tratamentului. în urma unei discuţii cu doctorul Antekirtt a aflat că lumea crede că s-ar fi sinucis şi atunci» el a povestit cum s-a întîlnit pe stradă cu Sarcany şi acesta l-a înjunghiat. Destăinuirea tînărului l-a determinat pe confidentul său să considere că a sosit momentul demascării trădătorului Toron thai. I-a povestit momentele mai importante petrecute după arestarea revoluţionarilor şi cum aceştia au reuşit să afle numele denunţătorilor avizi de îmbogăţire. Dintre ei, cea mai hidoasă figură era aceea a tatălui iubitei sale, omul care a contribuit hotărîtor la împuşcarea lui Ştefan Báthory şi Ladislau Zathmar...

COPIII PESCARULUI FERRATO. După moartea prezumtivă a fiului ei, doamna Báthory s-a retras într-un sat, la locuinţa unui prieten al servitorului Borik. în ce o priveşte pe Sava Toronthal nunta a fost amînată, sănătatea fetei fiind puternic zdruncinată în urma morţii lui Petru. Cînd Sava şi-a revenit după groaznica lovitură primită, s-a îmbolnăvit grav aceea pe care o socotea mama ei. în- tr-o noapte, soţia bancherului presimţind că nu mai are multe clipe de trăit a cerut să fie lăsată singură. A alcătuit o scrisoare către văduva Báthory şi s-a dus s-o pună la prima cutie poştală pe care a găsit-o pe stradă. Cu greu a reuşit să se întoarcă acasă şi a leşinat în pragul porţii. Transportată în

camera ei, după ce şi-a revenit în simţiri, i-a destăinuit Savéi că nu este fiica ei. A vrut să-i mai spună ceva, dar a închis ochii pentru totdeauna...

Toronthal şi Sarcany erau neliniştiţi de cele petrecute. Aflaseră despre tainica deplasare a bolnavei şi le era teamă că ea ar fi putut să se adreseze autorităţilor. Suspiciunea lor s-a dovedit a avea un temei real cînd fata i-a declarat bancherului că n-o poate obliga să se căsătorească, deoarece nu este tatăl ei. În faţa noii situaţii singura cale de a realiza planul lor mîrşav era acum să plece cit mai repede din Raguzza împreună cu moştenitoarea restului averii contelui Sandorf. Deci Sava era fiica contelui, răpită imediat după executarea complotiştilor...

Puţin timp după decesul doamnei Toronthal, mama lui Petru s-a înapoiat în oraş pentru a-şi lichida gospodăria. Intrînd în casă a găsit scrisoarea muribundei, în care ea se destăinuia. Dezvăluia secretul Savei, considerată de toată lumea drept fata ei. Revelaţia a impresionat-o profund pe sărmana şi bătrîna mamă. Iubita fiului ei, mort în împrejurări atît de tragice, nu era,.-deci, fiica lui Toronthal... Ar fi vrut să afle amănunte de la aceea care, prin tăcerea ei, a provocat drama. S-a dus repede spre palatul bogătaşului, dai- n-a mai găsit pe nimeni. Extrem de tulburată de eşec, văduva a leşinat. Cînd Borik a venit, femeia îşi pierduse minţile...

Departe, în insula Antekirtta, Petru şi Mathias Sandorf aşteptau momentul potrivit ca să înceapă împreună căutarea şi pedepsirea trădătorilor. înştiinţaţi de plecarea din Raguzza a celor doi complici şi a Savei s-au îmbarcat pe crucişătorul „Ferrato“. O puternică furtună i-a obligat să se apropie de insula Malta. Datorită unei defecţiuni la mo; ' toare, vaporul devenise o simplă jucărie în mijlocul valurilor. Au semnalat prin lovituri de tun celor de pe uscat '¿pericolul în care se aflau, cerînd în acest mod 'ajutor. Un marinar îndrăzneţ s-a avîntat cu o barcă pe marea furioasă şi a reuşit să urce la bord. Era pilot şi cunoştea la perfecţie drumul. Datorită lux vasul a putut să ajungă în port. Se : numea Luigi Ferrato...

O împrejurare providenţială a făcut ca băiatul pescajului din Rovigno să salveze eehipajul navei ce purta tocmai numele familiei sale. Extrem de bucuros că l-a regăsit pe fiul celui ce şi-a sacrificat viaţa pentru a-i scăpa pe patrioţii urmăriţi de poliţie, stăpînul vaporului i-a mulţumit călduros. Aflînd că cei de pe vas cunosc eroica comportare a tatălui său, Luigi le-a povestit cum a ajuns împreună cu sora sa Maria la Malta. După aceea au debarcat cu toţii în port şi s-au îndreptat spre căsuţa unde locuiau cei doi fraţi. Cu acest prilej Maria le-a comunicat că l-a văzut pe trădătorul Carpena în oraş. Trimis pe urmele spaniolului, Pescade s-a infiltrat în cercul prietenilor borfaşului care angaja răufăcători pentru alcătuirea unei bande. Ea trebuia să întărească efectivele din Sicilia conduse de Zirone, omul lui Sarcany.

CAPCANA. Pe coasta Siciliei, pe drumul ce leagă Si- racuza de Messina, la cîteva sute de metri de litoral, era o cale ferată. în seara zilei de 29 august Carpena s-a întîlnit acolo cu Zirone şi i-a spus că a reuşit să racoleze în Malta încă **12** membri pentru banda lor. în timp ce vorbeau s-a apropiat un tren şi din ultimul vagon o femeie a aruncat o portocală. Era Namir, spioana marocană a lui Sarcany, care le transmitea dispoziţiile şefului. îi anunţa că peste cinci sau şase zile vine la Nicolosi şi în acelaşi timp le atrăgea atenţia asupra unui doctor Antekirtt, de care trebuiau să se păzească. Complicele bancherului ştia că misteriosul personaj a fost de două ori în casa doamnei Báthory şi se temea de activitatea lui. Cei doi răufăcători s-au îndreptat apoi spre hanul unde erau cazaţi noii membri ai bandei. Acolo Zirone l-a remarcat imediat pe. Pescade şi l-a întrebat dacă a auzit de doctorul Antekirtt. Acesta i-a spus că nu**-l** cunoaşte personal, dar ştie că este un multimilionar-şi că vrea să plece spre Catania. I-a mai strecurat ideea că n-ar strica să pună mina pe bogătaş şi să-l uşureze de cîteva din milioanele sale. Omul de încredere al medicului şi-a jucat bine rolul şi, într-un anumit fel, nu l-a minţit pe Zirone, deoarece într-adevăr acela voia să vină în Sicilia cu speranţa că ya reuşi să descopere

locul unde au plecat Sarcany şi Toronthal. Sau va pune mîna măcar pe Zirone...

în tinereţe Mathias Sandorf a vizitat Sicilia şi cunoştea destul de bine regiunea Etnei. A parcurs atunci vestitul drum care treoea pe lîngă adăpostul montan denumit „Casa Inglese“. Era un loc de popas turistic situat la mare altitudine şi i se spunea aşa pentru că a fost construit de englezi. Spre a-i atrage pe Zirone şi Carpena în cursa ce le-o pregătea, le-a spus tuturor celor întâlniţi intenţia lui de a urca pe Etna. Dar înainte de a începe ascensiunea 12 marinari bine înarmaţi trebuiau să ajungă în taină la cabană. A doua zi, contele însoţit de Luigi şi Petru au angajat o călăuză şi au pornit spre Catania. Erau aproape siguri că Zirone va încerca să-i captureze, crezînd că are de a face numai cu cîteva persoane. Banditul, atras de banii pe care-i putea lua pentru răscumpărarea medicului, ar fi trecut la acţiune imediat fără a mai aştepta restul complicilor, însă a vrut să se convingă de afirmaţiile lui Pescade. S-a dus în port spre a vedea dacă a sosit bogatul personaj în Catania. Nava se zărea la 200 de metri de ţărm, deci putea să-şi pună planul în aplicare...

■Micul grup a început ascensiunea pe o potecă îngustă şi întortocheată ce străbătea pădurea presărată cu măslini, portocali^frasini şi viţă de vie. „Muntele focului“, cum l-au denumit fenicienii, le oferea celor ce urcau o vastă panoramă. Erupţiile vulcanului au avut urmări catastrofale de-a lungul vremurilor. Ultima, aceea din anul 1669, a provocat 18 000 de victime, 14 oraşe şi sate fiind rase de pe suprafaţa pământului...

Pe la orele **8** seara excursioniştii au atins altitudinea de 3000 de metri. Zona era acoperită cu zăpadă şi respiraţia 'C oamenilor devenea din ce în ce mai grea. Din craterul vulcanului izbucneau flăcări şi se auzea un vuiet continuu. Peste o oră au ajuns la „Casa Inglese“ ridicată în anul 1811 pe platoul denumit Piano del Lago. în apropierea ei erau vestigiile romane ale aşa-numitului „Turn al filozofilor“, de r unde, conform unei legende, s-ar fi aruncat . în gura % vulcanului filozoful antic Empedocle din Agrîgent.

S Luigi era acolo împreună cu detaşamentul său şi i-a anunţat că prezenţa lor era cunoscută, deoarece a observat că cineva îi urmăreşte. Se puteau aştepta la un atac al *ţ* bandiţilor. Pericolul era iminent, le-a spus şi Pescade, care j' reuşise să se strecoare prin şirul răufăcătorilor. Zirone nu s-a lăsat înşelat de aparenţe şi venea împreună cu vreo 50 de *l* tîlhari. Ştia că doctorul nu se putea baza decît pe cei 12 ma- *i* rinari şi micul grup ce li s-a adăugat. Erau deci 16 | contra 50 !

ţ. Pe la orele 11 noaptea uşa adăpostului montan a fost |; ciuruită de gloanţe şi numai îndîrjita rezistenţă a celor *t* asediaţi i-a făcut pe atacatori să se retragă. La miezul j- nopţii lupta s-a înteţit din nou, lipsa de cartuşe agravînd | situaţia celor baricadaţi. Atunci blocuri enorme de piatră au I fost prăvălite peste răufăcători strivind cîţiva dintre ei. Fescade şi Matifou căutau, o modalitate spre a anunţa detaşamentul de jandarmi aliat la o depărtare de o oră. Dar cum să se strecoare prin perdeaua de foc şi fier ? Pînă la urmă, imul dintre ei a reuşit să-i înşele pe vrăjmaşi, Matifou a rostogolit im mare bloc de gheaţă, care s-a prăbuşit departe, într-o groapă. Şi, fantastic, din el a ţîşnit un om care s-a depărtat cu viteză. închis în carapacea de gheaţă, cu riscul de a se prăbuşi în prăpastie, Pescade a scăpat neatins şi acum alerga spre postul din Cassone. La orele 3 dimineaţa asediaţii au părăsit casa şi au urcat pe conul central al vulcanului. Se socoteau pierduţi, deoarece 30 de bandiţi erau pe urmele lor. Atunci au auzit împuşcături la poalele masivului : veneau jandarmii conduşi de Fescade. Recunoscîndu-l, Zirone a tras un glonte spre el şi l-a rănit. Iritat la culme, Matifou n-a mai ţinut cont de nimic, I-a prins din fugă pe răufăcător şi l-a aruncat cu putere în craterul de foc...

Doctorul şi prietenii lui au mai rămas opt zile în Si- cilia eu speranţa că vor identifica unde s-a ascuns Sarcany, dar n-a.u izbutit. în schimb, un curier i-a informat despre arestarea lui Carpena. Pentru sâvîrşirea unei crime a fost condamnat la ocnă pe viaţă, pedeapsă pe care o executa la Ceuta, pe coasta Marocului.

HIPNOTIZATUL DIN CEUTA. Trei săptămîni după aceea contele Sandorf, Petru şi Luigi se îndreptau spre Ceuta pe bordul navei „Ferrato“. Cunoscut în toate ţările arabe, doctorul Antekirtt a fost primit cu entuziasm de populaţie. Pe drumul spre reşedinţa guvernatorului, printre deţinuţii care lucrau la pietruirea şoselei era şi Carpena. Medicul a coborît din trăsură, s-a apropiat şi l-a privit pătrunzător. Condamnatul a simţit că o voinţă străină pune stăpînire pe el şi brusc a căzut pe marginea şanţului, într-un somn hipnotic. Reîntors în caleaşca, contele i-a spus lui Petru că ocnaşul s-a dovedit un bun medium şi va rămîne adormit atîta timp cit va dori eL

Guvernatorul l-a primit cu tot fastul pe vestitul om de. ştiinţă, care i-a promis că va reveni peste cîtova zile spre a vizita colonia. Cînd se reîntorceau kc port, comandantul a fost înştiinţat că un deţinut nu poate fi trezit din somn cu toate că a fost Înţepat şi s-a tras chiar un glonte lingă urechea lui. După ce i-a rugat pe toţi să se îndepărteze puţin de cel adormit, medicul i-a şoptit ordinul
I şi ocnaşul a început să se mişte, apoi ş deschis ochii. Im- ' presionat de cele văzute, guvernatorul a cerut explicaţii. I s-a spus că era vorba despre un acces de somn magnetic şi o criză de somnambulism.

Obiectivul escalei următoare a grupului din Antekirtta era Gibraltárul, unde a fost semnalată prezenţa lui Sarcany. Într-adevăr, tripolitanul şi Namir puteau să fie interceptaţi acolo înainte cu două zile. S-au întîlnit Cntr-o grădină de pe coasta muntelui şi au discutat, despre ultimele noutăţi intervenite. Cum le cunoaştem ? Pentru un scriitor care rela- tează o povestire, — subliniază romancierul, — nu există secrete. Crescut şi îngrijit într-un sat din Tripolitania de către Namir, femeia îi îndeplinea toate misiunile, cu orice risc. Din convorbirea celor doi complici aflăm că Sava era ţinută prizonieră la Tetuan şi Sarcany a fost înştiinţat despre lupta de pe masivul Etna şi era mai mult decît uimit de apariţia doctorului Antekirtt peste tot unde avea el interese. Acum se temea că spaniolul Carpena ar putea ‖ face. destăinuiri şi

Namir s-a oferit să plece acolo unde era condamnatul pentru a-l otrăvi.

Nava „Ferrato“ a acostat din nou în portul Ceuta şi cu acest prilej guvernatorul a fost invitat la bord oferindu-i-se un dejun. În timpul mesei doctorul a adus vorba despre ' ocnaşul pe care l-a trezit din somn şi oaspetele l-a informat că a fost internat la spital. După vizitarea coloniei comandantul i-a oprit la cină în palatul rezidenţial. Participau mai mulţi ofiţeri şi soţiile lor. Cu această ocazie medicul a povestit întîmplări petrecute în timpul călătoriilor sale, j unele care păreau neobişnuite. Astfel a fost martor cînd un . evadat a reuşit să dispară datorită influenţei unei sugestii străine. Mai mult, a subliniat faptul că un paznic ar putea | deschide poarta la ora şi ziua indicate de cel care îi dă ordinele. Bineînţeles că toţi mesenii şi-au exprimat neîncrederea faţă de asemenea lucruri fantastice şi atunci şeful I garnizoanei a propus realizarea unei experienţe convingătoare. Doctorul s-a declarat de acord şi a arătat că deţinutul pe care l-a trezit din somnul magnetic se află încă în stăpînirea voinţei sale, deşi nu este de faţă. Dacă se va da dispoziţie ca să fie lăsat liber şi se vor deschide porţile spitalului şi penitenciarului, ocnaşul va face ce-i va sugera. A cerut chiar îngăduinţa să-i insufle ideea că guvernatorul ar fi regele Alfons XII-lea. căruia îi va cere graţierea şi Ordinul Isabelei, imediat ce va veni în salon.

Conversaţia a continuat asupra fenomenelor de magnetism. La un moment dat asistenţa a fost anunţată că ocnaşul părăseşte spitalul şi se îndreaptă spre poarta penitenciarului. Într-adevăr, cîteva minute mai tirziu un ostaş a intrat în palat şi a spus că s-a prezentat un condamnat care cere insistent să fie primit. Uimirea a fost generală cînd spaniolul a îngenuncheat în faţa guvernatorului, i-a spus Sire şi a cerut graţierea. Numai după ce i s-a promis că i se va da şi Ordinul Isabelei, Carpena a ieşit din salon. Toţi erau dornici să vadă dacă deţinutul se va întoarce la spital.. Urmărit de aproape s-a constatat că el şi-a schimbat brusc drumul îndreptîndu-se spre o grămadă de stînci, de

pe malul mării. Ostaşii, au vrut să-l oprească, dar au fost împiedicaţi de un gest al comandantului. Ocnaşul a stat cîteva clipe pe vîrful unui bloc de piatră şi apoi s-a aruncat în valuri. Paznicii au alergat spre acel loc prăpăstios, l-au căutat mult timp, dar nu i-au putut găsi nici cadavrul. Doctorul şi-a exprimat regretul pentru tragicul sfîrşit al celui hipnotizat, care ar fi căzut în mare fie datorită ameţelii, fie slăbirii sugestiei...

Stratagema de a-l captura pe, Carpena a reuşit. Re- întorşi pe vapor l-au găsit pe cel considerat înecat, închis într-o cabină a vasului. A fost pescuit de marinarii care urmăreau atenţi zona respectivă.

ULTIMA MIZĂ. Vestitul cazinou Monte-Carlo avea doi noi jucători pasionaţi. Silas Toronthal îndemnat de Sar- cany voia să forţeze roata norocului pentru a-şi reface averea. Dar lovitura mult sperată se lăsa aşteptată, şi în seara aceea peste 400 000 de franci ieşiseră din buzunarele fostului bancher. Indispus de faptul că nu mai avea decît puţini bani a plecat împreună cu complicele său spre hotel. Acolo, tripolitanul primise veşti de la Namir. Era înştiinţat de înecul lui Carpena şi de noua apariţie a enigmaticului Antekirtt. Se gîndea că nu mai poate să în- tîrzie proiectata căsătorie cu Sava, totul depinzînd de rezultatul ultimei încercări la cazinou. În caz de eşec îl va sili pe Toronthal să-l urmeze la Tetuan şi acolo nu-i va fi prea greu să scape definitiv de el...

Sosiâe'momentul hotărîtor. Amîndoi au mizat la ruletă şi se părea că şansa le zîmbeşte : au cîştigat **20 000** de napoleoni ! Bucuroşi, s-au ridicat şi au pornit discutînd spre casă. Pe drum şi în camera lor, Sarcany insista să nu abandoneze marea ocazie ce li se oferea. Să nu se mulţumească doar cu un acont. Dorinţa de cîştig fabulds i-a readus spre seară în localul unde credeau că o baghetă magică ar putea să-i transforme din nou în bogătaşi. S-au aşezat să joace cărţi şi, în scurt timp, au pierdut nu numai suma obţinută la ruletă ci şi toţi banii pe care-i mai aveau.

Pe la ora 10 noaptea au părăsit sala ameţiţi şi

extrem de îngrijoraţi. Au început să urce potecile masivului împodobit cu grădini veşnic înflorite. Nu bănuiau că sînt urmăriţi de oamenii de încredere ai lui Mathias Sandorf. Pescade şi Matifou aveau misiunea să observe orice mişcare a celor doi complici. Ei veniseră acolo cu o navă rapidă datorită declaraţiilor făcute de Carpena, care a divulgat unde sînt trădătorii. Pescade fusese salvat de medic datorită îngrijirilor iscusitului său protector.

în loc să se întoarcă la hotel, Toronthal voia cu orice chip să se despartă pentru totdeauna de temutul său sfătuitor. Furios că s-a ruinat urca rîpele abrupte de pe marginea potecilor fără să ţină seama că s-ar putea prăvăli într-o prăpastie. Văzînd că orice încercare de a-l convinge este respinsă, tripolitanul se gîndea să-şi pună acolo planul în aplicare, să scape de fostul bancher. Locurile erau pustii şi întunecoase, trecuse de miezul nopţii şi împrejurările erau favorabile. Disperatul bogătaş de altădată, după ce a parcurs o cărare foarte apropiată de peretele înalt ce mărginea faleza, s-a urcat pe vîrful unei stînci şi privea spre adîncuri voind să se sinucidă. în spatele lui [reuşise să se caţere - Matifou care a intervenit cînd Toronthal a vrut să se arunce în abis. Scena s-a petrecut cu viteză, dar n-a rămas neobservată de Sarcany, care a dispărut printre tufişuri. în acest mod a fost capturat şi . transportat pe bordul „Electricului“ unul dintre denunţătorii revoluţionarilor din Triest...

O VINDECARE IEŞITA DIN COMUN. în închisoarea din Antekirtta erau ţinuţi în celule separate Carpena şi Silas Toronthal. Primul interogatoriu luat celui nou adus n-a dat rezultate, deoarece prizonierul se temea să divulge unde se află complicele său. O altă problemă ciudată era dispariţia mamei lui Petru imediat după înmormântarea presupusului sinucigaş. Agenţii trimişi s-o caute n-au mai găsit-o la Raguzza şi nu se ştia ce s-a întâmplat cu ea. O scrisoare a servitorului Borik a lămurit în cele din urmă® enigma. Bătrîna se refugiase la Cartagina, pe malul Mediteranei. A fost găsită în faţa unei colibe şi nu şi-a recunoscut

fiul, atît de bolnavă era. În schimb, vârstnicul ei ocrotitor a leşinat revăzîndu-l pe Petru, pe care-l socotea mort. Borik le-a explicat cauzele stării deplorabile a nenorocitei mame, care nu mai recunoştea pe nimeni. După părerea lui, de vină era textul unei scrisori trimise de soţia bancherului, mesaj care ori a fost distrus chiar de văduvă, ori i l-a luat cineva...

Atît doamna Bathory cît şi îngrijitorul ei au- fost aduşi pe insula Antekirtta şi medicul căuta mijloace pentru vindecarea pacientei. Fiul ei i-a propus să încerce metoda sugestiei, dar specialistul s-a opus, arătînd că nu poate face o asemenea experienţă deoarece bolnava nu era conştientă. Numai un şoc puternic ar putea să-i provoace un licăr de conştiinţă. Aşa le-a venit ideea să reconstituie cît mai fidel locul unde a fost înmormîntat la Raguzza iubitul ei fiu. S-a trecut de urgenţă la realizarea proiectului. Într-o seară, văduva a fost condusă în cimitirul improvizat. Într-adevăr, în ochii bolnavei s-a aprins o scînteie cînd a îngenuncheat în faţa capelei. Experienţa a continuat cîteva zile şi au observat că în starea mintală a doamnei Bathory se petreceau schimbări importante. O dată a şoptit un nume, care i-a uluit pe toţi : era cel al fetei bancherului. Noaptea, pacienta a pronunţat în somn multe cuvinte neclare. Semnele vindecării erau evidente. Se apropia clipa hotărâtoare.

Torţe aprinse luminau din loc în loc insula iar clopotul bisericii trăgea ca la înmormîntare. Bătrîna femeie a îngenuncheat în faţa capelei şi imediat a început'şă .plângă. Atunci grilajul s-a deschis şi Petru s-a arătat în plină lumină, înfăşurat într-un linţoliu alb, ca şi cum ar fi ieşit din mormînt. Mama l-a văzut, a întins braţele şi, după ce a strigat „Copilul meu... Copilul meu !“, a leşinat. Cînd s-a redeşteptat şi-a recunoscut fiul şi l-a sărutat. A urmat unul dintre dialogurile cele mai dramatice ale povestirii, dialog terminat cu o surpriză de mari proporţii.Era bucuroasă să-i spună lui Petru că merită s-o iubească pe Sava, deoarece ea nu era fiica celui ce i-a trădat tatăl ci moştenitoarea contelui Sandorf. Spre a le dovedi a scos repede din buzunar o scrisoare mototolită şi a întins-o doctorului. Conţinea ultimele gînduri ale doamnei To- ronthal, scrise de mîna ei, în preajma morţii. Acum au aflat că Sava era fetiţa răpită în urmă cu 15 ani din curtea castelului situat în ţinutul Făgăraşului...

Vestea l-a emoţionat profund pe Mathias Sandorf. Atît de neaşteptată era, încît a reuşit cu greu să se stăpînească. Dacă n-ar fi ţinut cu orice preţ ca lumea din jurul lui să nu-i cunoască adevărata identitate, s-ar fi arătat în culmea bucuriei. Acum ştia ce s-a întîmplat după plecarea lui din Transilvania, cînd şi-a lăsat copila în grija soţiei intendentului. Fetiţa a fost răpită de oamenii bancherului, cu scopul de a pune mîna pe averea ei. Dusă la Raguzza a fost prezentată drept fiica lui Toronthal. înţelegea acum şi uneltirile lui Sarcany, care ştia că se apropie termenul cînd Sava mai putea să moştenească o jumătate din averea tatălui ei şi dorea eu orice preţ s-o ia în căsătorie spre a se îmbogăţi. Nu mai erau decît cîteva săptămîni pînă la limita stabilită de lege şi nu ştia încă unde se află draga lui fiică. Trebuia, deci, s-o găsească neapărat.

Petru era în culmea bucuriei ; mama i se însănătoşise şi aştepta cu nerăbdare clipa cînd îşi va regăsi iubita. Doctorul, de asemenea, a considerat că poate să i se des- tăinuie doamnei Bathory. Voia s-o salveze pe Sava şi apoi să-i cunune pe cei doi îndrăgostiţi, atît de vitregiţi de soartă. Atunci a aflat bătfîna mamă că medicul nu

era altul decît contele Mathias Sandorf...

I RĂPIREA SA VEI. Supus unui nou interogatoriu. To- ronthal l-a recunoscut pe doctor şi a întrebat cu ce drept Ieste ţinut arestat şi prizonier. La apariţia doamnei Bat- /hory şi mai ales a fiului ei nu şi-a putut crede ochilor, pteoarece îl considera mort. Cerîndu-i-se să spună unde a fost dusă Sava, s-a prefăcut că nu înţelege motivul deosebitului interes manifestat pentru fata lui. Atunci i-au adus la cunoştinţă că degeaba încearcă să joace teatru, pentru că există dovezi sigure că tînăra ţinută prizonieră este fiica contelui Mathias Sandorf, revoluţionarul trădat de el împreună cu complicele său Sarcany. Dezvăluirea faptelor

însale criminale l-au făcut pe fostul bancher să înţeleagă că se apropia ora pedepsirii fărădelegilor săvîrşite. Copleşit de acuzaţii şi-a dat seama că viaţa lui nu mai depindea decît de păstrarea secretului cu privire la locul ascunzătorii unde era Sava. A încercat, deci, să afirme că nu cunoaşte unde se află ea, dar Matifou l-a constrîns. În acest mod a divulgat singura taină ce o mai deţinea : fata contelui era la Tetuan, în casa Namirei.

Chiar în noaptea aceea o navă rapidă a ridicat ancora avînd la bordul ei pe contele Sandorf, Petru, Luigi, Pes- cade şi Matifou. Ajunşi la Tetuan au găsit casa Namirei goală. În urmă cu cinci săptămîni locatarii plecaseră într-o direcţie necunoscută. Cîteva resturi de hîrtie nearsă identificate în camera fetei le-au indicat direcţia. Era fragmentul unei scrisori pe care se vedea clar numele Tri- politania.

Au sosit acolo în ziua cînd populaţia sărbătorea o veche tradiţie legată de prezenţa berzelor pe acel teritoriu. Sar- cany stătea la un şeic bogat, într-o mică fortăreaţă apărată de 50 de oameni înarmaţi. Cînd festivitatea era în toi, Matifou şi Pescade au început să facă acrobaţii în faţa zidului clădirii. O lovitură de tună fost semnalul eliberării a sute- de berze şi toate privirile erau îndreptate spre ele. Profi- tînd de moment Pescade şi-a făcut vînt cu ajutorul unei prăjini peste zidul casei şeicului. Obişnuit cu salturile, a căzut uşor pe o terasă. A legat o frînghie de Un crenel şi a lăsat-o să cadă dincolo spre a putea fugi în caz de pericol. După aceea s-a strecurat printr-o ferestruică, a coborît o scară în spirală şi a pătruns într-o curte interioară. Era într-un gang cînd a văzut-o pe Namir cu un felinar arab în mînă. S-a căţărat iute pe firida unei arcade şi femeia a trecut pe sub el fără să-l observe. În camera de unde ieşise Namir dormea Sava Sandorf. I-a comunicat că Petru trăieşte şi aşteaptă cu nerăbdare salvarea ei. Bucuroasă, fata voia să plece cît mai repede, dar au auzit paşi pe galerie. înfăşurat într-un covor Pescade s-a rostogolit în colţul cel mai întunecos al încăperii. Au intrat Sarcany şi marocana, care au anunţat-o pe

prizonieră că pregătirile pentru cununie erau terminate. Sava n-a vrut să meargă şi au încercat s-o forţeze ; disperată, a cerut ajutor pomenind numele lui . Petru. Surprins, tripolitanul i-a replicat că

1 degeaba cheamă s-o salveze un mort, însă tînăra i-a replicat tăios că iubitul ei trăieşte. Tulburat de veste, Sar- cany a ieşit enervat din cameră. Cîteva momente după | aceea Sava şi Pescade au deschis uşa înaintînd pînă la te- ? rasă, unde au fost observaţi de un paznic, care a dat alarma, îngrozită că va fi din nou prinsă, fata n-a şovăit şi s-a aruncat din înaltul zidului. Ca prin minune, n-a păţit nimic, deoarece Matifou era dincolo şi- i-a căzut' drept în braţe. Pescade s-a salvat datorită frînghiei, după care întregul grup a fugit spre ţărm. **20** de oameni înarmaţi au ajuns la mal tocmai cînd cei urmăriţi se urcau pe bordul navei...

ATACUL PIRAŢILOR, La 30 de mile depărtare de Antekirtta cîteva triburi războinice îşi concentrau forţele ameninţînd rriica colonie împrejmuită de ape. Ştirile parvenite de pe litoral arătau că se pregăteşte o expediţie împotriva insulei şi cum foarte aproape de Antekirrta era ' un ostrov s-a hotărît minarea acestuia şi aruncarea lui în aer în caz de forţă majoră. Măsurile de' apărare s-au dovedit bine gîndite, deoarece în noaptea de 3 spre 4 noiembrie o. sonerie electrică a dat alarma. Se apropia o flotilă inamică. Puternice reflectoare au detectat circa **200** de vase. Tunurile de - pe crucişătorul „Ferrato“ au intrat imediat în acţiune ; la fel au făcut şi bateriile de ^coastă. Din primele rafale au fost scufundate peste 20, de ■ ambarcaţiuni duşmane. Cu toate acestea mai bine de i o .mie de piraţi au reuşit să debarce şi să distrugă o por- |ţiune din zidul de apărare al oraşului. Organizatorul ata- culei era Sarcany, care încerca să se răzbune pe doctor şi | s-o ia în captivitate din nou pe Sava. În urma unei lupte : corp la corp agresorii au fost respinşi. Cînd numărul lor

Î mare aproape îi copleşise pe apărători, artileria de pe crucişător le-a tăiat orice cale de retragere. Prinşi între două focuri, tirul puternic al navei şi tunurile din oraş, piraţii I au încercat să fugă spre puţinele vase rămase. Sarcany se i|)credea salvat, deoarece se urcase la bordul unei corăbii, dar 1

Matifou era la datorie. Acrobatul a tras un tun mic şi i; Pescade a ochit atent nava lovind-o în plin. Tripolitanul a f avut însă şi de astădată noroc : a văzut la timp manevra şi a sărit în apă înainte ca încărcătura să explodeze. Dar

încercarea lui de a fugi a dat greş pentru că Luigi a înotat spre el şi l-a capturat. A fost închis într-o celulă vecină cu ceilalţi prizonieri...

Crimele comise de trădători trebuiau pedepsite. Pentru aceasta s-a convocat Tribunalul din Antekirtta. Inculpaţilor li s-au făcut cunoscute gravele învinuiri. Luigi a luat primul cuvîntul. S-a adresat lui Carpena, dezvăluindu-i că este fiul pescarului din Rovigno, mort în ocnă în urma denunţului său. Petru l-a acuzat pe Toronthal de trădarea revoluţionarului Ştefan Bathory şi de faptul că nu este străin de încercarea de asasinat comisă de Sarcany împotriva lui pe străzile Raguzzei. în acelaşi timp i-a adus la cunoştinţă că s-a logodit cu Sava, fiica contelui Mathias Sandorf, răpită de oamenii lui din parcul castelului din Artenak. Doctorul Antekirtt a-arătat că este contele Mathias Sandorf, singurul dintre conjuraţi scăpat cu viaţă. Este tatăl copilei crescute de familia fostului bancher, care urmărea să pună mîna şi pe cealaltă jumătate a averii sale. în fine, preşedintele Tribunalului a subliniat că numeroasele victime provocate de atacul piraţilor se datoresc lui Sarcany, iniţiatorul şi răspunzătorul direct al acelui conflict. Acuzaţii au avut libertatea să se apere. După aceea s-a dat sentinţa prin care toţi inculpaţii au fost condamnaţi la moarte, urmînd ca execuţia să aibă loc a doua zi. în seara aceea, osîndiţii au fost transportaţi pe ostrov. Dar n-au mai fost împuşcaţi : în zori, o puternică explozie a aruncat în aer peticul de pămînt. Din nebăgare de seamă, cineva a atins firele unei mine...

EPILOG. în mijlocul bucuriei generale a populaţiei din insula Antekirtta s-a celebrat cununia lui Petru Bathory cu Sava Sandorf. După 15 ani, contele Mathias Sandorf a semnat actele cu numele său real. Datorită scrisorii doamnei Toronthal şi a unei declaraţii obţinute în prealabil de la fostul bancher, Sava a fost recunoscută ca fiind

moştenitoarea legală a averii tatălui ei. Insula din Medite- rana a devenit apoi vestită în întreaga lume. în urma invitaţiilor adresate unor numeroşi savanţi şi inventatori s-au experimentat acolo descoperiri valoroase care au atras atenţia cercurilor ştiinţifice mondiale. ■ >- <

NICI O LEGĂTURĂ CU FANTASTICUL. Într-o scrisoare expediată la **21** septembrie 1885 prietenului şi editorului său, Jules Verne îi sesizează, printre altele, că eroul principal din romanul *Mathias Sandorf.îl* întruchipează chiar pe Hetzel. Gîndindu-se că ilustrul director al casei de editură a fost exilat şi s-a remarcat printr-o înaltă moralitate şi patriotism, l-a transpus în naraţiune şi i-a scris următoarele : „Sandorf ţînăr, sînteţi Dv. la 33 de ani“. Informaţia respectivă provine din volumul cu amin- tiri elaborat de nepotul scriitorului, Jean Jules Verne, ca şi alte amănunte referitoare la această povestire. Astfel, spre a dovedi că bunicul său se inspira pentru subiectele *Călătoriilor extraordinare* din întîmplările petrecute pe parcursul numeroaselor croaziere întreprinse, acesta arată că scena cu vasul „Ferrato“ aflat în pericol de naufragiu în apropierea Maltei este asemănătoare cu secvenţa trăită pe iahtul său, care a fost ameninţat de furtună chiar în H vecinătatea acelei insule. De asemenea, atacul piraţilor împotriva Antekirttei a fost imaginat în urma elementelor surprinse pe litoralul mediteranean în cursul voiajului din anul 1884.

în legătură cu afinitatea dintre marele scriitor Al. Du- lîînas-tatăl şi Jules Verne nu există nici o îndoială. Este, / dealtfel, cunoscută strînsa prietenie a celor doi prozatori, autorul celebrelor romane *Cei trei muşchetari* şi *Contele de Monte Cristo* încurajîndu-l şi chiar iubindu-l pe uce- ji .nicul său întru literatură. Fiind în apropierea celebrului său precursor, Jules Verne a încercat să aplice în romanul Mathias Sandorf multitudinea de „combinaţii“ folosite în vestitul *Monte Cristo.*

Bineînţeles, remarcă Jean Jules ■¡perne, nu se poate face nici o confuzie între cei doi ro- l'ţnancieri, deoarece scrierile fiecăruia aparţin unor genuri literare cu totul diferite. Bunicul Său a elaborat acest . roman geografic pteluînd de la Durrtas-tatăl arta combinării acţiunii, în asemenea mod încît eroul principal, | Mathias Sandorf, a înlocuit caii lui D:Artagnan cu nave | perfecţionate, iar cadenţa povestirii este dusă, de aseme- |nea, în maniera marelui său predecesor. Apărut în foileton, în anul 1885, în ziarul „Le Temps“ şi apoi în volum, ro- mânui poartă o dedicaţie către Al. Dumas-fiul, în memoria tatălui acestuia. Drept răspuns, urmaşul celui omagiat i-â trimis o emoţionantă scrisoare, în care sublinia că între cei doi scriitori a existat o înrudire atît de evidentă din punct de vedere literar încîf, după părerea lui, Jules Verne a fost fiul marelui Dumas mai mult decît el însuşi, în finalul epistolei nota : „Vă iubesc de atîta timp, de parcă aş fi fratele Dv.“

Precizarea făcută de autorul romanului atunci cînd relatează urmările experienţei de hipnotism este deosebit de interesantă. El sublinia că între fenomenele de hipnoză şi fantastic nu există nici o legătură, deoarece în vremea aceea metoda era studiată şi aplicată de numeroşi specialişti din întreaga lume, citînd, în acest sens, lucrările savanţilor Charcot, Richet, Bernheim şi alţii. Se arăta apoi că doctorul Antekirtt a cercetat respectivele opere şi a aplicat, cu succes, hipnoza în mai multe cazuri. Considerînd întîmplările survenite după folosirea sugestiei ca neobişnuite, ieşite din comun, am solicitat avizul unui specialist. La întrebarea d.aeă asemenea experienţe pot fi socotite credibile sau nu, a răspuns dr. Paul Popescu-Neveanu, profesor la catedra de psihologie a Universităţii din Bucureşti.

„Romanul *Mathias Sandorf* ilustrează faza de maturitate a creaţiei verniene, accentele sociale fiind mai pronunţate. Se pare că schema povestirii este cea a lui Monte Cristo., aici însă substanţa de idei şi sentimente fiind mult mai consistentă. Personal, sînt bucuros de faptul că în această

lucrare Jules Verne are şi un filon de anticipaţie psihologică. Dacă ne gîndim la actualele lucrări ştiinţifico- fantastice, nu putem să nu recunoaştem că accentele încep să se deplaseze de la elementul tehnic la cel uman. Uneori, ţi se pare că potenţialul înfăptuirilor tehnice ajunge să-şi dea întreaga măsură, dar la ordinea zilei continuă să rămînă eternul uman. Cum vor fi oamenii peste o mie sau zece mii de ani şi în ce măsură ştiinţa va fi pusă în beneficiul nemijlocit al vieţii omeneşti ? în *Mathias Sandorf* Jules Verne dovedeşte că posedă unele cunoştinţe de yoga şi este la curent cu experimentele hipnologilor contemporani lui, îndeosebi cu cele ale lui Charcot. De la acesta porneşte o întreagă linie de interpretare în psihologie, linie legată de atestarea psihismului inconştient. Pierre Janet a continuat-o, iar Sigmund Freud a speculat-o ©o- ¡T pios. S-a dovedit că o bolnavă aflată în stări de hipnoză îşi amintea de la o şedinţă la alta cele ce i se comunicau, dar nu putea reproduce în stare de trezie cele ce se întîmplau cu ea în stările de somn hipnotic. Există, deci, o memorie a inconştientului, relativ deosebită de cea a conştiinţei. Totuşi, precum se ştie, subiecţii sugestionaţi prin hipnoză ajung ca în starea de trezie să înfăptuiască co- f menzile în chip spontan şi fără să-şi dea seama de originea ordinelor pe care le execută. Pe atunci era foarte la modă o teorie asupra dedublării personalităţii. Mai tîrziu, lucrurile s-au mai clarificat, în sensul acceptării a două nivele de activitate psihică în cadrul unui sistem unic.

Dacă noi vrem să extragem din paginile lui Jules Verne un instructaj exact de hipnologie, desigur nu vom avea • succes. Detaliile sînt estompate'şi absorbite în fantastic şi expresivitate artistică ca şi în ordinea tehnică sau maşi- . nistă. Se ştie totuşi că în tehnică Jules Verne a fost un | vizionar, întrucît a sugerat modele posibile, deplin confirmate ulterior. În materie de idei, paradoxal, Jules |; Verne este un realist. Deci dacă vom elimina detaliul ? .sugestiei propagate pur ocular prin viguroase cîmpuri psi-gpiomagnetice de tip Mesmer şi ne vom referi la posibilitatea rşugestionării verbale a unui subiect aflat pe punctul de a trece în moarte clinică, nu vom

putea să aducem obiecţii **li** serioase la ipoteza lui Jules Verne. în momentul de faţă | fiind reconsiderate ştiinţific multe din practicile yoga, se admite că posibilităţile de autoreglaj ale organismului sînt ■f prodigioase şi pot fi mereu extinse, aceasta mai ales la un ţ tînăr interiorizat şi de o mare sensibilitate. Comanda ■hipnotică a făcut ca Petru Bathory să nu depăşească stadiul |pnorţii clinice menţinîndu-se, cîteva zile, la un nivel mi- i-nimal de funcţionare vegetativă a organismului. Ulterior, rlegătura fiind stabilită, devine plauzibilă şi posibilitatea ■trecerii la reanimare, care astăzi se înfăptuieşte curent g?cu ajutorul unor aparate foarte complicate de reactivare Kcardio-respiratorie. Repetăm, este o idee şi nu o tehnică, Kcare să confere siguranţă rezolvării situaţiei. Să mi ne Kgrăbim însă cu negaţiile, pentru că s-ar putea ca în viitorul »apropiat ştiinţa tot mai practică şi clinica a sugestiologiei *1* să ne pună în postura de dogmatici. Tot aşa, în relaţiile | dintre dotatul hipnotizor şi borfaşul fricos şi slab de fire hu pot fi excluse actele perfect normale ale inducţiei ■JWpnotice, ca şi cele ale sugestiei de la distanţă •(telepatie), de îndată ce contactele au fost stabilite. Ce-i drept, mai ales pentru această ultimă relaţie telepatică ar.fi trebuit să existe o doză mai mare de exersare, pentru ca cel indus să devină un medium mai sigur. Dar atunci experimentul ai- fi devenit plictisitor pentru cei oe parcurg paginile scrise de artistul ce adaptează ştiinţa la nevoile artei, fără a elimina orice grăunte de adevăr. în aceeaşi situaţie se află marii promotori contemporani de literatură ştiintifico- fantastică (science-fictâon) cînd se ocupă mai puţin de detalii tehnologice şi mai. mult de imagini şi idei ce ilustrează expansivitatea geniului uman.“

O EXPERIENŢĂ NEOBIŞNUITĂ. Concomitent cu interviul luat prof. univ. dr. Paul Popescu-Neveanu, un alt specialist, dr. Arcadie Percek, semnala un caz neobişnuit la prima vedere, care se baza pe practicile yoghiste. Se releva încă una din tainele inepuizabilelor forţe ale psihicului uman. Deşi se cunoştea încă de multă vreme faptul că yoghiştii reuşesc să supravieţuiască aşa-numitei „îngropări de viu“, datorită unui îndelungat şi sistematic antrenament al forţelor interioare, senzaţionalele situaţii nu fuseseră încă analizate de pe serioase poziţii ştiinţifice. Acum prestigioasa revistă medicală „American Hearst Journal“ relata cazul unui bătrîn indian cu numele de Satyamurti care a fost îngropat de viu, la cererea sa, într-o groapă de un metru şi jumătate admeime. După cum se preciza în datele experienţei, groapa a fost săpată chiar în curtea unui institut medical care şi-a asumat patronarea ştiinţifică a originalei cercetări. Ciudatul mormînt a fost acoperit cu pămînt, peste care s-a pus un strat de cărămizi consolidate cu mortar. Indianul era îmbrăcat doar într-o cămaşă şi a stat în fundul gropii timp de 7 zile, după care a fost scos la suprafaţă viu şi nevătămat. în acest interval, datorită mijloacelor moderne de investigaţie şi control au fost ţinute sub o minuţioasă observaţie diversele funcţii ale organismului, în special cele care ţin de fiziologia inimii, encefalului şi plămînilor. Ce s-a constatat ? Inima, în prima zi de la îngropare, a ajuns pînă la cifra incredibilă de 240 bătăi pe minut (în mod normal bate doar în jur de 75), pentru ca exact în a 29-a oră de la începutul experienţei să apară pe traseul electrocardiografie cifra zero, ceea oe înseamnă din punct de vedere medical moarte dhiică. Şase zile activitatea motorului fundamental al corpului omenesc a fost întreruptă total şi ea a fost reluată numai cu o jumătate de oră înainte de expirarea ultimei zile de experimentare. De asemenea, în prima zi de la dezgropare inima indianului a reintrat progresiv în parametri normali de funcţionare, iar imediat după scoaterea la suprafaţă a individului, termometrul indica aproape

44 grade Celsius iar greutatea corpului prezenta un deficit de 4,5 kg. Oamenii de ştiinţă care au asistat la acest experiment singular au denumit cauza Supravieţuirii sub pământ a celui îngropat de viu „stare de veghe hypometabolieă a meditaţiei yoghiste“.

AVENTURILE UNUI BUCUREŞTEAN ÎNDRĂGOSTIT [1]

[r] LADA MISTERIOASA. Pe la mijlocul lunii mai 1895 un corespondent al ziarului parizian „Secolul XX“ lua primul contact cu frumosul oraş Tiflis. Venit pentru un voiaj de trei săptămîni în Georgia, Claudius Bombarnac plănuia să realizeze o serie de reportaje despre acel ţinut îndepărtat de patria sa. Chiar în ziua sosirii a avut însă deziluzia să primească din partea redacţiei o telegramă prin care era solicitat să-şi schimbe ruta. Trebuia să se îndrepte rapid spre portul Uzun-Ada, punct de plecare al noii căi de transport feroviar care lega Europa de Est cu pekinul : „Marele transasiatic“ inaugurat înainte cu şase săptămîni. Cotidianul solicita colaboratorului său reportaje, interviuri sau ştiri privitoare la întîmplările survenite pe parcursul îndelungatului traseu ce străbătea **6 000** de kilometri.

Cu regretul de a fi silit să-şi abandoneze proiectele, reporterul a luat primul tren ce se îndrepta spre Baku, important port la Marea Caspică. Popasul i-a permis vizitarea şi consemnarea monumentelor oraşului, semnalînd cu acest prilej un fenomen considerat pe acele vremuri drept miraculos : erupţia gazelor naturale. „Doreşti un aparat de iluminat sau de încălzit instantaneu ? — nota Bombarnac în însemnările sale — nimic mai

[1] **în original :** ***Claudius Bombarnac.***

simplu : faci o gaură în acest sol, gazul iese la suprafaţă şi ai lumina asigurată. Este un gazometru natural la îndemîna tuturor pungilor“. În legătură cu prezenţa hidrocarburilor în zonă
va relata apoi un alt fapt ieşit din comun. De la Baku s-a : îmbarcat pe pachebotul „Astara“, care urma să-l transporte ş pe malul celălalt al Caspicei. Negăsind loc nici în salon > nici în cabine, se plimba pe covertă fumînd. La un moment dat a aruncat peste bord restul ţigării aprinse. în aceeaşi clipă, valuri incandescente au înconjurat vâsul. Ţiţeiul t existent pe suprafaţa apei a luat foc şi numai datorită ingeniozităţii pilotului, — care a schimbat brusc direcţia, — nava a reuşit să scape de incendiu...

Întrucît călătoria pe mare urma să dureze aproape 24 de : ore, Bombarnac a căutat un loc mai adăpostit unde să se odihnească. Printre numeroasele bagaje îngrămădite pe punte a observat o ladă mare, care putea servi drept paravan împotriva vîntului rece ce începuse să bată în rafale. Curios din fire, s-a apropiat de voluminosul colet :'şi a început să-l studieze. Era înalt de 1,80 m şi lat de un metru. Inscripţiile de pe pereţi informau că este vorba de un transport de oglinzi şi-i avertizau pe hamali să-l : mînuiască cu grijă. Conform adresei scrise pe ambalaj, ’ coletul trebuia să ajungă la domnişoara Zinca Klork, din | Pekin, strada Cha-Coua. Numele destinatarei l-a îndem- | nat pe ziarist să presupună că este vorba de o româncă. B| Seara, pe puntea pustie a „Astarei“, Bombarnac face o descoperire surprinzătoare. Sprijinit cu capul de un pe- Irete al balotului încerca să adoarmă. Un foşnet bizar l-a | trezit din toropeală. A ascultat atent şi i s-a părut că aude un sforăit foarte aproape de el. La început a crezut că un alt pasager s-a introdus sub prelată, însă la lumina slabă |*de pe covertă n-a văzut pe nimeni. Bănuind că a visat, î s-a culcat din nou. N-au trecut însă decît cîteva clipe şi ; sforăitul a reînceput. Nu mai avea acum nici o îndoială că Rpgomotul provenea din interiorul lăzii destinate româncei.

‘Un animal, desigur, se află în acel colet, şi-a spus repor- glterul. Dar ce fel de animal ? Un cîine, o

pisică ? Pentru | ce s-ar ascunde astfel un patruped domestic ? Mai degrabă Pvreun animal sălbatic, o panteră, un tigru sau un leu... i.Făcînd şi alte presupuneri de acest fel, ziaristul îşi imagina cu plăcere articolul senzaţional pe care ar putea să-l trimită redacţiei dacă fiara ar izbuti să iasă din originala *l;* cuşcă. S-ar stîrni o panică de pedescris şi ar avea un su- Rriect cu adevărat' „gras“, cum se spunea în argoul gazetăresc...

OMUL-COLET. Recitind adresa româncei, Claudius Bombarnac şi-a continuat monologul interior astfel : de ce i s-a trimis, oare, frumoasei domnişoare, pentru că trebuie să fie frumoasă acea româncă, un animal sălbatic închis într-o ladă cu oglinzi ? Dar, fiara, indiferent ce era,, avea nevoie de mâncare şi băutură ; or, pe parcursul celor 13 zile de drum ar fi murit de inaniţie, dacă nu ar fi alimentată, sau nu părăsea adăpostul... Toate acestea îi treceau prin cap şi tot gindindu-se, toropit de oboseală, s-a acoperit cu prelata şi a adormit profund. Spre orele 3 dimineaţa s-a trezit şi a observat că încă nu s-a luminat de zi. A început să se plimbe pe punte, apoi s-a întins din nou lingă ladă şi a încercat să adoarmă. Dar misterul ce plana asupra conţinutului coletului de Ungă el nu-i dădea pace. Pe neaşteptate a auzit un. strănut pe jumătate înăbuşit. Nu. mai era nici un dubiu : un, animal, oricare ar fi el, nu putea scoate un asemenea sunet... Deci o fiinţă umană era ascunsă acolo spre a fi transportată fraudulos ? Bărbat, femeie ?... Acum nu mai putea dormi deloc şi singura lui dorinţă era să găsească o modalitate pentru a comunica cu cel ce voia să-şi tăinuiască prezenţa...

în ziua următoare vaporul a ancorat la destinaţie şi reporterul a coborât pe mal. Marele tFansasiatâc era în gară cu vagoanele sale noi, care sclipeau în bătaia soarelui. Avea restaurant şi două furgoane de bagaje, iar pasarelele înlesneau pasagerilor circulaţia pe toată lungimea trenului. Claudius Bombarnac s-a. îndreptat spre ehei, pentru a vedea ce s-a întâmplat cu lada. Era debarcată şi a putut s-o examineze din nou. Fiecare perete conţinea mici orificii pentru aerisire, iar unul era divizat în două panouri glisante, permiţînd celui închis să

părăsească la nevoie ascunzătoarea. Un grup de hamali au urcat coletul pe un căruţ şi apoi l-au aşezat cu multă grijă într-unul din vagoanele cu bagaje.

După ce ziaristul a făcut cunoştinţă cu noii săi tovarăşi de drum pe care îi va descrie în însemnările sale, garni- tuife feroviară şi-a început traseul cu viteza de 50 de kilometri pe oră străbătând zone pitoreşti, care VTDT permite lui Bombarnac nenumărate observaţii cu caracter istoric, geografic, arhitectonic sau etnografic.

Seara, toată lumea s-a culcat, numai reporterul a rămas, treaz dorind să aştepte momentul potrivit pentru, a lua contact cu pasagerul clandestin. Şi-a amintit atunci de

| cazuri asemănătoare, care au făcut vîlvă în multe ţăî'i *f* europene. Astfel, între anii 1889—1892 croitorul austriac Berman Zeitung a reuşit să parcurgă distanţele dintre Viena şi Paris, de la Amsterdam la Bruxelles şi de la Anvers la Cristiania ascuns într-o ladă, iar tinerii căsătoriţi Erres şi Flora Ânglora au traversat în acelaşi mod | Spania şi Franţa. Presa vremii a publicat numeroase reportaje despre ingeniozitatea originalilor călători care au reuşit să înşele vigilenţa organelor feroviare din ţările I respective...

Pe la orele 11 noaptea, cînd mai erau două ceasuri pînă la oprirea trenului într-o staţie, Bombarnac a ieşit încet pe culoar şi s-a furişat spre furgom. A deschis cu precauţie uşa vagonului şi, cu toată obscuritatea din interior, s-a orientat căutând cu picioarele şi mtiaile pînă cînd a identificat lada. S-a aplecat, a pus urechea pe peretele acesteia şi a încercat să audă respiraţia prizonierului. N-a recep- |; ţionat nimic şi l-a cuprins teama că toate speranţele lui se spulberau. Să fi visat, oare, sforăitul şi strănutul ?

• Dacă nimeni nu se ascundea acolo şi nu erau decât oglinzile jgdbmnişoarei Zinca ? Gîndurile pesimiste s-au spulberat cînd a surprins o mişcare înăuntrul coletului. I-a ajuns la ureche o mică ţăcănituri şi imediat raze palide au | răzbătut prin crăpăturile die aerisire. Dacă s-a putut în- a şela în primele momente, acum a-a sigur de existenţa unui om acolo. L-a cuprins o mare emoţie şi a aşteptat. S-a scurs un minut, dar nimic nu**-l** îndreptăţea să creadă că Binecunoscutul va încerca să iasă... Din precauţie, n-a inter- £ venii. Apoi i-a venit ideea să profite de lumină. Şi-a pus ochiul la una din

rat tip de român, ceea ce îi confirma părerile despre

găurele... Un bărbat stătea ascuns. Un l individ căruia îi distingea perfect trăsăturile. Să fi avut B 25 —26 de ani. Cu barba lui neagră, se dovedea a fi un

pondenta sa din Pekin. Avea o privire blîndă, dar plină de energie, caracteristică ce -explica temerara acţiune de a se lăsa expediat într-o ladă pe un asemenea traseu, în orice caz nu arăta ca un răufăcător. Bombarnac se gîndi că nu are nici un interes să-l trădeze ; îl va asigura de discreţia' sa, ba mai mult, îl va ajuta în cazul cînd va fi ^descoperit... !

Dar ce făcea românul în acel moment ? Ţinea pe genunchi o cutie de conserve şi mînca liniştit la lumina lămpii sale cu peti'ol. Nu-i lipseau biscuiţii, iar într-un

raft mic erau cîteva sticle pline. O cuvertură şi o haină îmblănită atîrnau pe pereţi. Stătea ca un melc în cochilia sa. în acest mod economisea mia de franci cît l-ar fi costat călătoria de la Tiflis la Pekin la clasa a doua ; înşela Compania de cale ferată şi putea fi aspru pedepsit. Pe parcurs, desigur că ieşea din adăpost spre a se plimba prin interiorul furgonului sau se aventura noaptea pe culoarul trenului... i

Gazetarul ezita. Nu ştia cum să procedeze spre a comunica într-un fel cu acel tînăr. Ar fi vrut să bată încet în perete, dar se temea că sărmanul băiat se va speria cînd îşi va da seama că secretul lui a fost descoperit. Dorea să-l întrebe cine este, de unde vine, pentru că ştia unde merge. O curiozitate de neînfrînt l-a cuprins şi trebuia neapărat să şi-o satisfacă. Se gîndea să-i spună că este francez, *deoarece ştia că un român nu ignoră niciodată faptul că poate să aibă oricînd încredere într-un francez.* (subl.n.) îi va oferi serviciile sale şi-i va propune să-i îndulcească rigorile claustrării. De asemenea, i-ar putea completa insuficientele provizii prin alimente proaspete. Da ! Captivul de bunăvoie nu va regreta vizitele lui şi nu trebuia să-i fie frică de o eventuală imprudenţă, încurajat de propriile reflexii, a bătut discret în perete. Lumina s-a stins brusc iar-tînărul ascuns şi-a oprit respiraţia. Redactorul a încercat să-l liniştească şi l-a rugat să deschidă panoul. Ar fi vrut să-i mai spună ceva, însă puternice zguduituri ale trenului l-au obligat să-şi întrerupă intenţia. Vagoanele s-au oprit tamponîndu-se şi s-au auzit strigăte. Spre a nu fi surprins de cineva, Bombarnac a ieşit repede din furgon. Treziţi din somn, pasagerii au aflat că fusese călcată o cămilă...

ISTEŢUL BUCUREŞTEAN. Dacă n-ar fi fost nenorocita de cămilă, l-ar fi cunoscut pe ciudatul călător. Ar fi vorbit cu el, i-ar fi aflat povestea vieţii şi s-ar fi despărţit ca doi buni prieteni. Desigur că acum românul era îngrijorat pentru că se ştia descoperit de cineva care îi putea dezvălui secretul. Se aştepta să fie predat în gara următoare şi astfel

domnişoara Zinca va avea o mare deziluzie... Da ! Trebuia să-l liniştească chiar în noaptea aceea. Absorbit de gînduri gazetarul a coborît pe peron la prima staţie, s-a plimbat prin faţa, furgonului, dar n-a intrat spre a nu fi observat. Către orele 3 dimineaţa au ajuns la Aşkhabad.
Ca de obicei, şeful de tren şi-a făcut rondul de control, , iar Bombarnac îşi închipuia cît de speriat va fi românul în timpul deselor treceri pe lîngă lada lui...

În localitatea Duhak, a fost ataşat la tren un vagon închis şi plumbuit escortat de şase soldaţi. Transporta spre Pekin rămăşiţele pămînteşti ale unui important personaj, un mandarin. După ce garnitura feroviară a străbătut un şir de aşezări cu numeroase grădini în jurul caselor, cu multe turme de oi şi cirezi de boi, la orele **1** după amiază erau la Merv, la 822 de kilometri depărtare de Uzun-Ada. Staţionarea îndelungată a permis călătorilor să viziteze j? oraşul, să admire străzi şi bulevarde frumoase, monumente şi magazine. În timpul mesei, Claudius Bombarnac a aflat numele mandarinului decedat şi a telegrafiat redacţiei Investea.

I Din nou la drum. Seara era întunecoasă încît nu se j putea za!ri aproape nimic prin ferestre. Incet-încet, pasagerii au adormit. Doar reporterul nu avea somn : medita din nou la situaţia românului. Dorea să-l revadă, nu numai r pentru a-şi satisface curiozitatea, ci mâi mult pentru a-i îndepărta temerile. Altfel risca să nu-l mai găsească. Te- Erorizat de descoperirea ascunzătorii sale ar fi putut coborî I într-o gară spre a i se pierde urma... Bombarnac aştepta cu nerăbdare ca trenul să oprească în staţia Thardjui, la por ele 2 şi 27 de minute dimineaţa. Acolo Transasiaticul istătea 15 minute şi, după aceea, voia să se strecoare în ¡¿vagonul -de bagaje. Timpul trecea greu şi spre a nu adormi *i* se plimba pe culoar. în fine, a coborît pe peron. A avut I surpriza să vadă cum pe uşa furgonului ieşea un om care se îndrepta spre clădirea gării luminîndu-şi calea cu o l'mică lampă cu petrol. Nu putea fi decît românul, numai el ! De ce făcea acea periculoasă escapadă ? Poate pen- ; tru a-şi reînnoi proviziile... Nu cumva avea intenţia să *I* fugă ? Ar fi putut să-l împiedice, să-i promită ajutorul, i-ar fi vorbit în franceză, în engleză, în germană, în rusă |spunîndu-i că-i este prieten şi că poate conta pe discreţia lui, că nu vrea să-l trădeze, că-i va aduce alimente şi să : nu uite că domnişoara Zinca, evident cea mai frumoasă promâncă, îl aşteaptă la Pekin... Dar, nu ! Nu s-a îndepăr- tat prea mult. Românul voia, desigur, să-şi dezmorţească doar picioarele după prizonieratul de 60 de ore. Era un Krbat de talie mijlocie, cu mişcări sigure, îmbrăcat cu vestă, pantaloni strînşi cu o centură iar pe cap avea ocaschetă. S-a plimbat puţin şi s-a urcat din nou în vagon. După această întîmplare reporterul şi-a amînat întîlnirea cu temerarul său erou pentru altă ocazie.

Către orele 5- dimineaţa,, garnitura a traversat podul de peste fluviul Amu-Baria şi a intrat în Bukhara, prilej pentru descrierea pitorescului oraş bogat în palate şi monumente. Bombarnae a participat, în continuare, la o discuţie interesantă cu privire la modul de călătorie al oamenilor în viitor. Dacă atunci se putea merge cu trenul de la Tiflis la Pekin, ziaristul îşi imagina că nepoţii celor de faţă

vor putea voiaja direct din Asia pînă în sudul Africii, datorită racordării Transasiatieului cu Transafricanul. Cînd Asia va fi legată printr-o cale ferată cu Africa, voiajorii vor lua trenul din Rusia şi garniturile vor străbate Italia, Franţa şi Spania fără a schimba mijlocul de locomoţie. În ce priveşte strîmtoarea Gibraltar, un tunel lung de 15 kilometri o va lega de Africa, deoarece atunci nimeni nu se va opune, aşa cum se întîmpla cu tunelul proiectat între Calais şi Dcuvres,.. în acel fel oamenii se vor urca în vagon pe malul Caspicei, vor ajunge la Pekin şi de la Pekin vor coborî la Cap/ul Bunei Speranţe fără transbordare...

SECRETUL CALATORULUI CLANDESTIN. Oprirea trenului la Samarkand a oferit pasagerilor un nou moment turistic. Bazarul, moscheile* mormântul lui Tamerlan, străzile comerciale ale vechiului oraş au fost descrise de Bombam ac cu vervă şi competenţă. Urcat în garnitura de tren reporterul considera că a sosit vremea să afle secretul „omului-colet“. Cerul era acoperit, luna, nu se vedea, ploaia amenința să cadă, deci avea toate condiţiile spre a intra nevăzut în vagonul de bagaje. Era curios să afle cît mai repede informaţii despre domnişoara Zinca, să ştie de unde vine românul, pentru ce pleacă la Pekin, cauzele care l-au determinat să folosească acel mijloc de transport, vîrsta şi profesiunea, locul de naştere, ce a făcut mai înainte, ce speră să facă în viitor... în sfîrşit, tot ce putea fi necesar pentru a serie un reportaj bun...

Aproape de miezul nopţii a pătruns în întunericul fur- gonului. Nici un jet de lumină nu se strecura prin pereţii lăzii. S-a apropiat încet, şi-a lipit urechea de balot şi a încărcat să asculte. Nu se auzea respiraţia celui închis acolo. Să fi venit prea tîrziu ? Dacă tînărul a cdborît în vreo gară fără să-l fi observat ? A tresărit bucuros dnd, ; în sfirşit, a perceput răsuflarea sacadată a unui om care j; ■ dormea. A bătut uşor în perete, apoi mai tare, dar n-a ; primit nici un răspuns. În schimb, i s-a părut că uşorul zgomot din interior a devenit mai puţin accentuat decit înainte. A izbit din nou scîndura. Ca ripostă, a urmat o : mişcare de

surpriză şi teamă a călătorului clandestin. I-a ■ cerut imperios să deschidă, dar n-a observat nici o miş- " •care. A repetat rugămintea, adăugind că-i este prieten şi fi nu vrea să-i facă nici un rău. Speriat, probabil, de insis-
tenţele lui Bombarnac, omul din colet a aprins un chibrit şi o lumină slabă radia din ladă. Acum redactorul îl putea privi prin găurelele din perete. Avea figura descompusă şi ochii înspăimmtaţi. Era încă sub influenţa somnului şi nu ştia dacă doarme sau visează. Sărmanul stătea nemişcat, deşi avea aerul ceva mai puţin tulburat cînd a văzut că cel ce-i cunoaşte secretul îl asigura că va încerca să-i fie de folos şi nu-l va trăda. Situaţia s-a schimbat brusc dnd reporterul i-a spus că este francez şi ştie că vorbeşte cu un român... Vestea i-a dat curaj românului, care şi-a dez-
■ legat limba. După ce i-a răspuns, tot în limba franceză, a împins panoul şi atunci s-a înfiripat prima conversaţie între cei doi proaspeţi cunoscuţi.

Cînd şi-a dat seama că e în siguranţă, că poate conta pe sprijinul celuilalt, românul i-a strîns mîinile cu putere şi l-a rugat din inimă să au-i dezvăluie secretul. Reporterul i-a povestit că ziarele franceze au mai ajutat cîţiva călători clandestini care, ca şi el, s-au ascuns într-o ladă.

- Mai mult, au deschis şi liste de subscripţie în favoarea lor. Cum şi el era gazetar francez, au putea proceda altfel decit colegii săi. Relatarea ziaristului, care voiaja şi el spre
" Pekin şi se oferea să-l ajute oricînd, l-a impresionat pe cel ce se ascuiîdea de feroviari şi pe figura lui a apărut, în sfirşit, zîmbetul. Se bucura de norocul avut şi a început să-l răspundă la toate întrebările. Se numea Ktnko, era român, originar din Bucureşti şi vorbea bine franceza ; deoarece a locuit patru ani în Franţa, unde a fost ucenic
- ia un tatpiţer din Paris, în '-cartierul Saint-Antoine. Reîntors
■ în capitala României, a stat acolo pînă în ziua cînd n-a mai putut rezista dorinţei de a-şi revedea iubita, pe logod-
f «.«a lui, Zinca, care era la Pekin. O cunoscuse pe

încîntă- toarea fată la Paris, unde era modistă. S-a bucurat enorm cu prilejul revenirii ei la Bucureşti, dar dragostea lor nu s-a putut împlini, pentru că peste puţin timp patronii au trimis-o în capitala Chinei spre a conduce acolo o casă de mode. Trecuse un an de la despărţire, dorul îl mistuia, nu mai ştia ce să mai facă. O veste primită în urmă cu trei săptămîni de la fiinţa dragă l-a înseninat. Îi sugera să vină şi el acolo, unde ar putea găsi de lucru şi s-ar căsători. Rândurile iubitei l-au hotărît să treacă la acţiune. N-avea decît puţini bani şi i-a venit ideea să călătorească în acel mod, A cumpărat o ladă, cîteva provizii, iar un prieten l-a ajutat să expedieze coletul. Ştia că drumul costă o mie de franci şi voia să restituie suma Companiei căilor ferate, atunci cînd va avea bani. I-a scris logodnicei şi a prevenit-o că balotul va fi expediat pe adresa ei. Acum aştepta să ajungă mai repede la destinaţie şi s-o revadă pe scumpa lui Zinca...

Bombarnac era încîntat de cele auzite. Reuşise în cele din urmă să intre în posesia tuturor informaţiilor despre Senzaţionala călătorie. I-a promis lui Kinko că va face tot ce-i Va sta în putinţă pentru ca el să izbutească să-şi îmbrăţişeze aleasa inimii. În faţa efuziunilor de mulţumire, a răspuns că, într-un fel, românul'se achitase de orice obligaţie : datorită lui va putea povesti cititorilor despre omul transformat în colet pe ruta Tiflis-Pekin. I-a citat, chiar, cîteva titluri la care se gîndea pentru reportajele lui : „Un îndrăgostit ascuns într-o ladă“, „Zinca şi Kinko“, „1500 de leghe de-a lungul Asiei CentraleJntr-un furgon de bagaje“ etc. Românuh a zîmbit şi l-a rugat să nu se grăbească cu trimiterea veştilor despre el, lucru imediat acceptat de reporter, deoarece nu avea încă interes sa divulge inedita întîmplare. Discuţia a continuat vreme îndelungată, Kinko întrebîndu-l cum a descoperit ascunzătoarea lui. Aşa a aflat omul-colet că a fost „trădat“ de sforăitul şi strănutul său încă de pe timpul cînd era pe pachebot. A rîs cînd reporterul i-a recapitulat fantasticul său gînd despre ascunderea în ladă a unui animal, poate chiar sălbatic. La rîndul lui, excentricul călător i-a dezvăluit dificilele clipe prin care a trecut în ultimele două nopţi. Mai ales de atunci cînd a auzit lovitura în perete şi a înţeles că a fost descoperit de cineva. L-a cuprins o panică de nedescris ; se vedea deja predat agenţilor poliţiei, închis în primul oraş unde va opri trenul, iar pe mica lui Zinca şi-o închipuia aşteptîndu-l în zadar... Dacă s-ar fi întîmplat aşa, niciodată n-ar mai fi putut s-o revadă ; doar să fi întreprins lungul traseu pe jos... Dezolat de momentele de spaimă provocate, ziaristul l-a asigurat din nou că şansele de a ajunge la destinaţie au crescut, deoarece acum avea un bun prieten.

Venise clipa cunoaşterii modului tcum era instalat în ladă românul. În interior era un . scaun, sub el cîteva modeste provizii închise într-o cutie, iar într-un cui se găseau cuvertura, haina şi mica lampă. A avut norocul ca balotul să fie plasat exact aşa cum indicau inscripţiile de pe el, altfel nu l-ar fi putut părăsi. În fiecare noapte se plimba prin interiorul vagonului. O singură dată s-a dat jos din

tren pe peronul unei gări ; era staţia unde a fost văzut de Bombarnac, care a crezut că vrea să fugă. Pe 'viitor, reporterul l-a avertizat asupra pericolului de a mai face o asemenea escapadă ; putea fi oricînd descoperit de agenţii poliţiei sau de cei de la căile ferate. În final, ca urmare a promisiunii de a-i reînnoi proviziile de cîte ori va avea nevoie, drept mulţumire, românul l-a, invitat la căsătoria sa cu frumoasa Zinca. Şi-au strîns amical mîinile şi în timp ce Bombarnac a plecat, tînărul a reintrat în adăpostul său şi a stins lumina...

TAINA VAGONULUI FUNERAR. Transasiaticul a făcut o escală de cîteva ore la Taşkent, apoi şi-a continuat drumul spre podişul Pamirului. Retras în compartimentul său, ziaristul se gîndea mereu la romanul de dragoste al lui Kinko şi spera ca la noapte să-i poată duce alimente. La orele 3 după amiază trenul intra în staţia Khodjeni, într-o regiune fertilă, plină, de verdeaţă. Timpul era foarte călduros, deşi oraşul era protejat de un masiv muntos. Pînă la Kokhan garnitura feroviară n-a mai oprit şi au ajuns acolo seara tîrziu. Majoritatea pasagerilor instalaţi în vagoanele de dormit n-au coborît. Bombarnac s-a dat jos, s-a îndreptat cu numeroase precauţii către bufetul din gară, nevoind să se întîlnească cu cineva cunoscut. Dacă l-ar fi văşut întorci ndu-se cu provizii s-ar fi mirat, deoarece în restaurantul trenului putea găsi de toate. A luat friptură, pîine şi o sticlă de votcă şi s-a urcat pe platforma furgonului. Bunătăţile aduse l-au bucurat, fireşte, pe captiv. Au discutat apoi îndelung despre viitoarele etape ale drumului şi, mai ales, despre clipa fericită cînd vor ajunge la destinaţie...

Apropierea de poalele platoului Pamir a prilejuit ziaristului o erudită descriere a „Acoperişului lumii“, una dintre cele mai interesante regiuni ale Asiei Centrale. Constructorii căii ferate au fost obligaţi să învingă numeroasele obstacole naturale ridicând un impresionant număr de viaducte, poduri şi tunele. Din fuga trenului se vedeau cabane, unde localnicii duceau o existenţă solitară împreună cu familiile lor. Erau crescători de animale : aveau cai, turme de iaci şi oi de rasă mică. în ceea ce priveşte fauna, aceasta

era extrem de variată şi bogată, printre sălbăticiuni numărîndu-se panterele, urşii şi lupii. Atît de răspândite erau panterele încât într-o după-amiază unul din pasageri a împuşcat o asemenea fiară m momentul cînd aceasta se apropia de vagonul în care se afla el...

S-au scurs patru zile de la plecarea din Uzun-Ada şi trenul lăsase în urmă 2300 de kilometri. Pe la orele 1 dimineaţa cobora pantele unui platou, cînd ţipete violente i-au trezit din somn pe călători. Frînele au strîns roţile ca cm cleşte şi s-au oprit. Ce se întîmplase ? Din cauza unei bare care s-a rupt s-au desprins două vagoane : cel funerar şi un furgon. Alarma a fost dată de soldaţii care păzeau rămăşiţele pămînteşti ale mandarinului. Abia în zori, după multe manevre, au fost legate din nou de garnitură.

în oraşul Kachgar, important centru de trafic, pasagerii au fost obligaţi să prezinte actele de identitate. Astfel s-a aflat că cel care se numea Faruskiar era administratorul Companiei feroviare de care aparţinea Transasiaticul. Tot atunci a fost modificată alcătuirea trenului şi s-a făcut un control riguros. Asistând la aceste schimbări, Claudius Bombamae se temea ca nu cumva să fi fost mutată lada unde era ascuns prietenul său român. Bănuia că n-a fost descoperit, — o asemenea noutate s-ar fi răspîndit imediat, — dar nu ştia dacă coletul n-a. fost întors, tăindu-i-se prizonierului orice posibilitate de a ieşi din el. I-a văzut pe funcţionari părăsind furgonul şi tare ar fi vrut să arunce măcar o privire în interiorul acestuia. Dar risca prea mult şi a renunţat. Esenţialul era că noul său amic n-a fost prins în flagrant delict... înainte de a reintra în vagon a asistat la schimbarea gărzii onorifice pentru decedatul mandriar» cu un grup de 20 de soldaţi conduşi de un ofiţer. Era un fapt semnificativ, mai ales că la festivitate a participat şi administratorul Faruskiar. După toate probabilităţile trebuia să fie vorba de un personaj marcant, dacă i se acorda asemenea cinstire..?

Retras în cuşeta sa ziaristul medita nelinişţit. Timpul rtrecea şi în carnetul său de notiţe nu reuşise să consem- if neze nici un incident important

pe care să-l aducă la cunoştinţa cititorilor „Secolului XX“. Chiar Kinko, în care îşi pusese atîtea speranţe, *se* părea că va ajunge la Pekin fără dificultăţi şi se va căsători cu Zinca. Trebuia să întreprindă ceva pentru a afla noutăţi. Se gîndea să intre în relaţii de prietenie cu Faruskiar, mai ales că acesta l-ar fi putut ajuta, în cazul cînd frauda românului ar fi fost dezvăluită...

Trenul mergea cu viteză moderată. La orizont se profilau masivii platoului Eamir, priveliştile fiind din ce în ce mai interesante. Reporterul, trecea din vagon în vagon sau stătea pe culoare. Se uita pe fereastră şi privea înfricoşă- toarea junglă prin care i s-a spus că mişună tigrii. Un atac al temutelor fiare i-ar fi oferit subiectul unor reportaje senzaţionale. Se închipuia scriind titlurile foiletoanelor transmise ziarului : „Teribila catastrofă“, „Un tren atacat de tigri“, „Un copil devorat sub ochii mamei sale“. Dar sîngeroasele feline nu numai că nu voiau să-i dea satis- « iacţie, dar nici nu se arătau...

Era noapte, mai aveau să parcurgă 350 de kilometri pînă în staţia Khotan, deci *se* putea strecura în furgonul de lingă locomotivă. Vizitînd vagonul de bagaje a putut să constate că lada era în aceeaşi poziţie. N-a vrut să-l Trezească pe Kinko şi l-a lăsat să viseze la adorabila lui blondă...

COMOARA DIN TREN. Străbăteau o zonă situată la altitudinea de 1200 de metri. Cînd au ajuns dimineaţa în gara amintită i s-a înmînat o telegramă din partea redacţiei. Scurtul mesaj conţinea o veste neaşteptată : o dezminţire şi în acelaşi timp o mustrare. I se comunica că vagonul plumbuit nu adăpostea osemintele unui mandarin ci aur şi pietre preţioase în valoare de 15 milioane de franci. Informaţia respectivă apăruse în ziarele pariziene încă în urmă cu o săptămână şi i se atrăgea atenţia ca pe viitor să nu mai transmită decît ştiri verificate. Lovitura primită pe plan profesional pentru gafa de a-şi fi dezinformat cititorii era umbrită de uluitoarea noutate : prezenţa unei comori în preajma lor. Lectura depeşei l-a surprins atît de mult încît, fără să-şi dea seama, a

exclamat : „Milioane...
În pretinsul vagon mortuar sînt închise milioane !“ Imprudenta frază a dezvăluit tuturor celor de faţă secretul tezaurului şi faptul a dat loc la numeroase comentarii. De aceea era însoţit de atîţia oameni înarmaţi... Greşeala comisă, vestea incredibilă că ziarele din Paris cunoşteau mai bine situaţia decît el care călătorea cu Transasiaticul, erau umilitoare pentru amorul propriu al cronicarului. Acum şi-a dat seama de adevărata misiune a lui Faruskiar, administratorul Companiei. înţelegea de ce acesta a fost atît de neliniştit cînd s-a rupt bara şi a insistat energic pentru readucerea urgentă a vagoanelor detaşate. De asemenea, îşi explica şi motivul întăririi gărzii. Urmau să străbată 2000 de kilometri prin deşertul Gobi şi se zvonea că în regiune şi-a făcut apariţia o temută căpetenie de bandiţi. Pe culoare călătorii discutau cu aprindere noua situaţie. Unii preferau să voiajeze în tovărăşia unor milioane decît a unui cadavru, fie chiar acela al unui important personaj, alţii subliniau că transportul unei comori atrăgea primejdii pentru securitatea lor..?

Din gara Keria se observau înălţimile masivului Karakorum, căruia cartografii îi atribuiau altitudinea de 8 0-00 de metri. La picioarele acestuia se întindea Kaşmirul. Acolo se detaşa din podişul Pamir enormul lanţ. muntos al Himalaiei, care domina cu cele mai înalte piscuri din lume. Pe la orele 5 seara, în staţia Nia, corespondentul s-a aprovizionat la bufet. Urcat în tren, a fost surprins de rugămintea adresată de unul dintre pasageri. Cu aerul unui negustor care trata o afacere, i-a solicitat să devină martor la căsătoria sa. Ceremonia urma să se efectueze în Vagonul-restaurant, a doua zi dimineaţă. Iată, deci, că şi un eveniment matrimonial se va petrece pe parcursul drumului ! [1]

în seara aceea Bombarnac şi-a făcut plimbarea obiş.- nuită pînă la vagonul ce transporta tezaurul străjuit de soldaţi, apoi s-a dus să se culce! Spre ora 1 dimineaţa l-a vizitat pe Kinko şi i-a dat alimentele cumpărate. Prietenul său era vesel pentru că a străbătut o mare parte din drum fără neplăceri şi se

apropia clipa mult dorită a întîlnirii cu iubita lui. Mai în glumă, mai în serios, i-a spus redactorului că de-abia aşteaptă să scape din acel prizonierat benevol, deoarece se gîndeşte că dacă va mai sta mult timp în ladă se va îngrăşa. Francezul, la rîndul lui, i-a povestit despre originalul mariaj care se va celebra în tren. Ves-

E

tea a fost primită de Kinko eu suspine, — se gîndea că i mai sînt şi îndrăgostiţi norocoşi care nu mai trebuie să aştepte sosirea la Pekin.

ATACUL BANDIŢILOR. Reîntors în cuşeta lui, Bom- 1 barnac s-a culcat. Spre ziuă s-a trezit datorită unui coşmar. Se făcea că un grup de bandiţi ar fi atacat Transasia- Î ticul pentru a pune mina pe comoară. Vagonul a fost des- ■ţ chis şi jefuit, cu toate că aurul şi pietrele preţioase au fost !' apărate cu disperare de ostaşi. Cit despre călători, nu-şi mai aducea aminte ce s-a petrecut cu ei. Dealtfel, după puţin timp a uitat aproape complet cele visate. Şi-a făcut | turul obişnuit parcurgînd platformele şi în jurul orei 9 s-a îndreptat spre vagonul-restaurant.

• Majoritatea celor preveniţi despre ceremonie erau de acum prezenţi. Trenul înainta în plin deşert şi timp de 20 de leghe nu urma să întîlnească nici o gară. Se pregă- teau de festivitate, cînd ţipete puternice s-au auzit din di- Irecţia locomotivei. Frinele.au intrat brusc în acţiune, va- ■goanele s-au tamponat şi s-au oprit în mijlocul unui nor de nisip. Oamenii şi întregul mobilier au fost răs- | turnaţi de şocurile zguduiturilor urmate de o zăpăceală I indescriptibilă, însoţită de vaiete şi gemete. Pasagerii mai mult sau mai puţin răniţi au eoborît în mare grabă. Fie- I care vorbea în limba lui, fiecare era spexiat. Priveliştea *T* era dezolantă : traversele din faţa locomotivei fuseseră smulse pe o lungime de circa o sută de metri, iar maşina I? deraiase lîngă o movilă de nisip. Faruskiar şi cîţiva subal- I temi stăteau de pază cu un revolver într-o mină şi un ţ pumnal în cealaltă, pregătiţi să răspundă oricărui atac. ; Pentru toţi era clar că s-a pus la cale o acţiune criminală | care urmărea jefuirea tezaurului. Trebuiau să se pregă- ; tea-scă pentru orice

eventualitate. Alături de cei 20 de soldaţi care păzeau vagonul plumbuit li s-au distribuit arme | la 30 de bărbaţi.

După o sută de paşi au apărut curînd din hăţişurile din | dreapta vreo 60 de «bandiţi caie scoteau strigăte înfioră- | toare. Ah, se gîndea ziaristul, căutam incidente, accidente, t impresii de călătorie cit mai atractive ! Iată că acum le am I cu prisosinţă. Sper că spre onoarea reporterului şi gloria *f* ziarului „Secolul XX" voi reuşi să descriu exact ce se va s întîmpla aici, cu singura condiţie de a scăpa teafăr din 1 această bătălie...

Într-adevăr, crîncena luptă a fost relatată cu lux de amănunte. Bandiţii şi-au descărcat armele şi apoi învîr- tindu-le deasupra capetelor s-au aruncat în înfruntare băgînd groaza în toţi. în timp ce soldaţii, feroviarii şi pasagerii trăgeau din toate părţile împotriva asediatorilor, Faruskiar s-a precipitat spre ei înconjurat de oamenii săi. în ambele tabere erau morţi şi răniţi. încleştarea dura de douăsprezece minute şi atacatorii întîmpinau o dirza rezistenţă. Grupul condus de administratorul Companiei s-a îndreptat spre vagonul preţios, unde cîţiva'dşteni şi ofiţerul căzuseră la datorie. în situaţia grea în care s-au aflat cei ce apărau trenul, curajul lui Faruskiar. a-hotărî! soarta luptei. Cînd a terminat gloanţele, s-a avîntat cu pumnalul în mînă printre răufăcători şi, ajuns în faţa căpeteniei acestora, l-a ucis. Lipsiţi de şeful lor, bandiţii au dat bir cu fugiţii...

Victoria i-a costat scump pe călători şi oamenii ce însoţeau garnitura feroviară : trei morţi şi numeroşi răniţi. Cei ce aveau leziuni au fost pansaţi de un medic, urmînd ca morţii să fie înhumaţi în. primul oraş întîlnit pe parcurs. Cit priveşte situaţia Transasiaticului, nu puteau primi ajutoare decît fie de la staţia de unde au plecat, fie de la cea care urma., Neavînd posibilitate să înştiinţeze despre cele întâmplate, s-au sfătuit şi au hotărît să repună cu propriile lor forţe locomotiva pe şine. Din fericire, aveau uneltele necesare, astfel că după cîteva ore de trudă tenderul şi maşina au revenit la locul lor. Apoi au aşezat în mod provizoriu traversele. Curios să afle dacă Kinko a scăpat teafăr, reporterul a profitat de faptul că toată lumea era ocupată şi a

intrat în vagonul de bagaje. Prietenul lui era sănătos şi stătea cuminte în colet ; îşi dăduse seama că altfel riscă să fie descoperit. Bombamac i-a explicat cele petrecute şi i-a recomandat să nu părăsească eîtva timp ascunzătoarea.

După o întârziere de 30 de oi'e trenul şi-a reluat traseul.' Călătoria revenind la normai, şi-au 'adus aminte cu toţii de cununia întreruptă atît de dramatic. Originalul mariaj s-a desfăşurat tot dimineaţa, în plină fugă a garniturii..;

Atacul banditesc constituia subiectul preferat al tuturor. într-un grup în care se afla şi Claudius Bombamac a apărut şi eroul care hotărîse soarta bătăliei. Simpatizat de reporter, Faruskiar a fost descris ca un om încîntător,' !' instruit şi spiritual, — personajul cel mai nimerit pentru
■ un interviu...

Ziua a trecut fără alte incidente. Doar un baron german, care făcea înconjurul lumii, s-a plîns de încetineala
■ eu care înaintau. Se temea că va pierde vaporul care tre- ' buia să-l ducă În Japonia, unul din punctele înscrise în
traseu. Cînd au ajuns în gara Su-Ciu ziaristul a fugit la poştă. în telegrama transmisă la Paris anunţa atacul banditesc săvîrşit împotriva trenului în care călătorea, menţionând totodată eroismul pasagerilor şi, mai ales, curajul deosebit al lui Faruskiar, omul care salvase comoara. De | .data aceasta Bombarnac era convins că nu va mai risca o ? admonestare ; fusese doar martor ocular şi chiar participant la teribila luptă... După ce şi-a îndeplinit misiunea a plecat să viziteze oraşul, situat în preajma marelui zid • chinezesc.. A admirat gigantica operă arhitectonică ce de- *l* păşea toate fortificaţiile ridicate pînă atunci...

Cu prilejul unei noi întîlniri dintre reporter şi tînărul r ascuns în ladă, Bombarnac i-â adus alte alimente iar româ- I nul s-a bucurat de vestea că peste două zile vor sosi la r Pekin. Spre a se asigura că balotul în care era închis va ajunge cu bine la locuinţa logodnicei sale, l-a rugat pe i amicul său francez să asiste ia expedierea lui. Insista, mai | ales pentru că îi ceruse iubitei să nu vină la gară, temîn-

Bpu-se că s-ar putea da de gol. Ea ar fi dorit, eu siguranţă; | să vadă furgonul în care a călătorii logodnicul ei sau ar fi ? cerut hamalilor să aibă grijă de colet, fapte ce puteau trezi | bănuieli. Dîndu-i dreptate, Bombarnac i-a promis că-i va , satisface dorinţa şi, în acest mod, o va cunoaşte şi pe dom- || fnişoara Zinca. j

f CU TOATĂ VITEZA SPRE PRĂPASTIE... în dimi- *l* neaţa zilei de 26 mai Trarasasiaticul intra în oraşul Lan- | Ceu situat pe malurile Fluviului Galben. înştiinţat, guver- i natorul a venit la gară şi a inspectat vagonul în care se : afla tezaurul, conform unui ordin primii de la autorităţi;; ţile superioare. Cu această ocazie l-a felicitat pe Faruskiar | pentru aportul său hotârîtor la salvarea comorii. De la v Lan-Ceu calea ferată trecea printr-o regiune brăzdată de jj§ numeroase cursuri de apă, poduri şi viaducte. Din cauza Bieţii, mecanicii au încetinit mersul. Spre seară reporterul a ooborit într-o staţie spre a cumpăra prăjituri şi o sticlă : cu vin. Voia să-l viziteze pe Kinko pentru ultima oară în postura lui de călător clandestin. Să ciocnească cu el un pahar în sănătatea lui şi a apropiatei sale căsătorii cu frumoasa Zinca. Cîteva ore mai tîrziu a deschis uşa furgonului şi a intrat. Imediat lampa s-a aprins, panoul a alunecat şi românul a primit cu bucurie darurile. Le-a însoţit cu. mulţumirile de rigoare. Era fericit că a doua zi îşi va revedea, în sfârşit, logodnica şi a băut cu prietenul său francez în cinstea evenimentului. Bombamac era şi el vesel la gîndul că în curînd va face cunoştinţă cu drăgălaşa românca. Ar fi stat poate mai mult timp să vorbească cu îndrăzneţul tînăr, dacă nu şi-ar fi amintit de ceva care l-a făcut să se uite la ceas. Era aproape ora unu şi peste 10 minute, după cum îi comunicase şeful de tren, locomotiva urma să depăşească punctul de racordare cu viitoarea linie în construcţie spre Nanking. Acolo era un branşament nou care ducea spre viaductul din valea Tju, lucrare de mare amploare, neterminată încă. Nu erau ridicaţi decît pilonii înalţi de aproximativ o sută de picioare. Pe traseul Trans- asiaticului era plasat în acel loc un macaz, care trebuia să dirijeze

trenurile cînd viaductul va fi gata, spre marele oraş Nanking. Voia să-şi ia rămas bun, cînd a auzit paşi care se apropiau de vagonul lor. Spre a nu fi descoperiţi, i-a şoptit românului 'să stingă lampa şi au stat amândoi nemişcaţi. Într-adevăr, cineva încerca să deschidă uşa furgonului. Kinko s-a retras în ladă şi reporterul, rămas singur într-o obscuritate deplină, s-a ascuns între colete. Au intrat mai multe persoane care au trecut printre bagaje şi, după ce au parcurs încăperea, au ieşit pe uşa cealaltă.

Ce căutau acei oameni la o asemenea oră şi într-un astfel de loc ? Ziaristul presimţea că se petrece ceva neobişnuit. -S-a apropiat de peretele din fundul vagonului şi a distins vocea lui Faruskiar. Vorbea cu unul dintre subalternii săi. Stătea pe platforma de lingă tenderul locomotivei şi se interesa de momentul cînd vor ajunge la branşament. A fost informat că la macaz se afla un oarecare Kardek şi că acesta va anunţa printr-un semnal verde cînd l-a schimbat.

* Claudius Bombamac nu mai înţelegea nimic. De ce să se mute acul macazului ? Era sigur acum că se petrecea un lucru necurat. Trebuia să-l prevină pe şeful de tren. Se pregătea să se îndrepte spre ieşire, cînd o exclamaţie l-a făcut să-şi dea seama că s-a dat semnalul convenit. Faruskiar şoptea celor ce-l întovărăşeau că garnitura a fost diri-

1 jată pe linia spre Nanking. Vestea l-a tulburat puternic pe î reporter. Dacă trenul mergea spre acel oraş însemna că toţi [călătorii erau în pericol de moarte ! Doar ştia bine că nu- ■ mai la 5—6 kilometri depărtare era viaductul neterminat. Se îndreptau, deci, cu viteză spre prăpastie !... Şi aceasta datorită acelor mizerabili. Acum i s-a dezvăluit adevăratul chip al administratorului, care nu era decît un răufăcător . de cea mai temută speţă. Însoţise garnitura numai cu | scopul de a pregăti o mare lovitură şi ocazia i s-a ivit odată !. cu milioanele transportate spre Pekin. Da ! Era o maşinaţie diabolică. Dacă Faruskiar a apărat tezaurul împotriva bandiţilor, n-a făcut-o din eroism, ci pentru că voia să-l jefuiască. Iar el, sărmanul ziarist Claudius Bombarnac, se | lăsase din nou dus de nas...' .. -

EROISMUL ROMÂNULUI. Creierul reporterului lucra , cu ardoare. Ce să facă ? Cum să-i împiedice pe criminali *'i* să-şi desăvîrşească opera ? Cum să salveze trenul şi pe Icălători, în acel moment cînd avansau rapid spre prăpastie ? A încercat să facă o mişcare, dar parcă era ţintuit de podeaua vagonului. **În** clipa aceea s-au auzit strigăte disperate dinspre locomotivă. Era horcăitul unor oameni Pasasinaţi, îngrozitoarele ţipete ale celor ce se luptau cu j; ucigaşii. Atunci ziaristul şi-a revenit. A priceput planul | diabolic : unul dintre oamenii lui Faruskiar schimbase di- Lrecţia garniturii iar încetinirea mersului acesteia trebuia să | le permită celorlalţi complici să sară înainte de catastrofă...

: Poticnindu-se ca un om beat, a reuşit să atingă lada lui | Kinko. **În** cîteva cuvinte i-a relatat despre pericolul de **I** moarte în care se găseau. Românul n-a şţat deloc pe gîn- | duri. A ieşit repede din ascunzătoare, s-a îndreptat spre **I** uşa vagonului şi s-a căţărat pe tender chemîndu-l şi pe > preporter. Acesta l-a urmat ca un somnambul şi amîndoi I au ajuns pe platforma locomotivei. **În** cabină picioarele li **I** S.-au năclăit în sângele fochistului şi mecanicului, ale căror | corpuri fuseseră aruncate afară. Pentru a mări viteza unul fe.din asasini, înainte de a fugi, a slăbit frânele, a lăsat I larg deschise valvele de introducere a vaporilor şi a îneăr- frcat focarul cu cărbuni. Energic şi hotărît, Kinko nu şi-a *f* pierdut cumpătul. A încercat să manevreze manetele, să poprească aburii şi să încetinească mersul trenului prin strângerea frânelor. Dar, din păcate, nu ştia să mînuiască . robinetele şi rotiţele din faţa lui. Văzînd că nu mai există nici un mijloc de .salv-are .s-a gîndit la o încercare disperată. Va încărca supapele atât de mult .pînă cînd maşina va sări în aer ! Tânărul a trecut la umplerea cu cărbuni a focarului, presiunea a urcat imediat şi viteza s-a mărit. Apoi, pe un ton care nu admitea ripostă, i-a cerut lui Bom- barnac să plece dt mai repede şi să anunţe pe toată lumea să se refugieze în ultimele vagoane. 'Cînd i-a strigat din nou să fugă, ziaristul l-a văzut cum strângea cu ammdouă mâinile supapele şi apăsa cu întreaga lui

greutate levierele...

Reporterul a escaladat tenderul, a alergat prin furgcrausi de bagaje, l-a trezit pe şeful de tren şi i-a avertizat pe călători să se îndepărteze de locomotivă. Un .minut sau două după. aceea s-a produs explozia care a scuturat violent întreaga garnitură. Vagoanele au continuat să înainteze vreo jumătate de .kilometru, după care s-au -oprit. Pasagerii au sărit speriaţi pe.terasament şi la o mică depărtare, în obscuritate, au zărit o îngrămădire de schele. Erau pilonii destinaţi viaductului în construcţie. Încă 200 de paşi şi Marele transasiatic ar fi fost înghiţit de abis...

Uluit 'de oele întâmplate, ziaristului îi treceau prin cap fel de fel de gînduri. Iată că în locul unui voiaj monoton, pe parcursul căruia a crezut că nu va întâlni nimic deosebit, s-au petrecut atîtea evenimente. Iar unul dintre ele îi dovedea încă © dată că s-a pripit şi a comis o gravă eroare, îl transformase pe Faruskiar, crudul ucigaş ascuns sub masca unui paşnic administrator, într-un erou legendar al cărui nume l-a răspândit în cele patru colţuri ale lumii,..

Dacă trenul ar fi căzut în prăpastie nici un călător a« fi scăpat cu viaţă, — catastrofa ar .fi provocat aproape o sută de victime. Numai datorită sângelui rece, -energiei şi .devotamentului tânărului român, pasagerii au scăpat din acel sinistru. Dar sărmanul Kimko plătise cu viaţa temerara sa acţiune ! Primul gând al reporterului, o speranţă iluzorie, l-a determinat să intre totuşi în îuigonul de bagaje rămas intact. Ei'a sigur că clacă românul ar fi supravieţuit exploziei, printr-un miracol, -ar fi reintrat în prizonieratul său şi Iar fi aşteptat. Dar, vai ! Lada era goală, dovadă că bunul său prieten devenise victima vitejiei sale. Dintre pasagerii acelui tren numai sărmanul român merita să fie numit erou. Acel tînăr umil şi .¡sărac, logodnicul pe care iubita îl va aştepta în zadar, căci mu-l va revedea niciodată... Gestul lui atît de omenesc, sacrificiul lui berea o •''răsplată. Trebuia să-i facă dreptate lui Kinko, şă spună tu* *l*| turor despre curajul lui ieşit din comun şi chiar să arate că numai datorită prezenţei sale în tren, chiar dacă a călătorit

fraudulos, au fost salvaţi... Bomharnac a coborît din vagon cu ochii plini de lacrimi. Era cert că Faruskiar pregătise minuţios lovitura. Cît de abil şi-a alcătuit planul folosind macazul de la kilometrul 6, care ducea spre viaduct. Nimic n-a fost mai uşor deeît .să schimbe traseul f garniturii îndreptând-o pe cealaltă linie. Fără îndoială că rechinii pîndeau acum în valea Tju, unde credeau că se va t răsturna trenul, pentru a jefui aurul şi pietrele preţioase.

Reporterul era singurul om care ştia precis cum s-au ‘ petrecut lucrurile, mai ales că bietul Kinko avusese un sfîrşit atît de tragic. în plus, avea de îndeplinit o sarcină" de onoare, o obligaţie pe care şi-o asumase faţă de prietenul său român : trebuia să se ducă a doua zi la locuinţa Zincăi şi să-i relateze dramatica moarte a iubitului ei... ! Reconstituirea momentelor care au dus la oprirea tre- ' nului a scos în evidenţă faptul că numai datorită exploziei | produse la partea superioară şi laterală a cazanului locomotivei garnitura nu a fost distrusă. Roţile maşinii au re- %• ¡ăstat şi au continuat să meargă un timp, pînă cînd au în- | cetat să se mai mişte. A fost un miracol că furgonul de | bagaje n-a păţit nimic. Constatînd cumplitele urmări ale exploziei, Bombarnâc a înţeles că nu mai exista nici o I şansă ca tânărul său prieten român să fi scăpat. Probabil | că el a fost rupt în mii de bucăţi... A încercat să găsească | vreo urmă de-a lungul celor o sută de metri, dar totul â | fost în zadar. Le-a povestit apoi tuturor despre fapta bra- P vului Kinko şi despre adevărata înfăţişare a lui Faruskiar, Sj autorul atentatului.

ii - Pentru a obţine o altă locomotivă călătorii au trimis o delegaţie formată din 12 oameni înarmaţi care au mers pe jos. pînă, la staţia cea mai apropiată. După o mare în- | tîrziere trenul a pornit din nou - îndreptîndu-se spre : Tien-Tsin.

Nici un incident ieşit din comun nu s-a mai petrecut în ultima parte a drumului şi Transasiaticul a ajuns la Pekin. Dar Bombamac nu se putea bucura de reuşita I călătoriei. Era îndurerat de dispariţia lui Kinko şi îl apăsa gîndul că-i promisese să-i însoţească lada pînă la casa iubitei sale. Căuta mereu o idee care să-i faciliteze destăinuirea eroicei

jertfe a tânărului. Ajuns în camera de hotei reporteiului i-au trecut prin faţa ochilor scenele întâlnirilor cu Kinko. îşi imagina cu ce explozii de bucurie ar fi ieşit bietul băiat din colet cînd ar fi sosit în casa domnişoarei' Zinca şi cum ar fi îmbrăţişat-o pe frumoasa lui românca... Dar acum, cînd prietenul lui nu mai exista şi lada era goală, goală ca o inimă din care ,s-a scurs tot sîngele, nu mai avea nici un rost să asiste la încărcarea balotului.

A doua zi, pe la orele 11 dimineaţa, o trăsură l-a dus pînă la modesta casă unde locuia Zinca Klork. Era o tî- nără încîntătoare, exact aşa cum i-o înfăţişase Kinko : o blondă de 22—23 de ani, cu ochii negri, cu talie agreabilă, fizionomie plăcută şi un zîmbet fermecător. Din felul cum a fost primit a înţeles că fata nu ştia despre .sosirea trenului şi, fireşte, nici despre peripeţiile petrecute pe traseu. în orice caz nu se aştepta să-i apară logodnicul dintr-un moment în altul. Surprinsă că vede un străin în faţa uşii, n-a ezitat să recunoască în el un francez ; doar trăise cîţiva ani în Franţa. L-a întrebat cu ce scop a venit şi Bombarnac a înţeles că trebuie să-şi cîntărească atent cuvintele, altfel risca s-o doboare. I-a pronunţat numele şi tînăra a fost mirată profund. Nevoit să-i spună de unde ştie cum o cheamă i-a declarat că a călătorit cu Marele transasiatic. La această veste Zinca a pălit, ochii ei frumoşi s-au tulburat. Era evident că se temea ca nu cumva Kinko să fi fost descoperit, arestat şi închis. Reporterul a completat informaţiile pe care. le deţinea, arătîndu-i că unele circumstanţe l-au pus în curent cu voiajul românului. Cînd a auzit şi-a exprimat temerile şi cu o voce tremurătoare l-a întrebat pe ziarist dacă sărmanul ei Kinko a fost identificat în ascunzătoarea sa. Bombarnac i-a răspuns că nimeni în afară de el n-a ştiut de existenţa lui. îl vizita adeseori noaptea în vagonul de bagaje şi au devenit buni prieteni aducîndu-i din cînd în cînd alimente proaspete. O ploaie de mulţumiri a urmat şi un zîmbet a înseninat faţa domnişoarei Zinca. Atunci i-a spus aproape aceleaşi vorbe pe care reporterul i le adresase lui Kinko cînd au făcut cunoştinţă : ştia ea că un francez nu-l va

trăda, ba chiar îl va ajuta...

Ziaristul era din ce în ce mai timorat datorită misiunii pe care o avea de îndeplinit. Tînăra i-a explicat că logodnicul ei a recurs la acel mod de călătorie din lipsă de bani şi se bucura mult că a ajuns la Pekin. Spera că va găsi
I imediat de lucru şi apoi se vor căsători, pentru că amîndoi f-.se iubeau mult de tot. Pentru sprijinul acordat lui Kinko, | l-a invitat şi pe reporter să participe la nunta lor. Convor- I birea a continuat, îndreptîndu-se încet-încet într-o direcţie mai delicată. Fata îi cerea amănunte şi interlocutorul şi-a dat seama că nu-i mai poate ascunde adevărul. Cînd Zinca a înţeles că logodnicul ei a murit, a început să plîngă cu hohote. Era pe punctul de a leşina, cînd o întîmplare ieşită din comun le-a descreţit frunţile. în faţa casei au auzit un tumult şi din mijlocul strigătelor o voce cunoscută. Fata s-a ridicat ca împinsă de un resort, s-a dus repede la fereastră şi a deschis-o. Un camion era oprit lângă poartă şi ; pe stradă zăcea lada cu multe inscripţii pe ea. Căzuse din cauza ciocnirii maşinii cu o şaretă. Hamalii se îndreptau *I* spre colet cînd dintre sfărîmături a ieşit... Kinko: Sur- ■ priza muncitorilor, dar şi a celor care priveau din apartament, a fost extraordinară. Nu le venea să-şi creadă ochi- I lor. Realitatea i-a dovedit lui Bdmbamac că tînărul român . nu pierise în explozie. Sărise de pe locomotivă în momen- | tul detonării şi a avut norocul să nu sufere decît cîteva zgîrieturi. Cînd a crezut că nu poate fi observat a reintrat | în furgon, desigur la puţin timp după ce îl căutase prie- *l* tenul lui francez...

Dar, ironie a soartei ! Reuşise să parcurgă 6 000-de ki- i lometri ascuns într-o ladă, scăpase de atâcul bandiţilor şi ţ de explozia locomotivei şi un accident minor petrecut pă o 1‘stradă lăturalnică din Pekin îl făcea să piardă într-o clipă | toate beneficiile originalului său voiaj. Cînd au văzut că Ecineva iese din colet, oamenii s-au speriat şi au început | să ţipe. S-a strîns multă lume, inclusiv agenţi ai poliţiei, Rcare l-au arestat. A îmbrăţişat-o pe Zinca şi l-a implorat i pe ziarist să-l ajute, apoi a fost ridicat de reprezentanţii | ordinei publice... •

r Bombarnac, Zinca şi prietenii lor au trec-ut prin multe I peripeţii pînă ce l-au eliberat pe Kinko. Datorită unor paji sageri din tren care aflaseră despre actul lui de eroism s-a intervenit pe lingă judecătorul ce urma să pronunţe |: pedeapsa în cazul- respectiv. Cu toate acestea a fost, con- | damnat la şase Iutii închisoare şi la plata biletului către | Compania feroviară. Dar ziariştii din Pekin au intervenit 1 în favoarea-tînărului arestat, salvatorul marelui tezaur şi al Transasiaticului. întreaga presă a cerut graţierea lui. Aşa **a** scăpat Kinko de detenţiune, spre bucuria logodnicei sale. În oe-I priveşte pe Claudius Bombamac, avea acum la dispoziţie un material vast şi interesant, pe care să-! transmită redacţiei. Mai ales că a asistat la ceremonia căsătoriei prietenilor săi, împreună cu numeroşi pasageri, care le-au făcut mirilor cadouri. Deci, totul s-a terminat cu bine, în spiritul celui mai clasic „hapy-end'[1]...

DESTĂINUIRI REVELATOARE. Apărut la Paris, în anul 1892, romanul *Claudius Bombamac* face parte din operele vemiene puţin cunoscute în ţara noastră. Nu numai că n-a fost tradus în limba română, dar nu figurează nici În fişierul marilor biblioteci. Dealtfel, n-aş fi avut prilejul să-l citesc, dacă nu mi l-ar fi împrumutat o cunoscută exploratoare a peşterilor româneşti, dr. docent Margareta Dumi- trescu, care şi-a manifestat entuziasmul faţă de ineditul subiect.

Datorită subtitlului *Note de reporter,* cititorul are impresia că va urmări desfăşurarea unor secvenţe consemnate de-a lungul unei călătorii. Într-adevăr, primele 30 de pagini nu fac decit să confirme acest lucru. Răcind abstracţie de descrierile pasagerilor ee-l însoţeau pe reporter în voiajul proiectat, — caracterizaţi cu un umor acid, — sau de talentul deosebit care se remarcă în înfăţişarea unor localităţi pline de istorie, nimic nu te face .să crezi în intervenţia unui fapt neobişnuit, nare ar putea schimba •cursul naraţiunii. Totuşi, la .începutul capitolului IV, există un pasaj de-a dreptul revelator, o adevărată destăinuire a lui Juleis

Verne. Pentru a înţelege importanţa ei, în contextul întregii povestiri, o .citãm :

„De obicei desfid impresiile de călătorie. .Ele sînt subiective — .un cuvânt pe care-l folosesc pentru că este la modă (....). Un om vesel va vedea lucrurile în roz, un om trist le va relata în culori sumbre. Democrit a dat un .aspect încîntător malurilor Iordanului şi prundişului Mării Moarte. Heraelit a găsit neplăcute peisajele golfului Neapole şi plăjile Bosforului. Eu am avut fericirea — să mă scuzaţi dacă fac abuz de personalitate în această .povestire, pentru că este rar ca personalitatea unui scriitor să nu fie amestecată în ceea ce povesteşte — să-i văd pe Hugo, Dumas, Lamartine şi atîţia alţii. Shakespeare est£ o excepţie, dar eu nu sini Shakespeare'— după cum, dealtfel, nu sînt-'Lamartine, Dumas sau Hugo. În acest fel, atlt d.e inamic cît sînt doctrinelor lui Shopenhauer şi Leopardi, mărturisesc că peisajele mi-au părut (...) melancolice şi triste“.

Din citatul de mai sus, două elemente par semnificative. Declaraţia aceasta „...este *rar ca personalitatea unui scriitor să nu fie amestecată în ceea ce povesteşte“,* făcută .tocmai în romanul unde Jules Veme îşi exprimă sentimente de profundă stimă şi afecţiune pentru români, iar în al doilea rînd, melancolia pe care o afişează şi care ar putea să fie strîns legată de unul dintre momentele tulburătoarei sale vieţi, poate chiar de reminiscenţele unei 'legături întrerupte brusc. Pentru a clarifica pe cît este posibil aceste secvenţe, să încercăm o succintă analiză.

Începînd cu capitolul IV al volumului, acţiunea capătă, cel puţin pentru nai, un interes deosebit. De-:ce ,"? Pentru că sînt introduşi în scenă doi eroi principali, ambii români. Bărbatul care are această naţionalitate este plasat într-o situaţie neobişnuită, demnă, de aventurile relatate de marele scriitor francez ; .prozatorul îşi manifestă încă de la început simpatia pentru cel obligat să parcurgă 6 090 de kilometri -ascuns într-o ladă. Dar ataşamentul său devine şi mai evident din momentul cînd îşi dă seama că pasagerul clandestin este român. Citind rezumatul povestirii, se observă interesul şi

dragostea pe care le acordă celor .două personaje originare din România, reporterul Bombar- nac, care nu este altcineva decît romancierul. Atunci cînd aflăm că Zinca şi Kinko sînt din Bucureşti, atenţia noastră creşte şi mai mult, urmărind capitol dppă capitol '.extraordinarele peripeţii care scot în relief caracteristicile atît .de bine cunoscute ale poporului nostru : curaj, mo- • deşt ie, spirit de abnegaţie.

Dacă în celelalte opere verniene, unde naraţiunile se -desfăşoară pe pămîntul patriei sau au eroi români, se -observă afinitatea prozatorului pentru poporul dintre Dunăre, Carpaţi şi mare, de data aceasta avem bucuria să '.constatăm sentimente mai mult decît prieteneşti pentru -oamenii meleagurilor româneşti. Titlul dat rezumatului exprimă, după opinia celui care l-a realizat, exact conţinutul povestirii, deoarece este -singurul roman :al lui Jules ¿•'Veme care are ca eroi principali doi bucureşteni, fiind în acelaşi timp prima scriere literară franceză cu asemeneasubiect. împletirea acţiunii între Bucureşti şi Paris merită şi ea subliniată, mai ales dacă ne gîndim la prietenia dintre autor şi Luiza... Pentru a demonstra concret cele arătate, iată cîteva momente sugestive. Cînd reporterul citeşte adresa de pe ciudatul balot, exclamă : „Această Zinca Klork — numele ei o indică — trebuie să fie o românCă...“ Iar cînd crede că acolo ar putea fi ascuns un animal sălbatic repetă ideea anterioară, întărind-o cu nuanţe şi mai amicale : „...de ce această frumoasă domnişoară Zinca Klork, pentru că trebuie să fie frumoasă această românCă, pentru că este sigur românCă, şi-a expediat Un animal sălbatic în ladă...“ Dealtfel, despre Zinca, scriitorul va aminti adesea pe parcursul povestirii, pentru ca atunci cînd o va întîlni, s-o descrie astfel : „...o tînără încântătoare, o blondă eu ochii negri, tipici româneşti, o talie agreabilă, o fizionomie graţioasă...“ Urmărind modul, cum este înfăţişată Zinca sîntem frapaţi de concepţia povestitorului despre atracţia deosebită pe care o exercită femeile române, despre drăgălăşenia chipului şi supleţea trupului lor, fapt ce ne duce la concluzia : numai cine a văzut frumuseţea lor, a conversat cu ele, a trăit în preajma lor, deci se presupune că ne-a vizitat ţara, putea să le descrie cu atîtă certitudine. Ampla efuziune sentimentală a romancierului atunci cînd vorbeşte despre omul-colet, accentuează lâ tot pasul ideea prieteniei dintre români şi francezi. Revelatoare în acest sens este prima descriere a celui ascuns, în ladă, descriere care reliefează simpatia sa : „Acest om ale cărui trăsături le disting perfect pare în vîrstă de 25—26 ani. Poartă o barbă neagră şi este

un adevărat tip de român — ceea ce îmi confirmă ideile despre corespondenta sa românсă (...). Nu-l voi trăda pe românul meu, nu-l voi denunţa nimănui. N-are de "ce să se teamă de discreţia mea şi poate conta pe ajutorul meu...“ Iar atunci cînd reporterul vrea să intre în contact cu cel descoperit, îşi consemnează astfel gândurile : ,,Cum va primi aceasta bietul băiat ? Sînt sigur că bine. Îi voi spune că sînt francez şi un român ştie că poate oricând să aibă încredere într-un francez...“

De o rară frumuseţe este dialogul care are loc cu ocazia primei întrevederi dintre Bombarnae şi călătorul clandestin ; din discuţia aceasta aflăm toate datele referitoare la cei doi bucureşteni îndrăgostiţi, precum şi motivul bizarului voiaj. Dar „cheia“ întregii naraţiuni ise află în pasa- s jul care reîăteazăă despre atentatul comis asupra trenului care transporta o comoară. Salvat datorită curajului deo- *îi* sebit al prietenului său Kinko, scriitorul notează cu acest prilej : „Graţie sîngelui rece, energiei, devotamentului | tînărului. român am fost scăpaţi din groaznicul sinistru (...). Kinko a plătit cu viaţa salvarea călătorilor (...). Kinko a fost victima sacrificiului său...“ Bineînţeles, că eroul favorit n-a murit, el" va reapare vesel şi. sănătos, ; datorită uneia dintre acele întîmplări neobişnuite, caractere ristice finalurilor romanelor de aventuri...

Maestru în redarea aventurilor dramatice, a întîm- ş plărilor neaşteptate-şi a previziunilor, Jules Verne se dove- > deşte şi în acest volum demn de celebritatea sa. Caracteri- *f* zat printr-un stil alert, bogat în dialoguri presărate cu | vervă şi umor, textul acestui roman ne înfăţişează un Jules *f* Verne înzestrat cu toate calităţile tinereţii, chiar dacă fizi- E :cui său nu-l mai arată deloc aşa.

Itinerarul „Marelui transasiatic“ este o altă problemă | demnă de menţionat. Cercetînd harta constaţi imediat că în | mare parte traseul este imaginar, mai ales acolo unde ar I străbate platoul Pamir cu altitudini de 2000 de metri. | Dealtfel, nici pînâ astăzi nu există o cale ferată care tra- *ţ.* versează „Acoperişul lumii“. în amintirile lui, Jean Jules I; Verne, nepotul scriitorului, dezvăluie sursa care i-a sugerat bunicului său ideea unei asemenea

călătorii. Prin anii Il880—1886 cercurile ştiinţifice din Franţa au fost infor- | mate despre un tronson al Transcaucazianului construit ; într-un timp record.
f Dacă ne referim la viziunea unui voiaj direct între I malurile Caspicei şi sudul Africii, posibil doar datorită KTransaf ricanului, deşi nu s-a realizat încă un asemenea ■drum de fier, este interesant de ştiut că în continentul ■african se lucrează acum asiduu la terminarea aşa-numitu- ■lui Trans,saharian, o cale de transport rutier prin Sahara, ■lungă de circa 4000 de kilometri şi destinată să lege Algerul I cu portul Lagos. Pentru viitorul" apropiat se preconizează I amenajarea unei reţele transafricane care va avea 30 000 de I kilometri ; aceste două artere vor uni principalele capitale ■ ale ţărilor din Africa. Şi, peptru că acţiunea romanului se ■desfăşoară între Europa şi Asia,’ o veste de ultimă oră ■anunţă intrarea în funcţiune a unui tronson al Transsibe- !: rianului care face legătura dintre lacul Baikal şi fluviul | Amur.

Mai pot fi făcute, încă, destule consideraţii pe marginea volumului *Claudius Bombarnac;* dar, ceea ce trebuie remarcat neapărat este originala tehnică a autorului de a nota numele personajelor. Folosind procedeul anagramelor dar şi alte modalităţi de înlocuire a literelor, a încercat să facă aproape necunoscute persoanele la care se refereai Deşi este firesc să credem că atunci cînd s-a gîndit la români, caraeterizîndu-i atît de plastic, nu se putea să nu aibă în faţa ochilor imaginile celor pe care voia să-i transpună în acţiunea cărţii sale, constatăm eu surpriză că onomastica folosită pentru cei doi bucureşteni este ieşită din comun. Dacă în ceea ce priveşte numele Zincăi provenienţa este certă, Klork şi Kinko

sînt, probabil, reminiscenţe din alte regiuni. Orice încercare de a descoperi şi alte denumiri asemănătoare n-au dus la nici un rezultat concludent, secretul lui Jules Verne în acest domeniu dove-dindu-se imbatabil.CU DILIGENTA PRIN DELTA DUNĂRII *

2 800 DE KILOMETRI PENTRU... 10 PARALE ! în acea zi a anului 1892, Constantinopolul părea total lipsit de viaţă. Frumoasele artere şi pieţe ale metropolei, pline de obicei de forfotă şi vacarm, erau pustii. Singurele per- | sonaje prezente erau doi străini, doi olandezi veniţi pentru prima dată în marele oraş de pe malurile Bosfo- ' rului : negustorul Jan Van Mitten din Rotterdam şi va- • letul său Bruno. Mai aveau cîteva ore pînă la întîlnirea | cu Keraban, un vechi furnizor de ¿utunuri aromate din |r Asia Mică şi, spre a trece timpul, se plimbau admirînd i vestitele moschei şi fîntîni în stil arab din cartierele Pera şi Galata. Obosiţi, au luat loc la o masă într-un local. Voiau să bea o cafea. Spre surpriza şi neplăcerea lor, au | fost

refuzaţi categoric : nimeriseră în plină sărbătoare a 1 Ramazanului şi, conform dispoziţiilor, orice consumaţie în | timpul zilei era interzisă. Aceasta explica, dealtfel, şi I pustietatea străzilor.

în acelaşi timp, într-un loc apropiat, doi răufăcători f puneau la cale un odios complot : răpirea drăgălaşei . Arnasia, fiica bancherului Selim din Odesa. Yarhud, căpi- : fânul unei tai'ta ne, — o corabie de aproximativ o sută de ¡ tone, — de curînd venit de la Odesa îl informa pe compli- cele său Scarpante, administratorul moşierului Saffar din ITrebizonda, că tînăra atît de dorită de stăpînul lor se va mărita în curînd cu nepotul unui bogătaş din Constan- |tinopol. Deci trebuiau să se grăbească...

În original : *Keraban le Tetu.*

Olandezii şi-au . petrecut timpul pînă la apusul soarelui comentînd curiozităţile gazdelor. Ca prin farmec, o lovitură de tun a înviat oraşul. Mii şi mii de oameni invadau pur şi simplu străzile şi magazinele. Printre ei se afla şi prietenul comerciantului din Ţara lalelelor, Keraban. S-au întîlnit pe cheiul-Galatei şi s-au îmbrăţişat călduros. Fără a sta mult pe gînduri, negustorul turc şi-a invitat oaspetele la nunta nepotului său, care trebuia să se celebreze ceh mai tîrziu peste şase săptămîni, conform clauseelor unei moşteniri. O mătuşă a fiicei bancherului Selim îi lăsase o sută de mii de lire, cu condiţia ca fata să se mărite înainte de a împlini 17 ani.

Cei doi amici se îndreptau spre debarcader urmînd să cineze în frumoasa vilă din Scutari a lui Keraban. Un caiac îi aştepta pentru a-i duce de pe malul european al Bosforului pe cel asiatic. Voiau să se urce pe vas, cînd s-a petrecut un incident care a schimbat complet firul acţiunii. Şeful poliţiei din Galata i-a înştiinţat că s-a instituit o taxă de 10 parale pentru toţi acei ce vor trece strîmtoarea cu orice tip de ambarcaţiune. Deşi pentru buzunarul lui suma era infimă, profund indignat, Keraban a socotit noua dispoziţie drept o jignire personală. Conservatorismul şi încăpăţînarea, trăsăturile sale de caracter cele mai izbitoare, s-au făcut acum

simţite din plin. Rămas fidel vechilor obiceiuri era adversar al oricăror tendinţe de modernizare. De aceea, spre deosebire de „junii turci“, care purtau redingotă albastră, şi fes roşu, el era adeptul consecvent al vestimentaţiei tradiţionale, — caftanul şi . turbanul. în acelaşi timp refuza fblosirea noilor mijloace de transport : calea ferată sau vaporul. Nevoind şă achite»’nici un ban, nu se dezminţea nici de data aceasta. Argumentele, rugăminţile celor din jur, n-au reuşit să-i clintească decizia.

Ce era de făcut în această situaţie ? Cum să ajungă la Scutari, eîudînd ordinul autorităţilor ? Un gînd, cu totul ieşit din comun, i-a venit încăpăţînatului : va face ocolul Mării Negre şi va ajunge la vila lui fără a plăti taxa ! Deoarece peste 45 de zile era ultimul termen pentru căsătoria amintită, fantastica călătorie preconizată trebuia să înceapă imediat...

Pretextul originalului voiaj i-a oferit romancierului posibilitatea descrierii ţărmurilor europene şi asiâtice ale
I „Pontului Euxin“ şi. totodată, găsim aici prima referire la | teritoriul ţării noastre făcută la sfârşitul secolului trecut. În | legătură cu aceasta, scriitorul arată că după tratatul din 1 1878 statul român a fost declarat independent şi el cu- *f* prindea Moldova, Valahia şi Dobrogea.

Perimetrul Mării Negre era de 2 800 de kilometri, | începînd cu litoralurile Rumeliei, Bulgariei şi Românieі, s continuînd prin sudul Basarabiei, cu regiunile Kersonului, Tauridei, Caucazului şi Transcaucazului, pentru ca apoi | să urmeze coasta Anatoliei pînă la Scutari. Dacă Keraban | n-ar fi fost atît de încăpăţînat, ar fi putut lua trenul. Pe (atunci exista linia ferată dintre Constantinopol, prin | Adrianopole, spre Ianboli, după care călătorul avea o le- [; gătură prin Varna cu Ruseiucul. Folosind căile feroviare din România el putea ajunge prin Iaşi, Chişinău, Harcov, | Taganrog pînă la lanţurile Caucazului, iar' tronsonul Tiflis- | Poli îl apropia de Turcia, unde pe atunci nu exista decît »drumul de fier dintre Brusa şi Scutari.

Dar conservatorul | nabab turc nici nu voia să audă de un asemenea mijloc de »transport, la fel ca şi de o eventuală traversare a Mării F Negre cu vaporul. Drept urmare, a doua. zi dimineaţă, o Kpiligenţă pornea din Constantinopol spre nord, ducîndu-i | pe Keraban şi prietenii lui în lungul periplu spre vila de *î* pe malul estic al Bosforului... ' (vechea denumire turcească a Constanţei), pe unde trece linia unei mici căi ferate de 15—16 leghe, care porneşte de la Cernavodă. Turcii numeau Dobrogea „Ţara cea bună“, datorită pămîntului ei fertil, iar ca băştinaşi sînt menţionaţi valahii. Referindu-se la relieful provinciei, autorul arată că văile abia brăzdau terenul, formînd o succesiune de platouri care se întindeau pînă la gurile Dunării. Pe solul cu drumuri fără povîmişuri abrupte sau pante bruşte, diligenţa a mers mai repede. Primul popas a fost făcut la Bazargic, iar a doua zi, la 22 august, s-au îndreptat spre lacul Carasu „un fel de pîbiie mare cu ape alimentate din izvoare subterane, care se vărsau în fluviu, mai ales în perioadele de secetă“. în 12 ore au parcurs 80 de leghe şi spre seară au atins calea

I DOBROGEA, LA SFÎRŞITUL SECOLULUI TRECUT, f Grupul celor cinci călători a străbătut fără probleme te- fcitoriile Turciei europene şi Bulgariei ajungînd la graniţa I românească. Capitolul următor al romanului este cel mai I interesant, din punctul nostru de vedere, deoarece în- I făţişează Dobrogea la puţin timp după cucerirea Inde- gţpendenţei de Stat a României. De aceea vor fi relatate cît «mai pe larg întîmplările care s-au petrecut pe teritoriul I dintre Dunăre şi Mare.

B' Această regiune —notează Jules Verne — este ca o I peninsulă formată- de un mare cot al Dunării care, după fee se îndreaptă în nord spre Galaţi, se reîntoarce spre «est către Marea Neagră, în care fluviul se varsă prin mai î ' multe guri. De fapt, respectivul istm este circumscris de l-o parte a zonei cuprinse între Cernavodă şi Kiustenge

ferată din apropierea Medgidiei, aşezare urbană nou construită, care număra 20 000 de suflete şi promitea să se dezvolte şi mai mult. Noaptea au dormit la un han, iar spre dimineaţă şi-au continuat voiajul trecînd prin Babadag, pînă la Tulcea, una din aşezările cele mai însemnate ale Dobrogei. Cu o populaţie de 30 pînă la 40 000 de locuitori, oraşul cuprindea un amfiteatru foarte pitoresc pe versantul nordic al unui şir de dealuri mici, în fundul unui golf format de un cot larg al Dunării. Acolo au traversat fluviul şi s-au aventurat în deltă. Uriaşa întindere de apă era străpunsă din loc în loc de înguste ‘ terenuri, aşa-numitele grinduri, situate pe marginea căilor navigabile. Vapoare cu aburi parcurgeau braţul care se desprindea de la Tulcea spre Sulina, iar mai la nord o altă ramificaţie a Danubiului trecea prin Ismail şi Chilia şi ajungea tot la mare. Cu privire la geneza cuvintului Dunăre aflăm că în vremea lui Hesiod grecii îi spuneau Ister sau Kistér,'tracii i-au dat semnificaţia de „noros“, iar numele de Danuvius provine de la împăratul roman Cezar.

Temerarii călători au pătruns într-un ţinut mocirlos în care înotau nenumărate raţe, gîşte sălbatice, ibişi, bîtlani, lebede şi pelicani. Sfidînd sfaturile date de colăcari, — oameni care cunoşteau pericolele la care se expuneau cei ce îndrăzneau să parcurgă îngustele limbi de pămînt în sezonul ploios, — Kéraban a încercat să înainteze. Caii; nefiind obişnuiţi cu solurile înmuiate de ape şi, în acelaşiI timp* extrem de obosiţi, n-au mai putut, la un momeai | dat, să urnească- din ioc poştalionul împotmolit. Fentra ; a-l scoate de acolo au recurs la singura soluţie posibilă : | s-au gîndit să ceară ajutor de la sătenii din comuna cea j? wai apropiată. Au fost trimişi cu această misiune valetul IjpiMb şi surugiul, în timp ce ceilalţi au rămas în mijlocul I, pâmînturilor mocirloase „la fel de singuri ca şi cum ar fi fost în cel mai

[

îndepărtat pustiu al Australiei centrale"..:
Noaptea, norii groşi împrăştiaţi de vînturile venite dinspre mare formau o pîclă deasă care înconjura trăsura: I Cupă cină, când drumeţii s-au hotărît să se culce, au simţit f pe obrajii lor atacul unor insecte lacome, atrase de razele i felinarelor. Erau vestiţii ţînţari anofeli, care zburau în |roiuri compacte. Pentru a scăpa de dureroasele înţepături I an. închis orice comunicaţie a diligenţei.cu exteriorul. Ră- | mas de veghe, valetul Bruno a dat un ocol, a privit caii L .întinşi pe pămînt şi apoi s-a urcat în cuşeta surugiului. Tot ifelul de idei treceau prin mintea olandezului aflat într-o isituaţie atît de neplăcută. El, copilul vechii Batavii, un Keură-ească al străzilor Rotterdamului, obişnuitul cheiurilor **Ipleusei,** pescar vestit, cunoscător al canaluriîor ce străbă- jpeau oraşul său natal fusese adus de împrejurări la celălalt | capăt al Europei. Din Olanda pînă în imperiul otoman a ■făcut un pas uriaş şi de-abia debarcat la Constantinopol Eaialitatea l-a aruncat de-a lungul stepelor Dunării infe- gpioare ! Se găsea acum cocoţat într-un poştalion, în mij- I&Ocul mlaştinilor dobrogene, pierdut în noaptea

întunecoasă a şi mai înrădăcinat în acel pămînt decît turnul gotic din Ruiderek ! Şi toate acestea pentru că era obligat să-şi asculte stăpînul... Iată-l făcînd înconjurul Mării Negre, dacă-l liva face vreodată, şi asta numai pentru a economisi 10 pa- Rcale, pe care le-ar fî dat bucuros din buzunarul lui dacă ij ar fi fost desful de inteligent pentru a o face pe ascuns faţă de îndărătnicul turc...

| ATACUL MISTREŢILOR. Trecuse cte miezul nopţii şi ffiruno încerca din răsputeri să alunge ţînţarii pufăind de ¿ zor dîn pipa sa de porţelan. Din cînd în cînd scruta întune- teeul şi aşa a observat că la o distanţă de circa 60 de paşi se mişcau din loc în loc ciudate sclipiri. Poate că n-ar fidat prea mare atenţie luminiţelor dacă n-ar fi auzit sforăitul neobişnuit al cailor nelinişţiţi. Să fie vorba de lupi ? — se întreba valetul. N-ar fi fost imposibil ca o haită înfometată să fi fost atrasă de. mirosul blîndelor animale. Auzise dealtfel de la localnici că asemenea fiare erau numeroase în Delta Dunării. Caii încercau să zvîrle din picioare în noroiul adînc, se cabrau, mişcau diligenţa. Punctele strălucitoare păreau că s-au apropiat, cînd un grohăit înăbuşit s-a amestecat cu şuieratul brizei. Era clar pentru el că lupi sau alte sălbăticiuni erau în preajma lor şi Bruno s-a gîndit să-i trezească pe cei ce dormeau fără grijă. A coborît încet, a deschis portiera trăsurii şi cu mare greutate i-a sculat din somn pe Van Mitten şi Keraban. Era şi timpul. O ceată de mistreţi, vreo 20, îi înconjuraseră. Erau animale mari,, de dimensiunile unui măgar, foarte periculoase datorifă colţilor impresionanţi. La început au atacat caii, care nu se puteau apăra decît cu lovituri de picioare şi se zbăteau cu eforturi teribile încercînd să rupă hamurile. Dar funiile groase rezistau, în timp ce diligenţa era puternic zguduită, pe cale să se rupă în două sau să fie smulsă din groapa adîncă în care se găsea înglodată pînă la butucul roţilor. Alte fiare împungeau cu colţii trăsura şi nu se îndepărtau de ea decît atunci cînd erau rănite de focurile de revolver trase de cei trei oameni asediaţi. Pînă la urmă, înnebuniţi de groază, telegarii au săltat vehiculul şi au pornit în galop. Bruno a încercat să prindă hăţurile, dar n-a reuşit. Voiajorii erau aruncaţi unii peste alţii sau trîntiţi dintr-un colţ în celălalt. în acele momente cumplite Keraban şi-a amintit de o întâmplare asemănătoare. Era vorba despre un bogătaş urmărit de o haită de lupi, care a

fost salvat datorită devotamentului „sublim“ al servitorului său. Acela şi-a îmbrăţişat stăpînul şi s-a aruncat pradă fiarelor înfometate. în acel mod nababul a reuşit să se îndepărteze şi să scape. Bruno, care ascultase povestirea, i-a dat replica cuvenită. Putea să facă şi el la fel cu Nizib, numai că, din fericire, acela nu era acolo...

Mistreţii n-au abandonat lupta ; timp de peste o oră caleaşca şi fioroşii ei urmăritori alergau în beznă şi numai datorită instinctului cailor, călătorii au putut să se salveze. Cînd prima geană de lumină s-a arătat la orizont se apropiau de postul de poştă iar ceata sălbăticiunilor se rărise. Echipajul nu şi-a încetinit goana nici o clipă şi nu s-a oprit decît în faţa. adăpostului. Acolo Nizib şi surugiul erau gata de plecare. Au înlocuit animalele obosite şi fără a mai face popas s-au îndreptat spre Chilia, port pe braţul cu acelaşi nume al Dunării. De-abia într-un hotel al acelui oraş, olandezii şi cei doi turci extenuaţi şi speriaţi de peripeţiile prin care au trecut au rămas să se odihnească peste noapte. A doua zi, la 26 august, au depăşit frontiera românească...

O RĂPIRE CA ÎN FILME. Secvenţa următoare a povestirii se desfăşoară pe alt plan. Ni se înfăţişează vila bancherului Selim din Odesa, situată în cadrul unei frumoase grădini de pe malul mării. O corabie ancorase în apropierea somptuoasei locuinţe. Era tartana „Guidaré“, comandată de periculosul contrabandist şi negustor de sclavi Yarhúd, venit să-şi pună în aplicare planurile [mîrşave. Străduindu-se să ajungă înaintea lui Kéraban, — j? ceea ce nu i-a fost deloc greu dat fiind mijlocul de locomoţie ţ folosit de acesta, — a pus la cale un truc pentru a o răpi ' pe Amasia, fără a recurge la violenţă. Bănuind că tînăra , era amatoare de podoabe vestimentare, piratul voia s-o invite pe vas şi, odată urcată la bord, să plece cu ea în larg. S-a prezentat ca un neguţător onest care avea pe navă [' numeroase stofe,

mătăsuri şi bijuterii minunate, demne de Hbgăţia viitoarei mirese. Luase cu el mai multe mostre is- ; pititoare pe care le-a arătat logodnicilor. Stratagema părea *t* că reuşeşte. Atraşi de frumuseţea exponatelor aduse, tinerii se pregăteau să viziteze promiţătoarea ambarcaţie, cînd f servitorii i-au anunţat neaşteptata apariţie-a lui Kéraban.

Bineînţeles că sosirea acestuia i-a surprins, dar i-a şi bucu- ' rat ; credeau că unchiul lui Ahmed s-a hotărît să le . grăbească căsătoria. Veselia s-a risipit însă repede cînd au aflat că negustorul cel plin de capricii era numai în trecere prin Odesa. Tristeţea fetei s-a accentuat şi mai mult la ^vestea că Ahmed, somat de unchiul lui, era nevoit să-l însoţească în bizarul voiaj de-a lungul întregului litoral.

■ Odată cu despărţirea neconsolatei fete de dragul ei "ocrotitor, evenimentele s-au precipitat. Stătea împreunăcu prietena ei Nedjeb în galeria care se deschidea spre mare şi discutau despre prelungirea termenului mariajului. Tartana era tot acolo. Odiosul căpitan' aştepta momentul potrivit pentru realizarea proiectelor sale. Temîndu-se de servitorii vilei, a încercat mai întîi să recurgă din nou la viclenie. A apărut în faţa Amasiei şi a vrut s-o convingă să vină împreună cu Nedjeb pe corabie spre a-şi alege mărfurile ce-i vor place. Dar ea a refuzat határit : atîta timp cît logodnicul plecase nu o mai interesau nici un fel de podoabe. Atunci Yarhud i-a făcut o propunere şi mai tentantă. îndrăgostita putea să-şi mai vadă iubitul dacă se îmbarca pe vasul său, care se va îndrepta cu viteză în direcţia luată de diligentă. Tináira .a reflectat puţin, dar a respins şi această sugestie. Eşecurile l-au înfuriat pe bandit, care a înţeles că nu mai poate recurge la stratageme. S-a urcat pe puntea navei sale şi s-a îndepărtat de coastă, cu gîndul să revină spre seară. într-adevăr, în tâmp ce noaptea cobora, oamenii lui Yarhud au schimbat direcţia corăbiei îndreptind-o spre grădina de pe malul mării. Ajunşi .acolo, patru marinari s-au furişat până lingă terasa vilei unde Amalia aştepta întoarcerea tatălui de la bancă. Luată cu forţa, prin surprindere, fala a început să ţipe după ajutor. Strigătele au fost auzite de Nedjeb, care a alergat s-o scape. Prinse de puternicele hraţe ale matelo-ţilor, amindouă au fost duse pe bordul tartanéi. Răpirea n-a rămas neobservată de oamenii cane lucrau prin apropiere : au dat alarma tocmai eînd banchei'ul se întorcea acasă. Speiind că var mai putea interveni, au fugit spre falezâ. Dar un foc de armă tras de la bordul navei »Cuidaré“ l-a rănit la umăr- pe Seiim, în timp ce răpitorii se îndepărtau de ţărm...

„RĂZBOIUL-l LALELELOR. Dramatica răpire a logodnicei lui Ahmed va fi cunoscută mult mai tîrziu de membrii echipajului diligenţei care parcurgea litoralul, deoarece nu puteau primi veşti ci numai să trimită scrisori celor de acasă. După ce au trecut prin Kerson s-au îndneptat către istmul Perekop, care leagă Crimeea de mal. Un episod hazliu, intervenit în această perioadă, merită să fie relatat. Este mărturisirea liniştitului olandez Van Mitten’ despre *m*

adevăratul motiv al plecării sale precipitate din Rotterdam. Soţia lui, care de la *o* vreme îi făcea traiul imposibil, l-a obligat să ia neaşteptata hotărîre. De cîţiva ani provoca ■ discuţii interminabile despre probleme minore, cotidiene, |; survenite în gospodărie. Ultima dispută a avut urmări | grave mai ales pentru valoroasa lor colecţie de lalele. Enervat peste măsură de interminabilele contraziceri, Van Mitten nu mai voia să cedeze deciziilor nevestei. Din păcate, de data aceasta pretextul înfierbîntatei certe se referea la splendidele lalele denumite „Genners“, care costau fiecare aproximativ o mie de florini. Cînd doamna Mitten a încercat să smulgă o „Valencia" spre a o înlocui cu un „Ochi de Soare“, intenţia i s-a părut soţului că depăşeşte orice putere de înţelegere şi s-a opus. Dai’ n-a putut s-o oprească şi plăpînda floare a fost scoasă de la locul ei, fapt care l-a înfuriat cumplit pe negustorul olandez. Pe scurt, ceea ce a urmat, a fost o adevărată ploaie cu flori, întreaga colecţie de lalele, care valora 25 000 de florini, a *Î* fost distrusă. Supărat de marea pagubă, Van Mitten şi-a P lăcut bagajele şi a plecat spre Constantinopol...

K STEPA ÎN FLĂCĂRI. După episodul tragi-comic petrecut în Olanda revenim la peripeţiile călătoriei de-a lungul | Mării Negre. Se aflau în Crimeea, cînd într-o seară s-au f, oprit într-o mică staţiune pentru a schimba caii obosiţi. | Şeful postului nu le-a putut satisface dorinţa, deoarece un *l* senior turc le-o luase înainte. Neavînd altă posibilitate de a continua voiajul, au recurs la o pereche de cămile pe care le-au înhămat la trăsură. Timp de cîteva zile ciudatele ■patrupede au tras vehiculul, spre curiozitatea trecătorilor. La Kerci au vizitat oraşul, portul şi monumentele, după care s-au îmbarcat pe un bac pentru a traversa strîmtoarea |;Ienikale către peninsula Taman. Au pătruns într-un teritoriu plin cu păsări de tot felul, o splendidă ţară a vânătorii. Pelicani, cormorani, scufundători, dropii se vedeau

la tot pasul. Drumeţii înaintau rapid şi în noaptea următoare atenţia le-a fost atrasă de un şuierat asemănător cu cel produs de ţîşnirea vaporilor comprimaţi. Curioşi să vadă de Unde proveneau puternicele vibraţii, au constatat că ele .erau emise de vulcani noroioşi. Din mici conuri izbucnea;
sub presiunea hidrogenului şi uneori a fosforului, un amestec de ghips, calcar, piritä şi petrol. Aflaţi în mare număr în peninsula Taman, vulcanii îşi datorau existenţa zăeămîntului petrolifer din regiune. Mergînd prin mijlocul lor, trecătorii inhalau emanaţiile cu un miros asemănător cu cel al gazometrului unei uzine. Cînd au depăşit zona, o lumină puternică, un incendiu spectaculos, provocat de aprinderea gazelor, dădea stepei un aspect fantastic. Flăcările şi pocnetele intermitente sugerau un grandios foc de artificii, mai ales datorită diferitelor nuanţe provocate de pucioasă, piritä şi carbonatul de fier. Părea un crater din care se scurgea lava. Instinctiv, călătorii au început să meargă mai repede ca să treacă de periculoasa stepă în flăcări. O nouă explozie l-a înconjurat cu un jet incandescent pe Keraban şi emanaţiile de hidrogen aproape l-au sufocat. Nepotul i-a sărit în ajutor şi încet, încet l-a readus la viaţă. N-a trecut mult timp şi s-a aşternut o întunecime profundă. Simultan toate conurile vulcanilor s-au stins, de parcă brusc ar fi căzut cortina pe scena unui teatru ! Totul a devenit foarte negru, deşi pe retine se mai păstrau impresiile scânteilor strălucitoare izbucnite din adîncuri...

ACCIDENTUL. Ajunşi la poalele Caucazului, în momentul cînd se îndreptau spre Poţi, au întîlnit în drum o barieră de cale ferată. L-au rugat pe acar să le permită să treacă, însă tocmai cînd voiau să pornească, din capătul opus au apărut patru cavaleri care escortau un senior. Spaţiul era îngust şi nimeni nu voia să cedeze prioritatea. S-a declanşat un violent schimb de cuvinte. Fiecare afirma că a venit primul şi are deci dreptul să treacă întîi. **În** toiul gîlcevii, Keraban a aflat că numele căpeteniei celor

cc-l înfruntau era Saffar, latifundiarul care le luase caii atunci cînd au fost obligaţi să înhame cămile la trăsură. Nici cînd acarul i-a anunţat că vine trenul, negustorul din Constantinopol, enervat, n-a vrut să se dea la o parte şi, drept urmare, garnitura feroviară a surprins poştalionul, sfărîmîndu-l. Din fericire, pasagerii au scăpat neatinşi, sărind la timp...

Ca şi cum nu erau destul de supăraţi de pericolul prin care au trecui şi de faptul că nu mai aveau cu ce să călătorească, drumeţii au avut încă o surpriză neplăcută : un grup de cazaci l-au arestat pe Keraban. **În** ciuda protestelor sale, a fost dus la cea mai apropiată staţie şi după aproximativ 20 de minute Ahmed şi olandezii au văzut figura contractată de furie a bogătaşului turc la fereastra unui compartiment al trenului ce se îndrepta spre Poţi. Pentru a-l elibera, prietenii lui au plecat pe jos în direcţia oraşului şi după două ore erau la sediul poliţiei. Aici li s-a comunicat că cel reţinut a fost obligat să plătească **o** amendă substanţială pentru contravenţie, după care l-au expulzat. Pentru a-l ajunge pe cel escortat, întregul grup a început să caute un mijloc de transport...

UN PLAN NEREUŞIT. Partea a doua a naraţiunii începe cu relatarea decepţiei lui Van Mitten că nu poate vizita cele mai interesante localităţi pe unde trece, datorită deselor întîmplări care le provoca mereu alte şi alte probleme. Ar fi dorit să se aventureze pe urmele legendarului Jason şi ale Argonauţilor, să străbată locurile unde temerarii fii ai lui Jason au luat Lîna de Aur. Şi cum să nu fie dezamăgit, cînd era obligat să parcurgă ţinuturile acelea încărcate de mitologie fără a avea timpul necesar să le | cerceteze pe îndelete ? Din motivele cunoscute, la Poţi > n-a putut să vadă decît grădina publică, unde . se aflau f ruinele unei fortăreţe şr portul...

Ahmed căuta cu înfrigurare o altă diligenţă, dar în mica aşezare de pe malul mării n-a găsit decît caii.

în ^'scurtul popas a scris bancherului Selim şi mai ales iubitei ;? sale Amasia, relatîndu-le peripeţiile prin care trecuseră.

- De asemenea, l-a rugat pe viitorul socru să fie la Scutari |îa data fixată, pentru a nu întîrzia celebrarea cununiei.

Pe alt plan, servitorul olandezului, îngrijorat de greu-

- tăţile voiajului, dar mai ales de nemaipomenita irascîbi- jr litate şi încăpăţînare a lui Keraban încerca să-şi con- | vingă stăpînul să se întoarcă amîndoi în Europa, fără a *k* mai continua drumul. Ideea i-a surîs lui Van Mitten, mai • ales că şi el dorea acelaşi lucru.

în apropierea unui han l-au întîlnit pe Keraban şi după ce s-au îmbrăţişat şi-au povestit ultimele întîmplări prin care au trecut. Apoi, în primul orăşel întîlnit au cumpărat o şaretă cu două roţi. Keraban, Van Mitten şi *ţ* Bruno s-au urcat în ea, iar Ahmed şi celălalt servitor mergeau călare. Chiar şi în aceste condiţii traseul ar fi fost suportabil dacă timpul era frumos. Dar pe creasta bătută de vuiturile ce veneau din largul mării, echipajul înainta cu greu. Au ales, de aceea, un drum de pădure prin care au mers pînă a doua zi după-amiază. Nori negri prevesteau furtuna. Spre seară întunericul era greu de străpuns. La lumina fulgerelor încercau să urmeze şoseaua, dar caii erau atît de obosiţi îmcît abia se mai mişcau. Cînd s-a dezlănţuit uraganul, spre bucuria lor au zărit farul Atinei ridicat pe falează, într-un golf. Uzi de ploaia torenţială s-au îndreptat spre micul adăpost al paznicilor.

Van Mitten i-a destăinuit lui Keraban intenţia sa de a rămîne la Atina pentru a se îmbarca pe un vas cu destinaţia Constantinopol. îşi asigura prietenul că-l va aştepta acolo, şi va participa la căsătoria nepotului său. Propunerea lui n-a reuşit însă decât să-l enerveze pe îndărătnicul turc, care susţinea cu înverşunare că olandezul trebuie să-l urmeze pînă la capăt. în cele din urmă, extrem de supărat, i-a refuzat orice împrumut bănesc. Or, Van Mitten nu

avea la el banii necesari pentru a continua singur călătoria. Forţat de împrejurări, a fost nevoit să se împace cu ideea de a-şi urma prietenul în aventurosul său drum.

MIRACULOASA SALVARE A AMASIEI. O căsuţă din lemn alcătuită din două camere care dădeau spre mare, o sală comună şi un dormitor servea drept locuinţă gardienilor farului. Pe un pilon se înălţa un mecanism format dintr-un felinar şi un reflector care lumina strâmtoarea Atina. Paznicii le-au oferit ospitalitate, mai ales că hanul cel mai apropiat era la o depărtare de mai bine de j umătate de leghe. Au mîncat, s-au încălzit şi apoi s-au culcat pe băncile de lemn, dar nu puteau dormi din cauza furi unii. Clădirea gemea sub loviturile vântului, uşile şi ferestrele se zguduiau datorită teribilei încleştări a naturii. Spre orele două dimineaţa au auzit zgomotul produs de o ghiulea trasă de un tun, şi datorită fulgerelor care brăzdau orizontul, Ahmod a identificat un punct care apărea şi dispărea. Să fie. oare, o navă ? — se întrebau îngrijoraţa. Un gardian împreună eu nepotul lui Keraban s-au urcat pe platforma superioară şi de acolo au văzut un spectacol

pe cit de emoţionant, pe atît de înfricoşător. Marea părea că fierbe într-un cazan uriaş, iar pe cerul negru fugeau, r cu viteză enormă, norii. Păsările surprinse de vijelie lo- **j** veau grilajul de fier oe proteja reflectorul, scoţînd strigăte f asurzitoare. Natura dezlănţuită făcea ca partea superioară a pilonului să oscileze cu o amplitudine înspăimîntătoare. [Privind imaginile apocaliptice, tînărul a observat contu- | rurile unei ambarcaţiuni, un vas de mic tonaj, care lupta . împotriva uraganului. O tartană era dusă ca o nucă de furia valurilor, spre stîncile coastei. în acel moment pilonul a fost zguduit atît de puternic încât cei doi oameni aflaţi pe platforma lui au fost obligaţi să coboare repede la .adăpost. Nici n-au intrat bine şi o lumină intensă a inundat clădirea, un trăsnet căzînd

în apropiere, urmat de un bubuit infernal. Pereţii s-au cutremurat atât de tare încît | toţi au ieşit fugind pe malul mării. Atins de fulger, farul ; nu mai arunca nici un fascicul de raze şi corabia, chiar dacă scăpase din mijlocul trombelor de apă, era ameninţată să se zdrobească de recifele din calea ei. Catastrofa nu mai ; putea fi evitată. Au zărit coca vasului cînd urcată pe înălţimea valurilor, cînd înghiţită de ape. Generoasa sumă de 100 000 de piaştri oferită de Keraban celui ce s-ar - încumeta să încerce salvarea naufragiaţilor n-a convins ; pe nici unul dintre pescarii veniţi acolo, spre a porni în larg. în timp ce fiecare se gîndea cum să împiedice teri- | bila pieire a oamenilor de pe mare, s-a auzit un. strigăt.

Î Ahmed a tresărit; o presimţire făcea ca inima să-i bată cu |putere. Şi-a dat seama că nava se asemăna cu corabia care acostase lingă grădina viitorului său socru. Atunci un alt ţipăt disperat a pornit dinspre vasul ce ardea ca o torţă în mijlocul rafalelor. Pe covertă două femei cereau dez- Lnădăjduite ajutor. Cînd a înţeles că iubita sa este în pri- | mejdie, Ahmed n-a mai stat pe gînduri şi s-a aruncat în |val urile furioase. Keraban a vrut să-l urmeze, dar a fost ". ¿oprit cu mare greutate de însoţitorii săi. Au urmat clipe emoţionante pentru cei de pe faleză. O trombă a cuprins ’ corabia, a antrenat-o într-un vîrtej şi a aruncat-o pe stînci, unde s-a sfărknat. Nepotul lui Keraban, îngrozit de cele j. văzute, s-a îndreptat spre locul naufragiului. Din fericire, •cele două foto au scăpat numai cu mici zgîrieturi şi stăteau,

agăţate de un bloc de piatră. Se părea că numai ele mai trăiau din tot echipajul, deoarece nimeni nu se vedea în împrejurimi. Cu Amasia în braţe şi Nedjeb înotînd lingă ei, au reuşit să străpungă munţii de apă pînă la mal. Un pescar le-a oferit găzduire şi, după ce cele două prietene şi-au revenit din coşmar, au povestit dramatica istorie a răpirii lor. Tartana a navigat mai bine de două săptămîni, cînd a fost surprinsă de furtună. Cîrma s-a rupt şi vasul a fost

dus în extremitatea opusă a Mării Negre. Ascul- tînd relatarea peripeţiilor, cei de faţă făceau diverse presupuneri asupra mobilului urmărit de piraţi. Vorbeau destul de tare, fără a se gîndi că îi ascultă cineva. Un alt supravieţuitor, căpitanul vasului, se furişase pînă la uşă şi aşa a aflat despre salvarea Amasiei, pe care a crezut-o înecată. în ciuda celor întîmplate, era hotărît mai mult ca oricând să-şi îndeplinească misiunea...

PĂŢANIA OLANDEZULUI. în noaptea aceea, Ahmed n-a putut să doarmă. Se întreba dacă pericolul pentru Amasia lui dragă a trecut definitiv odată cu distrugerea vasului şi dispariţia echipajului acestuia. Ştia că mai aveau de parcurs o regiune aproape pustie din Anatolia şi se puteau aştepta la orice din partea acelora care au plănuit răpirea. Şi-a pus în gînd s-o supravegheze pe fată şi să-i înştiinţeze tatăl despre cele petrecute. I-a scris că vor fi la' Scutari în maximum 15 zile şi că n-ar fi rău dacă ar veni să-i întîmpine, pentru că n-ar fi excluse noi primejdii.

Trăsura a fost rezervată tinerelor, ceilalţi urmînd-o călare. Spre seară au dormit într-un mic han, iar Ahmed a vegheat înarmat, fiind atent la orice mişcare ciudată. Şi avea de ce, pentru că Yarhud îi urmărea. Banditul îi scrisese complicelui său Scarpante, dîrudu-i întîlnire la caravanseraiul din Rissar. Localul din apropierea oraşului Trebizonda avea o vastă curte interioară şi în seara cînd Keraban şi grupul său se îndrepta spre el, doi oameni îmbrăcaţi simplu se plimbau prin incintă şi discutau. Era moşierul Saffar şi intendentul său Scarpante, care îl aşteptau pe Yarhud. Nu puteau să înţeleagă motivele ce l-au silit pe căpitanul tartanéi să-i anunţe că vine acolo şi de ce n-a dus-o pe fata răpită la locul stabilit. în cele din i urmă a apărut şi piratul, care le-a povestit despre nau- K fragiul navei, înecarea întregului echipaj şi salvarea tine- l.relor de către nepotul negustorului Keraban. Le propunea I un nou şiretlic, care trebuia să ducă, în final, la acelaşi [rezultat. Tocmai voia să le explice

cum va proceda, cînd în curte au intrat două persoane. Unul era patronul hanu- ; lui, celălalt un senior curd, pe nume Yanar. Cei trei complici s-au retras într-un colţ întunecos de unde puteau auzi ce vorbeau noii veniţi. Seniorul şi sora sa, Sarabul, plecaseră' în călătorie de agrement din oraşul Mossul către Trebizonda, unde voiau să stea cîteva săptămîni. Femeia, o văduvă în vîrstă de 30—32 de ani, bogată şi de origine nobilă, avea un temperament atît de violent încît speria pe oricine ar fi dorit să-i ceară ¡mîna. Fratele ei o sfătuise să voiajeze, cu gîndul că ar putea întîlni un eventual soţ. Discuţia era aprinsă. Despre ce era vorba ? în noaptea trecută, văduva, care mai fusese căsătorită de trei ori, a fost trezită din somn de cineva care intrase în camera : ei. Speriată, a apelat la ajutorul fratelui, care dormea în- tr-o încăpere alăturată. Deşi nu dispăruse nimic, totuşi, >• considerînd că onoarea surorii sale era în joc, seniorul | cerea insistent prinderea, judecarea şi condamnarea vi- | novatului. Hangiul l-a informat că a doua zi dimineaţa *l* judecătorul va proceda la cercetări în vederea descoperirii vinovatului.

i Atunci şi-a făcut apariţia grupul lui Keraban. Celor două prietene li s-a indicat camera pe care urmau s-o Ifocupe, servitorii au fost cazaţi în exteriorul clădirii centrale, iar ceilalţi trei bărbaţi aşteptau să li se rezerve şi lor un loc de odihnă. Simulînd că ar face parte din personalul caravanseraiului, Scaxpante i-a condus spre uşa unui L; apartament. Fără să bănuiască nimic, Keraban, Van Mitten şi Ahmed au nimerit astfel în încăperea ocupată de impulsiva Sarabul. A urmat un scandal de nedescris. S-au - deschis toate uşile şi cei doi fraţi au cerut anchetarea noului „atentat“. Sosirea judecătorului i-a calmat puţin pe reclamanţi, care cereau pedepsirea celor ce încercaseră să-i dezonoreze. Din fericire, din cauza întunericului, eroii po-? vestirii n-au putut fi identificaţi. Dar iată că datorită unei, bizare metode folosite de magistrat, lucrurile au luat

o

întorsătură tragi-comică. Pentru depistarea vinovaţilor a fost adusă o capră şi toţi cei prezenţi erau obligaţi s-o mîn- gîie. Keraban, simţind că se petrece ceva neobişnuit, le-a propus prietenilor săi o stratagemă : să se prefacă doar că ating capra. Au procedat aşa şi blîndul patruped n-a reacţionat în nici un fel. Se părea că nimeni nu este culpabil şi întreaga asistenţă a scos exclamaţii de satisfacţie. Dar, la lumina torţelor, li s-a cerut să ridice mîna dreaptă. S-a observat atunci că toate erau pătate cu negru, cu excepţia celor ale lui Keraban şi prietenilor săi. Blana fusese unsă cu funingine şi cei ce n-au luat contact cu ea s-au acuzat singuri. Un murmur general a flatat „ingeniozitatea“ împărţitorului dreptăţii, care la instigarea văduvei şi a fratelui ei era foarte dispus să-i bage pe toţi trei la închisoare. Faptul ar fi dus însă la amânarea la nesfârşit a călătoriei şi implicit la periclitarea căsătoriei dintre Ahmed şi Amasia. În timp ce fiecare dintre cei trei prieteni se gîndea la gravele consecinţe ale întâmplării, Sarabul le-a oferit o portiţă de scăpare. Cerea fie pedepsirea tuturor, fie numai a aceluia care-şi va recunoaşte singur vina. Keraban a prins din zbor ideea şi a cerut permisiunea să poată vorbi cu ceilalţi doi într-un colţ retras. Acolo le-a şoptit că unul dintre ei trebuie să se sacrifice. Avînd în vedere că prezenţa lui şi a lui Ahmed erau necesare la Scutari pentru efectuarea cununiei, i-au solicitat insistent lui Van Mitten să-i salveze, deoarece nu ar risca decît dteva zile de închisoare, iar după aceea ar putea veni pe urmele lor. La rugăminţile celor doi logodnici olandezul a acceptat cu multă strîngere de inimă să-şi sacrifice libertatea. Când fratele văduvei a aflat că Van Mitten era cel care intrase în camera surorii sale a pus mîna pe iatagan şi i-a cerut negustorului din Rotterdam, ca satisfacţie pentru afrontul suferit, să se căsătorească cu Sarabul. A urmat o scenă hazlie. Uimit de întorsătura neaşteptată, Van Mitten a declarat că este căsătorit şi că nu are de gînd să devină bigam. Dar, Keraban prevăzuse această

reacţie şi a găsit imediat soluţia : l-a sfătuit să nu refuze „pentru că în Turcia de atunci bigam, trigam, cvadrigam era ceva obişnuit“. Spre a-l convinge, i-a subliniat că în acel mod va scăpa de închisoare şi vor putea să voiajeze împreună

l iar atunci cînd vor ajunge la Scutari va renunţa uşor la a doua soţie... încă o dată olandezul s-a jertfit pe altarul prieteniei şi Yanar a anunţat tuturor fericitul eveniment al j logodnei pe care voia să o celebreze în antica Trebizondă...

ATACUL BANDITESC DIN DEFILEUL MUNŢILOR. În ultima etapă a traseului echipajul se îmbogăţise cu încă doi călători : cei doi fraţi curzi. Ştiind că drumul pe care-1- mai aveau de parcurs nu era prea sigur au luat cu ei puşti şi revolvere. Conduşi de un ghid bun cunoscător al porţiunii septentrionale a Anatoliei, majoritatea voiajorilor s-a instalat în două trăsuri confortabile, numai Ahmed şi călăuza mergînd călare. Primul popas l-au făcut la Tireboli, iar în ziua următoare, favorizaţi de timp, au înaintat pînă la liziera unei păduri etajate pe coline, unde abundau esenţe variate de arbori. Seara s-au culcat la Fatisa. Mereu atent, Ahmed, care avea unele bănuieli în legătură cu identitatea ghidului şi-l urmărea îndeaproape, n-a surprins nimic suspect. în continuare, caravana a trecut prin Si- nope, port aşezat pe un istm a cărui făurire era atribuită ;• Argonauţilor. Pînă în ziua de 28 septembrie totul a decurs normal. Nu mai ei'au decît 60 de leghe pînă la Scutari, distanţă pe care trebuiau s-o străbată în 48 de ore. în acest moment călăuza, profitînd de încrederea pe care i-o acordase Kerahan, a abandonat coasta mării. Spre seară erau adăpostiţi sub acoperişul unei clădiri ruinate, cînd Ahmed a observat curioasa dispariţie a celui ce-i conducea. L-a căutat asiduu şi l-a găsit urcat pe o colină de unde privea spre o lumină ce licărea la scurte intervale. Era evident un semnal... Au mers apoi toată ziua şi cînd s-a întunecat s-au oprit într-un loc situat numai la 5—6 leghe depăr- , tare de malul Bosforului. Erau într-un defileu, în apro- Ijrierea gurii unei peşteri. La

cîteva sute de paşi era iarbă bună pentru păşune şi acolo au fost duşi caii şi lăsaţi în paza lui Nizib. Ceilalţi membri ai echipajului au intrat în grotă şi s-au culcat. Spre orele 3 dimineaţa au aflat că mai mulţi indivizi le-au furat caii. Keraban şi Ahmed privind spre creasta văii au zărit pe cineva care se căţăra. Imediat, tînărul a ocolit stînca şi a început să urce pe porţiunea opusă. Spionul, întins pe burtă, atinsese unghiul extrem al rocii. La lumina lunii încerca să vadă intrarea în peşteră. O jumătate de minut mai târziu nepotul lui Kéraban a apărut pe platoul superior şi tîrîndu-se cu precauţiuni avansa spre cel care nu putea să-l vadă. Atunci a ieşit din adăpost Amasia şi cînd şi-a văzut logodnicul sus pe stîncă i-a scăpat un strigăt. Iscoada s-a întors rapid, l-a observat pe Ahmed şi scoţîndu-şi cuţitul s-a aruncat asupra lui. ' Kéraban a fost mai repede de mînă, deoarece l-a ţintit şi a tras. Atins mortal, acesta a căzut de la înălţime. Privin- • du-l, Amasia şi Nedjeb l-au recunoscut imediat : era Yar- hud, fostul căpitan al tartanéi, omul care le răpise. Cercetîndu-i-se hainele s-a găsit un mesaj semnat de Saffar către un oarecare Scarpante. Din text reieşea că acela trebuia să fure caii în timp ce Kéraban şi însoţitorii lui vor dormi. După aceea urma să semnalizeze cu o torţă oamenilor aflaţi la pîndă pe cheile Nerissei. Acum se lămurea cine era autorul direct al răpirii Amasiei : insolentul personaj întîlnit la Poţi, seniorul din cauza căruia li s-a distrus diligenţa. Dar cine era Scarpante ? Au găsit imediat şi dezlegarea acestei enigme : Bruno i-a informat despre dispariţia ghidului...

Acum pericolul era iminent. Puteau fi atacaţi din moment în moment şi Ahmed a propus părăsirea strîmtorii. Erau pe cale să se îndepărteze, cînd la extremitatea trecătorii şi-au făcut apariţia bandiţii. Au pus femeile la mijloc, — în jurul Amasiei, al lui Sarabul şi Nedjeb stăteau de pază şase bărbaţi, gata să le apere cu orice preţ. Lupta inegală a început. Mercenarii lui Saffar încercau să folosească numai cuţitele, deoarece aveau ordin s-o prindă vie pe

Amasia. Din această cauză cîţiva dintre atacatori au căzut de la primele focuri de armă. Totuşi, grupul lui Kéraban era în inferioritate şi dacă nu le venea un ajutor neaşteptat încleştarea nu putea duce decît la un deznodământ tragic. Cînd Scarpante, care apăruse în mijlocul bandiţilor, a încercat s-o ia în braţe pe Amasia, Kéraban l-a împuşcat. Turbaţi de furie, complicii lui s-au aruncat cu şi mai mare înverşunare împotriva asediaţilor. Ameninţaţi din toate direcţiile, ei nu mai puteau face uz de arme. În această situaţie disperată Ahmed a încercat să-i vină .în ajutor logodnicei sale luate cu forţa de Saffar. Atunci a apărut ' un sprijin care i-a uimit pe toţi. 20 de călăreţi şi-au făcut • apariţia pe crestele stâncilor şi trăgeau fără milă în bandiţi. : Surprins, moşierul Saffar şi-a eliberat prizoniera, dar cînd a văzut că noii veniţi îl aveau în frunte pe bancherul Seliim, a vrut s-o înjunghie. Ahmed, care a observat mişcarea, era pe punctul de a fi ucis dacă unchiul lui n-ar fi parat lovitura înfigînd pumnalul în inirrta ticălosului.

Au urmat clipe de mare bucurie. Amasia şi-a îmbrăţişat cu duioşie tatăl, care la rîndul lui a strîns puternic mîna vechiului său prieten Kéraban. Iar cînd Ahmed l-a întrebat prin ce fericită întîmplare a ajuns acolo în acele clipe grele pentru ei, Selim i-a răspuns că începuse să-şi caute ñica imediat după răpirea ei, iar scrisoarea trimisă din Trebizonda l-a făcut să adune oameni, să se ducă la Scutari şi apoi să supravegheze zona din apropiere.

Un splendid fenomen natural a însoţit veselia tuturor. Printr-un efect de refracţie ţărmul mării se putea vedea la orizont. Pe măsură ce se lumina de zi mirajul ridica încet, încet imaginile obiectelor situate pe faleză. Era o ¿fermecătoare pictură multicoloră a peisajului atît de în- ;• drăgit. Au avut chiar surpriza să vadă siluetele unor vile din Scutari şi împrejurimile lor...

După 45 de zile de călătorie eroii noştri au ajuns pe î ţărmul asiatic al Bosforului. în acest mod Kéraban şi-a I realizat ambiţia de a nu plăti cele 10 parale pentru tra- |:Versarea strîmtorii...

ACROBAŢIE PESTE BOSFOR. Instalaţi în vila din . Scutari oaspeţii lui Kéraban priveau cu admiraţie spre par- f tea asiatică a Constantinopolului cu frumoasele sale grădini ■ terasate şi moscheile suflate cu aur. Dintre toţi, Van ' Mitten era cel mai năpăstuit. Căuta un prilej pentru a lămuri încîlriia lui situaţie matrimonială. Negustorul din I Rotterdam nu ştia cum să înceapă discuţia asupra proble- ; mei ce-l frămînta de atîta vreme. Forţat de împrejurări, a încercat să-i explice proaspetei sale logodnice că dintr-o simplă eroare a intrat în camera ei din caravanserai. De asemenea, a invocat motivul cel mai puternic care-l oprea să meargă la Mossul : era căsătorit şi tot ce a făcut a fost numai pentru a-şi salva prietenii. Refuzul olandezului i-a înfuriat atît pe Sarabul cit şi pe Yanar, care au declarat eâ se vor adresa judecătorilor din Constantinopol. în acel moment i s-a înmînat lui Van Mitten o telegramă expediată din Rotterdam. Emoţionat, a citit-o, fără să vrea, cu glas tare : „Doamna Van Mitten... de cinci săptămîni.... decedată...“ S-a oprit brusc şi ochii i s-au umplut de lacrimi, cînd a aflat că i-a murit soţia. Atît a aşteptat vicleana Sarabul: fiind şi el văduv, nu mai exista nici o piedică pentru cununia lor...

În ce priveşte mult aşteptata căsătorie a tinerilor logodnici s-a ivit un alt obstacol neprevăzut Tatăl Amasiei a anunţat că judecătorul din Scutari refuza să înregistreze actele sub pretextul că domiciliul oficial al lui Kárában şi deci şi cel al lui Ahmed era la Constantinopol. Nu mai puteau pierde nici un minut. Dar Kárában trebuia să treacă Bosforul cu un vas şi în acest caz era obligat să achite taxa cuvenită. Din nou încăpăţânarea nababului s-a manifestat din plin. Cu toate insistenţele nepotului şi ale prietenilor, repeta aceleaşi cuvinte : „Mai bine fac din nou înconjurul Mării Negre decit să accept dispoziţia autorităţilor“. Prefera să-şi ruineze nepotul, să se certe cu toţi, dar nu voia să-şi încalce mîndria şi cumplita

îndărătnicie. Rămas singur după plecarea furioasă a Amasiei şi a lui Ahmed, Kárában se gîndea să vîndă casa din Galata, să înceteze afacerile şi să doneze toată averea nepotului, în schimbul moştenirii pierdute...

Ahmed, Amasia şi Selim au debarcat la cheiul din Top'hané iar Van Mitten se plimba cu noua sa familie în mijlocul mulţimii care asista la un mare spectacol popular. Ahmed era hotărît ca după căsătorie să se retragă la Odesa şi să rupă definitiv relaţiile cu unchiul său. îngândurat, nu se interesa deloc de cele ce se petreceau în jur. Un murmur al publicului i-a atras atenţia. Numeroşi oameni gesticulau şi se uitau la ceva ce le stîmea curiozitatea. De vîrful unui turn din Scutari era întinsă o coardă lungă de 1 300 de metri care se lega de un pilon de lemn ridicat între cheiul Galata şi piaţa Top'hané din Constantinopol. La aproximativ 600 de picioare deasupra apelor Bosforului, pe frânghie înainta un cunoscut acrobat însoţit de încă o persoană. Ieşit din comun era faptul că-l trăgea pe celălalt, care stătea într-o roabă a cărei roată crestată era fixată pe funie. Cînd au atins mijlocul traseului dificultăţile au devenit mai mari, dar muşchii gimnastului au învins toate piedicile. însoţiţi de strigăte de admiraţie cei doi acrobaţi temerari au coborît chiar în apropierea locului unde stătea Ahmed. Vă închipuiţi uluirea tînăruhii «înd a constatat că însoţitorul curajosului echilibrist era unchiul său Keraban. Bogatul negustor turc descoperise încă o modalitate de a trece Bosforul fără să plătească cele 10 parale, chiar dacă pentru aceasta cheltuise de mii de ori mai mult. Pînă la urmă, singulara călătorie în jurul Mării Negre a avut un deznodămînt fericit. Cu toţii s-au îndreptat spre judecătorie şi după aceea veselul grup a ajuns la vila din Galata, unde a început petrecerea.

în aceeaşi seară Van Mitten se pregătea să-şi ia rămas bun de la prietenii săi, deoarece trebuia să plece spre Mossul împreună cu Sarabul şi Yanar. Olandezul regreta că numai din cauza unei

telegrame era obligat să-şi schimbe viaţa. A scos-o maşinal din buzunar şi a recitit-o. Acum un cuvînt i s-a părut neclar. Keraban, care era lîngă el, i-a smuls epistola din nxîini. Sesizase şi el ceva ciudat. Textul complet era : „Doamna Van Mitten de cinci săptămâni decedată să-şi revadă soţul a plecat spre Constan- tinopol“. Cum *„decedată... a plecat* ?“ — a strigat negustorul turc. Greşeala este evidentă. Nu vezi că în loc de decisă s-a trecut *decedată ?* Ceilalţi au fost de aceeaşi părere, toată lumea subliniind că era vorba evident despre o eroare stupidă a telegrafului. Foarte bucuros că îşi va revedea soţia, Van Mitten’i-a înştiinţat pe cei ce voiau să-l ducă la Mossul că nici nu-i trece prin gând să se mai deplaseze pînă acolo'. A urmat un schimb violent de cuvinte şi cei doi fraţi curzi, supăraţi, s-au retras, reîntorcîndu-se în patria lor. în ee-l priveşte pe Keraban, ştiţi cum a rezolvat el problema taxei de 10 parale ? Foarte simplu : a concesionat traversarea strîmtorii...

O AVENTURĂ ÎN JURUL MĂRII NEGRE. Sub acest titlu a apărut în anul 1937 traducerea romanului *Keraban* le *Têtu* şi el cuprinde surprizele unei călătorii cu diligenţa de-a lungul întregului perimetru al acestei mări. Este prima relatare făcută de un scriitor francez despre Do- brogea ultimelor decenii ale secolului trecut, la puţin timp după realipii'ea ei la România, în urma proclamării Independenţei de Stat a ţării noastre. Deşi subiectul acestei povestiri este mult mai vast, interesează, în mod deosebit, acţiunea care se desfăşoară de-a lungul teritoriului dintre Dunăre şi mare. Originalul voiaj efectuat în 45 de zile de eroii naraţiunii conţine nenumărate scene ce se pot asemăna cu un pasionant western din zilele noastre şi nu este deloc o exagerare, ca Jules Verne să fie considerat un deschizător de drumuri în acest domeniu al cinematografiei.-

După ce descrie cu lux de amănunte înfăţişarea, calităţile sau defectele personajelor, ironicul şi umoristul prozator imaginează o istorioară ieşită din comun, aproape imposibilă. Este, dealtfel, un pretext literar demn de viziunea fantastică a acestui scriitor, care-şi îndrepta eroii spre itinerarii necunoscute marelui public, spre ţinuturi îndepărtate de patria sa. Povestirea devine extraordinară prin noutatea şi inventivitatea amănuntului, care-i schimbă din temelii firul ; este banalul, accidentalul, care atrage după sine o întorsătură neprevăzută a subiectului. Procedeul este specific genialului romancier, care-şi căuta cu mult'înainte de a începe să scrie o modalitate cît mai neaşteptată care să-i surprindă pe cititori prin îndrăzneala ei, prin ineditul situaţiei create.

Kéraban le Têtu a apărut în anul 1883 şi Jean Jules Verne, făcînd o succintă analiză a romanului, arată că în anturajului bunicului său existau destui cunoscuţi care aveau caractere recalcitrante, modele -care i-au servit la conturarea personajului acesta, atît de încăpăţînat. Şi unul dintre oamenii aceştia, —- foarte apropiaţi de romancier, — a fost

chiar fiul său, Michel.

Conţinînd numeroase dialoguri vii şi replici pline de haz, textul dă impresia că a fost scris în mod special pentru a fi transpus pe scenă. într-adevăr, în acelaşi an cînd a figurat în librării, romanul a fost transformat într-un scenariu de Adolphe d'Ennery, dar prezentarea lui a suferit un eşec, spre deosebire de celelalte piese inspirate din naraţiunile verniene, care s-au bucurat de afluenţă de > public. într-o scrisoare din acele vremuri, Jules Verne constata cu melancolie că insuccesul s-a datorat neacceptării distribuţiei propuse de el : piesa să fie jucată de actori comici şi nu dramatici.

Din acţiunea povestirii, care se desfăşoară în Dobrogea, reiese faptul că ilustrul scriitor a avut o preocupare permanentă pentru teritoriul ţării noastre şi români. Descrierea Tulcei, a Deltei Dunării, a caraeteristicelor geologice sau ale faunei străvechii provincii româneşti într-o perioadă în care ea era foarte puţin cunoscută peste hotare, trebuie apreciată. Dacă previziunea autorului în legătură cu numă- rul«iocuitorilor oraşului Medgidia s-a adeverit în anii noştri, inadvertenţele referitoare la unele puncte géografice probabil că au fost lăsate astfel pentru că erau necesare firului epic al istorisirii, sau datorită intenţiei de a tăinui vizita sa prin această regiune. în ceea cé privâşte existenţa, încă din acea perioadă a unei rute carosabile între Tulcea şi Deltă, drum puţin cunoscut şi astăzi, trebuie precizat că nu este vorba de nici o eroare, deoarece ghidul *Dobrogea,* apărut în 1964, îl prefigurează astfel : „La Chilia Veche se poate ajunge şi pe un drum carosabil care pleacă de la Tudor Vladimirescu, o aşezare pe malul stîng al Dunării, în faţa Tulcei şi înglobată oraşului. Traseul urmează paralel firul apei şi străbate satele Pătlăgeanca, Ceatal- chioi, Pardina şi Tatanir, sate care se înşiră pe mai mulţi kilometri fiecare. Urmînd această rută, turistul poate vedea cu adevărat Delta, unde numai trei la sută din suprafaţa ei conţine terenuri neinundabile".

Deoarece în roman este descris un atac al mistreţilor în Deltă, redăm un fragment dintr-un studiu al cunoscutului geograf şi naturalist Ion Simionescu : „O adevărată corabie a lui Noe este pămîntul dobrogean. Mai ales primăvara şi toamna, cînd apele sînt împînzite de puzderia păsărilor călătoare, furnicarul cel mai bogat în animale se află în Dobrogea. De la mistreţii cărora le place desişul umbros al plaurului, pînă la helghea ca ninsă, lungă de o şchioapă ; de la vulturul măreţ şi pajura voinică, pînă la auşelul ce-şi ţese din pîslă cuibul ca o pungă, aninîndu-l de vîrful ramurilor de salcie, ori pescăruşul albastru numai smaragdé şi topaze ; de la şarpele lui Aesculap, gros şi lung, pînă la şopîrliţa cu bumbi de sidef ; de la lenevosul

somn şi gustosul morun, pînă la svîrluga cit un vierme ; de la lăcusta pustiitoare pînă la ţin ţarul aducător de friguri, — tot noianul animalelor felurite mişună prin iarbă, pe sub pămînt, în ape ca şi în aer. Unele au venit de departe ; altele, musafiri vremelnici, dau un colorit exotic. Flamingii din delta Nilului fac uneori vizită neamurilor lor de la gurile Dunării, iar vestitul şarpe boa îşi are drept reprezentant pe Eryx Jaculus, care stă toată ziua ascuns în nisip.“ (Din *Analele Dobrogei,* anul I, nr. 3, 1928).TREI MII DE KILOMETRI CU BARCA PE DUNĂRE '

În original : Le Pilote *du* ***Danube.***

LAUREATUL LIGII DANUBIENE. Într-un cabaret din micul port Sigmaringen peste o sută de membri ai Ligii Danubiene aşteptau rezultatele concursului. Erau pescari amatori din B'aden, Wurtenberg, Bavaria, Austria, Ungaria, Serbia, România şi Bulgaria. Surpriza a fost mare cînd preşedintele Miclescu a anunţat că ambele premii, în valoare de 200 florini, au fost cucerite de un pescar înscris recent care se numea Ilia Bruş. Cîştigătorul, după ce a mulţumit prezidiului, a înştiinţat auditoriul despre intenţia sa de a străbate cu barca cursul Dunării de la izvoare pînă la vărsarea în mare, pe o distanţă de aproximativ 3 000 de kilometri. Temerara expediţie urma să înceapă peste cinci zile, adică la 10 august 1876.

Veştile despre formidabila lovitură de teatru de la Sig- maringen şi ineditul periplu care urma să aibă loc au fost comentate de presa din toate ţările pe unde trebuia să treacă curajosul pescar. Astfel, cotidianul „Neue Freie Press“ din Viena arăta că proiectul laureatului a provocat senzaţie şi ziarul va încerca să-şi ţină la curent cititorii cu peripeţiile originalei expediţii. Informaţii asemănătoare au fost inserate de „Pester Lloyd“ din Budapesta, „Srbske Novine“ din Belgrad şi „Românul“ din Bucureşti.

Cu două zile înainte de interesantul start, în acelaşi local se discută cu aprindere despre o serie de evenimente neobişnuite care au provocat panică printre meseni. De cîteva luni malurile Dunării deveniseră cîmpul de activitate al unor răufăcători, care jefuiau magazine şi locuinţe, mulţi oameni pierzîndu-şi chiar viaţa. O aură de mister înconjura jafurile sau crimele comise la sute de kilometri una de alta, făptaşii nelăsînd nici o urmă. în seara aceea se anunţase crearea unei poliţii internaţionale pentru lichidarea bandei. Guvernele ţărilor dunărene au hotărît supravegherea întregului curs al fluviului, în fruntea brigăzii de poliţie fiind numit abilul detectiv Karl Dragoş. Locuia la Budapesta, avea îfi jur de 45 de ani şi cunoştea perfect limbile popoarelor din zonă.

2 Cel mai mare fluviu din Europa începe de la punctul de confluenţă al pîrîurilor Brege şi Brigach,

care izvorăsc din munţii Pădurea Neagră. Apele lor se amestecă la Donaueschingen, în apropiere de Sig'maringen. Spre acel loc s-au îndreptat membrii Ligii în dimineaţa anunţată şi au asistat la plecarea colegului lor în frumoasa şi interesanta călătorie.

PASAGERUL NECUNOSCUT. Barca lui Ilia Bruş era dotată cu o cabină care putea adăposti doi oameni şi, conform proiectului, excentricul navigator trebuia să trăiască pe tot parcursul îndelungatului voiaj exclusiv din pescuit. Ciudat, însă, pescarul amator nu părea deloc pasionat de capturarea vietăţilor acvatice, fiind preocupat în special de mărirea vitezei vasului. Antrenat şi de curentul fluviului, pe la orele 4 după-amlază străbătuse 48 de kilometri. Un public entuziast îl aştepta la Fridingen, unde a vîndut peştele prins în momentele de odihnă activă.

A doua zi n-a mai oprit pînă la Ulm, putând să viziteze liniştit oraşul, deoarece nu-l mai deranja nimeni. Credea că a scăpat de admiratori. Cu toate acestea, după plecarea lui, un necunoscut s-a urcat în barcă şi şi-a pus valiza în cabină. Cînd s-a întors, Bruş a fost foarte surprins să-l găsească acolo. îi propunea o afacere excelentă, după părerea lui. L-a întrebat la cît estimează valoarea peştilor prinşi pe parcursul călătoriei şi i-a oferit, de cinci ori p'e atîta, banii înainte. Nici nu l-a lăsat să se gândească, şi a dublat suma. Tentanta propunere i s-a părut foarte curioasă şi a respins-o categoric, mai ales că dorea să fie singur. Totuşi, vizitatorul a insistat. Tocmai cînd i-a cerut iritat să părăsească ambarcaţiunea, s-a apropiat de ei un poliţist, care le-a cerut actele. Pescarul n-a putut să prezinte organului de control decît cîteva chitanţe din care rezulta că locuia în orăşelul Szalka şi i s-a cerut paşaportul şi foaia de circulaţie. Neavîndu-le, a fost invitat la comisariat. În acel moment dificil a intervenit necunoscutul. S-a adresat reprezentantului autorităţilor, declarîndu-i că-l ia pe răs[1]- punderea sa pe proprietarul bărcii şi i-a întins legitimaţia. Atunci, s-a petrecut o schimbare totală

în atitudinea agentului : a salutat respectuos, le-a urat drum bun şi s-a retras. în faţa noii situaţii, Bruş nu mai putea să-l refuze pe cel care-l salvase de la atîtea neplăceri. Era limpede că dispunea de influenţă şi prin prezenţa lui putea evita eventualele controale de-a lungul călătoriei. Mai mult, a fost informat că preşedintele Ligii Danubiene îl recomanda călduros. A luat banii oferiţi şi, în schimbul lor, i-a dat o chitanţă, reuşind astfel să afle numele celui ce-l va însoţi, îl chema Jaeger şi era negustor din Viena...

REVOLUŢIONARUL DIN RUSCIUC. Evenimentele desfăşurate în perioada în care se petrece acţiunea romanului sînt foarte pe scurt explicate şi au, de fapt, o strînsă legătură cu expansiunea otomană în Europa. În ianuarie 1876, în urma unei înfrîngeri a trupelor turceşti, poporul bulgar subjugat avea o singură dorinţă arzătoare — eliberarea ţării. Patrioţii din această ţară, mai ales tinerii, se pregăteau de acţiune. în fiecare oraş erau organizaţii clandestine care militau pentru răscoală. La Rus- ciue, important centru aşezat pe malul Dunării, în faţa oraşului românesc Giurgiu, şeful tineretului revoluţionar era Sergiu Ladko. în vîrstă de aproape 30 de ani, înalt, blond şi cu o forţă herculeană, practica meseria de pilot pe nave. Obligat să-şi petreacă patru cincimi din viaţă pe fluviu, traversarea Dunării „care la Rusciuc era largă cît un braţ de mare“ nu era o problemă pentru el. în aceeaşi localitate trăia Ivan Striga, caracterizat printr-o cruzime nestăpînită şi, după cum se zvonea, autor de tîlhării şi crime. De aceeaşi vîrstă şi cu o înfăţişare asemănătoare cu a lui Ladko, se spunea că se angajaze spion la asupritorii turci şi aducea, prin contrabandă, mărfuri de pe malul românesc. Cei doi oameni, atît de diferiţi, s-au cunoscut şi au devenit duşmani înrăiţi datorită unei fete, numită în mod frecvent de localnici „Frumuseţea Rusciucului“.

Natşa Grigorevici avea 20 de ani. Locuia în

vecinătatea casei lui Sergiu, pe care l-a cunoscut de cînd era mică. Cu 15 ani înainte de începutul acestei povestiri, tatăl ei fusese ucis de turci iar mama — nevoită să lucreze dantele şi broderii pentru a se putea întreţine. După moartea doamnei Grigorevici, între cei doi tineri s-a înfiripat dragostea. Totul ar ii decurs normal dacă Ivan Striga nu s-ar fi îndrăgostit şi el de.Natşa. A cerut-o în căsătorie de cîteva ori, dar a fost refuzat. Cînd a aflat că iubita .lui s-a logodit cu Ladko a hotărît să se răzbune crunt. împreună cu mai mulţi prieteni l-a aşteptat într-o seară pe malul fluviului ca să-l ucidă. Atunci Sergiu a scăpat numai datorită vîslei, pe care a mînuit-o ca pe o măciucă şi duşmanul său de moarte n-a mai apărut în calea lui...

:Natşa şi Sergiu s-au căsătorit. Au dus o viaţă fericită pînă în primele luni ale anului 1876, cînd soţul a :fost obligat de împrejurări să participe la lupta împotriva asu- .pritorilor. Pentru a obţine armele necesare numeroşi patrioţi bulgari treceau fluviul în jRomânia, unii ajungînd chiar pînă în Rusia. Sergiu a plecat şi ..el, deşi se temea că Natşa va fi expusă la grave pericole, pentru că autorităţile ştiau că era nevasta unei căpetenii a partizanilor. S-a reîntors, dar n-a. stat prea mult, fiind trimis într-o nouă misiune. Revoluţionarii l-au desemnat pentru dirijarea transporturilor de arme pe Dunăre. Se pregătea să traverseze fluviul pentru a ajunge cît mai repede, prin România, în capitala Ungariei. Era la 50 de metri de malul bulgar, cînd un glonţ de revolver i-a şuierat pe la ureche. S-a prefăcut că -este lovit, dar după puţin timp s-a ridicat şi a vîslit spre oraşul românesc Giurgiu. Pilotul a avut impresia că-l recunoaşte pe Striga în trăgătorul întrezărit în lumina slabă a, apusului. Ajuns la destinaţie şi-a îndeplinit sarcina cîtva timp. Natşa -îi scria pe un nume convenit. Dintr-o scrisoare a aflat că temutul său duşman l-a denunţat autorităţilor turceşti, iar poliţia a făcut o percheziţie în casa lui. Deci, reîntoarcerea în ţară ar fi fost atunci o adevărată sinucidere...

în curînd evenimentele au luat întorsătura dorită de el : se declanşase revolta. Dar, pe cînd era la

Zambor, un oraş unguresc din apropierea Dunării, a fost înştiinţat că acţiunea patriotică fusese înăbuşită. Sergiu s-a reîntors în lo- i calitatea unde se stabilise provizoriu. A găsit un mesaj al *l* Natşei care-l informa că gospodăria lor era supravegheată *ţ* zi şi noapte şi trebuia să se abţină de la orice acţiune im- r prudentă...

La 1 iulie 1876 Serbia a declarat oficial război Turciei | şi, în consecinţă, regiunea Dunării era străbătută de trupe : otomane care săvârşeau excese teribile mai ales În Bul- ! garia. Vestea despre faptele de cruzime ale turcilor a ajuns pînă la cel expatriat, care se temea că soţia lui a căzut .printre victime sau a fost închisă ca ostatecă. După o lună de tăcere s-a hotărât să se întoarcă în ţară pentru a afla ' • adevărul. Şi-a alcătuit un ingenios plan pentru a reveni . acasă fără a-şi periclita viaţa sau libertatea...

Ï În dimineaţa zilei de '28 iulie vecinii pilotului au văzut | căsuţa acestuia ferecată. Locatarul ei plecase într-o direcţie necunoscută.

Ce urmărea Ladko, care era legătura dintre evenimen- ¡5 Me din Bulgaria şi concursul de pescuit de 1a Sigmarin- | gen, vom afla pe parcursul naraţiunii „deloc imaginare“, i — aşa cum subliniază romancierul, — ai cărei eroi prin- ; cipali trăiau în acele zile pe malul Dunării...

DETECTIVUL DEGHIZAT. După ce au părăsit Ulmul, *ţ* Ilia Bruş a început să pescuiască. Au mers apoi pînă la orele i$ după-amiază cînd au ajuns la Neustadt, unde aproximativ 25 de persoane îi aşteptau. A vîndut peştele şi cînd s-a

Iiiat la barcă a găsit un bilet prin care Jaeger îl anunţa re treburi în oraş şi revine şpi'e seară. Detectivul ple- la poştă unde primise mai multe mesaje. S-a .întâlnit o cu agentul Friedriek Ulhmann, căruia i-a expus pla- pentru prinderea bandiţilor. Bănuia că sediul lor era î Viena şi Budapesta, deoarece ultima crimă a fost co- i între cele două capitale. Revenit pe mal contempla eiiştea, cînd Bruş ,s-a apropiat şi i-a spus că peisajul mult mai fermecător la Porţile de Fier. „Acolo veţi :a că nu există pe lume un fluviu mai frumos ca ărea, că nu există pe tot cursul lui un loc mai încîn-

Ireceau pe lingă diverse porturi mai mari .sau mai mici Şi barcagiul nu gusta deloc frumuseţea traseului, care îşi schimba mereu aspectul. Era preocupat fie să imprime vasului o viteză mai mare, fie să ocolească cu abilitate bancurile de nisip. Curiozitatea l-a făcut, totuşi, ca la un moment dat să-şi întrebe însoţitorul de ce ori de cîte ori cobora undeva, stătea de vorbă cu anumiţi oameni ce-l aşteptau şi Dragoş i-a răspuns că era normal să se întâlnească cu ei pentru că era reprezentantul unei case de comerţ din Budapesta...

în seara zilei de 24 august trebuiau să sosească la Viena. Mai aveau puţin de mers pînă acolo şi pescarul era preocupat de prinderea unei cantităţi mai mari de peşte. O ştiucă de 20 de livre a fost

capturată şi, încurajat de succes, voia să-şi încerce din nou norocul. Din nebăgare de seamă a provocat un incident, în urma căruia detectivul a făcut o constatare care l-a pus pe gînduri. Undiţa a fost lansată greşit şi l-a zgîriat pe faţă, în timp ce cîrligul s-a agăţat de ochelarii pe care-i purta Bruş zi şi noapte. Deşi secvenţa n-a durat decît cîteva secunde, Dragoş a văzut ochii albaştri şi privirea lor prea puţin compatibilă cu aceea a unui om care are neapărată nevoie de un dispozitiv optic. întrebat de ce poartă lentile negre, răspunsul a fost că lumina îl supără din cauza vederii sale slabe...

Printre curioşii atraşi de sosirea laureatului Ligii Danubiene se aflau şi doi membri ai bandei de piraţi. Unul dintre ei l-a recunoscut pe şeful brigăzii de poliţie şi s-au hotărît să-l urmărească. Dimineaţa, pescarul i-a spus colegului său de drum că rămîne pe mal pentru a face curăţenie iar detectivul a plecat în oraş. Era pe terasa unei cafenele "împreună cu subalternul său Ulhmann cînd l-a observat pe Bruş traversînd strada. S-a luat după el şi a văzut că a intrat într-o dugheană, a stat puţin şi după aceea s-a îndreptat spre fluviu. întors în local, Dragoş l-a întrebat pe agent dacă-l cunoaşte pe un oarecare Simon Klein. Era un negustor de antichităţi, cămătar şi gazdă de hoţi... Mirat de escapada secretă a lui Bruş, poliţistul a încercat să vadă cum va reacţiona cînd îl va întreba despre - vizită. Nu recunoştea că a fost plecat, declarînd că nu cunoaşte pe nimeni la Viena. S-o fi făcut, oare, numai din- tr-un capriciu ?...

I După încă 12 ore, pe cînd nşvigau, detectivul a făcut **o** altă remarcă tulburătoare. Privea atent la omul care Cvîslea cu soarele în faţă. Din cauza căldurii îşi scosese »cascheta, dînd la iveală un păr abundent şi negru. Atunci, |,l-a frapat un amănunt : dacă Bruş era brun, de ce firele jf sale capilare erau la bază blonde ? Nu cumva diversitatea de culori provenea dintr-o vopsire reînnoită ? r Spre a-şi confirma ipoteza, l-a privit a doua zi şi a consta- , tat că părul îşi pierduse dubla coloraţie, fapt care de-Bfrionstra o remediere efectuată, probabil, -în

timpul nopţii... | Lentilele impenetrabile care disimulau o vedere slabă, intenţionata născocire privitoare la escapada de la Viena, graba incompatibilă cu scopul călătoriei, părul blond vopsit în negru, toate aceste amănunte constituiau dovezi concludente care-l făceau să creadă că sub hainele pescarului se ascundea un temut bandit. Continuîndu-şi supoziţiile, detectivul a început să zîmbească numai la gîndul că o •banală coincidenţă putea transforma voiajul său într-o Bventură amuzantă, dacă era. adevărat că în aceeaşi barcă au mers atîţia kilometri un şef de piraţi şi omul ce dorea să-l prindă...

E Preocupat de dezvăluirea tainei, Dragoş s-a mirat de ce ti'eceau fără să ancoreze în unele oraşe şi din discuţia ifivută şi-a dat seama, cu uimire, că pescarul nu ştia nimic |ţlespre banda de răufăcători. Voind să vadă cum va ri- Bosta interlocutorul său cînd îi va înfăţişa unele deducţii, mai bine spus curiozităţi, i-a declarat că era foarte ciudat că semnalmentele căpeteniei piraţilor se asemănau cu cele ale lui Bruş, avînd aceeaşi talie, ochi albaştri şi barbă IŞslondă. Mai mult, se credea că amîndoi ar fi de naţionalitate bulgară, pentru că şi pescarul vorbea cu accentul Caracteristic respectivului popor. în final, poliţistul i-a ^explicat că oamenii care trăiau pe malurile fluviului vorbeau despre un oarecare Ladko, care ar fi şeful bandiţilor... Veştile nu l-au bucurat deloc pe adevăratul Ladko Şi dacă atunci cînd şi-a dat seama că i se cunoaşte naţionalitatea a tresărit, o puternică emoţie l-a cuprins auzind că temutul pirat nu numai că semăna cu el, dar se şi Ascundea sub numele lui.

| Sosiţi la Gran, Bruş a sărit pe mal declarîndu-i lui Dragoş că are treabă într-o localitate apropiată, Szalka, ?i se va înapoia spre dimineaţă. Detectivul a luat din nou legătura cu Ulhmann cerîndu-i să supravegheze malurile pe o anumită distanţă. A doua zi pescarul a venit pe o ploaie torenţială. A îndreptat barca spre centrul fluviului, dar furtuna luase proporţii şi voia să se refugieze undeva. Vîntul sufla cu atîta violenţă

incit scotea arborii din rădăcini. în acel moment s-a petrecut un fenomen natural înfricoşător : o trombă alerga rapid pe suprafaţa apei ridieînd-o cu o forţă neobişnuită. Au ocolit muntele lichid şi;, păreau salvaţi*, cînd un nou pericol s-a ivit în faţa lor: Unul din pomii, smulşi, de uragan se îndrepta cu viteză spre navă. Dacă o atingea erau pierduţi Fără să ezite, detectivul a încercat să împingă, rădăcinile şi barca a deviat puţin. Lovit în faţă de o. ramură, Dragpş n-a putut rezista şocului. Şi-a pierdut echilibrul eăzînd în apele ee fierbeau ca un cazan. Imediat, Bruş s^a aruncat în viitoare, l-a ajuns cu mare greutate şi a reuşit să-l tragă pe vas. în cabină l-a frecţionat energic, şi l-a readus la viaţă. Situaţia lui Dragoş fiind încă destul de critică, Bruş a tras la mal şi s-a dus să caute puţin alcool, între timp, detectivul şi-a revenit. A observat un cufăr deschis şi un portmoneu care conţinea acte şi scrisori. Din ele reieşea că pescarul se numea Ilia Bruş, din Szalka. Tot acolo era şi fotografia unei tinere, pe care scria în limba bulgară : „Dragului meu bărbat, Natşa Ladko“. Documentul îi adeverea lui Dragoş că cel cu care călătorise atîtea zile nu era altul deeît periculosul pirat Ladko !... Zgomotul unor paşi care se apropiau l-au făcut să arunce portmoneul în fundul cufărului. Cel ce venise era Ulhmann, care îl informa despre un nou jaf petrecut noaptea trecută. A fost prădată o vilă şi paznicul ei, grav rănit. Coincidenţa, dacă era vorba de aşa ceva, demonstra că timpul cînd a fost comisă spargerea corespundea cu perioada lipsei lui Bruş...

Ce va urma acum ? — se întreba Dragoş. Să-l aştepte pe Bruş alias Ladko şi să-l aresteze ? I se părea lucrul cel mai bun, deoarece nu mai avea nici un dubiu asupra vinovăţiei acestuia. Misterul de care se înconjura, modül cum şi-a ascuns identitatea, numele său aidoma cu acela al şefului bandiţilor, absenţa din noaptea trecută care
I . coincidea cu săvîrşirea unui nou jaf, toate demonstrau I' că aşa-zisul pescar amator era, de fapt, răufăcătorul căutat. Da, dar acest om i-a salvat

viaţa ! Putea răspunde la un act de sacrificiu altfel decît printr-un gest asemănător ? Faptele complicau situaţia. Nu putea înţelege de ce nu l-a lăsat să se înece ? Cum se poate ca un hoţ, mai mult,
. un asasin, să-şi rişte viaţa pentru a o scăpa pe a aceluia ce-l urmărea ? Timp de cinci minute detectivul a analizat pînă la cele mai neînsemnate detalii aceste fapte care-i dădeau de gîndit. în cele din urmă, s-a decis să uite tot ce ştia. Numai dacă rezultatele anchetei întreprinse la locul spargerii îl vor indica pe Bruş drept făptaş, dacă obligaţiile profesionale îl vor sili să-şi trateze salvatorul ca pe un inamic, va face acest lucru atunci cînd acela va fi de faţă şi va avea posibilitatea să se apere. I-a lăsat cîteva cuvinte prin care îl anunţa că trebuie să plece neapărat şi că-I roagă să-l aştepte 24 de ore...

EŞECURILE DETECTIVULUI. La doi kilometri depăr- i.tare de Gran, cu cîteva ore înainte de convorbirea dintre detectiv şi subalternul său, o şaretă încărcată s-a oprit la un mic han. Surugiii l-au sculat din somn pe stăpînul [localului, au dus caii în grajd, au mîncat şi apoi s-au culcat. A doua zi, călătorii veniţi acolo vorbeau despre spargerea ¡'comisă în timpul nopţii în frumoasa vilă din apropiere, a contelui Haghenau. Spre seară, oamenii cu trăsura, care făceau parte din banda piraţilor, l-au anunţat pe hangiu [v] că vor pleca în noaptea aceea. Aflaseră că s-a descoperit pŢUltima lor lovitură şi că sînt urmăriţi de poliţie. Pentru a-i Ideruta pe investigatori, după 500 de metri şi-au schimbat |ruta. Într-o poiană. îi aşteptau opt complici şi tot acolo a I; sosit căpetenia lor, însoţită de încă zece oameni. Titşa, »ajutorul şefului piraţilor, l-a informat că „pasărea“ a fost pprinsă şi depusă în ascunzătoarea din fundul şalandei. »Socoteau că l-au scos pe detectiv din acţiune... Cînd se fcregăteâu să plece, o iscoadă i-a anunţat că se îndreaptă Işspre ei o trupă în marş. Au rămas pe loc, în întunericul ■ce-i înconjura, pregătindu-se de luptă.
I Erau cei zece poliţişti chemaţi de Karl Dragaş.

Cititorii irămm nedumeriţi în acest moment al povestirii, unde pe de o parte li se relatează că detectivul a fost luat prizonier şi, pe de altă parte, apare liber şi nevătămat. Pe parcursul naraţiunii se va explica ciudăţenia. Aşadar, Dragoş se întorcea de la vila jefuită. Acolo â constatat că răufăcătorii au forţat poarta casei şi l-au rănit grav pe paznic cu o lovitură de pumnal. Înainte de a-şi pierde cunoştinţa, victima îi auzise pe agresori pronunţând numele lui Ladko şi văzuse un hoţ mascat care era înalt şi purta barbă blondă. Contele Haghenau avea locuinţa plină cu mobilă de lux, bijuterii, argintărie şi tablouri de mare valoare. Un cufăr golit dovedea că multe dintre obiectele preţioase au fost furate. Presupunînd că spărgătorii au folosit un vehicul pentru transportarea lucrurilor, agenţii au găsit în curte urme de roţi. Erau de la un gen de trăsură trasă de doi cai, dintre care unul şchiopăta. S-au luat după amprente şi aşa au ajuns la han. De acolo au reuşit xă reconstituie traseul urmat de jefuitori şi' după vreo trei kilometri o voce imperioasă i-a somat să se oprească. La mică depărtare se zărea o şaretă, în jurul căreia erau grupaţi numeroşi oameni înarmaţi. Un bandit, care a spus că se numeşte Titşa, anunţa plecarea trăsurii. Atuncî_a început schimbul de focuri. Cîţiva poliţişti au fost atinşi de gloanţe şi detectivul dîndu-şi seama că grupul lui este în inferioritate numerică a ordonat retragerea. Suferise un eşec, dar pentru el nu mai exista nici o îndoială că Bruş şi celebrul Ladko erau aceeaşi persoană. Era convins că atacul răufăcătorilor a fost condus de acesta...

Ajuns la locul unde trebuia să fie barca, n-a mai gă- sit-o. Enervat, a transmis telegrame către autorităţile din toate localităţile situate de-a lungul fluviului. Le solicita un control riguros al tuturor navelor şi arestarea individului Ladko, care îşi mai spunea Ilia Bruş şi se pretindea laureat al ultimului concurs din Sigmaringen. Era acuzat de crime, furturi şi alte fărădelegi...

ÎNTRE CER ŞI APĂ. Ipotezele lui Dragoş conţineau un singur punct care nu era eronat. Bruş şi Ladko erau aceeaşi persoană ! Dar se înşela grav cînd îi atribuia furturile şi crimele săvîrşite în urmă cu luni de zile în zona Dunării şi mai ales spargerea de la vila contelui Haghenau. Pesca-rul ştia acum că numele lui servea drept paravan unui s; fioros criminal şi era incapabil să înţeleagă cu ce scop a creat acela confuzia. Absentase noaptea trecută spre a merge la Szalka, unde aştepta veşti de la Natşa. Dar n-a găsit nici o scrisoare. Dealtfel, tocmai faptul că soţia sa nu-i mai trimitea de mult ştiri l-a hotărît să caute un mijloc spre a intra incognito în Bulgaria. într-o zi, citind ziarul „Pester Lloyd“ a aflat despre concursul de pescuit. Aşa i-a venit ideea să conceapă excentrica sa călătorie pe Dunăre. După ce i-a dat numelui său de împrumut o v oarecare celebritate şi-a anunţat intenţia în faţa tuturor ■r pescarilor amatori. Voia să ajungă astfel la Rusciuc şi şi-a jucat bine rolul pînă atunci, mai ales că se deghizase. [{ Şi-a ras barba, şi-a vopsit părul iar ochii şi i-a ascuns f- sub ochelari cu lentile negre, Am văzut din ce cauză a fost [obligat de împrejurări să-l accepte pe acel pasager care I poseda acte în regulă şi s-a dovedit respectat de autorităţi.

, Se gîndea că ajuns acasă, prezenţa lui Jaeger putea să-i C aducă inconveniente, dar spera că va avea cu el o expli- [caţie şi lucrurile se vor lămuri. Cînd a înţeles că poartă »acelaşi nume cu oel al unui fioros bandit care era de na- Iţionalitate bulgară şi-a dat seama că un asemenea lucru v era în măsură să-i provoace grave complicaţii. Sosit la PSzalka, după apusul soarelui, a stat în casă atît cît era Knecesar spre a constata dacă-l aşteaptă o scrisoare. Era Kjleosebit de tulburat de îndelungata tăcere a soţiei dar şi 6 din cauza sângeroaselor evenimente ce se petreceau în tţara sa. Se temea că ar putea debarca la Rusciuc prea litîrziu ; totuşi era hotărît să facă orice spre a-şi îndeplini ^dorinţa. A plecat din locuinţă fără a fi văzut de cineva şi t a fost extrem de surprins cînd a găsit barca goală. Ce motiv limperios l-a decis pe cel salvat de la înec să părăsească & adăpostul, în ciuda stării sale fizice ? Cum era posibil să laibă afaoeri atît de presante în locuri îndepărtate, de cen- i trele urbane ? — se întreba Bruş.'Dacă n-ar avea obligaţii L faţă de el, ar pleca imediat în larg. A început să facă curăţenie, să repare stricăciunile provocate de furtună. Ajun- ► gînd la cufăr, l-a văzut deschis şi privirea i s-a oprit pe ᵛ portmoneu. A scos fotografia Natşei şi a contemplat-o ^îndelung. A suspinat şi a pus-o la loc, închizînd lada. Numai avea chef de lucru şi s-a aşezat pe o scîndură, cu spatele la mal. Prin faţa ochilor minţii îi treceau imagini din frumoasa sa patrie care gemea sub jugul asupritorilor otomani. Uitase complet unde se afla şi n-a observat că trei oameni se apropiau tiptil. Crezînd că în barcă este detectivul, bandiţii l-au atacat prin surprindere pe pescar, l-au legat şi, cînd a încercat să se apere, i-au dat o puternică lovitură în cap...

Prima senzaţie avută de Sergiu cînd şi-a revenit era aceea a uluirii. Ce însemna inexplicabila acţiune violentă şi ce voiau de la el agresorii ? Dacă aveau intenţia să-l omoare, de ce l-au lăsat în viaţă ? Era, probabil, o eroare, deoarece nu credea că are acolo

inamici. Singurii lui duşmani erau turcii, care nu aveau de unde să ştie că un patriot bulgar se ascundea sub numele unui pescar şi, chiar dacă ar fi fost informaţi, nu era un personaj atît de important încît să fie atacat la o asemenea depărtare, în inima imperiului austro-ungar. Iar otomanii l-ar fi suprimat cu siguranţă. Misterul era de nedezlegat şi a început să se gîndească cum şi-ar putea recăpăta libertatea. Era înfăşurat cu o funie groasă, încît nu putea face nici o mişcare, iar o bandă neagră aplicată pe ochi îl împiedica să deosebească dacă e zi sau noapte. Primul lucru recunoscut a fost că se află pe fundul unei ambarcaţiuni. Călătoria dura de aproape o oră, cînd a simţit că numeroase mîini l-au ridicat şi transportat ca un balot pe boldul altui vas. Au co- borît cu el pe o scară şi l-au aruncat într-o încăpere, după care ă auzit zgomotul unei trape care se închidea. Reve- nindu-şi din căzătura provocată, nu vedea nimic în jurul lui din cauza întunericului. Era clar că a, fost închis în cala unui vapor. Mai tîrziu a auzit colete grele trase pe podeaua de deasupra, apoi vorbele hamalilor. După aceea a adormit...

IN PUTEREA DUMANULUI. Cînd Dragoş şi oamenii lui s-au retras din lupta cu bandiţii, şareta acestora s-a îndreptat spre Dunăre, pînă acolo unde acosta un gen de corabie, denumită de ei şalandă. Odată încărcătura din trăsură mutată pe vas, acesta a dispărut în noapte. în realitate, faimoşii hoţi şi criminali erau numai opt şi s-au îmbarcat cu toţii; ceilalţi fiind plătiţi doar pentru a-i ajuta. Răufăcătorii se opreau unde voiau să dea lovitura, recrutau personalul auxiliar necesar şi treceau la fapte. încărcată cu lucruri furate, nava se îndrepta spre Marea Neagră unde un vapor o aştepta la o dată fixată dinainte. Acolo» în largul mării, se făcea transbordarea obiectelor preţioase. care urmau să vie vîndute în centre îndepărtate aie lumii.

Explicaţia capturării pescarului amator ni se relevă acum. Ilia Bruş a fost văzut la Viena de căpetenia piraţilor, iar Titşa, ajutorul său, l-a confundat cu Dragoş, eroare care a dus la luarea în prizonierat a revoluţionarului bulgar. Ei voiau să-l îndepărteze pe şeful poliţiei de acele locuri şi credeau că fiind în puterea lor vor trata cu el de la egal la egal.

Pentru a ascunde obiectele furate din vila contelui Haghenau, a fost ridicată o supapă din cala şalandei des- chizîndu-se astfel compartimentul secret subacvatic. Era un fund dublu al vasului, bine mascat, imposibil de observat de poliţia fluvială. În schimb, corabia se adîncea în apă mai mult decît una obişnuită şi de aceea avea nevoie de un pilot bun care să cunoască cu mare precizie configuraţia bancurilor de nisip. Acesta era Iacub Ogul, originar tot din Rusciuc. Ca proprietari ai navei, în actele prezentate autorităţilor figurau comercianţii Constan- tinescu şi Wenzel Meyer, unul din Galaţi, altul din Viena. în realitate, stăpînul era Ivan Striga, individul care odinioară a vrut să împiedice cu orice preţ căsătoria dintre Sergiu şi Natşa. Urmărit pentru numeroase crime, a plecat atunci din ţară şi a format o bandă de piraţi. Fiind convins că duşmanul său a murit împuşcat, i-a luat numele,

încercînd în acest mod să deruteze pe cei ce ar fi vrut să-l prindă...

Se crease o situaţie de-a dreptul bizară. Poliţia îl căuta pe Bruş, în timp ce la sute de kilometri cel care-i furase numele circula liber pe Dunăre. Intîmplarea făcea ca adevăratul Ladko să fie închis în cala submarină a aceluiaşi vas la bordul căruia stătea liniştit criminalul...

Şalanda se apropia de [illegible] tura depăşea 200 de tone, cor hBcbfiaal (âlfidcoèita

atenţie, mai ales că pe fluviu era multă circulaţie. La un semn al lui Striga, doi bandiţi au scos din cabină o tînără cu mîinile legate la spate şi au obligat-o să coboare în compartimentul secret. Cînd au intrat în apele metropolei, cîţiva agenţi ai poliţiei au urcat la bord pentru a controla actele. Au intrat şi în cală, dar nu şi-au dat seama că sub picioarele lor exista o despărţitură secretă în care erau ţinuţi prizonieri doi oameni. Înşelaţi de aparenţe, au plecat fără a constata vreo neregulă. Trecînd de marele port, femeia a fost readusă în cabină, la fel ca şi Sergiu.

La 31 august, căpitanul şalandei a acostat cu barca lui Bruş în apropierea unui sat, unde s-a prezentat tuturor drept vestitul pescar. Cinci zile mai tîrziu a coborît din nou pe mal, în localitatea Szuszek. Observase un mic magazin al cărui patron plecase prin împrejurimi. Banditul a furat toţi banii găsiţi într-un sipet. Corabia a străbătut apoi pusta ungară. La circa o sută de kilometri de munţii Carpaţi, fluviul căpăta o lărgime considerabilă şi era presărat cu numeroase insule. Lîngă Karlcrvitz au făcut un popas spre a-l aştepta pe Striga, care plecase pe uscat în urmă cu cîteva zile voind să afle noutăţi. N-a văzut nici un agent, nimeni nu amintea de supravegherea Dunării, deci avea toate şansele să ajungă la timp în Marea Neagră, îşi spunea că autorităţile din Semlin şi Belgrad, pe lîngă care trebuiau să treacă în curînd, vor fi preocupate de războiul ce izbucnise împotriva turcilor şi nu vor avea timp să se ocupe de ei. Se întorcea cu barca lui Bruş, cînd a observat cuierele. A dat peste portmoneul cu acte şi s-a mirat că pe nici unul nu figura numele lui Dragoş. Să-l fi dublat poliţistul pe Bruş ? Dar de ce era acolo portretul logodnicei lui Ladko ? Cine era, de fapt, proprietarul bărcii şi cui îi aparţinea acea fotografie ? Lui Bruş, Dragoş sau Sergiu Ladko ? Şi cine era prizonierul ? Pe ultimul îl credea ucis de un foc de revolver la Rusciuc... Dacă a scăpat, dacă era deţinutul lui, îl va îneca... Nu şi-a mai continuat gîndurile şi s-a întors pe şalandă.

EVADAREA. Lui Sergiu misterul răpirii sale i se părea de nedezlegat. Ţinut mai mult de 24 de ore fără hrană a încercat să strige, dar nimeni nu-l auzea din închisoarea situată sub nivelul apei. Exasperat, a vrut să-şi rupă legăturile, dar s-au dovedit a fi prea solide. Mai tîrziu a observat o bucată de pîine şi puţină slănină agăţate de un fir. Cu greu a reuşit să ajungă la ele. Cîteva zile după aceea a fost urcat la bord şi aruncat pe podeaua unei încăperi. Printr-o fereastră mică vedea soarele, deoarece bandiţii îi smulseseră cîrpa de pe ochi. Dincolo era libertatea... S-a gîndit să evadeze. A descoperit o bucăţică de fier înfiptă în perete. Tîrîndu-se pînă la ea a încercat să-şi rupă legă- . turile de la mîini. Din cinci în cinci minute se oprea obosit şi de două ori pe zi întrerupea munca, deoarece la ore fixe un om mascat venea să-i aducă mîncare. Din apropiere se auzea o discuţie violentă dintre o femeie şi un bărbat. Vocile i se păreau cunoscute... în fine, şi-a eliberat mîinile. Prin ochiul îngust al deschizăturii zărea apele Dunării. Noaptea, cu mari eforturi şi-a strecurat un braţ, apoi cu celălalt a smuls o grindă. Era cu o parte a trupului afară şi strînsoarea îl ţinea ca într-un cleşte. Nu phtea avansa, dar nici să se retragă. în acel moment critic cineva încerca să deschidă uşa camerei. Disperat, s-a zbătut din toate puterile să-şi facă loc pentru a scăpa din strîmtoare...

ÎN NUMELE LEGII... Cel care intrase era Striga. în obscuritate nu putea distinge decît pătratul de umbră decupat de fereastră. Ştia că într-un colţ se află prizonierul, dar nu-l vedea. I-a spus lui Titşa să aducă o torţă. Cînd acesta s-a întors cu ea, au constatat uluiţi că în încăpere nu mai era nimeni. Veşmintele deţinutului erau pe podea, iar pe marginea ferestrei se vedeau urme de sînge proaspăt, fapt ce denota că evadatul fugise cu puţin timp înainte. O ceartă violentă a izbucnit între cei doi tîlhari. Aşa a aflat căpetenia piraţilor despre

adevărata înfăţişare a celui încarcerat : înalt, brun, fără barbă şi cu ochelari. Deci, cu siguranţă nu era detectivul, ci, probabil, Bruş. Bănuia că nu putuse ajunge prea departe, dar noaptea fiind întunecoasă n-aveau şanse să-l prindă...

Căzut în apele Dunării, Sergiu şi-a găsit barca legată cu o funie de corabie. S-a urcat în ea, a tăiat legătura cu un cuţit, şi-a scos haine dintr-un cufăr şi s-a îmbrăcat. Deşi nu ştia unde se află, vîslea repede, cînd un strigăt de femeie l-a ţintuit pe loc. Putea jura că a fost glasul Natşei. A aşteptat repetarea vocii ce-i amintea de vremuri fericite, dar spre regretul lui tăcerea n-a mai fost tulburată de. nici un sunet. Dimineaţa şi-a refăcut deghizarea care era deteriorată în urma îndelungatei captivităţi : în cî- teva minute părul i-a redevenit negru ; apoi s-a bărbierit şi şi-a schimbat lentilele. Trecea pe lîngă portul Semlin, după care urma Belgradul, capitala Serbiei. Deci călătorise mai bine de 500 de kilometri în timpul prizonieratului. Ce să facă ? Să povestească autorităţilor ciudata lui aventură ? Să ceară protecţie ? În acest caz, nu se va deschide o anchetă în urma căreia va deveni iar victimă ? Nu se va descoperi adevăratul său nume ?...

Pe la orele şapte şi jumătate a legat barca de mal. S-a decis să nu spună nimănui nimic şi s-a culcat, voind ca după aceea să plece neobservat. Atunci patru oameni s-au oprit în faţa ambarcaţiunii. Unul dintre ei l-a întrebat dacă este Ilia Bruş. Individul şi-a deschis puţin haina şi i-a arătat însemnul' agentului de poliţie. Era declarat arestat...

DIN NOU PRIZONIER. în toată cariera sa detectivul Dragoş nu se ocupase de o afacere atît de complicată, în care apăreau incidente atît de neprevăzute şi încărcate de mister. Necrezuta mobilitate a piraţilor, prezenţa lor peste tot, dezlănţuirea bruscă a loviturilor, erau de-a dreptul uimitoare. Tocmai în momentul în care fusese descoperit şeful, acesta dispăruse şi era foarte probabil că rîdea de mandatele de arestare lansate

împotriva lui. Poliţia din Budapesta, în ciuda unei supravegheri minuţioase, nu semnalase nimic. Cu siguranţă că banditul depăşise metropola, deoarece la 31 august a fost văzut la 90 de kilometri depărtare. Apoi i-a fost semnalată prezenţa în alte localităţi dar, lucru inexplicabil, Ilia Bruş nu se temea să-şi spună numele celor întîlniţi. Aşa-zisul pescar se dovedea de o infernală abilitate. Agenţii ajungeau totdeauna după plecarea lui, iar detectivul era disperat din cauza eşecurilor succesive. A dat dispoziţii în sensul dublării controlului ; mai mult de 30 de ambarcaţiuni patrulau zi şi noapte pe fluviu. în sfîrşit, la 7 septembrie, cel atît de căutat a fost prins şi încarcerat la Semlin. Vestea despre arestarea fiorosului Ladko s-a răspîndit ca fulgerul în port...

Chiar în după-amiaza acelei zile şalanda banditilor trecea prin faţa Semlinului. Striga s-a uitat cu un binoclu şi i s-a părut că vede barca iestului său prizonier. Voind să verifice a coborît, dar nu înainte de a-şi schimba complet fizionomia. Şi-a ras barba, şi-a ascuns părul sub o perucă, iar un ochi şi l-a acoperit cu un petic negru. Pe toate străzile lumea vorbea de Ladko şi nu de Dragoş sau Bruş. Nu cumva era vorba de pilotul din Rusciuc al cărui nume SI luase ? — se întreba piratul. Dacă poliţia a arestat un inocent, n-avea nimic de pierdut. După toate aparenţele încarceratul era stăpînul bărcii, dar cine a fost cu adevărat omul pe care l-a ţinut închis opt zile ?...

Judecătorul care se ocupa de rezolvarea acestui caz avea ciudăţeniile sale. L-a lăsat pe inculpat în singurătate timp de trei zile şi apoi l-a chemat la interogatoriu. Ser- giu bănuia că la mijloc este o eroare, pe care spera s-o îndepărteze cu prilejul întrevederii cu anchetatorul. A declarat că este Ilia Bruş, domiciliază la Szalka şi profesează pescuitul. A fost îrţtrerupt, atrăgîndu-i-se atenţia că ascunde adevărul. Se ştia că numele lui este Ladko şi locuia la Rusciuc ! În continuare, i s-a comunicat că ar fi autorul a trei furturi simple, 19 furturi cu circumstanţe agravate de escaladare şi efracţie, 3

asasinate şi 6 tentative de crime, toate premeditate !

Deţinutul asculta stupefiat groaznicele învinuiri. Cum să dovedească confuzia ? N-avea altă soluţie decît să susţină cu tărie că este Ilia Bruş, n-are de a face nimic cu acel Ladko şi că a stat la Szalka, fapt ce poate fi controlat. Declaraţia nu l-a impresionat pe magistrat, care l-a acuzat şi de substituirea sa cu pescarul Bruş, pe care I-ar fi ucis în timp ce mergea pe Dunăre. De asemenea, l-a întrebat ce a făcut la Viena în ziua de 26 august, cînd a mers la Simon Klein ? Vă închipuiţi emoţia inculpatului cînd a aflat că se cunoştea şi acel amănunt. în'final, judecătorul i-a cerut să răspundă la următoarele întrebări: de ce-şi ascundea ochii şi culoarea părului, dacă era om cinstit ? ; de ce a dispărut imediat după jaful de la vila Haghenau, dacă nu se numea Sergiu Ladko ? ; de ce avea în barca lui portretul Natşei Lâdko şi de ce a dispărut fotografia din cufărul lui, dacă nu era Ladko ?

Ultimele dezvăluiri l-au copleşit pe acuzat, aşa incit îi era imposibil să mai spună ceva. înainte de a fi trimis spre celulă, anchetatorul i-a rezumat concluziile interogatoriului : 1. pretindea că se numeşte Ilia Bruş ; 2. că locuia la Szalka ; 3. că a fost acasă în noaptea de 28—29 august. Opiniile magistrului erau cu totul altele şi se refereau la următoarele date : 1. numele lui era Ladko ; 2. domicilia la Rusciuc ; 3. în noaptea de 28—29 august, cu ajutorul a numeroşi complici a jefuit vila contelui Haghenau şi s-a făcut vinovat de un atac armat asupra gardianului Cristian Hoel ; 4. un furt comis în noâptea de 5—6 septembrie, la un anume Kellerman, din Szuszek, era pus tot pe seama lui ; 5. numeroase alte furturi şi crime comise în regiunea Dunării îi erau atribuite...

Păzit de ostaşi înarmaţi, acuzatul a ieşit din cabinetul judecătorului. în stradă îl aşteptau numeroşi oameni care doreau să-şi manifeste ura faţă de criminal. Printre ei se strecurase şi Ivan Striga. Sergiu a trecut la doi metri depărtare de pirat şi banditul l-a putut vedea bine. Nu era nici

Dragoş, dar nu semăna nici cu Ladko, deoarece avea păr negru şi purta ochelari. A doua zi a cumpărat un ziar şi a aflat amănunte din cadrul anchetei. Autorul articolului era uimit de declaraţia deţinutului că ar fi Hia Bruş şi locuia la Szalka. Ce interes avea să facă o asemenea afirmaţie fragilă ? — se întreba el. Mai ales că peste puţin timp un magistrat urma să se deplaseze acolo spre a face cercetări şi, desigur, se va lămuri totul. Atunci căpeteniei răufăcătorilor i-a venit în gînd să furnizeze justiţiei un alt Ilia Bruş, fapt ce ar fi dus la condamnarea sigură a acelui arestat.

După o săptămînă de la primul interogatoriu Sergiu a fost dus din nou în caÊînetul judecătorului de instrucţie. Cu acest prilej i s-a comunicat că un anchetator s-a deplasat la Szalka şi acolo a stat de vorbă personal cu Ilia Bruş. Deci, el era altă persoană...

ÎNTRE CER ŞI PĂMÎNT. Sărmanul pilot al Dunării era îngrozit de neaşteptatul curs al anchetei. Ridicat cu forţa şi încarcerat la bordul şalandei de nişte duşmani misterioşi, nu-şi cucerise libertatea decît pentru a o pierde din nou. Acum apărea la Szalka, în propria lui casă, un a-lt om care se dădea drept Ilia Bruş. Era o adevărată ironie a soartei ! Înspăimîntat de succesiunea aceasta de evenimente inexplicabile a căror victimă era, avea senzaţia că puteri supranaturale şi ostile se jucau cu viaţa lui, că este antrenat fără scăpare în angrenajul formidabilei maşinării a justiţiei din acele vremuri. Depresiunea în care se afla i se oglindea pe figură. Faptul acesta l-a influenţat pe gardian, care i-a lăsat un ziar. Avea un text tipărit cu litere groase care anunţa masacrele din Bulgaria. A început să urmărească, surescitat, amănuntele referitoare la sîngeroasele evenimente petrecute în ţară şi dezaprobate de întreaga Europă. Multe sate şi oraşe incendiate, femei şi copii ucişi ; se considera că numărul victimelor se apropia de 30 000. Sergiu se gîndea la iubita lui

Natşa şi, cuprins de un acces de disperare, se plimba furios prin celulă. La un moment dat s-a calmat : a luat o hotărîre de neclintit. Trebuia să-şi recucerească libertatea, prin orice mijloace. Ce şansă ar fi avut dacă-i spunea judecătorului adevărul ? Să implore un om care continua să creadă în astfel de aberaţii ? Era, oare, în puterea lui să înlăture suspiciunile care existau în legătură cu Ladko, să facă să dispară învinuirile care-l apăsau ? Nu ! Ar fi fost necesară o anchetă, care ar fi durat săptămîni, poate luni de zile... Pentru prima dată şi-a examinat celula. Voia să fugă cu orice preţ !...

Uşorul ferestrei atingea plafonul, însă partea ei inferioară era inaccesibilă din cauza unor bare groase. Dacă învingea obstacolul, coşul nu lăsa vizibilă decît o mică porţie de cer. Urma să forţeze gratiile, să se urce pe vîrful coşului şi de acolo să arunce o privire afară. Judecind după scara pe care a Coborît-o cînd a fost dus la magistrat, bănuia că era închis la etajul patru al clădirii, deci îl despărţeau de pămînt 12—14 metri. Pentru a-şi începe activitatea avea nevoie de un instrument tăios ; or, i se luase toată îmbrăcămintea. în încăpere era numai o masă, un scaun şi un pat cu o saltea de paie. A început să-şi cerceteze hainele de deţinut şi a găsit o cataramă metalică la pantalon. A scos-o şi cu ajutorul ei a trecut la zgîrierea peretelui de la capătul unei bare.

Era o muncă lentă şi de durată, mai ales că era întreruptă de supravegherea neîncetată la care era supus. Nu trecea nici o oră fără ca un gardian să privească prin portieră. De aceea trebuia să fie atent la orice zgomot, pentru a nu fi surprins. întrerupea lucrul şi făcea să dispară orice urmă, folosind bucăţele de pîine pe care le amesteca cu praful căzut. Ele luau culoarea pietrei, transformîndu-se într-un fel de chit care astupa găurile. După 12 ore de efort bara era curăţată pe o înălţime de 3 centimetri. Din armătură a scos două fragmente pe care le-a folosit apoi ca unelte. înainta însă prea încet. S-a gîndit puţin şi i-a venit o idee.

Cînd i s-a adus hrana a păstrat un cuţit de tablă şi a avut norocul să nu se observe. La fel a făcut şi în ziua următoare. Avea acum două unelte mult mai serioase şi avansa mai repede.

între timp interogatoriile au continuat. De fiecare dată veneau martori care nu spuneau nimic nou. Unii îi găseau asemănări cu cîte un bandit, alţii negau categoric. Judecătorul aştepta venirea gardianului rănit la vila contelui Haghenau, iar Sergiu era obligat să facă tot ce dorea anchetatorul. îşi punea perucă şi bărbi false, îşi scotea ochelarii...

Patru zile i-au fost necesare deţinutului pentru a atinge extremitatea inferioară a grilajului şi, după aceea, a trecut la tăierea părţii opuse. Suspendat cu o mînă de restul barei, acţiona cu cealaltă. Lama cuţitului înainta greu şi munca era obositoare. La 29 septembrie bucata de fier era spintecată, iar a doua zi a reuşit s-o îndoaie. Prin deschiderea făcută a putut să atingă vîrful coşului şi să privească afară. Distanţa nu era imposibil de escaladat dacă ar fi avut o coardă de lungime suficientă. Privind în stînga a văzut fluviul, pe care pluteau numeroase vase şi printre ele a recunoscut, cu bucurie, barca lui. Dacă ar ajunge pînă la ea, în mai puţin de o oră ar putea trece dincolo de teritoriul austro-ungar... Şi-a îndreptat din nou privirea spre dreapta şi a remarcat un amănunt : din loc în loc crampoane solide fixau o tijă de ţjnetal ce cobora dinspre acoperiş. Era probabil firul unui paratrăsnet, care trecea prin apropierea ferestrei şi atingea pămîntul. De asemenea, dedesubtul celulei se afla o bandă de piatră care ornamenta edificiul cu diverse motive arhitectonice. Forma astfel o ieşitură de 20—25 de centimetri şi, cu sînge rece
şi energie, deţinutul putea să se sprijine de ea şi apoi să încerce să prindă firul observat...

S-a retras în cameră, a aşteptat trecerea rondului următor şi după aceea a început pregătirile. Din veşminte a tăiat vreo 50 de benzi, din care a împletit o coardă solidă şi lungă de 14—15 metri, pe care a ascuns-o sub pat. Voia să încerce evadarea în seara aceea. În timpul care-i

mai rămăsese examina atent cele mai mici detalii ale temerarei sale acţiuni. Ce şansă va avea ? Libertatea sau moartea ? Soarta va decide...

Restul zilei a trecut în linişte. Noaptea, nori groşi pluteau pe cer mărind obscuritatea. Cînd gardianul s-a uitat pe portieră l-a văzut pe deţinut dormind. Sosise momentul evadării. A scos coarda şi s-a urcat pe coş. A legat funia de o bară de fier şi a alunecat ţinînd strîns fîşia de pînză pînă ce a atins prima proeminenţă a zidului. Acolo s-a odihnit puţin. Prudent, a prins cu mina dreaptă coarda iar cu stînga pipăia peretele. Aşa a întîlnit un obstacol : era o priză oferită de un piron, însă firul paratrăsnetului se afla la aproximativ doi metri depărtare. Ca să ajungă la el a abandonat suportul şi a făcut un salt spre dreapta. în căzătură s-a izbit cu umărul de ieşitura zidului, în schimb a prins cu mîinile ţinta. După aceea a coborît pe firul metalic pînă la un crampon. Sub el a observat o sentinelă care se îndrepta spre cealaltă faţadă a închisorii. Se bizuia pe absenţa gardianului timp de 3—4 minute, interval pe care voia să-l folosească. S-a oprit pe alt piron şi a încercat să agaţe funia de o altă ieşitură care se afla în partea opusă a peretelui. încercarea i-a reuşit şi, suspendat între cer şi pămînt, a înaintat pînă la un punct de unde a putut să coboare încet pe pămînt. Trecuseră doar zece minute de cînd a părăsit celula, dar avea impresia c-au trecut ore întregi. Mergea acum pe Strada din jurul penitenciarului, ca să ajungă la barcă, cînd o voce l-a oprit. Speriat, a rămas ţintuit locului. Credea că este un paznic, dar era prietenul lui, Jaeger, care bănuise că prizonierul va recurge la un -asemenea gest disperat...

APROAPE DE REALIZAREA ŢINTEI. După opt zile barca se apropia de Rusciuc. Manevrînd zi şi noapte, Ser- giu neglijase cele mai elementare precauţii. A renunţat la ochelari, nu s-a mai ras şi nu şi-a mai vopsit părul. Barba lui blondă avea o lungime considerabilă, iar culoarea închisă a părului începuse să pălească. Era firesc ca Dragoş să manifeste o oarecare mirare observînd

transformarea, dar n-a spus nimic. îşi schimbase opiniile, fiind mai puţin convins de vinovăţia curajosului său tovarăş de drum. Modificarea atitudinii sale se datora în primul rînd cercetărilor întreprinse personal la Szalka, unde a înţeles că cineva a avut interes să arunce vina asupra lui Bruş. **În** al doilea rînd, la convingerile lui s-a adăugat şi faptul că afacerea Ladko n-a înaintat deloc. Nu s-a descoperit nici un complice, nici un martor nu l-a recunoscut pe deţinut. Nu exista decît acuzaţia că şi-a modificat înfăţişarea şi că ar fi avut fotografia unei femei pe care figura numele de Ladko. Fantastica lui evadare şi modul cum l-a salvat de la înec l-au determinat pe detectiv ca în loc să-l predea autorităţilor, să plece mai departe cu el.

În zilele petrecute împreună în barcă pescarul i-a relatat inexplicabilele întîmplări prin care a trecut. în afară de lunga lui detenţiune la Semlin a intervenit şi acea ci' iată sechestrare la bordul unei şalande necunoscute. Iar cei ce pretindeau că l-au văzut atunci în porturile dintre Budapesta şi Semlin se înşelau, deoarece în acel timp el zăcea închis în fundul unei corăbii. Ascultînd aceste peripeţii detectivul a înţeles că prezenţa lui Bruş incomoda pe cineva. încet, încet, se apropia de adevăr. Consta- tînd că vechile presupuneri erau false, s-a hotărît să nu părăsească barca, flerul lui de poliţist spunîndu-i că omul de lingă el era nevinovat, iar pista pe care o urmărea acum era cea bună. Probele demonstrau că succesiunea crimelor era opera unor piraţi care au coborît pe' fluviu şi şi-au continuat drumul în timpul arestării lui Bruş. Într-adevăr, detectivul nu se înşela. Ivan Striga continua să se apropie de Marea Neagră avînd 12 zile avans asupra bărcii. Dar distanţa se reducea mereu, deoarece mica navă plutea cu o viteză mai mare.

Sergiu nu mai avea decît un scop : să ajungă la Rusciue şi s-o găsească pe Natşa. De aceea neglija acum precauţiu- nile luate altădată pentru a-şi păstra incognito-ul. După evadarea din Semlin atît numele de împrumut cît şi cel real îl puteau

compromite. Oricum, nu mai avea posibilitatea să intre decît în mod secret în oraşul natal. Absorbit de aceste gînduri, n-a mai acordat atenţie malurilor fluviului. A trecut repede prin faţa Belgradului, — Oraşul Alb, etajat pe o colină, — apoi pe lîngă clădirile din Simendria, vechea capitală a Serbiei. Nu s-a oprit nici la gura peşterii Colomba, unde, după cum spune legenda, Sfîntul Gheorghe a depus corpul dragonului ucis. A străbătut faimosul defileu de la Porţile de Fier, unde fluviul se precipită şi se aruncă cu furie împotriva stîn- cilor. Numai în vecinătatea Orşovei a fost obligat să stea pe loc. Un vas al poliţiei i-a ordonat să oprească. Strîm- toarea facilita în acel punct supravegherea navelor ; cînd agenţii le-au, cerut actele, Dragoş a intervenit din nou. Atunci unul dintre grăniceri l-a informat pe detectiv despre o nouă spargere comisă cu două zile în urmă, fapt ce dovedea că piraţii au reuşit să scape de autorităţi.

Dacă la început pilotul a preferat să meargă de-a lungul malului sîrbesc, acum s-a apropiat de ţărmul românesc, deoarece în apele bulgăreşti manevrau şalupe cu motor, torpiloare şi canoniere cu pavilion turcesc. Cu un an înainte de războiul ce va izbucni în această regiune, otomanii supravegheau Dunărea cu o flotilă impresionantă.

La 10 octombrie, pe la orele 4 după-amiază, cînd Rus- ciucul se distingea confuz, Sergiu a îndreptat barca spre mijlocul fluviului şi acolo a încetat să vîslească. I-a spuş- lui Dragoş că a atins punctul unde dorea demult să ajungă şi nu avea deloc intenţia să meargă mai departe. Voia să intre noaptea în oraş, căci altfel risca să fie arestat de la primul pas. Observînd mirarea şi dezamăgirea celuilalt, l-a asigurat că, în ciuda aparenţelor, este un om cinstit, însă nu-i poate dezvălui motivul care **-l** obligă să acţioneze aşa. întrebat cît va sta acolo, i-a răspuns că speră să revină în zorii zilei următoare, dacă lucrurile vor decurge bine. Detectivul a stat puţin pe gînduri şi s-a hotărît să-l urmeze. Au acostat puţin mai departe de ultimele case ale localităţii. Sergiu în frunte 'şi Dragoş după el, deghizat în ţăran, au pornit spre oraş...

CASA GOALĂ. Rusciucul nu avea pe atunci nici un fel de iluminaţie publică. La un moment dat s-au întîlnit cu dai oameni care veneau dintr-o stracfe pe care o traversau.La despărţire, trecătorii şi-au luat la revedere în limba bulgară. Poliţistul, care avea o extraordinară memorie auditivă, a recunoscut că unul dintre glasuri aparţinea a t .ui bandit pe care l-a auzit vorbind înaintea luptei din apropierea vilei contelui Haghenau. L-a părăsit repede pe pilot, l-a ajuns pe individ şi l-a oprit. I-a apus că este din Gran, că au participat împreună la marea lovitură de acolo şi vrea să stea de vorbă cu Ladko. Titşa, căci el era, i-a propus să intre într-un local, deoarece puteau fi oricînd arestaţi de patrulele turceşti dacă vor mai pronunţa numele lui Ladko. Într-o bodegă, au reluat discuţia. Ca să-l convingă că nu încearcă să-l inducă în» eroare, detectivul i-a dat numele cîtorva complici ai piratului care au participat la jefuirea vilei. Şi astfel Titşa a căzut în plasă. Mai tîrziu, sub efectul alcoolului şi-a dezlegat limba, răspunzîndu-i lui Dragoş la toate întrebările. Aşa a aflat că Ladko, şeful bandei, înainta spre mare cu şalanda şi urma să se întoarcă peste 15 zile. Cu el erau numai vreo cinci oameni şi, ajunşi la mare, voiau să transbordeze prada. Un singur punct rămînea neclar. Profitînd de beţia banditului a reuşit să dezlege şi această enigmă. De fapt, numele şefului său era Striga. Şi-l schimbase pentru că Ladko era pe altă baricadă politică şi, mai ales, deoarece îi luase iubita, pe frumoasa Natşa. Cit despre adevăratul Ladko, âcesta era un pilot patriot care s-a ridicat împotriva guvernului său care asculta de turci. Căpetenia piraţilor spunea despre el că a murit ; la fel îi spunea şi soţiei acestuia, pe care o ţinea prizonieră la bordul corăbiei. Destăinuirile răufăcătorului l-au lămurit complet pe detectiv. Ştia acum că n-a mers atîta vreme alături de un tîlhar, ci împreună cu un patriot exilat. Următorul obiectiv era să pună mina pe întreaga bandă şi să-i ajute lui Sergiu să-şi scape soţia din detenţiune.

22

3

Ieşind din local, Dragoş l-a rugat pe Titşa să-i arate unde stătea adevăratul Ladko, deoarece era curios să-î vadă casa. Cînd au ajuns în faţa locuinţei au observat o lumină în interiorul ei. însoţitorul său s-a îndepărtat repede anunţîndu-**l** că se duce să comunice lucrul acesta poliţiştilor turci. Dîndu-.şi seama de pericol, detectivul i-a relatat lui Sergiu cele întîmplate şi au fugit...

ÎNOTUL. La plecarea din Rusciuc, Dragoş i-a dat pilotului toate explicaţiile necesare. Mai întli şi-a dezvăluit adevărata identitate. Pe urmă, în cîteva cuvinte, i-a expus motivele care l-au determinat să întreprindă călătoria împreună cu el : pentru a-i putea prinde pe bandiţi. După aceea, i-a povestit ce a aflat de la Titşa, mai ales faptul că Natşa era deţinută la bordul şalandei comandate de Striga. Auzind vestea, pilotul a scos un strigăt violent de mînie. Şi-a adus aminte de vocea auzită pe corabie şi de ţipătul din noaptea cînd a reuşit să fugă. Regreta că nu s-a întors ca s-o salveze...

Ambarcaţiunea parcă zbura pe apele Dunării. Pradă furiei oarbe, Sergiu apăsa pe vîsle mai viguros ca oricînd. Numai noaptea îşi acorda cîteva clipe de odihnă şi atunci cădea într-un somn de plumb, din care se trezea brusc pentru a-şi relua truda. în dreptul Rusciucului, Dunărea era imensă. Provoca mlaştini foarte întinse pe malul stîng, albia ei depăşind două leghe. În aval era şi mai mare, iar între Silistra şi Brăila atingea uneori pînă la 20 de kilometri lăţime. Vasta întindere de apă era bîntuită de furtuni şi din această cauză şlepurile ezitau să se aventureze pe ea. Observînd raritatea navelor, Dragoş se temea că Titşa l-a îndreptat pe un drum greşit. în schimb, pilotul era liniştit. I-a explicat că fluviul are două braţe principale : Chilia la nord şi, cel mai important, Sulina mai la sud. Cei ce voiau să se ascundă n-aveau nici un interes să navigheze pe braţul Sulina, deoarece ar fi fost obligaţi să descarce în portul cu acelaşi nume de la confluenţa Dunării cu marea. Pe cînd dincolo de braţul Chilia exista un golfuleţ unde o corabie putea efectua **o**

transbordare pe alt vas. Fluviul mai avea un braţ, mai larg, care curgea mai la sud, dar era mai puţin navigabil. în concluzie, după părerea lui, nu se puteau înşela...'

în dimineaţa zilei de 14 octombrie au ajuns în Deltă. Lăsînd în dreapta braţul Sulina s-au angajat pe drumul Chiliei şi la prînz treceau prin faţa oraşului Isirîail, ultima localitate mai mare de pe acea rută. Singurătatea devenise completă, nici o pînză, nici o dîră de fum la orizont. Spre orele 5 după-amiază au zărit o corabie situată la aproximativ 12 kilometri în aval de cetatea Chilia. Uitîn- du-se printr-o lunetă, pilotul l-a recunoscut pe Iacub
Ogul. Atunci s-au sfătuit cum să acţioneze. Detectivul propunea să se întoarcă la Chilia sau chiar la Ismail spre a cere ajutoare, dar Sergiu n-a fost de acord, deoarece ar fi trebuit să împingă barca împotriva curentului, lucru care i-ar fi întîrziat mult. Se temea că vasul pirat ar putea pătrunde în acest timp în mare. Ideea lui era să rămînă acolo pînă noaptea, să urmărească şlepul şi, cînd vor cunoaşte locul unde a ancorat, să meargă la Sulina.

La orele **8** seara, cînd s-a făcut întuneric, s-au apropiat pînă la 200 de metri de şalandă. Curajosul barcagiu s-a dezbrăcat şi s-a aruncat în apă. După ce a depăşit vasul pirat, a înotat înapoi şi s-a agăţat de cîrma lui. S-a ridicat încet pe cîrmă şi a constatat că echipajul era .lungit pe covertă ; numai pilotul stătea lîngă piesa ce dirija direcţia navei şi fredona un cîntec. Deodată, două mîini puternice i-au strîns gîtul cîntăreţului, care n-a mai putut să scoată vreun sunet, s-a zbătut puţin şi a căzut peste bara de siguranţă în apă. Sergiu s-a aruncat după el şi l-a tras cu greutate- pînă la barcă. Captivul, deşi părea inert, totuşi nu murise. L-au legat bine şi cînd au ajuns la mal au depus corpul prizonierului. Apoi cei doi prieteni s-au despărţit. Pilotul voia să se întoarcă în apropierea şalan- dei, pentru ca atunci cînd se va lumina să se urce pe bordul ei şi să-i împiedice cu orice preţ pe bandiţi să ajungă la mare. Detectivul trebuia să aducă grabnic ajutoare,

cel mai tîrziu pînă a doua zi către orele 4 după-amiază...

2

7

8

PILOTUL DUNĂRII. Barca dispăruse în întuneric lăsîn- dit-l pe Dragoş singur alături de corpul lui Ogul. Legat fedeleş, acesta nu-şi revenise încă. Fiind sigur că nu va putea fugi, detectivul a pornit pe marginea fluviului. După puţin timp a întîlnit o casă şi a reuşit să împrumute o şaretă de la gospodar. S-a întors la .locul unde zăcea cîr- maciul vasului pirat. L-a găsit în aceeaşi stare şi l-a urcat în trăsură, îndreptîndu-se spre Chilia. Era trecut, de miezul nopţii cînd a intrat în orăşelul unde toţi locuitorii dormeau. A descoperit casa şefului poliţiei, care era român. Amabil, acesta s-a oferit să-l ajute. Captivul a fost dus într-un loc sigur, după care Dragoş a încercat să obţină sprijin pentru prinderea întregii bande şi salvarea soţiei lui Sergiu. Dar nici un vapor nu era ancorat la Chilia iar reprezentantul ordinei publice refuza să-şi trimită agenţii pe fluviu. Se temea ca intervenţia lor să nu provoace reclamaţii din partea turcilor, în acel moment cînd ameninţările de război se făceau tot mai auzite. „Dacă funcţionarul român ar fi putut să răsfoiască Cartea destinului — subliniază romancierul — ar fi văzut că acest război va izbucni oricum peste cîteva luni şi faptul l-ar fi făcut, fără îndoială, mai puţin timid ; însă, în ignoranţa lui în ceea ce priveşte viitorul, tremura la gîndul de a fi amestecat într-un fel sau altul în nişte complicaţii diplomatice şi se conforma preceptului : «Nici un amestec», care este, după cum se ştie, deviza funcţionarilor din toate ţările“.

Şeful poliţiei din Chilia l-a sfătuit pe detectiv să meargă la Sulina şi să-l caute pe' un anumit căpitan de vas care-l putea ajuta în dificila misiune din Delta Dunării. Pe la prînz a ajuns acolo. Nu mai avea la dispoziţie decît cîteva ore pînă la timpul fixat de Sergiu, însă, din nefericire, şalupa rapidă a vămii era pe mare, la mică distanţă de coastă. În această situaţie a închiriat o barcă de pescuit, a găsit nava şi la orele unu şi jumătate după- amiază a pornit cu toată viteza spre şalandă...

*>

,3

1

Dar ce a făcut pilotul în acest timp ? A stat dimineaţa la pîndă, cu barca ascunsă în stufăriş pentru a fi sigur că vasul piraţilor nu va pleca. Dealtfel, scopul răpirii lui Ogul era tocmai acela de a-l împiedica să se aventureze într-o călătorie extrem de grea datorită bancurilor de nisip. Ştia foarte bine că Striga nu va avea curaj să înainteze fără cîrmaci. La orele 11 s-a apropiat de corabie şi s-a adresat celor de pe bord întrebîndu-i dacă n-au nevoie de un bun cunoscător al drumului spre mare. Şeful bandei l-a recunoscut şi a fost mirat de apariţia duşmanului său. Se temea că vrea să-i întindă o cursă, dar avea absolută nevoie de serviciile lui. I-a acceptat oferta, cu gîndul că un singur om nu putea fi periculos pentru echipajul vasului şi, odată efectuată transbordarea încărcăturii, va avea grijă să scape de el pentru totdeauna.'

Urcat pe puntea şalandei Sergiu a fost supus unui adevărat interogatoriu. Căpitanul nu putea să înţeleagă cum a ajuns soţul Natşei la gurile Dunării şi cum a scăpat de la moarte atunci. Din răspunsurile primite reieşea că Sergiu a trăit în preajma mării, unde şi-a făcut meseria. Dar cînd Striga a văzut barca şi şi-a dat seama că era a fostului său deţinut care evadase, a bănuit că a fost minţit.^ Pilotul a reuşit totuşi să-i adoarmă neîncrederea, spunîndu-i că a cumpărat-o recent de la un pescar brunet, cu ochelari, care venea de la Viena. Chiar dacă nu-i adevărat, se gîndea piratul, vechiul său adversar se aruncase singur în gura lupului. Venit pe vasul bandiţilor nu-l va mai părăsi în viaţă. Aşa se vor adeveri şi cele declarate Natşei, că soţul ei a murit demult. I-a dat ordin să pună în mişcare corabia, deoarece voia să intre în mare înainte de lăsarea nopţii...

Striga s-a dus spre partea dinainte a vasului. Întîlnirea cu cel pe care-l considera mort îl punea pe gînduri, mai ales pentru că nu reuşise să-şi convingă prizoniera de dispariţia bărbatului ei. Tare ar fi vrut să ştie dacă Sergiu aflase ce s-a întîmplat cu Natşa şi, brusc, s-a întors să-l întrebe. Sergiu i-a

răspuns că n-a mai auzit despre ea de cînd a plecat din Rusciuc.

Imediat după ora douăsprezece ancora a fost ridicată şi pilotul a luat în primire cîrma şalandei. Medita cum să facă să întîrzie cit' mai mult plecarea, cînd şeful bandiţilor s-a apropiat din nou şi i-a destăinuit un secret al navei, pe care trebuia neapărat să-l cunoască. Pentru a nu se împotmoli, şalanda avea nevoie de o adîncime a apei de cel puţin şapte picioare, din cauza unei cuşete submarine.' Acum s-a lămurit Ladko de ce au scăpat răufăcătorii pînă atunci de riguroasele investigaţii ale poliţiei şi, în acelaşi timp, a aflat unde a fost închis atîtea zile...

În primele clipe după plecarea corăbiei, căpitanul nu**-l** slăbea din ochi pe Sergiu, însă calmul şi atenţia ce o acorda conducerii, dibăcia cu care se strecura printre bancurile de nisip, au făcut să-i dispară temerile. Pe la orele 4 după-amiază marea a apărut la orizont şi după ultimul cot al fluviului cerul şi apa se contopeau. Pe măsură ce se apropiau de confluenţa cu marea, o vastă întindere lichidă se oferea privirilor. Cu ajutorul unei lunete Striga a zărit în depărtare un vapor. A ridicat ime^ diat un pavilion în vîrful catargului şi de la bordul celei-: lalte nave i s-a răspuns printr-un semnal asemănător.' Pilotul, care a observat mesajele, a schimbat imediat direcţia, îndreptînd şalanda spre sud-est, către malul drept.

Căpetenia piraţilor crezînd că în faţă era un banc de nisip n-a spus nimic. într-adevăr, în albia Dunării era un asemenea obstacol, însă nu în partea dinspre mare şi spre el mergea acum vasul. Peste cîteva minute un şoc formidabil a zguduit din toate încheieturile ambarcaţiunea, catargul s-a prăbuşit şi pînzele au acoperit oamenii ce se găseau în partea din faţă a covertei. Striga a alergat spre pilot, care nu părea deloc emoţionat de accident. Dăduse drumul cîrmei şi cu mîinile înfundate în buzunare îşi supraveghea duşmanul cu atenţie. Nebun de furie, piratul a vrut să-l ucidă trăgînd un glonte spre el. Observîndu-i mişcarea, Sergiu s-a ferit şi forţat de

împrejurări şi-a lovit cu repeziciune adversarul cu un cuţit. Totul s-a petrecut atît de repede încît ceilalţi cinci oameni din echipaj, încurcaţi în vela prăbuşită, n-au avut timp să intervină. Apoi, cu revolverul lui Striga în mînă, pilotul le-a ieşit în întîmpinare, ameninţîndu-i. Le-a cerut să i se supună zicînd că altfel trage. La un gest de protest a apăsat pe trăgaci şi în timp ce unul dintre bandiţi a căzut la pămînt, ceilalţi au fugit...

Fără a părăsi postul său de observaţie, Sergiu a văzut că vaporul ajuns la cîteva sute de metri depărtare şi-a schimbat direcţia descriind un cerc mare şi îndepărtîn- du-se spre largul mării. Ce l-a obligat să-şi modifice traseul ? Apăruse o altă navă dinspre sud, care se îndrepta către şalandă. Privind cu luneta, pe faţa lui Ladko a apărut pentru prima oară un zîmbet. L-a recunoscut la prova pe detectiv. Peste o jumătate de oră s-a urcat la bord un grup de poliţişti care au arestat echipajul. Atunci Sergiu s-a repezit spre cabina de pe punte, a forţat uşa acesteia şi în interiorul încăperii a găsit-o pe Natşa...

EPII^OG. Procesul bandei piraţilor a trecut atunci neobservat datorită războiului din anii 1877—1878. Răufăcătorii, inclusiv Titşa, prins cu uşurinţă la Rusciuc, au fost condamnaţi la moarte şi executaţi. Dezbaterile din timpul procesului au oferit principalilor interesaţi explicaţia unor întîmplări, pînă atunci de neînţeles pentru ei. Sergiu Ladko a aflat de ce a fost închis pe şalandă ; pentru că l-au luat drept Karl Dragoş. De asemenea, cel care a vorbit cu magistratul venit special la Szalka şi s-a dat drept Ilia Bruş a fost Striga. Şi tot piratul o răpise pe Natşa încercînd s-o convingă că este văduvă, ca dovadă arătîn- du-i fotografia pe care o luase de la Ladko din portmoneu. Atunci a scos ea. acel strigăt de ajutor, pe care fugarul l-a auzit în noapte...

Totul a devenit o poveste veche şi uitată. Sergiu Ladko nu se mai gîndea la acele zile întunecate din viaţa lui, mai ales de cînd a avut fericirea s-o

regăsească pe Natşa. S-au stabilit în orăşelul românesc Giurgiu, unde au stat pînă în luna mai a anului 1877, cînd a izbucnit războiul împotriva turcilor. Pilotul s-a înrolat printre primii şi, fiind un bun cunoscător al cursului fluviului, a adus mari servicii patriei sale. După terminarea luptelor, cei doi soţi s-au reîntors în casa din Rusciuc, Sergiu reluîndu-şi meseria. Karl Dragoş a rămas prietenul lor. Cobora cu regularitate pe Dunăre, venind cel puţin o dată pe an la Rusciuc,. iar Sergiu îi întorcea adesea vizitele la Budapesta. Dintre cei trei băieţi ai lui, mezinul, după ce a făcut o severă ucenicie sub ordinele lui Dragoş, era pe cale să urce cele mai înalte trepte în administraţia ţării sale. Fiul mijlociu, ca un brav moştenitor al laureatului Ligii Danubiene, s-a consacrat pescuitului. A perfecţionat uneltele şi a reuşit, datorită capturării sturionilor, să devină vestit şi bogat. în ceea ce**-l** priveşte pe băiatul cel mare, el urma să ia locul tatălui său, cînd acesta se va retrage la pensie. Atunci va putea conduce şalupele şi şlepurile de la Viena spre mare, prin locurile de trecere primejdioase şi printre bancurile de nisip înşelătoare ale marelui fluviu. Prin el se va perpetua familia piloţilor Dunării.

O EXPEDIŢIE INEDITĂ. *Pilotul Dunării* face parte din operele verniene postume. După moartea scriitorului, fiul său a găsit manuscrisul într-un sertar al biroului^ Se afla în prima formă de elaborare, scris cu creionul şi intitulat *Frumoasa Dunăre galbenă.* Transcris şi corectat de Michel Verne, volumul a apărut în 1908. Deşi subiectul povestirii nu se desfăşoară pe teritoriul românesc decît în zona Dunării şi a Deltei, mi s-a părut că Ineditul romanului constă în descrierea interesantului periplu de-a lungul fluviului, de la izvoare pînă la vărsarea în mare. Deoarece eroii principali ai povestirii participă la o acţiune plasată în contextul evenimentelor care au declanşat izbucnirea războiului din anii 1877—1878, autorul are prilejul să prezinte situaţia ţărilor din regiunea Dunării în preajma importantului act istoric care a

dus la proclamarea Independenţei de Stat a României.

Un cititor neavizat are impresia că tema cărţii se referă numai la acţiunea revoluţionară a tineretului bulgar din acea epocă, însă pe parcurs sînt reliefate o serie de evenimente petrecute atît pe malul bulgar cît şi pe cel românesc. Dealtfel, chiar din primele pagini avem plăcuta surpriză să găsim cîteva nume tipice româneşti, deşi scriitorul, conform obiceiului său de a-şi travesti personajele, le prezintă ca aparţinînd altor naţionalităţi. Un Mihăi- lescu, un Dragoş, chiar dacă în mod intenţionat, se pare, li se atribuie o altă naţionalitate, nu pot fi decît originari din Transilvania. La un moment dat este amintit şi pescarul român amator Piscea, despre care Jules Verne menţionează că ar fi „un nume românesc predestinat unui pescar“. De asemenea, cînd vorbeşte despre presa din capitalele ţărilor riverane, autorul nu uită să amintească şi ziarul „Românul“ din Bucureşti, la fel cum pe parcursul traseului dintre Orşova şi mare figurează oraşul Giurgiu şi alte localităţi româneşti. Frumuseţea deosebită a regiunii Porţilor de Fier este notată cu entuziasm iar descrierea fluviului de la Rusciuc pînă la Deltă conţine unele amănunte ce par fabuloase mai ales pentru cei tineri, datorită transformărilor survenite.

O problemă relevată de nepotul romancierului în valoroasa lucrare citată adesea în acest volum se referă la sursa care a constituit pentru Jules Verne punctul de plecare în elaborarea povestirii. S-ar părea că ideea periplului de-a lungul Dunării este în strînsă legătură cu călătoriile lui Michel Verne în ţara noastră, perioadă în care acesta a navigat şi pe fluviu. Dar geneza romanelor a căror acţiune se desfăşoară pe teritoriul românesc poate fi explicată mult mai'simplu dacă se ţine seama de croaziera efectuată de romancier în anul 1884 prin Mediterana şi, foarte probabil, prin Marea Neagră, fapt amintit indirect de biografia sa Allotte de la Fuye, la care se pot adăuga încă una sau mai multe călătorii, neatestate încă documentar. Numai aşa s-ar putea

justifica precizarea pro-.
aatorului, în sensul că nu este vorba de ceva imaginar, ci de întîmplări petrecute aievea.

Spre a înviora textul *Pilotului Dunării,* care ar fi devenit monoton dacă cuprindea doar descrierea simplei traversări a fluviului, autorul a introdus numeroase episoade dramatice pe itinerarul celor aproape 3000 de kilometri. în acest mod el a realizat un bun roman poliţist, în care pot fi găsite preţioase informaţii geografice şi istorice, dar, din nefericire, această lucrare nu conţine nici o urmă de umor, aşa cum ne-a obişnuit prozatorul în celelalte povestiri.

Este uşor de remarcat că *Pilotul Dunării* reprezintă al doilea subiect vemian care ne introduce în minunatul peisaj al Deltei. Alături de *Keraban încăpăţînatul,* romanul acesta poate fi considerat ca o operă singulară şi cu o semnificaţie deosebită pentru subiectul abordat, pentru că nici un alt prozator francez sau de altă naţionalitate nu s-a inspirat din splendidele privelişti ale străvechiului teritoriu românesc dintre Dunăre şi mare. Dacă pentru *Pilotul Dunării* a putut verifica unele detalii de la fiul său, Michel, sau aceste detalii au putut fi modificate de cel ce a găsit manuscrisul după moartea prozatorului, întrebarea este de unde şi-a extras Jules Verne documentaţia pentru celălalt roman apărut cu 15 ani înainte de călătoria lui Michel Veme în ţara noastră ? Un răspuns ar fi acela că s-a informat de la românii refugiaţi în Franţa în preajma anului 1848 sau pur şi simplu, din diverse lucrări publicate de oamenii de ştiinţă şi de artă care ne-au vizitat ţara. Dar cea mai sigură sursă ar fi putut-o constitui călătoriile sale incognito întreprinse în Dobrogea, călătorii care i-au pus la dispoziţie materialul de care avea nevoie.

Trebuie remarcată observaţia făcută şi de editorul Hetzel pe parcursul apariţiei volumelor din ciclul *Călătorii extraordinare.* Este vorba de similitudinea unor capitole din două povestiri vemiene. Aceasta dacă se face o comparaţie între momentele evadării lui Mathias Sandorf din închisoarea unde urma să fie executat şi fuga lui Sergiu Ladko din prizonieratul său de la Semlin. Amîndoi eroii reuşeau să se elibereze din captivitate ooborînd de la mari altitudini datorită firului paratrăsnetului ce trecea pe lingă fereastra celulei unde se aflau deţinuţii.AnalizLnd unele descrieri înglobate în *Pilotul Dunării* şi *Keraban încăpăţînatul,* mai ales acelea referitoare la Deltă şi Dobrogea, se observă că scriitorul, în interesul declanşării unei aventuri dramatice, a deplasat în. mod intenţionat obiectivele descrise, aşa încît numai cineva care cunoaşte bine regiunea îşi poate da seama. Aşa poate fi interpretată schimbarea denumirii unor localităţi sau transferarea altora la depărtări de zeci de kilometri, căd este greu de imaginat că autorul *Geografiei Franţei* sau al *Istoriei marilor descoperiri* nu a cunoscut, măcar din documentaţia existentă pe acele vremuri, cum se prezent^ ţinutul românesc dintre fluviu şi mare.

BANCNOTA ÎNSÎNGERATĂ

EVADATUL DIN SIBERIA. Amprentele ierni erau însă puternice în vecinătatea ţărmurilor Mării Baltice, deşi calendarul anului 1876 indica începutul lui aprilie. Marele lac Peipus părea un deşert brăzdat de forme curioase, modelate în gheaţă. Pe carapacea solidificată, în obscuritatea serii, se furişa un om. Călătorul solitar ar fi trebuit să se bucure de revederea locurilor natale, mai ales că lipsise mult timp. Se apropia de casă, de oraşul copilăriei, de familie şi prieteni, dar nu îndrăznea să se aventureze pe acolo nici măcar pentru o clipă. Toate eforturile sale s-ar fi irosit în zadar. Ştia că ar fi fost prins ca într-o capcană. De aceea dorea să ajungă cît mai repede într-un port, de unde să se îmbarce pe un vapor şi să treacă frontiera...

Fugarul venea de foarte departe, de la mii de verste,' parcurse numai noaptea prin imensa taiga siberiană. (O verstă — -l,067 kilometri). Evadarea din deportare, străpungerea numeroaselor curse întinse de poterele ce-l căutau asiduu, constituiau un adevărat miracol. Înalt, viguros, în vîrstă de 34 ani, îmbrăcat cu o manta încinsă cu o centură lată, proscrisul nu mai avea în portmoneu decît cîteva ruble. Raniţa conţinea un rest de provizii iar revolverul, cuţitul şi bastonul îi serveau ca arme de apărare.

în zorii zilei a fost observat de un jandarm. Un glonte l-

ar fi lovit drept în faţă, dacă zgomotul provocat de mînuirea armei nu l-ar fi ajutat să sesizeze primejdia. Datorită ceţei i s-a pierdut urma şi a reuşit să se adăpostească într-o colibă abandonată. Spre seară şi-a reluat călătoria. Un urlet prelung i-a semnalat prezenţa lupilor. Cu revolverul într-o mină şi bastonul în cealaltă, căuta cu disperare un mijloc prin care să se salveze. Departe, se zărea ceva asemănător unei scări, dar pentru a fugi spre ea trebuia să scape de asediul urmăritorilor săi. A tras unul după altul patru focuri de armă şi fiarele împuşcate au oprit atacul haitei care s-a năpustit să devoreze cu lăcomie cadavrele celor ucişi. Răgazul salutar i-a permis să alerge din răsputeri şi să urce cîteva trepte. Reuşise să se agaţe de o bîrnă şi stătea acum atîrnat chiar deasupra sălbăticiunilor lihnite de foame, ce-şi căscau gurile lacome. Cu un efort supraomenesc a escaladat o ferestruică şi a pătruns într-o încăpere întunecoasă, plină cu saci. Se afla într-o moară de vînt. Acolo a căzut într-un somn adînc. Tîrziu, nişte glasuri care veneau dintr-o cameră situată la un nivel inferior au ajuns pînă la el. Il căutau agenţii poliţiei. Spre seară a încercat să se strecoare din nou pe unde a intrat. Dar, a avut o surpriză : morarul ştia de prezenţa lui. I-a spus cu blîndeţe să coboare liniştit, deoarece nu-**l** va trăda...

în noaptea de **11** aprilie proscrisul mai avea cinci verste de mers pînă la oraşul Pemau. Primăvara îşi anunţa sosirea prin începerea dezgheţului. Trecea pe malul unui rîu cînd un fluierat i-a dat de înţeles că este încercuit. Fără să stea pe gînduri a sărit pe primul sloi ce plutea pe apă. Poliţiştii s-au urcat şi ei pe o asemenea platformă şi au continuat să-l urmărească. Pînă cînd s-a auzit un trosnet violent. Datorită ciocnirii gheţurilor nimeni nu l-a mai văzut pe evadat. Dispăruse în întunericul nopţii.

O DATORIE DE ONOARE. Povestea vieţii celui hăituit ne este dezvăluită prin prezentarea altor eroi ai naraţiunii, în seara următoare celor petrecute în apropierea localităţii Pemau, profesorul Dimitri Nicolef era aşteptat în salonul casei sale din Riga de doi buni prieteni : doctorul Hamine şi consulul Delaporte. Oficiul de gazdă îl făcea Ilka, fiica lui

---

I **în original :** ***Un drame en Llvonie,***

Dimitri. Amicii casei cunoşteau tristul ei roman de dragoste şi încercau adesea să-i întărească speranţele în reîntoarcerea celui iubit. înainte cu. patru ani. l-a cunoscut pe avocatul Vladimir Yanof şi între cei doi: tineri s-a înfiripat o dragoste sinceră. S-au logodit şi aşteptau termenul oficierii căsătoriei. Dar o nenorocire a întunecat seninul lor viitor : Vladimir a fost arestat şi deportat în. Siberia. Se descoperise că activa într-o asociaţie secretă care lupta împotriva ţarismului...

La şase luni după surghiunirea fiului său, Mihail Yanof s-a îmbolnăvit. Presimţind că nu mai are multe zile de ţrăffit şi-a vîndut toate bunurile pentru **20 000** de ruble, bani pe care i-a depus la Dimitri Nicolef, cu rugămintea de a-i fi daţi lui Vladimir cînd se va elibera. A fost, de fapt, ultima lui dorinţă, deoarece peste puţin timp a murit. Totul ar fi decurs normal dacă nu s-ar fi întîmplat ca şi tatăl profesorului Nicolef să moară brusc lăsînd o datorie de peste 25 000 de ruble. Pentru a nu-i compromite memoria Dimitri şi-a asumat obligaţia să achite suma respectivă. A vîndut toate obiectele rămase în casa părintească pentru 7 000 de ruble pe care le-a dat creditorului, banca Johausen. Restul sumei urma s-o plătească în decurs de cinci săptămîni, pînă la data de 15 mai. Era conştient că nu va putea să-şi procure acei bani şi neliniştea lui sporea la gîndul că bancherul, n-avea nici un interes să-l păsuiască, deoarece era rivalul lui cei mai periculos în apropiatele alegeri municipale.

Rămas văduv în urmă eu un deceniu, Dimitri Nicolef preda lecţii particulare elevilor din oraş. îii acest mod îşi asigura existenţa sa şi a celor doi copii, Ilka şi Jean. Deşi nu avea decît 47 de ani, părea mai în vârstă. De talie peste mijlocie, cu barba încărunţită, şi fruntea brăzdată de riduri, îşi păstrase din tinereţe privirea pătrunzătoare şi vocea plină şi energică. Foarte puţin comunicativ, nu voia să destăinuie nimănui precara lui situaţie materială.

CĂLĂTORUL NECUNOSCUT. Evenimentele s-au precipitat. Forţat de împrejurări, profesorul a lat o hotărîre bruscă. A plecat de acasă în dimineaţa zilei de 13 aprilie fără să-şi înştiinţeze fiica unde merge şi cînd se reîntoarce. Secvenţele următoare se desfăşoară ca într-un pasionant roman poliţist. Subiectul : un oribil asasinat ,în

care sînt implicaţi un nevinovat şi un criminal extraordinar de inventiv. Acţiunea : foarte palpitantă cu peripeţii dramatice, care intervin pe parcursul căutării ucigaşului. Finalul : o surprinzătoare descoperire. Iată, acum, pe scurt, cu cită pricepere şi meticulozitate a fost brodată această, captivantă naraţiune, presărată cu elemente neprevăzute la tot pasul.

Poştalionul spre Eevel. era gata să pornească în ruta sa obişnuită. În acel moment şi-a făcut apariţia un călător a cărui figură nu se vedea din cauza glugii sale îmblănite. S-a urcat în trăsură alături de un funcţionar al băncii Johausen, care avea misiunea de a transporta spre sucursala din oraşul vecin 15 000 de ruble în bancnote. Guralivul slujbaş ţinea sub braţ servieta doldora de bani şi era extrem de mirat văzînd că taciturnul său tovarăş de drum stătea tot timpul retras într-un colţ şi. părea că doarme. Nici atunci cînd au fost înlocuiţi caii sau cînd au ,intrat în vreo circiumă ca să mănânce, necunoscutul nu a scos nici un cuvîht.

Pe la orele **6** după-amiază vremea s-a schimbat brusc. Vîntul bătea în rafale şi caii înaintau foarte greu. Deodată, o zguduitură puternică a oprit trăsura, şocul aruncîndu-i pe pasageri afară. Nu mai puteau merge mai departe, deoarece o roată *s* vehiculului se rupsese. Lovit la un genunchi, curierul Pöch şchiopăta. Erau obligaţi să caute un adăpost prin împrejurimi. La o mică distanţă au văzut o lumină şi s-au îndreptat spre ea. Era. o. circiumă aşezată Di acea pustietate unde pe o rază de cîteva verste nu se vedea altă casă

Kroff, patronul localului, un bărbat în jur de 40 —45 de ani, n-avea familie. îşi servea singur clienţii : sătenii din vecinătate,, tăietorii, de lemne şi rarii drumeţi ce se abăteau prin acel loc retras. Dormea într-o anexă improvizată a clădirii, care comunica şi cu bucătăria. înconjurată de o grădină, casa se. compunea dintr-o sală de mese, care avea la dreapta şi la stingă cîte o cameră.

în seara aceea erau. ocupate doar două mese. La una stăteau cîţiva. săteni, la cealaltă doi agenţi

de poliţie. Aceştia din urmă discutau despre încercarea nereuşită de a-l prinde pe fugar.; dispăruse odată eu ciocnirea gheţurilor care pluteau pe rîul în clocot. îşi. exprimau nemulţumirea că n-au putut să-l mai urmărească ; dealtfel, erau siguri că s-a înecat. Erau pe punctul de a pleca, cînd uşa cîrciumii s-a deschis şi şi-a făcut intrarea curierul bancar Poch, pe care-l cunoşteau, sprijinit de cm bărbat voinic cu faţa acoperită în parte de o glugă. Necunoscutul s-a apropiat de hangiu şi şi-a exprimat dorinţa de a dormi în noaptea aceea acolo. I-a spus despre accidentarea poştalionului şi despre plecarea spre Pernau a conductorului, care voia să repare roata trăsurii.

Vocea celui care-l însoţea pe funcţionarul băncii i-a atras atenţia brigadierului Eck. Era aproape sigur c-o mai auzise undeva. Dar, spre a identifica persoana trebuia neapărat să-i vadă obrazul. Momentul s-a ivit cînd ciudatul călător a cerut să fie condus spre încăperea unde urma să doarmă în noaptea aceea, deoarece voia să se scoale la orele 4 dimineaţa. în timp ce vorbea, capişonul i s-a ridicat puţin şi agentul a putut să-l privească. Da ! Nu s-a înşelat ! Acum ştia sigur cine era acel om. Reuşise să-şi' satisfacă curiozitatea, deci putea să se ducă la treburile lui...

A doua zi, puţin înainte de ora fixată, grăbitul călător s-a trezit şi i-a cerut lui Kroff să-i deschidă poarta străjuită de puternice bare de lemn. A plătit o rublă pentru cazare şi s-a îndepărtat în noapte. Cîrciumarul a barat din nou uşa şi s-a culcat.

O CRIMĂ PERFECTA. Chiar în aceeaşi zi o telegramă anunţa prefectura de poliţie din Riga că la hanul lui Kroff s-a comis o crimă. Victima: Poch, funcţionarul băncii Johausen. Mobilul : furtul... Dispăruse întreaga sumă aflată în servieta celui ucis.

înştiinţat, bancherul s-a deplasat împreună cu organele anchetatoare la faţa locului. Primele investigaţii au dus la concluzia că Poch a murit din cauza rănii provocate de un cuţit cu o formă aparte,

care i-a perforat inima. Dacă în legătură cu scopul urmărit de ucigaş nu existau dubii, mai erau totuşi de lămurit două necunoscute : cine putea fi autorul asasinatului şi cum a pătruns el în local ? Un răspuns era acela că ferestrele prezentau urme de forţare, iar în încăperea călătorului grăbit s-au remarcat şi zgî- rieturi pe pereţi. Interogat, Kroff bănuia că numai cel ce se sculase atît de devreme putea fi făptaşul. Se bizuia şi pe mărturia vizitiului caleştii care, revenit la han pe la L orele 7 dimineaţa, s-a mirat de somnul îndelungat al curierului. Aşa au descoperit groaznica nelegiuire...

Urmărind acest fir, anchetatorii s-au deplasat din nou în camera unde a stat cel suspectat şi au găsit în cenuşa vetrei un cleşte deformat, unealtă pe care ar fi putut-o folosi infractorul. Acum se contura următoarea linie de desfăşurare a secvenţelor crimei : călătorul a împins ^oblonul, s-a strecurat în cealaltă încăpere, l-a omorît pe ÎPoch şi apoi a revenit în odaia lui, i-a şoptit magistratului că din precauţie a păstrat o copie a seriilor banilor furaţi, [astfel că inculpatul va fi prins cu siguranţă cînd va încerca să-i cheltuiască.

I BĂNUIT DE ASASINAT. Universitatea din Dorpat era pe - vremea aceea una dintre cele mai importante din Europa. Coincidenţa a făcut ca acolo să studieze atît fiul [bancherului Johausen, Karl, cît şi Jean, băiatul profesorului Nicolef. Rivalitatea dintre părinţii celor doi tineri se manifesta şi în cadrul institutului superior de învăţă- jmînt, fiecare din ei fiind conducătorul a două grupuri ¡deosebite prin concepţie. Cu prilejul unui festival, colectivul condus de Karl a eliminat de pe lista invitaţilor pe toţi prietenii lui Jean. Pentru a nu da naştere la tulburări, ^datorită animozităţii create, Jean şi-a provocat adversarul la duel. Atunci îngîmfata progenitură a bogătaşului a socotit că era momentul prielnic pentru a-şi nimici adversarul. Faţă de toţi colegii, a declarat că ar accepta cu plăcere să se dueleze, dar este împiedicat de toate legile bnoarei de a se bate cu... „fiul unui asasin“. înveninatele ¡¡cuvinte au stîrnit rumoare : bucuria

şi aplauzele prietenilor celui ce aruncase o asemenea blasfemie, uimirea lui ■Jean şi a membrilor grupului său...
K Dar cum a ajuns atît de repede la Dorpat ştirea că ftatâl amintitului student era bănuit de crimă ? Iată care Isînt căile întortocheate parcurse de ancheta asasinării lui jPoeh. Doctorul Hamine, după ce a cercetat cadavrul celui sucis, a luat amprentele cuţitului. Şeful poliţiei informat de rezultatele investigaţiilor a dat dispoziţii pentru căutarea călătorului necunoscut care a dormit la han. în acelaşi timp, familia şi prietenii Ini Dimitri erau neliniştiţi de ciudata lui dispariţie. O adevărată lovitură de teatru s-a produs cînd anchetatorii au aflat numele celui care a poposit în noaptea crimei la han. Brigadierul Eck a declarat că a fost în ajunul groaznicei fapte la circiuma lui Krdff. Era sigur că însoţitorul victimei era profesorul Dimitri Nicolef. Noutatea confirma, în parte, ipotezéle cercetătorilor. Bancherul Jdhausen se bucura de neaşteptata întorsătură a lucrurilor, care ducea nu numai la descoperirea făptaşului ci şi la îndepărtarea definitivă din alegeri a rivalului său. Un agent trimis acasă la eél bănuit anunţa că acesta plecase din Riga chiar în dimineaţa zilei de 13 aprilie şi nu se întorsese încă. Faptul confirma, şi de data aceasta, declaraţia lui Eck. Vestea a ajuns la studentul Kari în după-amiaza zilei de 16 aprilie şi el s-a hotărît s-o aducă la cunoştinţa tuturor colegilor.

INTEROGATORIUL. în cea de-a patra noapte de la dispariţia sa, Dimitri s-a înapoiat acasă. Ilka i-a înmînat telegrama lui Jean, care îi înştiinţa că se întoarce la Riga, fără să precizeze.de ce a luat această hotărîre. Profesorul s-a mirat, dar nu i-a spus nimic fetei în legătură cu îndelungata sa absenţă. Stătea în birou, cînd a fost invitat de urgenţă la Palatul de justiţie. Acolo, spre marea lui suipriză, a fost supus unui sever interogatoriu. Primele sale reacţii au fost vehemente, de ripostă mînioasă, pînă în clipa cînd şi-a dat seama că nu era

chemat ca simplu martor.

Dimitri a recunoscut că lipsise din Riga timp de trei zile. A plecat în dimineaţa de 13 aprilie la ora **6** cu poştalionul care se îndrepta spre Revei. în trăsură era şi un alt călător pe care nu-l cunoştea. Pe -drum a aflat că se numea Poch şi era funcţionar al casei Johausen. N-a vorbit cu el decît silit de accidentarea vehiculului. N-a remarcat servieta plină cu bani şi nu s-a gîndit nici un moment să-şi ascundă faţa. A intrat pentru prima oară în viaţa lui în circiuma lui Kroff şi a rămas să doarmă acolo, deoarece timpul era nefavorabil. Nu ştia cum erau împărţite camerele în hanul acela mizerabil, a intrat pe întuneric în odaia sa şi a părăsit-o înainte de a se lumina de zi. Cu privire la motivul voiajului, afirma-că fiind obligat de afaceri personale a plecat la Revel. Despre ele nu dorea să dea nici un amănunt. Cu toate insistenţele judecătorului de instrucţie a refuzat să-şi schimbe atitudinea. Cînd i s-au cerut explicaţii asupra timpului petrecut la han, extrem de mirat i-a răspuns magistratului că nu înţelege motivul acestui interes deosebit. Ar fi putut să nege că a dormit acolo, mai ales că nimeni nu-**l** cunoştea...

Partea a doua a interogatoriului s-a desfăşurat în prezenţa brigadierului Eck. Cu acest prilej cel suspectat a aflat cum a fost identificat de agent şi că funcţionarul băncii a fost ucis în noaptea cînd el a dormit într-o cameră învecinată. Astfel a înţeles Dimitri că era considerat autorul crimei. Cu toate acestea nu şi-a pierdut cumpătul. A cerut să i se precizeze elementele care i-au determinat pe anchetatorii cazului să ajungă la concluzia că el ar putea fi ucigaşul. Aflînd că suspiciunile porniseră de la urmele găsite pe ferestre şi de la vătraiul din camera locuită de el, în culmea enervării, Dimitri nu s-a sfiit să arate că ar trebui să fie ultimul bănuit de o asemenea faptă înfiorătoare. De ce nu putea un răufăcător să se introducă în circiumă, sau de ce a fost ocolit hangiul de o aşa acuzaţie ?

În final, judecătorul i-a cerut să răspundă clar la

următoarele întrebări : Care a fost motivul călătoriei ? ; De ce a părăsit hanul lui Kroff la orele 4 dimineaţa şi unde a mers de acolo ?

Inculpatul n-a acceptat să dea explicaţiile respective şi atunci magistratul şi-a formulat ipotezele sale care cuprindeau patru puncte şi care-**l** vizau direct pe cel interogat : **1**. Ştia că funcţionarul Poch avea o mare sumă de bani ; 2. După accidentarea trăsurii i-a venit ideea furtului ; 3. Cînd i s-a părut momentul favorabil a intrat în camera unde dormea Poch şi l-a ucis pentru a-i fura banii ; 4. Dimineaţa la orele 4 a plecat spre a ascunde bancnotele...

Acuzatul a respins toate învinuirile care i se aduceau şi, în final, a cerut să fie arestat, dacă probele erau destul de concludente şi îi dovedeau vinovăţia. Impresionat de fermitatea celui bănuit, mai ales de faptul că nega orice implicaţie în săvîrşirea omorului, judecătorul era descumpănit. Nici el nu era pe deplin convins de justeţea logicii inculpării unui om onest şi care se bucura de popularitate. L-a lăsat liber, cu condiţia de a fi oricînd la dispoziţia autorităţilor.

UN GEST NOBIL. Guvernatorul oraşului şi şeful poliţiei nu puteau să înţeleagă motivele care-**l** împiedicau pe Dimitri Nicolef să dezvăluie cauza plecării sale precipitate din hanul lui Kroff şi unde a fost în timpul celor trei zile de cînd şi-a părăsit locuinţa. Cu toate acestea, nu le venea să creadă că un om atît de stimat de public putea deveni criminal şi, dealtfel, nu existau probe incontestabile în sprijinul acuzaţiei care i se aducea. Apoi, se punea întrebarea, de unde putea el să ştie că va călători împreună cu funcţionarul băncii ?

Vestea despre interogatoriu s-a răspîndit în oraş şi populaţia era 'agitată. Mulţi dintre partizanii bancherului se aşteptau ca profesorul să fie arestat şi au fost surprinşi de faptul că totuşi fusese lăsat liber. Noutatea i-a impresionat profund pe copiii acestuia, care erau convinşi de nevinovăţia tatălui lor, la fel ca şi prietenii lui. în schimb, familia

Johausen, sprijinită de reprezentanţii burgheziei şi nobilimii, acuza autorităţile că sînt de partea celui bănuit şi cerea arestarea lui. în faţa valului de proteste, guvernatorul a dispus o percheziţie în casa lui Dimitri Nicolef. Locuinţa a fost cercetată amănunţit, fără rezultate...

Două zile la rînd profesorul a aşteptat cu nerăbdare sosirea unei scrisori importante, dar n-a primit nimic. Era tulburat şi mîhnit de acest lucru, cînd a auzit din stradă strigăte furioase. Proveneau de la cei ce participau la cortegiul funerar al victimei. Vrînd să braveze, a deschis fereastra, gest care a fost interpretat ca o sfidare. Revoltaţi de îndrăzneala lui, cei care l-au văzut au cerut cu violenţă condamnarea lui la moarte. în fruntea manifestanţilor era bancherul Johausen, înconjurat de prieteni şi simpatizanţi. Şeful poliţiei şi numeroşi agenţi încercau să menţină ordinea. O busculadă s-a produs în momentul în care un grup voia să se îndrepte spre casă. Atunci un necunoscut şi-a croit drum prin mulţime şi, ajungînd în faţă, a cerut să se facă linişte. Voia să declare ceva foarte important. Toţi s-au oprit şi-l priveau pe cel ce dorea să le vorbească. Era un evadat căutat de poliţie, un om care reuşise să fugă din îndepărtata Siberie. Venise acolo pentru a dezvălui adevărul. Ştia că-şi riscă libertatea de atîta timp aşteptată şi chiar viaţa, dacă se predă autorităţilor, dar n-a stat nici o clipă pe gînduri pentru a arăta că profesorul Dimitri Nicolef era nevinovat. Binefăcătorul său n-avea nici o legătură cu crimă săvîrşită la circiuma lui Kroff. El n-a divulgat motivul călătoriei sale, numai pentru că ar fi dat în vileag prezenţa fugarului la Pernau. Se numea Vladimir Yanof...

Cum a ajuns proscrisul pe străzile oraşului Riga ? Refugiat sub un nume fals la un hotel din portul amintit, aştepta redeschiderea navigaţiei. Rămas fără bani, i-a scris prietenului tatălui său să-l ajute. în cea mai mare taină Dimitri s-a grăbit să se îndrepte spre Pernau. L-a căutat pe Vladimir şi i-a dat suma lăsată de părintele său. Revederea a fost dramatică. Dimitri părea un tată ce şi-a regăsit fiul,

după mulţi ani de încercări şi pericole. Au stat două zile împreună, profesorul dorind să asiste la' îmbarcarea celui drag. Dar întinderea plecării vaporului l-a silit să se întoarcă la Riga. Conform înţelegerii, aştepta cu îndreptăţită nerăbdare vestea că evadatul a reuşit să treacă frontiera. Primirea unui asemenea mesaj i-ar fi schimbat total starea de spirit, dar mai ales, l-ar fi ajutat, să înlăture nedreptele bănuieli ale anchetatorilor ; atunci ar fi putut spune fără teamă unde a fost în cele trei zile. Acum, la locul scrisorii, venise personal cel ce trebuia s-o expedieze. Era în faţa lui şi relata cauzele ce l-au silit să revină la Riga. Aflînd din ziare despre îngrozitoarea acuzaţie ce plana asupra lui Dimitri, de refuzul acestuia de a destăinui adevăratul motiv al deplasării sale la Pernau, Vladimir a înţeles că nu poate rămîne insensibil la un asemenea sacrificiu. Adresîndu-i-se profesorului, i-a spus, cu înflăcărare : „Ceea ce ai vrut să faci pentru mine, tu, prietenul tatălui meu, tu, al doilea tată, am vrut şi eu să fac pentru tine“...

închis, pînă la noi ordine, Vladimir urma să-şi cunoască soarta după ce soseau instrucţiunile de la Petersburg. Gestul ieşit din comun al deţinutului a stîmit în opinia publică comentarii favorabile lui. în presă au apărut articole despre îndrăzneala deportatului din Siberia, cai« ajuns în pragul libertăţii s-a jertfit pentru salvarea prietenului său. Odată cunoscut şi romanul de dragoste dintre prizonier şi fiica lui Dimitri, femeile au creat în jurul tînă- rului o aureolă de stimă şi preţuire. În cele din urmă, cercurile din preajma ţarului, influenţate de generozitatea gestului spontan al lui Vladimir, au intervenit pentru eliberarea lui. Fericiţi, Vladimir şi Ilka s-au decis să se cunune peste şase săptămîni, iar Jean a plecat la Dorpat. Dorea să spele ruşinoasa calomnie, să se răzbune pe colegul său care s-a dovedit atît de lipsit de scrupule. Cu prima ocazie i-a cerut satisfacţie lui Karl şi l-a provocat la duel. Fiul bancherului a fost grav rănit şi transportat urgent acasă...

CORPUL DELICT. Ancheta îşi continua cursul. Scoţîn- du-l din cauză pe Dimitri Nicolef, judecătorul şi-a îndreptat cercetările din nou spre locul crimei. A decis explorarea minuţioasă a tuturor încăperilor circiumei. Şi a avut surpriza să descopere un obiect extrem de valoros. în cenuşa vetrei din camera unde a dormit Nicolef s-a găsit o bucată de hîrtie pe jumătate arsă. Era un fragment dintr-o bancnotă de o sută de ruble, îmbibată cu sînge. Din păcate, nu i se vedea seria, dar nu exista îndoială că ucigaşul a ţinut-o în mîini şi că tot el a ars-o după aceea. Existenţa acestui corp delict agrava situaţia profesorului.

Chemat în cabinetul magistratului, Dimitri a fost din nou acuzat de omor. Fragmentul de bancnotă însîngerată era, după părerea judecătorului de instrucţie, proba sigură a vinovăţiei acestuia'. Dar inculpatul, revoltat de obtuzitatea prezumţiei, de lipsa de temei a unei asemenea bănuieli nejustificate, a ripostat cu vehemenţă. Cum îşi explicau anchetatorii apariţia restului de hîrtie, dacă ea n-a fost identificată acolo la prima percheziţie ? Cum a apărut acel corp delict, dacă încăperea a fost închisă şi păzită de poliţie ? Cum poate să fie acuzat, dacă nu se ştie precis cînd s-a comis crima : înainte, sau după plecarea lui ? Se poate afirma hotărît că ucigaşul n-a luat toate măsurile pentru a arunca bănuielile asupra celui ce a părăsit hanul ? Puteau fi investigatorii atît de lipsiţi de experienţă încît să accepte ideea că asasinul, după ce a comis mîrşava lui faptă, a aruncat cleştele şi bancnota în vatră şi apoi a zgîriat marginile ferestrei ? Nu ! Dovezile pe care le deţineau indicau o altă procedură. Era foarte plauzibil ca hangiul să fi avut interesul şi toate mijloacele la îndemînă pentru a elimina orice pistă care s-ar fi îndreptat spre el. Ştia despre suma mare pe care o avea Poch la el, ca şi despre faptul că celălalt călător va pleca în zori. înainte sau după ce a părăsit el circiuma, l-a ucis pe nefericitul

curier şi apoi a intrat în camera voiajorului unde a pus vătraiul şi bancnota. Dacă mai există vreo suspiciune în legătură cu el, a declarat în final Dimitri, atunci să fie arestat. Dar, adus în faţa juraţilor, îl va acuza pe Kroff şi dezbaterile vor arăta cine este adevăratul vinovat. Magistratul şi-a dat seama că omul din faţa lui avea dreptate şi l-a lăsat liber...

Mai erau opt zile pînă la scadenţa celor 18000 de ruble şi profesorul nu dispunea de aceşti bani. Bancherul cunoştea situaţia financiară a datornicului său şi aştepta nerăbdător să vadă ce se va întîmpla. Dacă i-ar aduce suma respectivă, ar confrunta seriile bancnotelor cu cele furate de la victimă. Deci, în cazul cînd el era criminalul, s-ar fi denunţat singur şi ar fi fost iremediabil pierdut.

Dimineaţa zilei de 14 mai, termenul limită al datoriei s-a scurs fără ca Dimitri să se prezinte la casieria băncii. Către orele 4 diipă-amiază i-ia fost trimisă o înştiinţare că trebuie să achite banii chiar în ziua aceea. Nenorocirea a făcut ca adresa să fie primită de Vladimir. în acest mod a aflat el că viitorul său socru îi datora bancherului o sumă considerabilă. Indignat de atitudinea bogătaşului, logodnicul lui Ilka nu putea rămîne indiferent la dezastrul financiar al celui iubit, mai ales că dispunea de banii ne-; cesari. Fără să spună nimănui a depus suma oerînd în schimb poliţa. Bancherul a cercetat bancnotele'aduse şi i-a declarat că fac parte din banii furaţi din servieta funcţionarului său Poch. Ca dovadă i-a arătat copia seriilor care coincideau cu cele ale biletelor prezentate. îngrozit, tînărul şi-a dat seama că în loc să-i facă un bine, i-a pro-; vocat lui Dimitri pieirea. Disperat, a fugit spre casă, neputînd să creadă, în pofida oricărei probe, că omul acela blînd şi onorabil ar fi putut comite o faptă atît de odioasă. Trebuia să aibă neapărat o explicaţie cu el. L-a găsit în birou şi, forţat de împrejurări, i-a relatat cele petrecute. Cînd a aflat că banii predaţi băncii aparţineau victimei de la circiumă, profesorul a

scos un strigăt înfiorător şi a fugit din casă...

Despre neaşteptata şi inexplicabila întîmplare au aflat în cele din urmă şi Ilka şi Jean, care plîngeau disperaţi. În deznădejdea lor, tinerii au ieşit în stradă şi au pornit în căutarea tatălui lor. Tîrziu, pe şoseaua care ducea la Pernau au zărit de departe un om întins pe jos. Era Di- mitri, care nu mai dădea nici un semn de viaţă. Alături se afla cuţitul însîngerat care-i străpunsese inima. Venit la faţa locului, doctorul Hamine a examinat atent obiectul tăios. După toate aparenţele, sărmanul profesor se sinucisese.

DESTĂINUIREA. Moartea lui Dimitri i-a redat lui Kroff deplina securitate, iar bancherului satisfacţia realizării, ţelurilor sale josnice. în schimb, în familia Nicolef domnea consternarea. Lumea credea că într-un acces de alienare mintală, tatăl celor doi tineri s-a sinucis. Numai doctorul Hamine respingea ipoteza sinuciderii şi susţinea cu tărie nevinovăţia prietenului său. Considera că a fost ucis cu aceeaşi annă folosită la asasinarea lui Poch. Afirmaţia medicului se baza şi pe faptul că nimeni din casa lui Dimitri nu ştia de existenţa unui asemenea cuţit. Dar cum putea dovedi nevinovăţia unui mort, dacă nimeni nu era interesat de acest lucru ?

Dramatica întîmplare-a lăsat urme adînri. Între îndrăgostiţii de odinioară s-a creat acum o adevărată prăpastie. Ilka nu mai voia să se mărite cu Vladimir. „Fiica unui asasin, spunea ea, nu poate deveni soţia unui om cinstit !“ Cu toate insistenţele, n-a renunţat.la hotărîrea luată. La 17 septembrie s-a petrecut, însă, un fapt care a schimbat întrutotul situaţia. Atît copiii profesorului cît şi Vladimir au fost invitaţi la o ceremonie care urma să aibă loc în cimitirul oraşului. La orele 5 după-amiază erau cu toţii lingă mormîntul regretatului dispărut. Cel ce-i chemase, părintele Axiof, a oficiat pomenirea celui dispărut şi apoi i-a rugat pe Vladimir şi Ilka să îngenuncheze. Lingă rămăşiţele părinteşti le-a cerut să-şi dea mîna şi i-a declarat cununaţi. Cînd

fata a încercat să se opună, bătrînul preot i-a spus că nu trebuie să aibă nici o reţinere, deoarece este fiica unui om care nu s-a făcut vinovat nici măcar de moartea lui. Nespus de mirat, Jean Nicolef l-a întrebat : „Cum,^ nu tata este asasinul?“ Şi răspunsul a fost: „Adevăratul criminal este cîrciumarul Kroff“. Părintele le-a citit apoi textul declaraţiei semnate de hangiu cu puţin timp înainte de a muri. Torturat de remuşcări, i s-a spovedit preotului chiar în ajunul trimiterii invitaţiilor pentru membrii familiei Nicolef. Atins de o congestie pulmonară şi ştiind că nU mai are decît cîteva ore de trăit, muribundul şi-a dezvăluit crimele comise. Iată conţinutul destăinuirii :

„în noaptea de 13 spre 14 aprilie Dimitri Nicolef şi Poch au venit în circiuma mea. Văzînd servieta plină cu bani a funcţionarului băncii mi-a venit ideea să fur, mai ales că afacerile îmi mergeau prost de mult timp. Prudenţa mă făcea să acţionez după plecarea celuilalt călător, care mă anunţase că nu va aştepta întoarcerea conducătorului poştalionului. Dar n-am putut dormi şi către orele două dimineaţa am intrat în camera lui Poch, care s-a trezit cînd am luminat încăperea cu felinarul. Descoperit, l-am lovit cu un cuţit suedez pe care **-l** aveam la centură şi apoi am golit servieta. Erau 15000 de ruble în bancnote de cîte o sută şi un bilet din care reieşea că seriile lor au fost .copiate şi sînt păstrate în casa băncii. Deci nu-i puteam cheltui sub pericolul de a fi prins. Ce să fac cu suma furată ? Mai aveam o singură şansă : celălalt voiajor să aibă şi el mulţi bani. Dacă avea, puteam să-i schimb. Şi aşa am făcut. în timp ce dormea profund, am intrat în camera lui şi am găsit într-o pungă 20000 de ruble. Pentru a arunca vina pe el am scos numai 15000 şi le-am substituit cu cele luate de la cel ucis. Apoi, după plecarea necunoscutului, am îngropat banii şi cuţitul la rădăcina unui brad din grădină. Cînd am auzit că toate bănuielile împotriva lui Nicolef au fost îndepărtate, am imaginat o nouă dovadă care să-i îndrepte pe anchetatori tot spre călătorul venit împreună cu cel omorît. Am ars o

bancnotă plină cu sînge şi am pus-o în cenuşa vetrei unde a dormit el. Dacă aş fi ştiut că acei bani vor fi prezentaţi bancherului, n-aş fi recurs la o nouă crimă. Ziarele însă m-au informat că profesorul m-a acuzat direct şi mă socoteam încolţit. Am plecat spre' Riga şi am ajuns în apropierea casei acestuia cu gîndul să-l ucid şi să creez aparenţele că s-ar fi sinucis. L-am văzut ieşind din imobil şi cînd se afla pe o stradă lăturalnică i-am înfipt cuţitul în inimă, uitînd unealta crimei acolo. Într-adevăr, toată lumea a crezut că profesorul şi-a luat singur viaţa. În acest fel eu am putut să-mi văd în linişte de treburi…“

Aşa a fost cunoscut tristul adevăr : uciderea unui nevinovat şi nepedepsirea criminalului. Memoria profesorului Dimitri Nicolef a fost reabilitată, iar cei doi tineri şi-au putut continua fericiţi drumul în viaţă. O viaţă totuşi umbrită de amintirea sacrificiului unui om drag...

UN ROMAN AUTOBIOGRAFIC ? Urmărind textul de mai sus cititorii au putut constata că au parcurs un palpitant reman poliţist cu o acţiune condusă cu abilitate şi numeroase întorsături neprevăzute conform tuturor regulilor genului literar respectiv. Apărută în 1904, cu un an înaintea morţii marelui scriitor, O *dramă în Livonia* este una dintre puţinele opere verniene care are o temă total diferită în raport cu majoritatea celor înglobate în cunoscuta serie de *Călătorii extraordinare.* Publicarea rezumatului acestei povestiri în cadrul volumului de faţă se datoreşte interesantelor ipoteze lansate de criticul literar francez Marcel Moré, care a ajuns la concluzia că Jules Verne a turnat în tipare ardente propria lui tragedie, transpunind-o însă pe malurile Mării Baltice. Cu alte cuvinte, momentele de tulburătoare agitaţie sufletească ale eroilor din naraţiune ar fi, de fapt, secvenţe din viaţa romancierului şi a unor membri ai familiei sale.

Ideea că O *dramă în Livonia* este un roman autobiografic se bazează pe descoperirea a numeroase coincidenţe frapante, care ar putea

arunca o lumină nouă asupra ultimelor două decenii din existenţa prozatorului, epocă, în mare parte necunoscută încă, mai ales datorită străduaniei romancierului de a distruge corespondenţa sa din acea vreme.

Conform afirmaţiei lui Marcel Moré, genialul scriitor s-a inspirat din romanele lui Dostoievski *Crimă şi pedeapsă* şi *Fraţii Karamazov,* între acţiunea din Livonia şi ceea ce se întîmplă în cele două romane dostoievskiene existînd unele asemănări frapante. în acest sens, criticul consemna : „Dacă Dimitri vernian nu reuşeşte mai bine decît Di- mitri dostoievskian să-şi dovedească nevinovăţia, aceasta se întîmplă pentru că şi el este legat de un secret, care priveşte în ambele cazuri o sumă de bani“. De asemenea, finalurile sînt aproape identice. Dacă în O *dramă* în *Livonia* autorul notează : „Astfel s-a terminat această dramă senzaţională care a avut tui *aşa de mare răsunet* în analele judiciare ale provinciilor baltice“ în *Fraţii Karamazov* notaţia este : „Aşa după cum afacerea Karamazov a avut *un mare răsunet* în toată Rusia“. O altă coincidenţă este aceea care se referă la numele asasinului Kroff. Pe bună dreptate, Marcel Moré se întreabă dacă Jules Veme n-a eliminat jumătate din literere numelui K-a-R-amaz- OFF, dînd de K-R-OFF. La fel se pare că şi numele lui YAN-of ar fi o deformare a lui I-v-AN.

Seria asemănărilor remarcate continuă. Se arată că acţiunea romanului O *dramă în Livonia* se desfăşoară cu un deceniu în urma atentatului comis de nepot asupra scriitorului, iar vîrsta lui Dimitri Nicolef diferă numai cu un an de aceea a lui Jules Veme, dacă se ţine seama că eroul părea cu un deceniu mai mare decît arăta. După părerea criticului, descrierea acestui personaj, cu trăsăturile lui fizice şi morale, cu felul lui de a fi taciturn reprezintă, de fapt, autoportretul prozatorului din epoca în care avea aproape 60 de ani. Iată pasajul din care reiese acest lucru : „Deşi nu avea decît 47 de ani, Dimitri Nicolef părea cu zece ani mai în vîrstă. De statură mai mare decît mijlocie, barba argintie, figura destul de dură,

fruntea traversată de riduri ca nişte brazde din care nu pot ieşi decît idei triste şi griji tulburătoare, de o constituţie viguroasă, -aşa se prezenta el. Dar din tinereţe păstrase o privire pătrunzătoare, o voce plină şi ironică...“ Profilul lui moral este zugrăvit astfel: „De cîtva timp Dimitri Nicolef părea să aibă preocupări grave. Dar, foarte închis în sine, puţin ■ comunicativ, nu se destăinuia nimănui, nici măcar copiilor sau vechiului său prieten Hamine. Se refugia în muncă, într-o muncă înverşunată, cu speranţa de a uita“. Iată cum a comentat un moment dificil din viaţa ilustrei sale rude, Marguerite Allotte de la Fuye, biografa lui Jules Verne : ,,...el luptă împotriva unei deznădejdi pe care n-o poate risipi atitudinea afectuoasă a celor din anturajul său. în afara casei se prefaqe vesel ; acasă devine mut, se închide în neliniştile sale secrete“. Puţin mai departe, se notează : „în ciuda unei munci înverşunate, tristeţea lui persistă, cei din jurul său îşi fac gînduri“. Curios, dar caracterizarea lui Dimitri este aproape identică cu aceea făcută de nepoata scriitorului francez : „Mai puţin comunicativ, îşi petrecea lungile ore ale zilei în cabinetul său de lucru. Taciturn, neplăoîndu-i să i se vorbească (...) se petrecuse în starea lui morală o foarte vizibilă schimbare care-i îngrijora pe copii şi prietenii săi“.

Q altă similitudine este aceea legată de un moment important din viaţa lui Jules Verne şi anume alegerea sa în consiliul municipal din Amiens, morpent interpretat astăzi din diverse unghiuri de vedei’e de cei care îi cercetează activitatea. Să fie, oare, numai o simplă întîmplare faptul că şi tatăl logodnicei lui Vladimir s-a bucurat de o stimă deosébitá printre cetăţenii din Riga şi a fost propus candidat la primărie ? — se întreabă Marcel Moré.

O scenă care aminteşte de fotografia scriitorului pe cînd avea 24 de ani şi care-l înfăţişa cu braţele încrucişate, poziţie caracteristică atitudinii sale de sfidare a tuturor greutăţilor vieţii, este prezentă şi în acest roman, unde Dimitri bravează situaţia extrem de critică în care se afla.

Cînd mulţimea din cortegiul funerar al victimei cerea pedepsirea lui cu moartea, profesorul a deschis fereastra şi a înfruntat-o „cu braţele încrucişate, ţinînd cu mîndrie capul sus, nemişcat ca o statuie, o statuie a dispreţului, nepronunţînd nici un cuvînt“. Interesant este că Jules Verne îi va înfăţişa pe mulţi dintre eroii săi într-o astfel de atitudine de nepăsare totală atunci cînd evenimentele atingeau punctul culminant, cînd se aflau într-o situaţie- limită.

Marcel Moré insistă asupra ideii că autorul povestirii despre drama de pe malurile Balticei a schimbat în mod voit înrudirea dintre personajele sale pentru a nu da de bănuit că şi-a transpus în subiectul acestui roman' propria sa viaţă. Mai ales încercarea de asasinat a nepotului său; în acest sens, dacă Vladimir nu este în povestire nepotul .lui Dimitri, pentru că aluzia ar fi fost prea evidentă, — scr!e esticul —, totuşi cele două figuri importante ale acţiunii sînt legate printr-o puternică afecţiune, la fel cum a existat între scriitor şi Gastón Verne. De asemenea, dacă fiul lui Jean Yanof pentru a evada din Siberia şi a avea o întrevedere cu Dimitri la Pemau a trebuit să scape de urmăritori, tot aşa Gastón s-a sustras supravegherii familiei, pentru a se duce la Amiens şi a-l întîlni pe Jules Verne. în ambele cazuri oprirea la Pernau sau Amiens nu era decît provizorie, căci amîndoi erau hotărîţi să plece în străinătate. La fel cum asasinul Kroff voind să-l ucidă pe profesorul Nicolef îl aştepta „dînd tîrcoale după căderea nopţii în jurul casei sale“, Gastón şi-a pîndit unchiul stînd în întuneric în apropierea locuinţei acestuia. Fără îndoială, nu Vladimir este în roman ucigaşul lui Dimitri, pentru că atunci ar fi fost mult prea evidentă transpunerea acelui eveniment dramatic din viaţa prozatorului, din planul real în planul naraţiunii, totuşi reiese pregnant că tînărul a provocat, în mod indirect, moartea profesorului.

în finalul analizei sale, Marcel Moré se întreabă : „Să' fie, oare, numai simple coincidenţe între drama imaginară din Livonia şi drama reală din Picardía ?“ Şi tot el dă răspunsul, socotind că sînt prea asemănătoare secvenţele, ba, mai mult, s-ar putea ca şi alte detalii ale romanului să dezvăluie nci amănunte ale tragediei trăite de scriitor, pe care biografii lui le-au trecut sub tăcere. în acest sens, se pune întrebarea dacă atentatul din 1886 n-a fost .precedat şi el de o întrevedere între unchi şi nepot în ziua de 9 martie, aşa cum Nicolef l-a întîlnit pe ascuns pe Vladimir, într-un hotel din

Pernau ? Sau, este sigur că în decursul acelei convorbiri n-a avut loc „o scenă teribilă“, expresie întrebuinţată de scriitor de două ori în legătură cu Nicolef şi Vladimir, în momente nejustificate de acţiune ?'Nu s-ar putea presupune că „fugarul fără bani“ a venit la unchiul său „atît de bun cu el“ spre a-i solicita un nou ajutor bănesc, care să-i permită să trăiască în Anglia fără a avea nevoie să recurgă la ajutorul părinţilor ? Dacă din subiectul romanului reiese că Vladimir venea de departe, de la mii de verste şi nu avea asupra lui decît cîteva ruble, că ajungea într-o ţară unde-l aşteptau prietenii, schimbăm cîteva cuvinte din aceste fraze disparate, mii de verste în cîteva sute de kilometri, ruble în franci, prieteni în unchi etc. nu s-ar putea explica motivul opririi lui Gaston la Amiens ?...

Mă opresc aici cu redarea ipotezelor extrase din volumul *Le très curieux Jules Veme (Foarte ciudatul Jules Verne),* prezumţii care dau de gîndit oricărui cititor al romanului O *dramă în Livonia.* Într-adevăr cunoscînd cele întîmplate la Amiens în anul 1886, n-ar fi deloc exclus ca Jules Veme să fi înglobat în această povestire drama sufletească petrecută atunci cînd şi-a dat seama că cel ce a vrut să-l ucidă a fost propriul său nepot, la care ţinea foarte mult.

Pe urmele lui Jules Veme în România *a încercat să vă prezinte tot ce autorul acestei cărţi a reuşit să identifice în legătură cu foarte probabilele peripluri româneşti ale unuia dintre cei mai citiţi şi mai editaţi scriitori din toate timpurile. Acum se cunosc motivele care l-au determinat pe prozator să călătorească incognito, acum ştim precis că fiul său a locuit mai mulţi ani în ţara noastră şi nu este deloc exclus să fi luat legătura cu prietenii tatălui său din România. Deşi au trecut trei sferturi de secol de la moartea ilustrului povestitor, viaţa lui mai conţine încă intîmplări tăinuite, una dintre enigme referindu-se la ciudata dispariţie a corespondenţei dintre Amiens şi Bucureşti sau a aceleia dintre Amiens şi lscroni. Totuşi, datorită*

descoperirilor din ultimul timp, avem astăzi viziunea unui Jules Veme inedit, a unui om care a reuşit, cu toate vicisitudinile vieţii, să elaboreze uriaşa şi geniala sa creaţie.

Constatînd o serioasă penurie de informaţii faţă de inserarea titlurilor operei vemiene atît de enciclopediile franceze cît şi în cele româneşti, am alcătuit un tabel cronologic care ilustrează vastele resurse literare ale celui care a scris pe lingă vestitul ciclu de romane ştiinţifico- fantastice şi peste 30 de comedii, piese de teatru şi librete pentru opere şi operete. Fişierele marilor biblioteci din ţara
noastră au relevat şi faptul că publicul românesc a putut citi aproape toate povestirile genialului anticipator ştiinţific, multe dintre ele fiind traduse la puţin timp după apariţia lor în Franţa. Reeditate în tiraje de largă popularizare, ele sînt şi astăzi urmărite cu interes.

Încheind, îmi exprim, şi pe această cale, gratitudinea faţă de toţi aceia care m-au sprijinit la apariţia volumului, cu speranţa că am pus la îndemîna cititorilor o lucrare pe care am dorit-o cit mai atractivă şi interesantă.

S. SĂVEANU

J7 — Pe urmele lui Jules Verne

I.

OPERELE LUI JULES VERNE

A.

SCRIERI ÎN LIMBA FRANCEZA

1. Lucrări dramatice

1847 ***Alexandre VI,*** **tragedie în cinci acte, în versuri.**

1848 ***La Conspiration des Poudres,*** **tragedie în cinci acte, în versuri.**

Une Promenade en Mer, **vodevil într-un act.**

Le *Coq de bruyère,* comedie.

Don *Galaor,* comedie.

Le Quart d'Heure de Rabelais, **comedie într-un act.**

1849 ***Un drame sous Louis XV,*** **tragedie în cinci acte.**

Abdallah, **vodevil în două acte.**

Les Pailles rompues, **comedie într-un act, în versuri.**

1850 ***Les Savants,*** **comedie în trei acte, în versuri.**

Qui me rit, **vodevil.**

La Guimard, **comedie în două acte, în proză.**

La Mille et deuxième Nuit, **libretul operetei.**

1851 ***Quiridine et Quidinerit,*** **comedie.**

De Charybde en Scylla, **comedie în versuri.**

1852 ***Les Châteaux en Californie ou Pierre qui roule n'amasse pas mousse,*** **comedie, în colaborare cu Pitre Chevalier.**

La Tour de Montlhéry, **dramă în cinci acte, în colaborare cu Charles Wallut.**

1853 ***Colin Maillard,*** **libretul operetei într-un act, în colaborare cu Michel Carré.**

Les Heureux du Jour, **comedie în cinci acte, în versuri.1853** ***Les Compagnons de la Marjolaine,*** **libret de operetă, în colaborare cu Michel Carré.**
Mona Lisa, **comedie într-un act, în versuri.**
Vn Fils adoptif, **comedie, în colaborare cu Charles Wallut.** ***Au Bord de l'Adour,*** **comedie.**
Guerre aux Tyrans, **comedie în versuri.**

1857 M. ***de Chimpanzé,*** **libret de operetă, în colaborare cu Michel Carré.**
Les Sabines, **libret de operetă, în colaborare cu Charles Wallut.**

1860 ***VAuberge des Ardennes,*** **libret de operă comică, într-un act, în colaborare cu Michel Carré.**

1861 ***Onze jours de siège,*** **comedie în trei acte, în proză, în colaborare cu Charles Wallut.**
Un neveu d'Amérique ou les deux Frontignac, **comedie în trei acte.**

1882 ***Un voyage à travers l'Impossible,*** **piesă de teatru.**

2. Ciclul Călătorii extraordinare

1863 Cinq semaines en ballon.

1864 Voyage au centre de la Terre.

1865 De la Terre à la Lune.

1866 Les aventures du Capitaine Hatteras.

1867 Les enfants du Capitaine Grant.

1870 Vingt mille lieues sous les Mers,
Autour de la Lune.

1871 Une ville flottante.

1872 Aventures de trois Russes et **de** ***trois Anglais dans l'Afrique australe.***

1873 Le Pays des fourrures.
Le tour du monde en quatre-vingts jours.

1874 Le docteur Ox.

1875 L'ile mystérieuse.
Le Chancelor.

1876 MicheZ ***Strogoff.***

1877 Hector Servada**c.**
Les ***Indes Noires.***

1878 Un oapitaine de quinze ans.

1879 Les tribulations d'un chinois en Chine. - Les cinq cents millions de

la Bégum.
1881 *La Jangada.*
1882 *L’I le des Robinson».*
Le rayon vert.
188;; *Kéraban le Têtu.*
1884 *L'Étoile du Sud.*
L'Archipel en feu.
1885 *L'Épave du Cynthia,* **în colaborare eu Grousset-Laucle.** *Mathias Sandorf.*
1888 *Un billet de loterie.*
Robur le Conquérant.
188? *Le chemin de France.*
Nord contre Sud.
1888 *Deux ans de vacances.*
1889 *Sans dessus dessous.*
Famille sans nom.
1890 *César Cascabel.*
1891 *Mistress Branican.*
1892 *Le château des Car pat lia.*
Clauqius Bombarnac.
1893 *P’trt Bonhomme.*
,1894 *Les mirifyques aventures de Maître Antifer.*
1895 *L’Ile à hélice.*
1896 *Face au drapeau.*
Clovis Dardentor.
1897 *Le Sphinx des Glaces.*
1898 *Le superbe Orénoque.*
1899 *Le testament d’un excentrique.*
1900 *Seconde Patrie.*
1901 *Le village aérien.*
Le grand serpent de mer.
1902 *Les Frères Kip.*
1903 **Bourses** *de voyages.*
1904 *Maître du monde.*
Un drame en Livonie.
1905 *L'Invasion de la mer.*
Le Phare du bout du monde.
1906 *Le Volcan d’or.*
1907 *L'Agence Thomson and Co.*
1908 *La Chasse au météore.*
Le Pilote du Danube.
1909 *Les Naufragés du Jonathan.*

1910 Le secret de Wilhelm Storitz.
1919 ***L'étonnante aventure de la Mission barsac.***

Nuvele şi alto lue va ri

1851 Les premiers navires de la marine mexicaine.
Un voyage en ballon.
1852 Martin Paz.
1854 Maître Zacharius ou l'Horloger qui a perdu son âme.
1855 Un hivernage dans les glaces.
1864 Etude sur Poe.
Le Compte de Chantelaine.
1865 Les Forceurs de blocus.
1868 Géographie illustré de la France.
_ 1878 ***L'Histoire des grands voyages et grands voyageurs.***
1879 ***Les Révoltés de la Bounty.***
1881 ***Voyages au théâtre.*** **în colaborare eu A. Ennery.**
1888 ***Cristophor Columb.***
1884 ***Frrit-Flac.***
1886 ***GUI Braltar.***
1888 La ***Journeé d'un Journaliste américain.*** **În colaborare eu Michel Verne.**
1891 ***La Famille Raton.*** **|**
1898 ***M. Ré Dièze et Mlle Si Bémol.***
1910 ***Hier et demain*** **— culegere de nuvele care cuprinde : L'Eternel** ***Adam, L'Histoire de Jean Morénas. Le Humbvg. M. Rê Dièze et Mlle Si Bémol. La Famille Raton.***

4. Romane transpuse în píese dramatice

Le ***tour du monde en quatre-vingts jours Les enfants du Capitaine Grant.***
Le Pays des fourrures.
Le docteur Ox.
Michel Strogoff.
Voyages et aventures du Capitaine Halteras.
Les tribulations d'un chinois en Chine.
Kéraban le Têtu.
Le chemin de France.

Mathias Sandorf.

B. SELECŢIUNI DIN TRADUCERILE IN LIMBA ROMÂNĂ

Castelul din Carpaţi, **în româneşte de Victor Onişor, Sibiu, 1897. Reeditări: Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1929, în româneşte de Ion Păs ; Bucureşti, Edit. Tineretului,. 1967, în româneşte de Vladimir Colin.**

Insula misterioasă, **Bucureşti, suplimentul revistei „Progresele ştiinţei“, 1904. Reeditări : Bucureşti, Edit. Tineretului, 1953, 1956, 1959 ; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1979, în româneşte de Veronica Mihăileanu şi Ion Mihăileanu.**

Minunile şi grozăviile Indiei, **în româneşte de Sofia Nădejde, Bucureşti, 1908. Reeditări: Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1939 ; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1979.**

Împrejurul lunei, **Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1921.**

Lupta pentru milioane, **Bucureşti, Edit. Socec, 1923.**

Elefantul de oţel, **în româneşte de Maria G. Botez,**

Bucureşti, 1923. ***Uzina fermecată,*** **Bucureşti, 1924.**

Răzbunarea marinarului, **în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1924.**

Vaporul misterios, **în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1924.**

Logodnica indianului, **în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti,**
1924.

Noul Cain, **în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1924.**

Aventurile familiei Guzgănescu, **în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1925.**

Drumul gloriei, **în româneşte de Constantin Ghica, Bucureşti, 1925.**

Salvarea misterioasă, **în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti,**
1925.

Arhipelagul în flăcări, **în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1930. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, Î957, în româneşte de Radu Tudoran.**

Cinci săptămîni în balon, **în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1930. Reeditări: Bucureşti,* Edit**
Cugetarea, f.a. ; Edit. Tineretului, 1951, 1955, 1958 ; Edit. Ion Creangă, 1972, 1978, în româneşte de Radu

Tudorán.
Printre gheţurile eterne, **Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1930. Reeditări : Bucureşti, Edit. Tineretului, 1949, în româneşte de Octa- vian Nistor ; Bucureşti, Edit. Tineretului, 1958, în româneşte de Claudia Fischer şi Vasile Chiriţă ; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1973.**
Ocolul pământului în 80 de zile, **Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1931. Reeditări : Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1934 ; Bucureşti, Edit. Tineretului, 1956, şi Edit. Ion Creangă, 1971, în româneşte de Radu Tudorán.**
În faţa steagului, **Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1933. Reeditări : Bucureşti, Edit. Tineretului, 1965, în româneşte de Iulia Soare.**
Aventurile a trei ruşi şi trei englezi în Africa australă, **în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, Edit. Cultura românească, 1933. Reeditări : Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1938.**
800 ***de leghe de-a lungul Amazonéi,*** **în româneşte de Ion Pas, Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1935. Reeditări : Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1974, în româneşte de Paula Găzdaru.**
Nord contra sud, **Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1985,**
Mihail Strogoff, **în româneşte de Ion Pas şi Sarina Cassvan, Bucureşti, Edit. Cugetarea, f.a.**
O ***aventură în jurul Mării Negre,*** **Bucureşti, f.a.**
Testamentul unui excentric, **în româneşte de Th. Roman, Bucureşti, Edit. Cugetarea, f.a. Reeditări : Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1941; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1974.**
Naufragiaţii de pe „Jonathan“, **Bucureşti, Edit. Cugetarea, f.a.** ***Interesantele aventuri ale unui chinez,*** **Bucureşti, Edit. Cugetarea, f.a.**
Şcoala de Robinsoni, **Bucureşti, Edit. Socec. Reeditări : Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1975.**
Un bilet de loterie, **în româneşte de Ion Pas, Bucureşti, Edit. Cugetarea, 1936. Reeditări : Bucureşti, Edit. Ion Creangă.**
De ***la pământ la lună,*** **în româneşte de George B. Rareş, Bucureşti, 1942. Reeditări : Bucureşti, Edit. Tineretului, 1958, 1960, în româ- neştede Dorina Ghiftea ; Bucureşti, Edif. pentru literatură, i9«3i ’ în româneşte, prefaţă şi. tabei cronologic de Val. Panaitescu ; Bucureşti, Edil. Ion**

Creangă, 1977, în româneşte de Aurora Gheorghiţă.

Bolidul de aur, **în româneşte de Jean Popescu, Bucureşti, 1943.** ***Fraţii Kîp,*** **în româneşte de N. Săftoiu, Bucureşti, 1944.**

Steaua sudului, **în româneşte de Ion Pas, Bucureşti, f.a. Reeditări : Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1973.**

Uimitoarele peripeţii ale domnului Antifer, **în româneşte de Ion Pas,'Bucureşti, f.a. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1959 ; Bucureşti, Edit. Albatros, 1970; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 19791**

Mathias Sandorf, **în româneşte de Ion Pas şi Sarina Cassvan, Bucureşti, f.a. Reeditări: Bucureşti, Edit. Tineretului, 1957, 1959, 1961, în româneşte de Ovidiu Drimba,**

Un căpitan de 15 ani, **Bucureşti, Edit. Tineretului, 1949. Reeditări j Bucureşti, Edit. Tineretului, 1954, 1960, în româneşte de SÎmona Schileru şi A. Ghitulescu.**

20000 de leghe sub mări, **în ^româneşte de Lucia Donea Sadoveanu, Bucureşti, Edit. de Stat, 1949. Reeditări : Bucureşti, Edit. Tineretului, 1955, 1959, 1963, în româneşte de Lucia Donea Sadoveanu şi Gellu Naum ; Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1977. ,**

Copiii căpitanului Grant, **în româneşte de M. Petroveanu, Bucureşti, Edit. Tineretului 1950, 1955, 1.958. Reeditări : Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1972, în româneşte de M. Petroveanu şi C. Toescu.**

Intimplări neobişnuite, **în româneşte de A. Ghiţulescu, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1955.**

O călătorie spre centrul pămintului, **în. româneşte de Dan Faur, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1958. Reeditări: Bucureşti, Edit. Ion. Creangă, 1971, 1977.**

Rob*ur cuceritorul,* **în româneşte de Ovid Constantinescu, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1958, 1964. Reeditări : Bucureşti, Edit. Albatros, 1970.**

Insula cu elice, **în româneşte, cuvînt înainte şi note de Ion Hobana, . Bucureşti, colecţia „Povestiri ştiintifico-fantastice" nr. 100—104, 1959. Reeditări : Bucureşti,**

Edit..'Tineretului, 1962 ; Bucureşti, Edit, Ion Creangă, 1978. , >
***În secolul XXIX. O zi din viaţa unui ziarist american în anul* 2589. În româneşte, cuvînt înainte şi note de Ion Hobana, Bucureşti, colecţia „Povestiri ştiinţifico-fantastice-l nr. 150,1961.**
Doi *ani de vacanţă,* în româneşte, de Laura M. Dragomirescu, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1962, 1966. Reeditări : Bucureşti, Edit, Ion Creangă, lâ?5.
***Goana după meteor,* în româneşte de GelJu Nautn, prefaţă de Modest Morariu, Bucureşti, Edit. Tineretului, 19G3.**
***Istoria marilor descoperiri,* în româneşte de G. Nicolae şi I. Peltz. Cuvînt înainte 3e Ion Hobana, Bucureşti, Edit. Ştiinţifică, 1963.**
***Hector Servadac,* în româneşte de Teodora Cristea, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1966.**
***Uimitoarea aventură a misiunii Barsac,* în româneşte de Gellu Naum, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1967. Reeditări : Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1976. :**
***Cele 500 de milioane ale Begumei,* în româneşte, cuvînt înainte şi note de Ion Hobana, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1968. Reeditări : Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1976.**
***Ţara blănurilor,* în româneşte de. Horia Vasilescu, Iaşi, Edit. Junimea, 1975.**
***Şarpele de mare,* în româneşte de Ion Hobana, Bucureşti, Edit. Tineretului, 1969. Reeditări : Bucureşti, Edit. Ion Creangă.**
***Vulcanul de aur, în* româneşte de Iosif Catz, Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1976.**

***Căpitanul Hatteras,* Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1973.**

***Burse de călătorie,* Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1978.**

Casa CM *aburi,* Bucureşti, Edit. Ion Creangă, 1979.

II. LUCRĂRI CERCETATE

Abraham, Pierre : *Jules Verne ?* În „Europe“, aprilie 1955.
Allotte de la Fuye, Marguerite : *Jules Verne, sa vie, son oeuvre,* Paris, Krà, 1928.
Allotte de la Fuye, Marguerite : Prefaţa la *Le livre de*

Jules Verne, **Librairie Hachette, Paris, 1928.**
AlloUe de la Fuye, Roger : *Le paysage dans l'oeuvre de Jules Verne.* în „Europe", aprilie 1955.
Amicis, Edmondo de : üno *visita a Jules Verne e a Victorien Sardou.* în „Nuova Antologia", 1 noiembrie 1896.
Andreev, Cyrille : *Préface aux oeuvres complètes en V.R.S.S.* În „Europe", aprilie 1955.
Balotă, Nicolae : *Jules Verne, vizionarul.* în „România literară", 6 septembrie 1973.
Belloc, Marie A. : *Acasă la Jules Verne.* în „Ştrand Magazine", februarie 1895. în româneşte de Horia Florian Popescu, „Secolul XX" nr. 4, 1978.
Brăescu, Maria : Prefaţa la volumul *Le tour du monde en quatre- vingts jours,* Bucureşti, Edit. Didactică şi Pedagogică, 1968.
***Bulletin de la Société Jules Verne,* prima serie, noiembrie 1935-de- cembrie 1938.**
Casteix, Pierre : Jwles *Verne* acest necunoscut. în „Parallèle 50", 24 ianuarie 1952.
Călinescu, George : Jules *Verne şi literatura pentru copii.* în „Contemporanul", 14 noiembrie 1958.
Chendi, Ilarie : *Castelul din Carpaţi,* recenzie la roman, în „Familia", nr. 46, 1897.
Chesneaux, Jean : *Une lecture politique de Jules Verne,* Paris, Maspero, 1971.
Cocteau, Jean : *Le tour du monde en quatre-vingts jours,* în româneşte de Tea Preda, în „Secolul XX", nr. 4, 1978.
Coşbuc, George : Adnotări manuscrise la romanele vemiene traduse în limba germană : Die *Reise um den Mond (Călătorie în jurul lumii), Die Reise zum Mitielpunkt der Erde (Călătorie spre centrul pămîntului), Zwanzigtausend Meilen unter den Meere (20000 de leghe sub mări).*
Culcer, Alexandru : *Jules Verne la Homorod.* în „Făclia", 5 noiembrie 1961.
Dobran, Horia : *Vizitele lui Cuza la Ploieşti şi* construcţia Ca- *naiului de Suez.* în „Flamura Prahovei", 1971.
Drăguţ, Vasile : O *localizare în spaţiul transilvan.* în „Secolul XX", nr. 4, 1978.
Drimba, Ovidiu : *Jules Verne.* în „Viaţa Românească", nr. 11, 1955. Dumas, Al.-tatăl : *Strigoiul Carpaţilor.* în româneşte de Dumitru Anghel şi Şt. O. Iosif, Biblioteca

Minerva, nr. 38, 1909.
Eliade, Mircea : *Fragment' dintr-un „Jurnal“,* Ascona, 1957. în „Secolul XX“, nr. 4, 1978.
Escaich, René : *Voyage au monde de Jules Verne,* Paris, Edit. Plantin, 1956.
Floca, Octavian : *Ghidul regiunii Hunedoara,* Bucureşti, 1957.
Frank, Bernard : *Jules Verne et ses voyages,* Paris, Flammarion, 1942.
Gamara, Pierre : *Jules Verne ou le printemps.* în „Europe“, aprilie 1965.
Georgescu, Emil : *Honoré de Balzac la Ploieşti.* în „Flamura Prahovei“, 1973.
Génando, Augustin : *La Transylvanie et ses habitants,* Paris, 1845.
Grand Larousse Encyclopédique : *Jules Verne.* în volumul 1(5, Paris, 1964.
Hobana, Ion : *Viitorul* a *început ieri,* Bucureşti, Edit. Tineretului, 1966.
Hobana, Ion : *Cele 9 erori ale lui Jules Verne.* în „România literară“, 9 octombrie 1969.
Hobana, Ion : *Odiseea marţiană. Maeştrii anticipaţiei clasice,* Biblioteca pentru toţi, Edit. Minerva, 1975.
Hobana, Ion : *Jules Verne, acest necunoscut.* în „Secolul XX", nr. 4, 1975.
Hobana, Ion : *Intangibila tinereţe.* în „România literară“, 9 februarie 1978.
Hobana, Ion : *Castelul din Carpaţi.* în „Secolul XX“, nr. 4, 1978.
Hobana, Ion : *A la recherche de Jules Verne.* în „Cahiers roumains d’études littéraires“, 1, 1978.
Hobana, Ion : *Jules Verne et la. Roumanie. lp* „Roumanie d’aujourd'hui“. nr. 4, 1973.
Hobana, Ion : *20000 de pagini în căutarea* lui *Jules Verne,* Bucureşti, Edit. Univers, 1979.
Isac, Emil : *Necrolog la moartea lui Jules Verne.* în „Familia“, nr. 13, 9 aprilie 1905.
Lemire, Charles : *Jules Verne.* Paris, Berger-Levrault, 1908.
Liu, Nicolaé : *Jules Verne, autograf pentru o admiratoare.* În „Manuscriptum“, nr. 2 (19), 1975.
Massoff. Iosif : *Teatrul românesc*, volumul III, E.P.L., 1969.
Marcenac, Jean : *Un professeur d'optimisme.* în „L'Avantgarde“, 9 martie 1955.

Mârza, lacob : *Augustin de Gérait do despre Alba Iulia.* în „Apulum“ nr. 8, 1970, Alba Iulia.
Moldo van, Samson : *Oraviţa de altădată* şi *teatrul cel mai vechi din România,* Oraviţa, 1938.
Moré. Marcel : *Le très curieux Jules Verne.* Paris, Gallimard, I960. Moré, Marcel : *Nouvelles explorations de Jules Verne.* Paris, Gallimard, 1963.
Moroianu, Dinu : *Jules Verne.* Bucureşti. Edit. Tineretului. 1962. Muscan, Catinca : *Nautilus la Bucureşti.* în „Magazin“, nr. 319, 16 noiembrie 1903.
Olchanski, J. : *Léon Tolstoï, ilustrateur.* în „Études soviétique“, nr. 98, 1956.
Parménie, A. et C. Bonnier de la Chapelle : *Histoire d'un editéur et de ses auteurs, P. J. Hetzel IStahl),* Paris, Albin Michel, 1953.
Percek, Arcadie : *Nebănuitele forţe ale psihicului uman.* în „Magazin“, nr. 1088, 12 august 1978.
Popa, Radu : *Cnezii din Haţeg.* în „Magazin istoric“, nr. ll (68), noiembrie 1972.
Halea, Mihâi : *Actualitatea lui Jules Verne.* în volumul „Portrete; cărţi, idei“, Edit. pentru literatură universală, 1966.
Rectus, Elisée : *Nouvelle géographie universelle,* vol. III, 1884..
Reclus, Elisée : *Voyage aux régions minières de la Transylvanie occidentale,* tri „Le Tour du Monde", 1873.
Săveanu, Simion : *Jules Verne a vizitat şi ţara noastră.* în „Magasin", ne. 182, l aprilie 1961.
Săveanu, Simion : *Secretele lui Jules Verne.* în „Magazin“, nr. 427, 11 decembrie 1965.
Săveanu, Simion : *Documente inedite cv privire la adevăratul atentator la viaţa lui Jules Verne.* în „Magazin“, nr. 526, 4 noiembrie 1967.
Săveanu, Simion : *Pe urmele lui Jules Verne... în Ţara Haţegului.* în „Magazin“, nr. 668, 25 iulie 1970.
Săveanu. Simion : *Destăinuirile lui Jules Verne.* în „Almanahul Magazin", 1972'.
Săveanu, Simion : *Castelul din Carpaţi...* în „Almanah estival“, Bucureşti, Edit. Sport-Turism, 1976.
Săveanu, Simion : *Jules Verne a fost* la *Bucureşti?* în „Informaţia Bucureşti ului“, 24 februarie 1979.
Săveanu, Simion : *Farmacie de 157 de ani...* În „Informaţia Bucu- reştiului", SI martie 1979.

Săveanu, Simion : *Un roman autobiografic al Ivi Jules Verne, tn* „Informaţia Bucureşti ului“, 14 aprilie 1979.
Sébastian, Stanca : *Monografia istorică a Văii Jiului,* 1933.
Soriano, Marc : *Qui était le vrai Jules Verne* ? În „L Express“, nr. 1402, 22 mai 1978,
Stoian, Mihai ; *Jules Verne şi lupta românilor transilvăneni pentru unire cu ţara.* în „Luceafărul“, 18 februarie 1978.
Vajda, Ludovic : *Prima cale ferată din Transilvania.* în „Acta Musei Napocensis", tom VIII, 1971.
Velescu, Oliver şi Camelia Surdulescu : *Program de lansare a* sj*noului produs turistic Castelul din Carpaţi.* în „Buletinul Centrului de cercetări economice pentru promovarea turismului International“, Bucureşti, 1974.
Verne, Jean Jules : *Bunicul* a avut *dreptate !* în „Paris Match“,

Verne, Jean Jules : *Jules Verne,* Paris, Hachette, 1973.
Voiculeţ, Pompiliu : *Jules Verne prin Dobrogea.* În „Tomis“, nr. 6,

4 ianuarie 1969.1969.

Vulcan, Iosif : *Prefaţă la „Călătorie de la pămînt la lună".* în „Familia“, nr. 4, 25 ianuarie 1876.

Ziegler, Gilette : *Jules Verne.* în „Europe“, aprilie 1955.

* * * *Sur les traces des héros de Jules Verne en Roumanie,* th „Vacances-circuit en România“, Bucureşti, 1977.în memoria ilustrului romancier : ! : Ï ! 5
Aşa l-am cunoscut peJulesVerne. ï î 9
O viaţă dramatică..... " • 22
Periplul românesc ^
„Sirena" din Cărpaţi ' 64
Marele nedreptăţit m .... • 86

Rezumatele a şase volume vemiene
Castelul din Carpaţi
(„Le château des Carpathes") 100
Contele din ţinutul Făgăraşului
(Mathias Sandorf) .... : 1 î ! 124
Aventurile unui bucureştean îndrăgostit
(Claudius Bombarnac) . ... l J 5
154
Cu diligenţa prin Delta Dunării
(Kéraban le Têtu) *Z* 181
Trei mii de kilometri cu barca pe Dunăre -
(Le pilote du Danube) . .... l . 205
Bancnota însîngerată
(Un drame en Livonie) i J ; ; ; j ;238

Bibliografie . ... 1 ;
: : :
; 258Lector : MAKCELA
PADUREANU
Tehnoredactor : MARIANA PUŞCAŞU
Bun *de tipar 27.V.19S0. Apărut 1980. Comanda*

K

nr. 1478. Coli de tipar: 17 + 24 *planşe.*
Comanda nr. 168

Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" Piaţa Scînteu nr. I, Bucureşti
Republica Socialistă România

La trei sferturi de veac de la dispariţia lui Jules Verne apare acest volum dedicat memoriei marelui prozator francez, ca un omagiu postum adus aceluia care la sfîrşitul secolului trecut a manifestat o deosebită afecţiune pentru România şi români.

Eugenia Guillac, născută Müller, mama doamnei Lulu Dudescu, posesoarea micro-modelelor iahturilor și a pendulei vernisate.

cea mai mare
fiică
a Luizei.

Așa arăta Luiza Müller
pe vremea când avea 80 de ani...

Cele două gemene Müller:
Georgette și Angèle

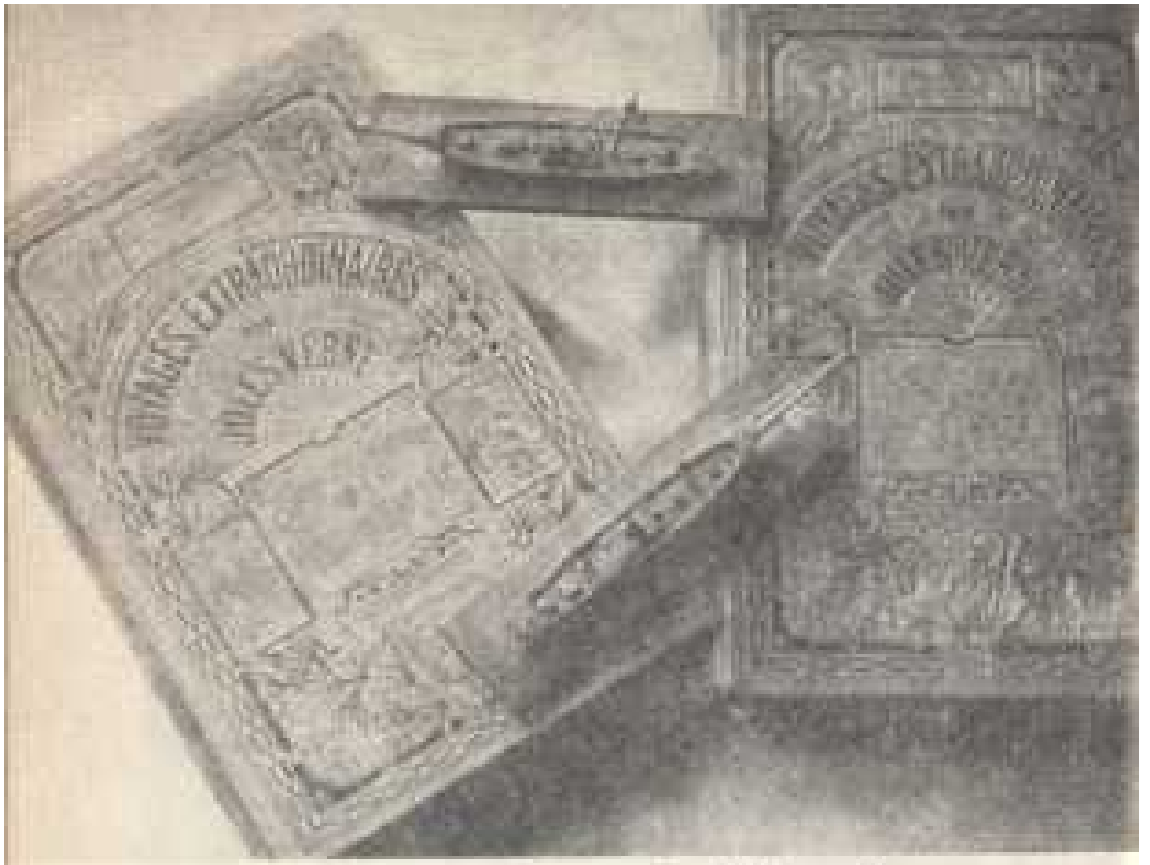

Două dintre cele
patru machete
ale lahtarilor sculptate
în lemn de Jules Verne
și aflate acum
în București.

Gustave Müller,
pe vremea cînd
a cunoscut-o
pe Luiza,
văduva
lui Oscar Fabre.

O imagine mai târzie
a lui Gustave Müller
realizată în
orașul său natal
Fontainebleau

Felicitare
de Anul Nou
adresată
de băieţelul Luiziei,
Ludwig,
mamei sale, în 1879...

/SyÜLck^lUC'
■y^J

EXTRAIT 4»

ACTE DE NAISSANCE

tc¡«

Foto-copie după extractul de naştere al lui Gustave Miiller, prietenul lui Jules Verne.

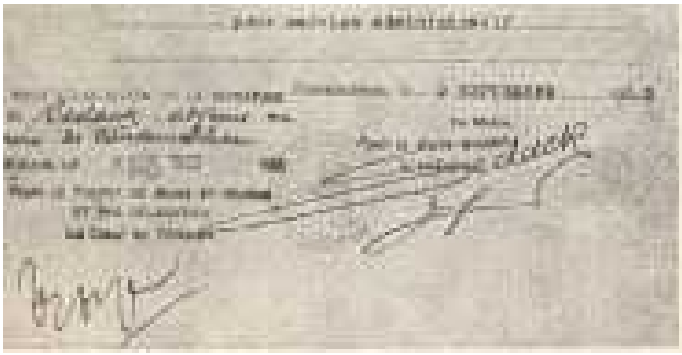

Textul înscris pe plicul ce conţine testamentul original al Luizei Miiller.

c *9LLJ*
*

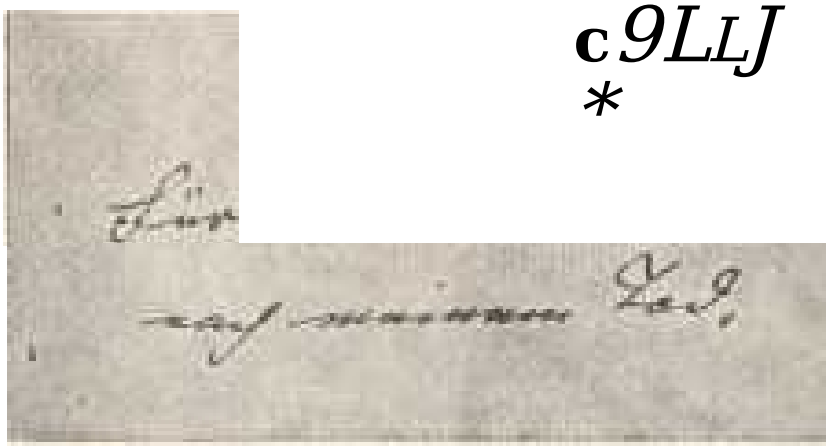

^¡Wy€ *lOfe.*I *fU*t¿HpAsty3¿*t STv-iy ''•'-*■€ *&í+t.* ^*<W' ''T^»«. •»
#«*♦ (^vVt ÍH**/*C*

- «ari*.?

^fa'e»l w& '-t /7-ve áíe»/ *¿*|~^* ¿J¿« -^-«*A^tAAc n^-*
*L~y*z*,^
/Jtw¿«o f-Cnvt *S*v-*
**yi'i0¿*a¿'~afi>i* ;
§||É*.ife ^6i*(»*ÍiV *f!)'e-70¿*t <¿r* Wv*. ■
/ífc^W-»* <yv-r •*-*** ^W£n*i . *j* w>Ü¿
■ *d*t* á^Vn- . *noAvy* OÍfe*1:* '4«v*l -
■ *Á4AA/>43&s&jft.* •'*'**■ *t-is-v*!*
< ¥ * < a V J V i T i *>****^tl /a*»^

| /Vvft¿ *fi--»Á-1-&TS>'6 r£*t&éu. -~i¿r>Ast<*

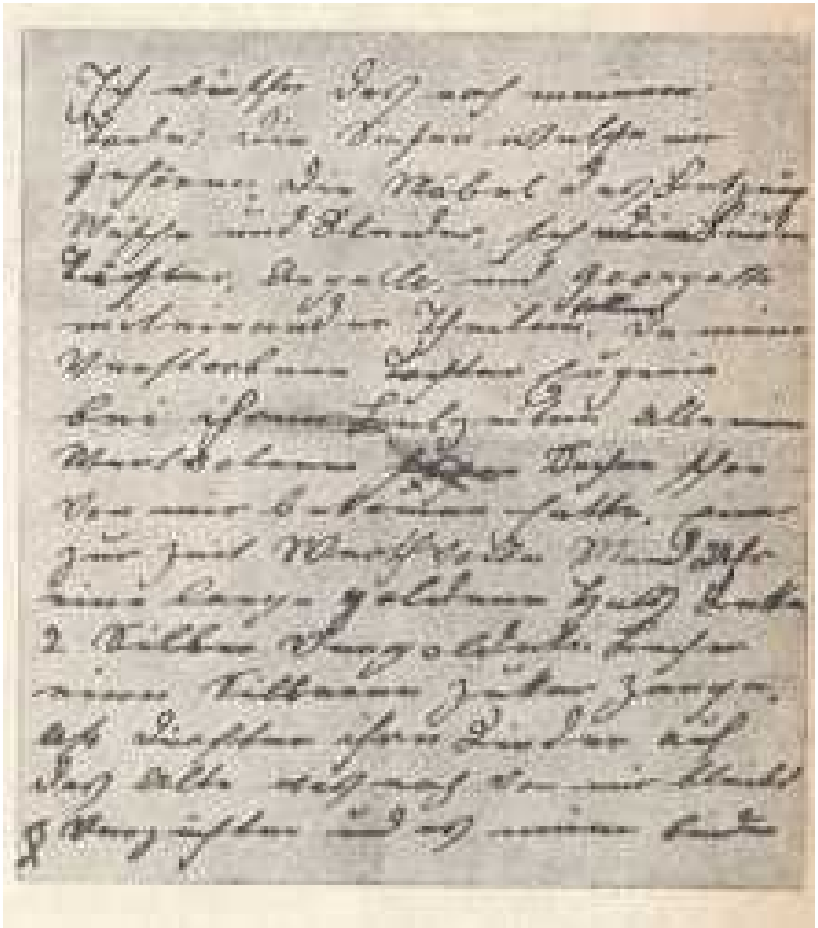

Fragment nepoatei Luizei Endrejat, adresată farmacistului Al. Berbier. Din text reiese că ; Luiza a fost mult timp iubita lui Jules Verne.

Fragment din testament

reiese că Luiza i-a dat fiicei sale

mai mari, Eugenie,

;pe
dăr
Jule
Şi a
^bi

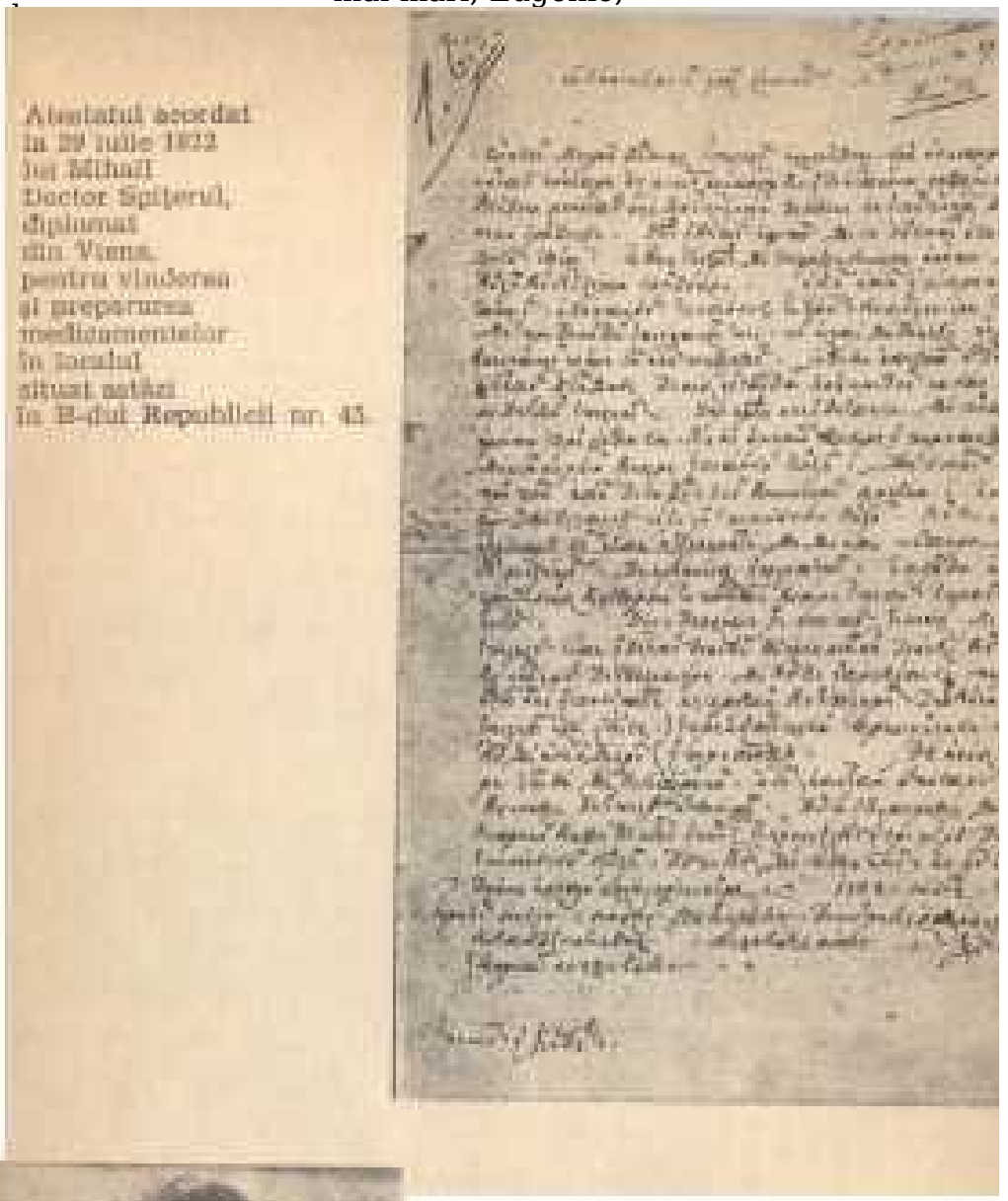

Gaspard-Félix Toumachon, Nadar, ziarist, romancier, caricaturist şi fotograf,
fost prieten cu Jules Verne.

La vîrsta de 36 de ani (fotografie realizată în anul 1894) sfida cu hotărîre greutățile vieții.

Patru ani mai tîrziu (în 1898), imaginea ne înfățișează o figură complet schimbată.

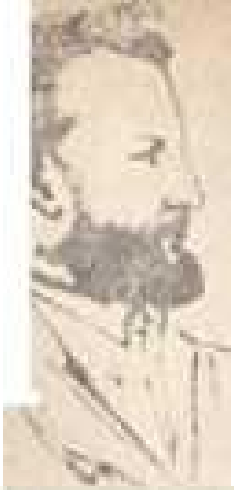

Una dintre caricaturile lui Jules Verne efectuată în epoca cînd[1] avea 44 de ani.

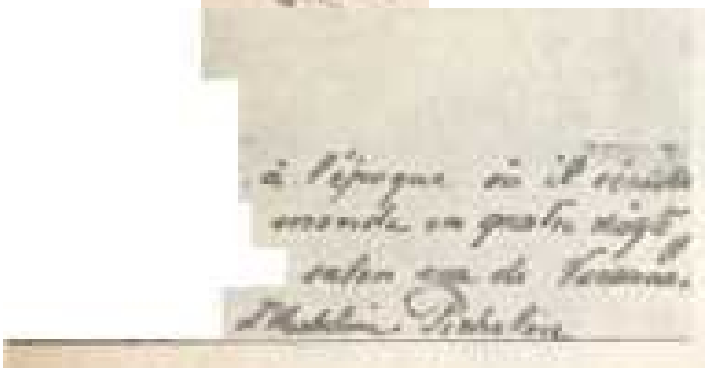

Jules Verne şi fiul lui Hetzel, Jules, la bordul unui torpilor.

în
...

Desen realizat la 13 mai 1894.

Caricatură de mari proporţii
reprezentîndu-1
pe Jules Verne
învîrtind un glob luminos.
A figurat
în holul teatrului parizian „Porte Saint-Martin“ cu prilejul jucării piesei *Ocolul pămîntului în 80 de zile*

Pierre Verne, tatăl scriitorului, la vîrsta de 70 ani.

Cum era întruchipat Jules Verne la masa sa de lucru. (Desen de H. Faiure).

cele 17 desene efectuate de Lev Tolstoi ca

Unul dintre cele trei iahturi „Saint-Michel", la bordul cărora Jules Verne a efectuat numeroase croaziere.

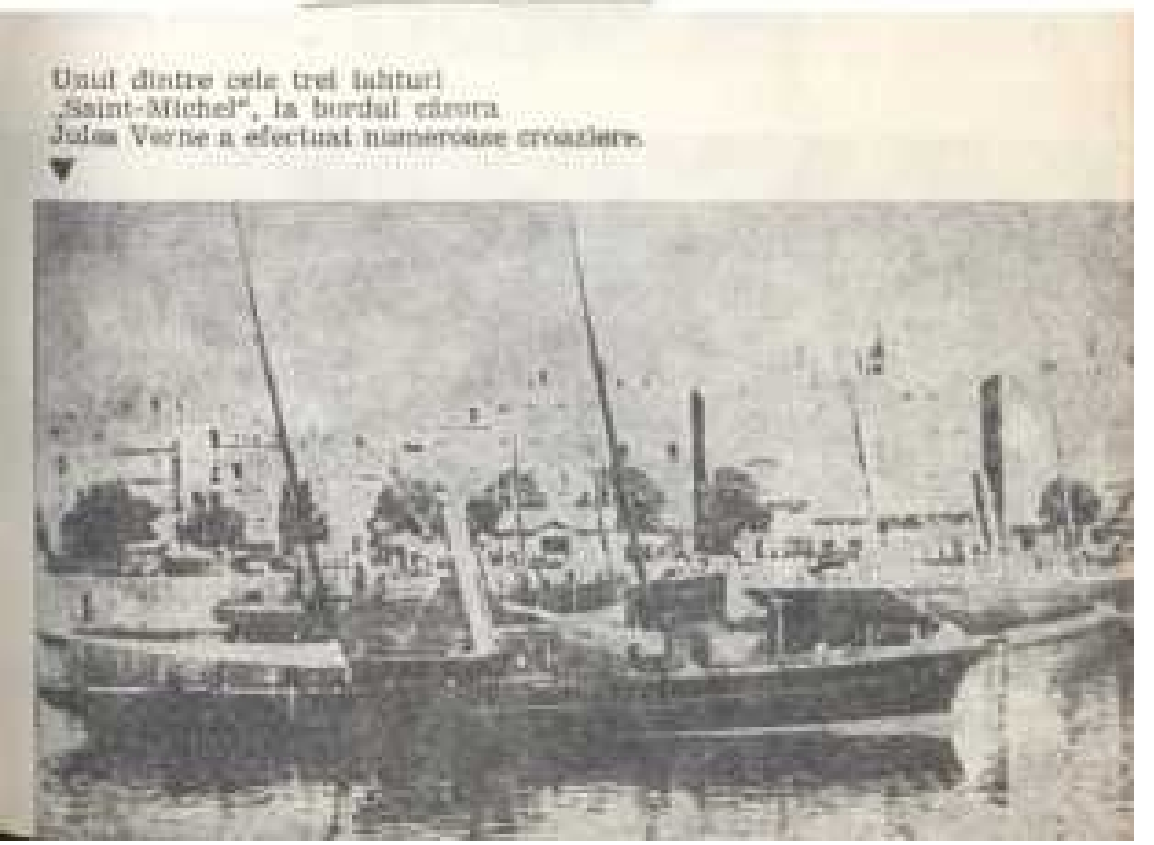

ilustrații la romanul *Ocolul lumii în* 80 *de zile.*
Ele sînt astăzi păstrate

în Muzeul Tolstoi din Moscova.

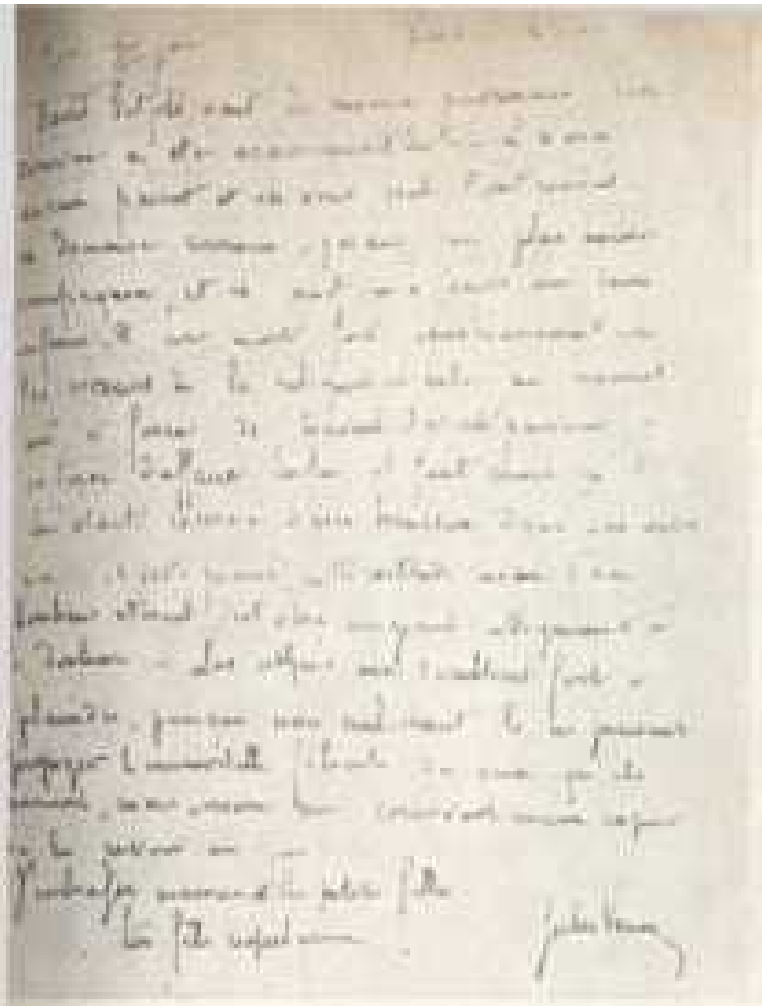

Facsimilul
unei scrisori
adresate
de Jules Verne
tatălui său.

Vechiul editor
și prietenul
lui Jules Verne,
Hetzel
fotografiat în 1859
Impresionă cu ușița
și fiul său.
Reproducere din volumul
Histoire d'un éditeur
et de ses auteurs
P.-J. Hetzel (Stahl)
de A. Parménie
și C. Bonnier
de la Chapelle

Oscar Fabre şi Luiza Teutsch după logodna lor oficiată în Bucureşti.

O imagine a Luizei pe la vîrsta de 50 de ani.

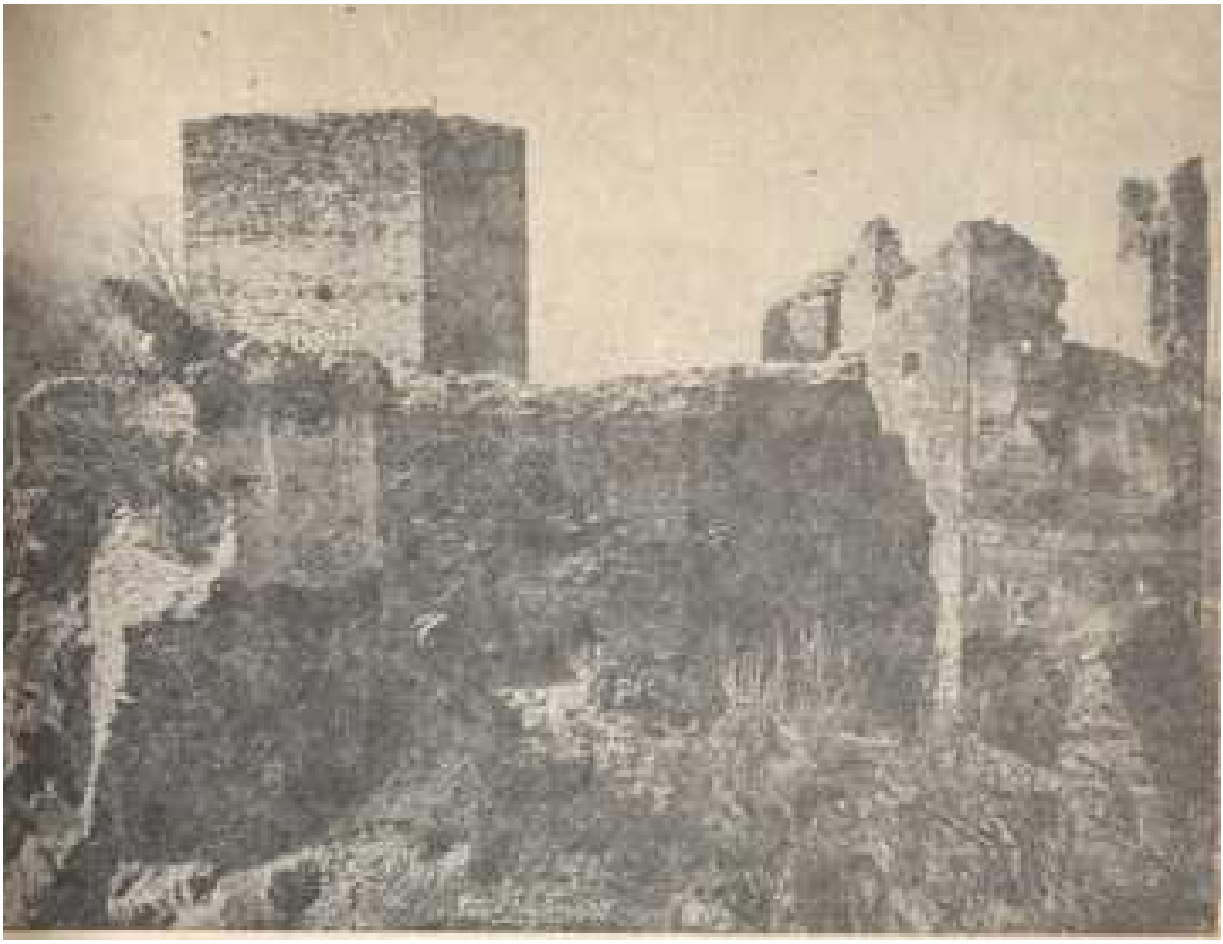

▲ **Vedere generală a vestigiilor falnicului castel din Carpaţi. În prim plan se observă puternicului donjon.**

Impunătoarele ruine supraetajate ale zidurilor

.Boierul F. Craiovescu trecînd fără teamă podul mobil spre a pătrunde în cetate.

Așa arată acum capela castelului, loc de unde ar fi pornit tunelul ce făcea legătura

Portretul renumitului geograf Elisée Reclus (Copie după imaginea realizată de Georges Bourgin).

pasa fiică a primarului Colt.
Benett, reprodus din originalul
manului *Castelul din Carpaţi).*

cind să escaladeze poarta

Imagine de astăzi a paternicelor ziduri ce aparţin cetăţii medievale din oraşul Hupea, localitate aflată la 9 kilometri de Hunedoara, numită vizitată probabil de Jules Verne.

Uriaşa navă aeriană „Albatros“, închipuită de Jules Verne în romanul *Robur cuceritorul.* Avea zeci de elice şi zbura cu peste 200 de kilometri pe oră, fiind jumătate avion, jumătate elicopter.

Nava anticipa cu multe decenii apariţia unor asemenea maşini zburătoare.

Frumosul lăcaş medieval de la Densuş, judeţul Hunedoara, al cărui edificiu cuprinde numeroase vestigii romane din apropiere.

Textul scrisorii

verniene

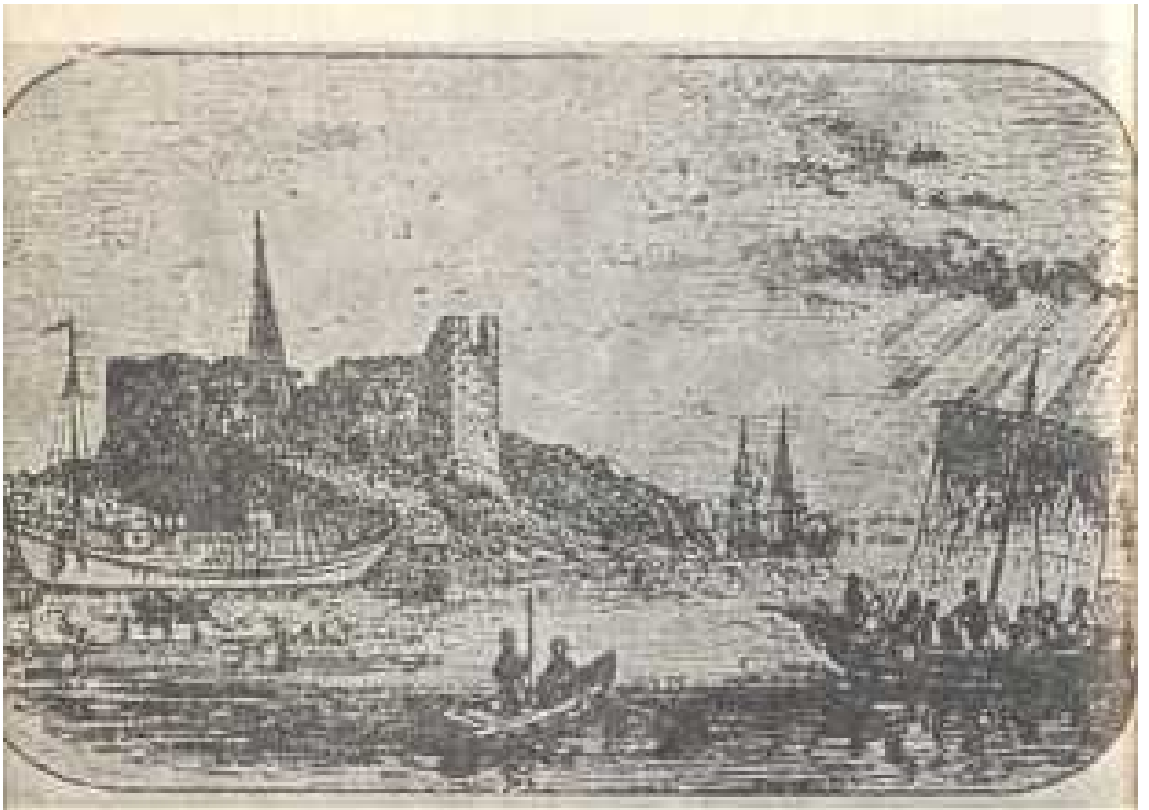

Dunărea în fața portului românesc Giurgiu.
(Desen de Bouquet,
apărut în revista „L'Illustration" în 1848)

*yUr tUV*i .*

/s'u' Ui ¿U+'biKS! ~>IUÎ **'*" - cJt *-i> ^H.t' /iVt.*

/

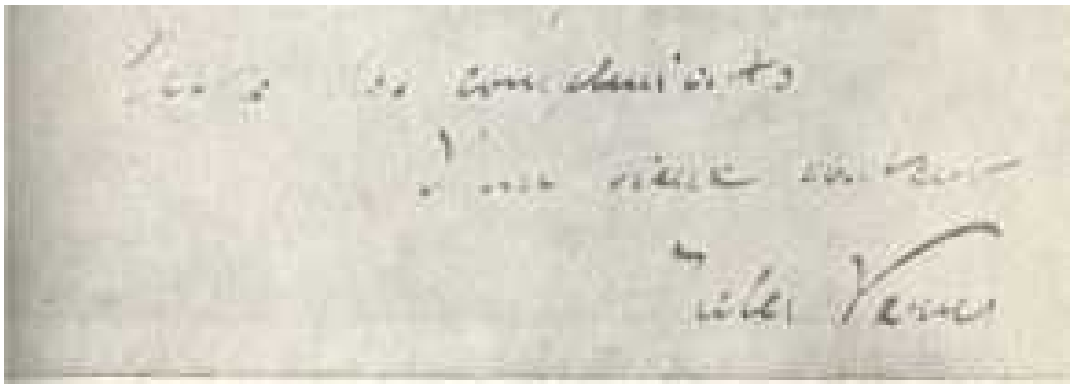

u

r

i

'

+

^it/Ar- <*Ssz. nun tc u.un.i'CiA+i^i-ti ufu. ^

VtiAs

—

Adresa de pe plicul trimis

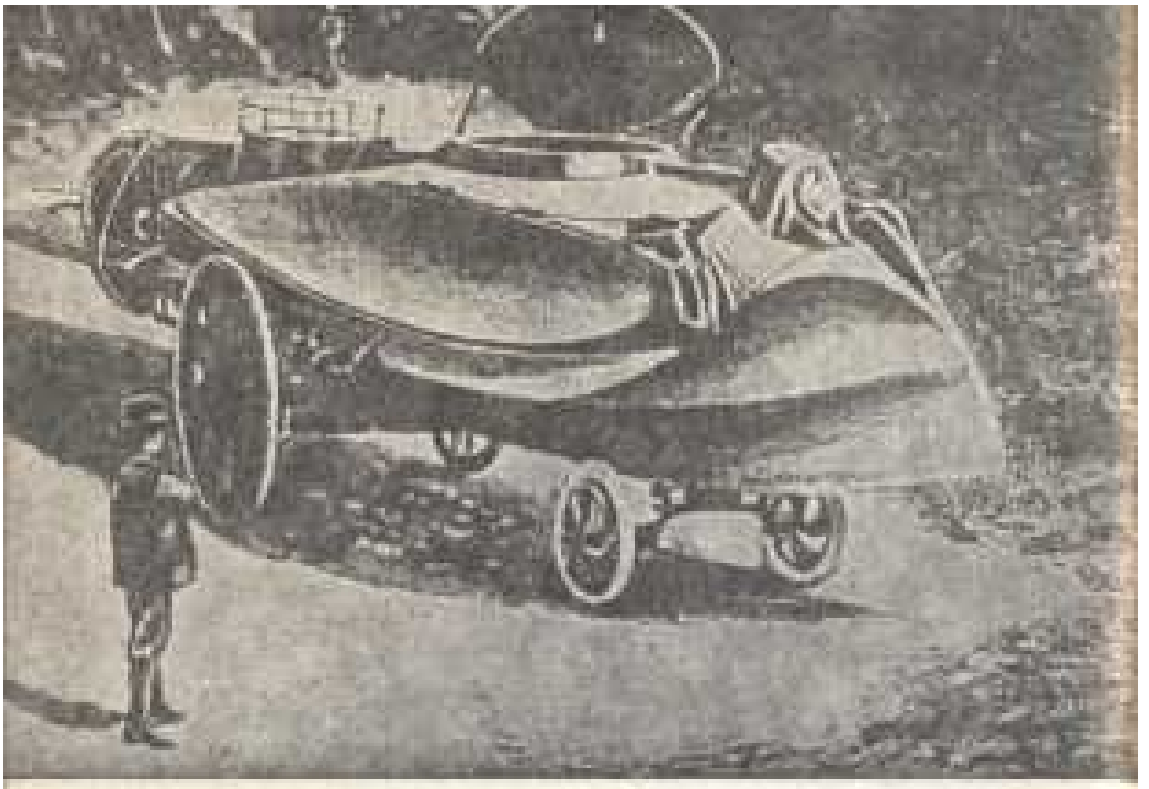

Aparatul fantastic denumit ortopter,
imaginat în romanul *Stăpânul lumii*, era o combinație
între avion, automobil și o navă submarină,
putându-se deplasa în toate mediile fără obstacol.

Imaginea celebrului submarin „Nautilus"
care l-a inspirat pe Gustave Zédé,
prietenul lui Jules Verne, să construiască
primul submarin francez „La Gymnote", la 39 de ani
după apariția romanului *20 000 de leghe sub mări*.

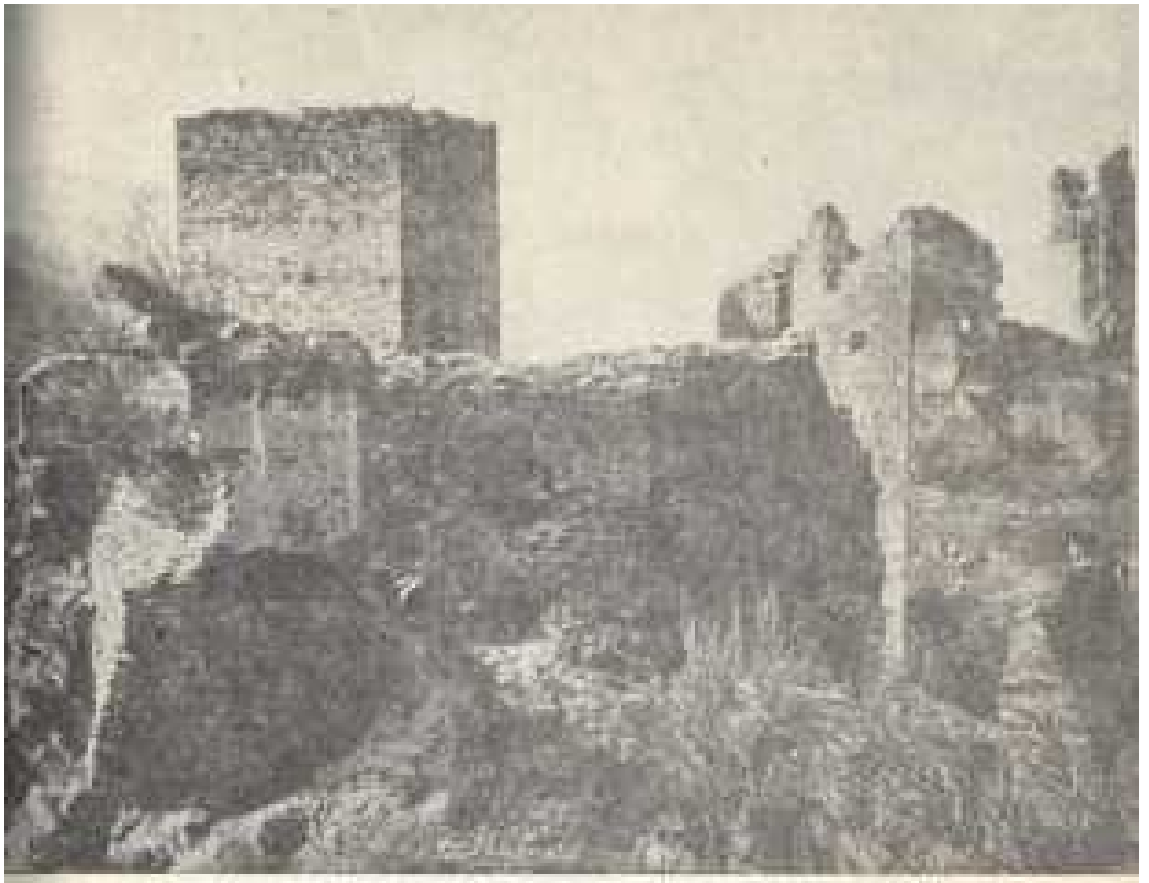

▲
Vedere generală
a vestigiilor
fabricului
oustel din Carpați.
În prim plan
se observă
paternicului donjon.

Impunătoarele
ruine
suprastațiate
ale zidurilor.

Cum și-a închipuit
desenatorul Benett
eroinei „fiică de lele".

Miriota, frumoasa fiică
a primarului Colț.
(Desen de L. Benett,
reprodus din originalul francez
al romanului
Castelul din Carpați).

Făduratul Nic Deck
încercînd
să escaladeze
poarta castelului.

1

Imagine de astăzi a puternicelor ziduri ce aparţin cetăţii medievale din oraşul Rupea, localitate situată la 5 kilometri de Homorod, comună vizitată probabil de Jules Veme.

Uriaşa navă aeriană „Albatros“, închipuită de Jules Verne în romanul *Robur cuceritorul.* Avea zeci de elice şi zbura cu peste 200 de kilometri pe oră, fiind jumătate avion, jumătate elicopter. Nava anticipa cu multe decenii

maşini zburătoare.

Frumosul lăcaș medieval de la Densuș, județul Hunedoara, al cărui edificiu exprimă numeroase vestigii romane din apropiere.

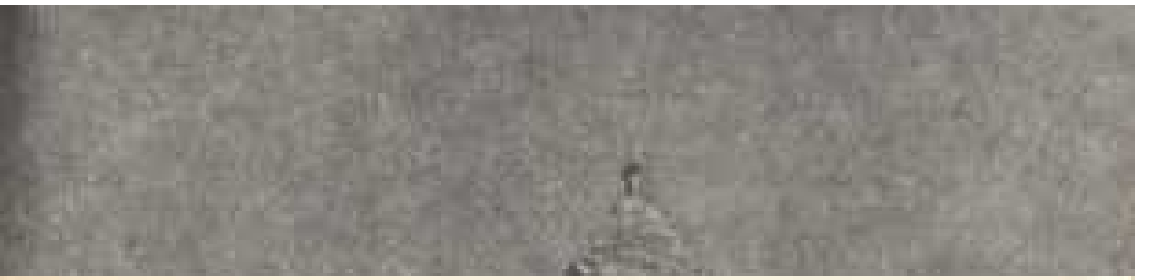

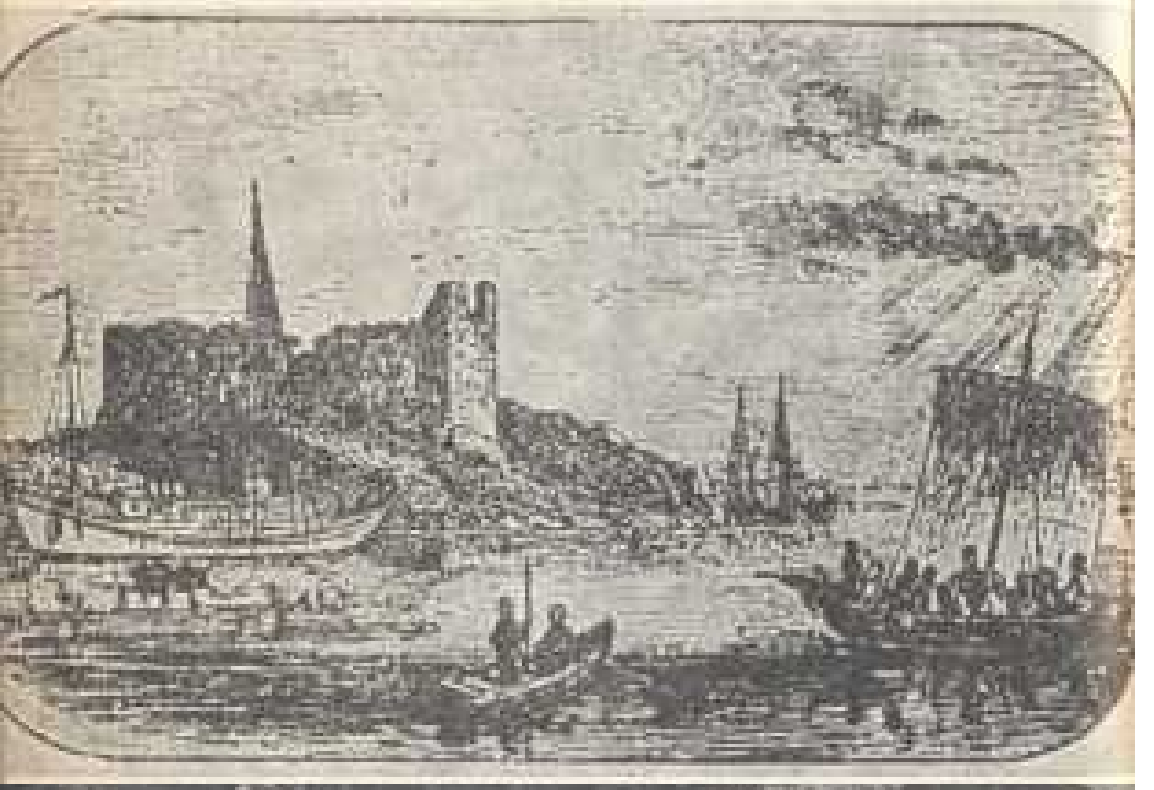

*/s‘u * Ui - <W^W7 ¿4>tU; +H*r ***** \ui>‘*

**ni‘ SVUL.* *''■* ••

***#£- ¡iU ^*

t** ***Vo'sU* CC<-*** ___-

Adresa de pe plicul trimis
de Jules Verne unei admiratoare din Galaţi,
la 3 ianuarie 1896.

/¿t 4) U ____

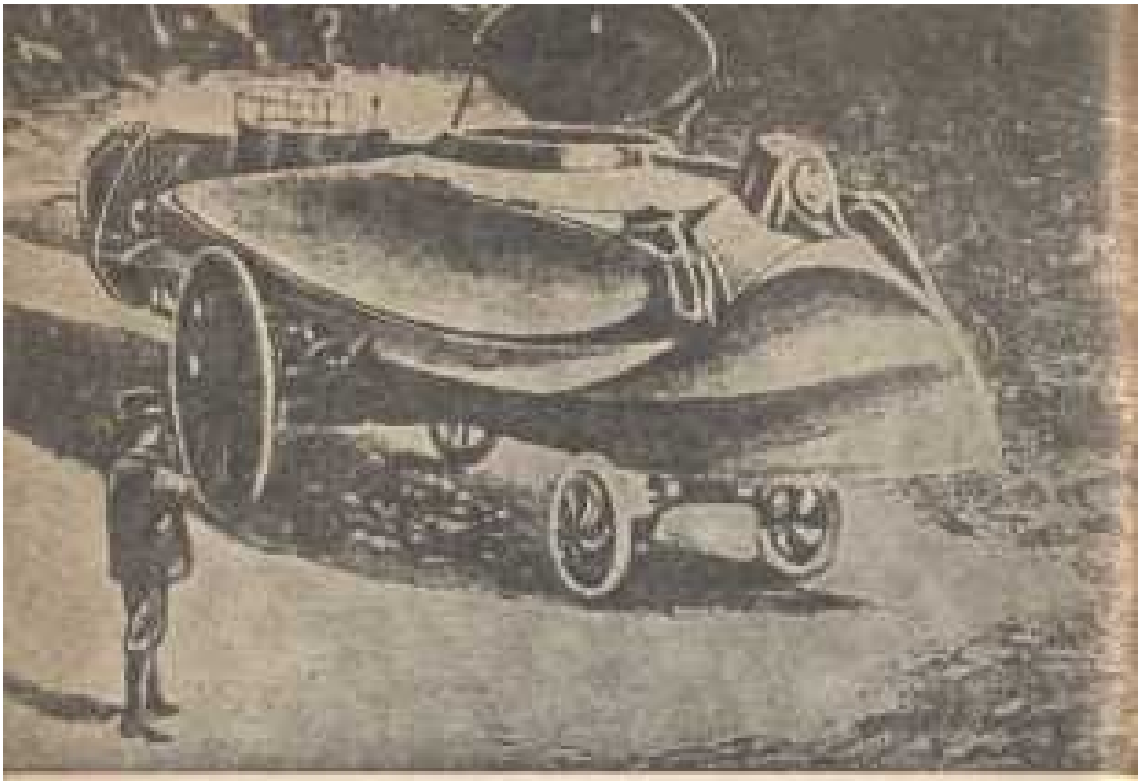

Aparatul fantastic denumit ortopter,
imaginat în romanul Stăpînul lumii, era o combinație
între avion, automobil și o navă submarină,
putînd-se deplasa în toate mediile fără obstacol.